

GEESTELYCKE
OEFFENINGEN
BEHELSENDE NIET ALLEENLYCK
MEDITATIEN
VAN
D'EXERCITIEN
VAN ONSEN H. VADER
IGNATIUS,

Maer syne onderwyfingen nopende verscheyde
manieren van bidden, ende verscheyde rege-
len, om t'onderkennen het ingeven van
den goeden, ende den quaden geest.

Door P. GISLENUS PERDUYN Priester der Societeyt JESU.

TWEEDEN DRUCK

Claerder ende lichter om te gebruycken.

TOT BRUSSEL,
By FRANÇOIS FOPPENS.

M. DC. XCIII.

Permissa Superiorum.

244

T O T D E N
L E S E R.

Sommige uytgevende den tweeden Druck van hunne ſchriften, ſetten: *tweeden Druck vermeerdert, en verbeterd*. Dit en derve ick niet ſtellen onder den tweeden druck van myne uytlegginge der exercitien van den H. Ignatius; want ick en hebbe geenſins voor die te vermeerderen; en of deſen tweeden Druck beter ſal bevallen, dan den eerſten Druck, hangt van het oordeel der gene, die den eerſten Druck, ende den tweeden ſullen hebben gebruyckt. Soo hebbe ick dan geſtelt.

T W E E D E N D R U C K

Claerder, ende lichter om te gebruycken.

Reden my bewegende, om deſe woorden daer onder te ſtellen, is om dat in geestelycke ende verholen ſaecken, hoedanig d'exercitien zyn, heeft behaegt de clærheid: ende niet en treckt iemand ſoo ſeer tot deſe, dan dat ſy licht zyn om doen.

Deſe clærheid ſult ghy bevinden, ſoo haeft ghy naer deſe Voor-Reden, ende Tafels der Oefeningen ſult om keeren het volgende blad,

V O O R R E D E

waer op staet d'aenwysinge van d'Oeffeningen, die moeten geschieden op den eersten dagh, ende recht over een beeld met een onderschrift. Dit onderschrift geeft te kennen het oog-wit, het welck den exercitie-doender dien dagh treffen moet, het beeld leyd hem daer toe. Het oog-wit van alle de oeffeningen van den eersten dagh der exercitien, is, datmen sie, waer toe men geschapen is, ende hoe alle naturelycke, ende bo-vennaturelycke middelen ons daer toe helpen.

Dit oog-wit, of dit onderschrift van dit beeld ne-me ick mede voor het Schiet-gebed van den ge-heelen dagh. Dat het vry zy geduriglyck in uwen mond, maer meer in uw hert, het sal daer in drucken eenen drift tot het eynde uwer schep-pinge, ende eene salige ongeruftigheid tot dat uw hert ruste in Godt. "Heere, seyde den H. Au-gustinus, ghy hebt my geschapen tot u, ende myn hert is ongeruft, 't en zy, het ruste in u.

Diergelycke aenwysinge van oeffeningen, dier-gelyck beeld, ende onderschrift sult ghy vinden voor elcken dagh van d'exercitien, tot verclae-ringe ende onderrichtinge van al, dat ghy dien dagh moet doen, ende naer wat oog-wit ghy die stie-ren moet.

Ick soude het oog-wit van alle dese dagen wel hier t'samen uytleggen, maer onsen H. Vader en wilt niet, dat die exercitie doet verder sie, dan het gene hy dien dagh, of ure moet doen. Oock in de wetenschap van elcken dagh, tyds genoeg ge-geven in het beginsel van elcken dagh.

Nopende het geestelyck, volgt onsen H. Vader Christus, den welcken onderwysende syne Disci-pelen

O R R E D E N .

pelen, nopende het tydelyck, seyde tegen hun : *en wilt niet sorgvuldig zyn voor morgen ; want den dagh van morgen sal voor hem selven sorgen.* Sufficit diei malitia sua. Den dagh heeft genoeg aen syn eygen quaed, (a) dat is te seggen met syn eygen werck en syne eygen moeyelyckheid. Maer doen wy elcken dagh van onse exercitien wel af, en treffen wy het oog-wit, of voorset van dien dagh, *sufficit*, het is genoeg.

De claeurheid van desen tweeden Druck sal haer noch meer vertoonē, als wanneer ghy in dese Meditationen sult sien de redeninge verscheyden van de materie der Meditatie, gelyck mede de goede genegentheid, of goede beweginge. Alle afdeelingē ende verscheydinge der materien geeft claeurigheid in alle soorten van wetenschap ; namelyck in geestelycke ende goddelycke wetenschappen.

Al en hadde den H. Thomas van Aquino, anders niet gedaen, dan de Goddelycke wetenschap, die soo wytloop, ende in malkanderen loopt, te verdeelen in syne dry deelen, ende elck deel in syne vershillen, elck verschil in syne artikelen, elck artikel in syne opworpings, resolutien, ende wederleggingen, hy soude genoeg gedaen hebben, seyde eertyds eenen grooten Godsgeleerden om te voeren den naem van Engelschen Lee-raer, ende Prince der Godsgeleerde.

Niemand van alle Godsgeleerde, ja HH. Vaders en heeft dese verdeelingē gevonden, den H. Thomas is den eersten, ende den H. Thomas zyn hier in gevolgt meest alle de Godsgeleerde. Afdeelingē en verscheydinge der materien geeft

* 3

claeur-

(a) Matt. 6. 34.

444

V O O R R E D

clærheid in alle foorten van wetenichap namelyck in geestelycke wetenschappen, de welcke om haere verheventheid, ende verholentheid niet wel en zyn seffens te vatten.

In dese verdeelinghe van de materie der meditatie, redeninge, ende goede genegentheid, of beweginge, siet ghy clærlyck de vericheyde oeffeninge van onse dry ziel-crachten, volgens de welcke onsen H. Vader de syne leert mediteren, de memorie word geoeffent in het voorhouden der materie van de meditatie, het verstand in de redeninge, ende den wille in de goede genegentheid of beweginge.

Ten laetsten sult ghy vinden groote clærheid in de geestelycke lessen, namelyck alwaer men begint te handelen van het onderkennen van 't ingeven van den boosen ende den goeden geest, fol. 121. staet dat den boosen geest verweckt eenen mensch tot zinnelyck vermaeck. Hier tegen vroegt den goeden geest de consciencie, ende maect die vervaert van te sondigen. Fol. 122. hoe den boosen geest quest de goede menschen. Hier tegen geeft dese den goeden geest moed. Fol. 123. hoe den boosen geest scrupulen veroorsaect. Hier tegen maect den goeden geest desers consciencie ruymmer. Ende soo voort in diergelycke geestelycke lessen, die volgen, word den handel van den boosen geest gestelt tegen den handel van den goeden geest, het welck niet en kan bemerckt worden, of men krygt eenne clære kennisse van de bewegingen, die in ons veroorsaecken dese tegenstrydende geesten. Soo dat ghy dit bemerckende sult toestaen, dat desen tweeden druck meerder clærheid geeft, dan den eersten druck,

O R - R E D E N .

druck, in de welcke dese bewegingen niet en wierden gestelt recht tegen over malkanderen.

Het ander, waer over ghy u misschien hebt verwondert, is dat ick stelde :

T W E E D E N D R U C K

Lichter om te gebruycken.

Ick hebbe van dit stellen alreede de reden geseyt, te weten om dat'er niet en is, dat iemand meer treckt tot het doen der exercitien, dan de lichtigheid, om die te gebruycken.

Dese lichtigheid moet ick u wat breeder aenwysen, en voor al wederleggen, dat aen sommige dese Meditatie te lang schynen te zyn. Dit wederlegge ick met een woord. Laet de redeninge ende goede genegentheid of beweginge daer, neemt alleen de materie van de Meditatie, ende ghy sult die seer cort vinden.

En segt my niet, dat ghy evenwel op de materie der Meditatie moet oeffenen het verstand, ende wille: oeffent die, gelyck u den H. Geest sal ingeven; myne Meditatie, wat de materie aengaet, zyn cort, maect uwe redeninge ende beweginge soo lang, als het u belieft, niemand en preeckt voor sy selven te lang. De Meditatie is eene predicatie, die ieder voor sy selven doet.

Ondertusschen valt het gebruyck deser Meditatie lichter voor die soo niet en kunnen redenen, noch hun selve bewegen. Dat dese trachten dese redeningen hun selve wel in te printen, ende door de bewegingen hun selven te porren tot goede genegent-

5/11

V O O R - R E D E

heden: sy vinden hunne geestelycke spysen gelyck al gekoockt.

Andere reden, waerom desen tweeden Druck lichter sal zyn om gebruyckt te worden, is om dat hy op soodanige maniere is geschickt, dat desen kan gebruyckt worden van menschen, die seggen, dat sy geene exercitien en kunnen doen, om datmen, om d'exercitien wel te doen, sy selven moet ontrecken aen alle bekomeringen, ende acht dagen lang sy selven moet gelyck op sluyten in een geestelyck huys of cluyse.

Ick bekenne, dat dit opsluyten voort acht dagen seer dienstig is om te bekomen de gewenschte vrucht van d'exercitien. Soo doet het Spa-water, of Aken-water gedroncken zynde ter plaetse, beter uytwerckinge, dan als het verre van daer vervoert word, ende verre van daer gedroncken, evenwel, is het verre van daer gedroncken naer behooren, het doet eenige uytwerckinge.

Soo sullen mede doen dese exercitien. En kont ghy die niet doen acht dagen achter een, noch u opsluyten dien geheelen tydt, neemt alle dage eene Meditatie, ende leest de naervolgende geestelycke lesse, ende neemt die vierentwintig dagen achter een, dit geestelyck Spa of Aken-water sal mede eenige uytwerckinge doen, ende af setten vele quade humeuren of sondige genegtheden.

Ick segge vierentwintig dagen naer een; want soo veel Meditatieen sult ghy vinden in dese exercitien, seshien geestelycke lessen, ende acht bemerckingen, dese bemerckingen kunnen mede genomen worden voor eene Geestelycke lesse; want in dese geene groote redeningen, noch bewegingen te vinden en zyn. Op eene saccke alleen moet
hy

V O O R R E D E N .

hy letten, die dit order volgt, dat de tweede geestelycke lesse staet voor de derde Meditatie, ende dat volgens dit order, die geestelycke lesse moet gelezen worden achter de derde Meditatie, 't zy voor of naer noen, of 's avons.

Dit zy alleen geseyt om te toonen, dat niemand hem en moet ontrecken aen het gebruyck van dese exercitien, om dat hy daer in niet en kan besteden acht geheele dagen achter een.

Andere oordeelen, dat dese exercitien voor hun niet gebruyckelyck en zyn, om dat sy wereldsche menschen zyn. En ick oordeele, dat sy aen dese wel dienen: dese exercitien zyn gelyck den tytel aenwyft, die den H. Ignatius aen dese geeft, „sommige oeffeningen, op dat den mensch sy selven „overwinnen mocht, en instellen een beraed syns „levens vry van schadelycke genegentheden. Wereldsche menschen hebben meer sonden, ende gebreken t'overwinnen, dan geestelycke, en zyn vaster dan dese, aen schadelycke genegentheden.

Dat wereldsche menschen dese exercitien, als bequame oeffeningen tegen dese twee qualen, wel gebruycken, ende op het order voorseyt, sy fullen daer uyt al mede wenschbaere vruchten trecken. Namelyck ist dat sy over dese willen handelen met dien, aen wien sy hunne consciencie geheel betrouwen, hy sal die bestieren tot het doen, of van eene generale Biechte, waer toe strecken de Meditatie van d'eerste weke, of tot het verkiesen van eenen staet, ampt of officie, welck aen te nemen sonder verkiesinge, seer forgelyck is.

Ick keere wederom tot die dese exercitien doen acht dagen achter een, ende hun tot dit eynde opsluyten

V O O R R E D

fluyten. Dese fullen desen tweeden druck veel gebruyckelycker vinden, dan den eersten, om dat hy t'elcken dage in d'eerste geestelycke lesse aenwyft het gene sy dien dagh moeten onderhouden.

Onderhouden sy dit, al en spraken sy alle dage niet met hunnen Bestierder, (gelyck die in gesloten Cloosters niet kunnen met desen spreken) sy fullen hier d'oor gevoegelyck bestiert worden. Om de selve reden stelle ick voor elcke weke de waerschouwingen, die men in die weke moet gade slaen.

Evenwel bevele ick aen dese namelyck, dat sy aenteecken alle de verlichtingen, ende goede bewegingen, die sy van Godt fullen in dese exercitien ontfangen, op dat sy daer over handelen met hunnen bestierder. Valt het opschryven van dese allegader te moeyelyck, dat sy een papierken placken op die plaetsen, waer in sy krygen die bewegingen of verlichtingen.

De verdeylinge van den tydt en kan ick niet voorschryven, die alle Man soude kunnen dienen, sommige zyn gewoon vroeg op te staen, sommige later: sommige eten vroeger, sommige later. Dat een ieder daer over handele met sijnen Biechtvader, ende met hem beworpe eene verdeylinge van den tydt, ende op het neerstigste onderhoude. In het nemen van Spa of Aken-water hangt d'uytwerckinge veel van de diete, ende d'uytwerckinge van dit geestelyck Spa of Aken-water hangt veel van een neerstig onderhouden der verdeylinge van den tydt.

Dit moet ick enckelyck seggen, dat 's morgens vroeg d'eerste Meditatie geschied, ende onderhalf
ure

V O R - R E D E N .

ure voor den noen de tweede Meditatie, tuffchen dese twee Meditatieen word gelesen den eersten geestelycken boeck.

Naer noen word de bemerckinge gedaen ten twee uren, of ten twee en half, ende onderhalf ure voor het avondmael de derde Meditatie, tuffchen beyde word gelesen den tweeden geestelycken boeck. Thomas à Kempis word gelesen als het best past voor elcke Meditatie versoecke ick een ure, gelyck mede voor elcke Bemerckinge, ten zy om reden anders stelle uwen bestierder.

Eer ick eyndige moet ick waerschouwen, dat die d'exercitien aenvat, daegs te voor alle bekommeringen ter zyde stelle, 's avonts te voor bereyde syne Meditatie, ende eer hy in slaep valt, een wyle tyds, soo lang men soude lesen d'Engelsche Groetenisse, dencke op de ure, wanneer hy moet opstaen, ende op de oeffeninge, die hy moet doen. Insgelycks wacker wordende, stracks buyten sluyten alle andere gepeysen, dat hy hem bekommere met het gene in d'eerste Meditatie te contempleren staet. Dese twee dingen moeten alle avonden onderhouden zyn.

Uyt dese onderrichtinge tot het weldoen der exercitien, de welcke in den eersten druck niet en stond, ende uyt andere boven by gebrochte redenen, sult ghy goedgunstigen Leser bekennen, dat ick met recht noeme desen

T W E E D E N D R U C K

Claerder, ende lichter om te gebruycken.

Godt geve u, Goedgunstigen Leser, door de voorspraecke van den H. Ignatius veel geestelyck
ge-

7KK

V O O R R E D E N .

geluck met dese exercitien, ende soo eene voldoeninge dese acht dagen, dat sy u weynige ende luttel dagen duncken, overmits de grootheid der liefde, die ghy draegt tot uwen geestelycken voortgang, ja dat ghy begeirte kryge, om de selve weder te hernemen, niet u selven op een nieuw opfluytende acht dagen lang, maer alle dage nemende eene Meditatie met eene Geestelycke Lessē, of Bemerckinge tot vierentwintig dagen achter een, op de maniere, die te voren is geseyt.

T A F E L

Der Meditatiën.

- I. **M**editatie op het eynde onser Scheppinge. Fol. 1
- II. Meditatie op de naturelycke middelen, ende crachten, die ons Godt geeft, om te komen tot ons eynde. 9
- III. Meditatie op de boven naturelycke middelen, die ons Godt geeft, om te komen tot ons eynde. 25
- IV. Meditatie op de sonden der Engelen, van Adam en Eva, ende andere. 31
- V. Meditatie herbael van de voorgaende, ende ondersoek van de beginselen der sonde van d'Engelen, Adam en Eva, ende van onse sonden. 40
- VI. Meditatie op onse eygen sonden. 54
- VII. Meditatie op de schaden, ende straffen der sonde, ende op de genade van den Sone Gods. 59
- VIII. Meditatie op de dood, ende het besonder oordeel, en hoe wy van nu af ons daer toe sullen bereyden. 67
- IX. Meditatie op het wederkeeren van den verloren Soon tot synen Vader. 81
- X. Meditatie op het ryck Christi. 89
- XI. Meditatie op het voornemen van Christus te volgen tot den geestelycken cryg. 97
- XII. Meditatie of Contemplatie op de Menschwordinge Christi. 103
- XIII. Meditatie op de twee Standaerden. 115
- XIV. Meditatie of Contemplatie op de geboorte Christi. 125
- XV. Meditatie of Contemplatie op de Besnydenisse Christi. 137
- XVI. Meditatie op dryderley soorten van menschen, ten eynde wy kiezen te zyn van de beste soorte. 143
- XVII. Meditatie op de dry trappen van oodmoedigheid. 153
- XVIII. Meditatie op de verkiezinge van eenen staet des levens. 168.
- XIX. Meditatie op het inwendig lyden Christi in het Hofken. 173.
- XX. Meditatie of contemplatie op het uytwendig lyden Christi nopende syne uyerste armoede, ende verlatenheid. 184
- XXI. Meditatie of Contemplatie op het uytwendig lyden Christi 184

TAFEL DER GEESTELYCKE LESSE.

- sti no₁ ende syne wyterste misachtinge, schande, ende pynen door syn geheel lichaem.* 195
 XXII. *Meditatie of Contemplatie op de glorieuse Verrysenisse Christi.* 203
 XXIII. *Meditatie of Contemplatie op den loon der rechtveerdige.* 209
 XXIV. *Meditatie of Contemplatie op de geestelycke liefde.* 225

Tafel der Geestelycke Lessen.

- I. **G** *Geestelycke Lesse van de byvoegselen, ende behoorlycke gesteltenisse, om wel exercitien te doen.* Fol. 5
 II. *Geestelycke Lesse: hoemen gemoed moet zyn, om vrucht te doen met d'exercitien.* 19
 III. *Geestelycke Lesse, verbeeldinge dienstig tot de volgende Meditatie, waerheden van de voorgaende, ende sommige voldoen middelen voor de sonde.* 36
 IV. *Geestelycke Lesse van d'oorsaecken der sonden.* 49
 V. *Geestelycke Lesse, verbeeldingen, en waerheden, die bequaem zyn, om alle schepselen haere crachten te benemen van ons voortaan tot sonde te trecken.* 63
 VI. *Geestelycke Lesse op de thien eygenschappen van eene goede biechte.* 76
 VII. *Geestelycke Lesse. Byvoegselen, ende verbeeldingen dienstig tot den verlichtenden weg, wiens oog-wit is Christus nyt te schilderen met deugden in het wercken ende in het lyden.* 93
 VIII. *Geestelycke Lesse. Thien lichten, waerom de tweede, ende de derde weke genoemt mogen worden den verlichtenden weg.* 105
 IX. *Geestelycke Lesse. Bekoringen van zinnelyck, vermaeck scrupule, mistroostigheid, ende afkeer van de volmaecktheid. Remedien tegen dese allegader.* 121
 X. *Geestelycke Lesse. Andere bekoringen van scrupule, verdriet, ende mismoechtigheid. Remedien tegen dese.* 133
 XI. *Geestelycke Lesse: hoe den boosen geest hem op sevenderley manieren verkleed, ende hoe den goeden geest dese verkleedinge ontdeckt.* 148
 XII. *Geestelycke Lesse: hoe men om het ingeven van den boosen geest niet goeds en moet laten, veel min synen staet, maer dit*

TAFEL DER BEMERCKINGE.

- dit ingeven synen Biechtvader ontdecken.* 162
- XIII. *Geestelycke Lesse : Bekoringen van moeyelyckheid, droefheid, slauwigheid, slaperachtigheid, ende afkeer van die ons aendringen tot het goed. Remedien tegen alle dese bekoringen.* 178
- XIV. *Geestelycke Lesse : hoe het dencken op Christi lyden ons wapent tegen alle lyden.* 190
- XV. *Geestelycke Lesse : sevenderley geestelycken troost voor die Godt ernstelyck dienen.* 206
- XVI. *Geestelycke Lesse : hoe wy ons moeten dragen in den geestelycken troost, ende kunnen komen tot de geestelycke liefde.* 219

Tafel der Bemerckingen.

- I. **B**emerckinge : onderwys, hoemen moet mediteren met onse dry Ziel-crachten. Fol. 13
- II. Bemerckinge : onderwys, hoe men syne conscientie moet ondersoecken. 44
- III. Bemerckinge : onderwys, hoe men moet Mediteren, of contempleren met onse vyf zinnen, 71
- IV. Bemerckinge : onderwys, hoe men moet doen het besonder ondersoek. 160
- V. Bemerckinge : op wat sonde men meest moet doen het besonder ondersoek, ende waerom sommige soo luttel profyt doen met het besonder ondersoek. 128
- VI. Bemerckinge : waerop men sy selven beraden moet, ende hoe men moet gestelt zyn, om wel, en sonder veranderinge iet te verkiejen. 157
- VII. Bemerckinge : onderwys, hoe men gebruycken moet d'eerste maniere van bidden, in het ondersoecken van het onderhouden van de Geboden Gods, Evangelische raden, wel gebruycken onse dry Ziel-crachten ende vyf zinnen. 187
- VIII. Bemerckinge : onderwys, hoe men gebruycken moet de tweede ende derde maniere van bidden, om aendachtelyck ende met goede beweginge te bidden. 214

O E F F E N I N G E N

Van den eersten Dag.

I. Meditatie op het eynde onfer fcheppinge.

I. Geestelycke Lesse van de byvoegfelen , ende onse be-
hoorlycke gesteltenisse.

II. Meditatie op de naturelycke middelen , ende crachten,
die ons Godt geeft, om te komen tot ons eynde.

Bemerckinge op de maniere van mediteren met de dry
ziel-crachten memorie, verstand, ende wille.

II. Geestelycke Lesse : hoemen moet gestelt zyn , om
vrucht te doen met d'exercitien.

III. Meditatie op de boven naturelycke middelen, die
Godt ons geeft, om te komen tot ons eynde.

Heere ghij hebt mij gemaect tot u, ende mijn hert is
ongerust, ten zij het rust in u. August. S. i. conf. cap. 1.

Faint, illegible text or a signature located below the watermark, possibly a printer's mark or a date.

I. MEDITATIE

Op het eynde onser scheppinge.

B E R E Y - G E B E D .

Godt mynder Vaderen , ende Heere der barmhertigheid, die alle dingen hebt gemaect door uw' woord, ende door uwe wysheid den mensch gestelt ; dat hy soude heerschappye hebben over de creature , die van u gemaect is .... geeft my de wysheid bystaenstere uwer stoelen .... dat die met my zy , ende met my arbeyde , dat ick mag weten , wat by u aengenaem is. (a)

1. VOORSPEL. Verbeeld u selven gelyck maer versch geschapen, ende in de wereld van Godt gestelt.

2. VOORSPEL. Bidt Godt om gratie, op dat ghy wel mocht vatten het eynde, waer toe hy u geschapen heeft.

E E R S T E P O I N T .

Eer Godt den Vader den mensch sou scheppen, seght hy tegen synen Soon ende den H. Gheest : *Laet ons den mensch maecken naer ons beeld ende gelyckenisse.* (b) Waer uyt blyckt, dat ghy van u selven niet en zyt, maer van Godt, ende dit om te zyn gelyck aen hem. Hier in dat ghy eene ziele hebt dryvoudigh in crachten , memorie , verstand, en wille, gelyck Godt maer een en is in wesen, en dryvuldigh in perfoonen.

Dat ghy met uwe memorie kont iet onthouden, waer in ghy Godt den Vader af-beeld:met uw' verstand kont vatten, het welck waer is, waer in ghy Godt den Soon af-beeld:ende met uwen wille begeert het welck goed is, waer in ghy den H. Gheest af-beeld. Dat ghy hebt eene onsterffelycke

A

zie-

(a) Sap. 9. 1. (b) Gen. 1. 26.

11 KK

ziele, hier in gelyck aen Godt, die onsterffelyck is. Soo dat ghy geschapen zyt naer het beeld ende gelyckenisse Gods.

Maer door de kennisse ende liefde Gods word ghy noch gelycker aen Godt, ende door het God salig aenschauwen word ghy als teenemael vervoert in Godt, claerblinckende in uw' verstand, gelyck eenen cristaelynen spiegel, waer op de sonne schynt, ende brandende in liefde, gelijk een yser, het welck in den oven gloeyende word. Dit salig aenschouwen is het uysterste eynde van uwe scheppinge. En ist niet soo?

Goede Genegentheid.

Heere ick geloov' het, ende bedancke uwe Goddelycke Majesteid over dese uwe groote goetheid: want het stond vry my te scheppen: ghy konde my laten steken in mynen niet, gelyck soo veel andere, die inder eeuwigheid fullen blyven steken in hunnen niet.

Ick bedancke u, dat ghy my scheppende, my geschapen hebt naer uw' beeld, ende my gegeven verstand en wille, waer mede ick u kennende ende beminnde, u noch gelycker kan worden, ende eeuwich salig. O geluckige scheppinge, ende geluckiger gelyckworden aen Godt in Gods kennisse ende liefde!

T W E E D E P O I N T.

Gelyck ghy geschapen zyt van Godt, noch en konde uw' wesen hebben, ten zy van Godt, soo en konde Godt u niet scheppen, ten zy voor sy selven. *Ick ben*, seght Godt, *'t beginsel en 't eynde.* (a) Ende den Wyfman: *Alle dingen heeft Godt den Heer om sy selven gemaect.* (b) Soo dat het is eene onfaelbaere waerheid des geloofs, dat ghy niet en kond zyn, ten zy van Godt.

Alfoo onfaelbaere waerheid is het, dat ghy niet en kond zyn, als ghy zyt, ten zy om Godt, noch Godt en konde u oock scheppen, ten zy voor hem. *Alle dingen heeft Godt den Heer om sy selven gemaect.* Hoort hier op dese soete redeninge, ten eynde ghy u wel inbeeld dese onfaelbaere waerheid, dat ghy niet en zyt, dan om Godt.

Re-

(a) Apoc. 1. 8. (b) Prov. 16. 4.

Redeninge.

Al dat met verstand werckt (ghy den eersten) heeft voor hem syn eynde, of synen waerom dat het werckt: ende hoe verstandiger, dat hy is die werckt, hoe volmaeckter dat is bet eynde, en den waerom hy werckt. Kinderen vroetelen in het sand om vinger-hoed-huyskens te maecten, Vrouwen houden haer besigh met haer hoofd, hals, en huys-cieraet, Mannen van neiringe om hun huys gefin den kost te winnen, perfoonen van regeeringe om steden ende landen te bestieren. Gaet soo voort, en ghy sult bevinden, dat al die werckt, een eynde voor heeft, waerom hy werckt, en dat dit eynde volmaeckter is naer advenant dat die werckt, verstandiger is.

Godt is den alder verstandigsten wercker, dat is buyten alle twyffel: Insgelycks is buyten alle twyffel, dat'er niet volmaeckter en is dan Godt. Soo volght hier uyt onweerleggelyck, dat Godt iet uyt werckende, sy selven moet hebben voor het eynde van syn werck: ende dat het maer dan al te waer en is, dat Salomon seyde: *Alle dingen heeft Godt den Heer om sy selven gemaect.*

Goede Beweginge.

Soo hebbe ick dan gedooft, schraffelende in d'aerde om een handsvol goeds, foeckende myn gemack, zinnelyckheid, een oogenblick plaifiers. Ick ben van een edelder maeckfel, ende van Godt gemaect tot een verhevender eynde.

Soo hebbe ick dan gedooft staende naer eere, staet, weerdigheid, naem en faem. Wat sal my dit allegader baeten, als ick vande wereld sal verreyfen? Heer voortoen niet meer soo dwafelyck gedooft, voortoen alleen om u geleest, gelyck ick alleen om u geschapen ben.

DERDE POINT.

Al hoe wel alles van Godt is geschapen om Godt, soo en dient nochtans alles niet op de selve maniere tot de Glorie Gods. De sonne dient gelyck voor troon van Gods glorie: *In de sonne heeft hy syn tabernakel*

gestelt : (a) waer uyt fyne macht , en glorie schynt. *Het firmament verkondig de wercken synder handen.* (b) Eene schoone bloem dient Godt , op dat den aenfiender opklimme tot Godt , en roepe met den Wyfeman : *Hoe veel schoonder is den Heere van dese ; want den gever der schoonheid heeft dese gemaect.* (c)

Den mensch moet noch op menigerleyer maniere , dan dese , dienen tot Gods glorie , waer toe hy geschapen is ; want hy veel voordeeliger is geschapen , met verstand , wille , zinnen en leden : met syn verstand moet hy Godt kennen , met syne tonge syne kennis verkondigen , met synen wille moet hy Godt beminnen en vreesen ; met syne leden hem dienen , latende al , dat Godt verbied , en doende al dat hy gebied , uytwerckende het welck hy weet Godt aengenaem te zyn , hem soeckende in alles te behagen , ende alsoo eens salig te worden. Den H. Ignatius seght alles in 't kort : „ Den mensch is geschapen om Godt te loven , te vreesen , ende hem dienende salig te worden. ” Maer dient ghy op dese maniere Godt ; Alles dat geschapen is dient Godt op syn manier.

Goede Genegtheit

Heere het is waer , al dat geschapen is , al is het sonder reden , ende verstand geschapen , dient u op syn manier ; want ghy zyt syn eynd. Den mensch alleen met reden en verstand geschapen , ontbreekt in u te dienen op syn manier. Ick ben daer van tot myn leetwesen een exempel ô Heer : myn verstand gebruycke ick meer tot wat anders , dan tot uwe kennis : mynen wille vervuylt hem leelyck met de liefde der schepselen ; schoon de schepselen my dienen , om uwe Goddelycke volmaektheden te kennen , ende roepen tot my , dat ick u boven haer soude beminnen.

Maer sal het voort aen soo met my gaen ! Neen Heere neen : Ick sie , dat ick tot noch toe hebbe gedoolt u daerlatende , daer ghy nochtans zyt het eenig eynde mynder scheppinge , en my selven of de schepselen nemende voor het eynde mynder scheppinge , en sy en waeren het
niet ,

(a) Pl. 18. 6. (b) Pl. 18. 2. (c) Sap. 13. 3. (d) In Princ. seu fundam. exerc.

E E R S T E M E D I T A T I E. 5

niet, en dat fy het niet en waeren, gaven fy seif te kennen door eene ongerustigheid, die fy lieten in myn hert, naer dat ick die hadde misbruyckt. Ick moet bekennen, dat ghy alleen zyt het eynde mynder scheppinge, en dat myn hert noyt en sal rusten, ten zy het ruste in u.

Sluyt de Meditatie met den VADERONS, die treckende op de vruchten uwer meditatie. Ghy sult die daer in vinden; want in dit gebed is alles te vinden, datmen van Godt bidden kan.

S C H I E T - G E B E D.

„ Heere ghy hebt my gemaect tot u, ende myn hert
„ is ongerust, ten zy het rust in u. (a)

(a) S. Augustinus l. 1. Confess. c. 1.

E E R S T E G E E S T E L Y C K E L E S S E

*Van de byvoegselen ende onse beoorlycke
gesteltenisse.*

GElyck den H. Ignatius hem terstond naer syne bekeeringe vertrock in eene speloncke te Manresa, alwaer hy een geheel Jaer exercitie dede, soo moet ghy u mede vertrecken dese acht dagen van uwe exercitien, soo nauw als ghy kont, ende van nw' kamerken maecken als eene speloncke, waer in ghy u houd buyten het gewoel des werelds, al of daer voor u geene wereld en waere; ende ick hope dat Godt aldaer spreken sal tot uw' herte, gelyck hy beloofft door synen Propheet Ozeas: *Ick sal de dochter van Israël soetelyck aenspreken, en haer leyden in de Woestyne, ende ick sal tot haer herte spreken.* (a) Houd u dan in uwe kamer, noch en gaet, of kyckt daer uyt, ten zy den nood dit vereysche.

Ja den H. Ignatius begeert, dat die exercitien doet, d'eerste ende derde weke " hem beneme alle licht, fluytende deuren ende vensters, ... ten zy terwylen men „lesen en eten moet., (b) Reden waerom hy dit alfdan vereyscht,

A 3

(a) Oz. 2. 14. (b) 7. Addit.

13 KK

vereysche, is om dat de duyfsteriffen meer helpen tot droefheid in d'eerste weke over onse sonden, ende in de derde weke over Christi bitter lyden.

Houd u den geheelen tyd van d'exercitien "sonder lachen, ende woorden, die daer toe verwecken. (a) Noch en flaet op iemand uwe oogen, ten zy fulcks vereysche de occasie van iemand te groeten of adieu te seggen. (b)

Om de selve reden "moet ghy u myden van foodanige gedachten, die tot blydschap verwecken, gelyck zyn van de glorieuse verrysenisse Christi, overmits fulcke gedachten beletten de tranen, ende de droefheid over uwe sonden, welcke tranen men alfdan liever moet besorgen door de gedenckenisse van de dood, of van't oordeel. (c)

Noch het en is genoeg, dat ghy fit in d'eenigheid des lichaems, maer ghy moet mede hebben d'eenigheid des geest; soo dat ghy alfdan niet en doe, het welck de minste verstroytheid soude kunnen by brengen. Uwe kamer moogt ghy keeren, maer niet opsetten of vercierren. Den tydt van de geestelycke oefeningen soude verlopen, ende uw' zinnen daer mede besig zyn. "Wat baet d'eenigheid des lichaems (segt den H. Gregorius) ist dat daer ontbreckt d'eenigheid des herten. (d)

Dit zy aengaende de maniere, die ghy in de exercitien in het gemein moet onderhouden, ende in het besonder desen dagh; maer noch nauwer toeficht moet ghy nemen op de vruchten ende waerheden, die ghy moet vatten in het gemein, ende in het besonder op elcken dagh.

Op desen eersten dagh moet ghy wel vatten het eynde, waer toe ghy geschapen zyt; want het is den grond; waer op uwe exercitien, ja uw' geheel leven steunt, en gelyck eenen geheelen tooren valt, als syn fundament, of grond beswyckt, soo vallen alle uwe exercitien om verre, ja uw' geheel Christen, en geestelyck leven, als desen grond, ende het eynde uwer scheppinge beswyckt.

Het is het beginsel van de geestelycke wetenschap eene die ghy tracht te bekomen. Gelyck uyt de beginselen van andere wetenschappen volgen alle de besluytselen der selve wetenschappen: soo volgen uyt dit beginsel alle de geestelycke besluytselen uwer exercitien: Den H. Ignatius segt:

(a) 8. Addit. (b) 9. Addit. (c) 6. Addit. (d) Lib. 5. Moral.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE. 7

segt: „dat den mensch geschapen is tot dit eynde, dat hy „den Heere synen Godt love, eere, diene, ende hem diene- „nende ten laetsten salig worde.” (a) Vat dit dan wel.

Het is het eenigste, dat u noodsaekelyck is. Sommige zyn uyt op ryckdom of eere, andere op genoegte of gemak: geen van alle en is noodig ter saligheid. Vele zyn door dese verdoemt, vele sonder dese salig geworden. Maer sonder Godt te loven, te eeren, ende te dienen, en kan niemand tot syne saligheid komen. In tegendeel, die Godt loven, eeren, en dienen tot het eynde van hun leven, komen ontwyffelyck tot hunne saligheid.

Vat dan wel het eynde uwer scheppinge, en acht dit alleen, het welck u teenemael noodsaekelyck is, en als ghy ergers anders op uyt zyt, en u daer mede bekommert, segt tegen u selven, het welck Christus tegen Martha seyde: *Martha Martha ghy zyt sorgvuldigh, ende word ongerustelyck bekommert met vele dingen. Maer voorwaer een is'er van noode.* (b) Dit een is voor u uw eynde te bekomen.

Gelyck het noodig is wel te vatten syn eynde, en dit te bekomen, soo is het mede noodig, dat ghy weet wat middelen ghy hebt tot dit eynde, ende hoe ghy die hiertoe kont gebruycken. Syn eynde te weten en is niet, ten zy men middelen weet, om tot dit syn eynde te komen: „alle andere dingen: segt den H. Ignatius, die op der aerden zyn, zyn voor den selven mensch geschapen gelyck „middelen, op datse hem souden helpen tot syn eynde, „waer toe hy geschapen is:” (c) de naeste meditatie sal dit uytwyfen, waer uyt volgt die noyt genoeg gepresen onbescheydenheit tot alle schepselen.

Begint van nu af die middelen tot uw' eynde te gebruycken, soo dat ghy niet en onderneemt desen dagh, noch de naervolgende dagen, ten zy om Godt beter te kennen, te loven, te beminnen, te gehoorfaemen, ende te dienen, of, het welck op een uyt-komt, om u selven te kennen, uwe ongehoorsaemheid te sien, en het onachtsaem betrachten van uwe eynde.

Ghy sult seggen: alle de volgende meditatie, considerationen, ende geestelycke lessen trecken hier toe, al

A 4

en

(a) In princ. seu fund. (b) Luc. 10. 41. & 42. (c) In princ. seu fund.

en ded' ick die niet met opset , om daer door te komen tot grootachtige Gods , ende versmaedinge myns selfs. Het is soo ; maer ist dat ghy die allegader doet met dese meyninge , om daer door Godt te kennen , ende te loven , sy sullen u noch levendiger trecken tot uw' eynde.

Vat daer en boven wel , hoe ghy zyt van Godt voorsien met verstand , wille , memorie , zinnen , en leden , als van bequaeme instrumenten , om dese middelen te gebruycken tot kennisse , liefde , ende dienst Gods. Soo dat ick niet en sie , hoe ghy zyt te veronschuldigen , ist dat ghy niet en komt tot het eynde uwer scheppinge. Wyn geproeft op eenen tand smaect anders , dan enkeluyck ingegoten. De meynige geeft het leven.

Wel is waer , dat'er somtyds iet voorvalt , dat in plaetse van u te brengen tot uw' eynde , u daer van sal schynen te trecken ; want , gelyck den Wyseman segt : *Gods schepselen zyn gemaect tot eene bekoringe der zielen van de menschen , ende tot eenen strick van de voeten der onwyse.* (a)

Wel gefeyt *der onwyse*: want die in het gebruyck der schepselen eens wys is , gelyck hem leert de tweede meditatie , die en sal noyt gevangen worden in het strick der schepselen , hy sal die schepselen myden , die hem niet en dienen tot syn eynde : en kan hy hem niet teenemaal van die ontmaecken , als zyn spysse ende dranck , &c. Hy sal die alleenlyck gebruycken om krachten te krygen tot Gods dienst. Vind hy daer in eenige lieffelyckheid , hy sal van dese opklimmen tot Godt , gever ende Schepper van dese lieffelyckheid. De tweede Meditatie sal u dies aengaende meer lichts geven. Vat ghy dit licht maer wel , niet een schepsel en sal u trecken van uw' eynde , maer alle schepselen sullen u daer toebrengen.

Het laetste , dat ghy desen cersten dagh moet leeren , is eene goede maniere van mediteren , volgens de dry ziel crachten. Het is de maniere , die onsen H. Vader doorgaens gebruyckt in syne exercitien , gelyck ghy sien sult in de Meditatie van den val der Engelen , ende de naervolgende.

Leert dan desen dagh eene goede maniere van soo te mediteren , ende die vindende in de meditatie van den
val

(a) Sap. 14. 11.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE. 9

val der Engelen, ende de naervolgende, stelt die in het werck, ende ghy sult t'allen tyden wel mediteren, het gene voor een geestelyck mensch ten hoogsten te achten is, ende ten uystersten profytelyck.

Desē maniere van mediteren sal iek u leeren in de bēmerckinge naer noen.

Thomas à Kempis sal u dienen, om het verstand wat t'ontspannen van het aendaghtig' en ernstelyck begrypen der meditatie, ende bēmerckinge. Soo sult ghy dan nemen de aengewesē capitelen uyt Thomas à Kempis gelyck eene soete t'samenspraecke tusschen u ende Godt.

Soo sult ghy mede nemen de t'samenspraecke met uwen bestierder: want voorwaer hy houd hier in de plaetse van Godt. Hy is den uytlegger der goede inspraken, die u Godt sal ingeven ten tyde van de meditatie, de welke ghy diefvolgens getrouwelyck sult opschryven, om daer van met hem te handelen, op dat hy u ontdecke het bedrog des vyands, die hem somwylen verkleed in een Engel des lichts.

Den tydt, die ghy overschot hebt, sult ghy besteden in mondelycke gebeden, in uwen Roosencrans te lesen, de Getyde van d'Onbevleekte Ontfangenisse en diergelycke, in soetiens te wandelen over uwe kamer, ende wat goeds te peysen.

I I. M E D I T A T I E

Op naturelycke middelen ende crachten, die ons Godt geeft, om te komen tot ons eynde.

B E R E Y - G E B E D.

„**H**Eere geeft my gratie; op dat alle myne crachten,
„en wercken suyerlyck mochten strecken tot uwe
„glorie. (a)

I. VOORSPĒL. Verbeeld u Godt te sien alles scheppende, en naer het maecken van alles, u bevel gevende over
alles,

(a) S. Ign. in 1. exerc.

alles, inits conditie dat ghy alles gebruyckt als middelen, om te komen tot het eynde uwer schepping.

2. VOORSPEL. Bid Godt om licht, ten eynde ghy mocht sien, hoe dat alles, dat geschapen is, middel is, om te komen tot het eynde uwer schepping, en hoe ghy de schepselen daer toe kont gebruycken.

E E R S T E P O I N T.

Soo Godt raed floeg, om den mensch te scheppen naer syn beeld, soo voegde hy daer by, dat den mensch sou bevel hebben over alles, een ampt, dat op dit beeld paste: want gelyck Godt alles maeckende voor sy selven, wilde, dat al, dat hy maecte, soude wesen oock voor den mensch, soo en wilde hy niet, dat den mensch in dese soude verblyven, maer dat hy die soude gebruycken tot syn eynde.

Soo is dan Godt het uysterste eynde, waerom alles geschapen is, hy laet de geschapen goederen van dese wereld aen den mensch, maer met geen ander opset, dan op dat den mensch alles soude gebruycken tot syn eynde, tot lof, glorie, ende tot dienst van Godt.

Dese nedersepselen zyn, of om ons te leeren (gelyck de schoonheid, ende lieffelyckheid van eene bloem ons leert, dat die dese gemaect heeft, veel schoonder is) of dese nedersepselen zyn, om ons krachten te geven te geven tot Godts dienst. Het gewas der aerde de vruchten der boomen, het vee, der velden, de visch der wateren, het gevoegelte des lochts, de vruchten, ende het handwerck der vremde landen, ende soo voort, geven ons kleeding, voetsel ende crachten, om in Gods dienst te volherden. De genees cruyden zyn om onse crachten t'herstellen. Ten laetsten zyn d'onderschepselen tot ons gemack, of genoegte. Indervoegen, dat al dat geschapen is, ons dient om te komen tot ons eynde, ende dat wy dit moeten gebruycken, als middelen, om te komen tot ons eynde. „Alle dingen, die op der aerden zyn, zyn „voor den mensch geschapen, om dat sy hem souden helpen tot het eynde, waer toe hy geschapen is.” (a)

Re-

(a) Ignat. in princ. seu fund.

Redeninge.

Hier uyt volgen gelyck uyt een onfaelbaer beginfel van wetenschap, dese ses besluytfelen. Ten eersten datmen geen fchepfel en achte, noch en beminne, ten zy voor foo veel het een middel is om te komen tot ons eynde. Middelen en foecktmen niet, ten zy voor foo veel het middelen zyn tot het eynde: een mes voor foo veel het een middel is om te fnyden, wapenen om te vechten, medicynen om te genesen.

Ten tweeden volgt hier uyt segt den H. Ignatius. "Dat „wy moeten zyn onbescheyden, en sonder eenig verfchil „tot alle dingen, voor foo veel als fy aen onfen vryen „wille onderworpen zyn, ende niet verboden. Soo dat „wy (voor foo veel als het in ons is) niet meer de ryck- „dommen en verkiefen dan d'armoede, noch d'eere dan „de verfmaetheid, noch de gefontheit dan de fieckte, noch „een lang leven dan een kort leven." (a)

Ten derden volgt hier uyt, datmen van geen fchepfel foo eenen afkeer en hebbe, datmen het daerom foude laten te gebruycken, als het ons kan dienen tot het eynde onfer fchepping: noch oock daer op foo verfot en zy, datmen dit niet en foude laten, als men foude sien, dat het ons niet en dient ter faligheid. *Ist dat uwerechter hand u verergert*, segt Christus, *fnyt hem af, en worpt hem van u.* (b)

Ten vierden volgt hier uyt, datmen geen fchepfel en verkiefte; eygentlyck om dat het fchoon is, eerlyck, genoegelyck, of gemackelyck; maer om dat het dient als eenen bequamen middel tot ons eynde: noch dat men iet en verworpe, om dat het moeyelyck is, droef, verfmaet of leelyck. *Ist dat het ons wel dient tot ons eynde*, hier om alleen verdient het van ons te zyn aengenomen als middel. Die fyne gefontheit wilt wederkrygen en laet geen en dranck, om dat hy bitter is, noch en eet, het welck hem fchadelyck is, fchoon het lieffelyck is.

Ten vyfden volgt hier uyt, datmen zynde in twyffel, wat middel van twee men kiefen wilt, men dien middel verkiefte, die meeft dient tot ons eynde, al waere daer
in

(a) Ignat in princ. feu fund. (b) Matt. 5. 30.

in wat ongemack gelegen, wat pyne, of wat verſmaetheid.

Ten ſelden volgt hier uyt, datmen late die ſchepſelen, die wy bevinden met lanckheid van tydt ons niet meer te dienen, ſchoon ſy in het beginsel ons wel dienden tot ons eynde. Inder voegen dat wy ons noyt en laten vervallen op eenig ſchepſel, noch voor het gebruyck, noch in het gebruyck van dat ſchepſel. Anders ſal men eyndigen naer den vleefehe, daer men naer den geeft begonnen hadde, gelyck *onverſtandige Galaten*, (a) van de welke Paulus ſchryft.

Goede Genegentheid.

Heer hoe heb ick hier in gedooft. Ick meynde, om dat ghy my alles gaeft, dat ick alles mocht gebruycken ſoo ick wilde, ende waer toe ick wilde.

Den Heer: menſch uyt deſe doling, quam al het miſbruyck der ſchepſelen, ende uyt de voorige beſluytſels ſal komen al het goed gebruyck der ſchepſelen. Voegt u naer deſe beſluytſelen.

T W E E D E P O I N T.

Godt en heeft den menſch niet alleen middelen gegeven, maer wetenſchap ende macht, om die te gebruycken tot ſyn eynd. Het verſtand, waer mede, als nu getoont is, den menſch ſiet, hoe hy ten opſicht van deſe middelen hem moet dragen. Den vryen wille, op dat den menſch geſtelt zynde meeſter over alles, ſou meeſter blyven boven alles: want (ten zy men toefiet) *deſe zyn*, gelyck den Wyſeman wel waerſchaut, *tot bekoring der zielen, ende tot eenen ſtrick der onwyſe.* (b)

Godt geeft den menſch memorie, ten opſicht hy in ſyne memorie niet en late ſpelen, ten zy dat hem diene tot kenniſſe ende liefde Gods. De vyf zinnen, om te vatten de ſchoonheid, ende genoegte van d'aertſche ſchepſelen, maer op dat deſe vyf zinnen hun daer in niet en verlieſen, terſtond moet het verſtand van deſe ſchoonheid op klimmen tot de ſchoonheid van den Schepper.

Inder voegen dat den menſch hem wel mag inſien, als eenen threſoor of ſchat van wetenſchap ende macht, om alle

(a) Ad Gal. 3. 3. (b) Sap 14. 11.

T W E E D E M E D I T A T I E. 13
alle Godts ſchepſelen te gebruycken tot het eynd' ſynder
ſcheppinge.

D E R D E P O I N T.

Waerom dan deſe tot; dit eynde niet gebruyckt?
om datmen in dit op-klimmen traeg is. Als eenen
vogel traeg is om op te vliegen van de tacken, die be-
ſtreken zyn met vogel lym, ſoo raect hy vaſt. Soo raec-
ken wy niede vaſt aende ſchoonheid der ſchepſelen, als
wy traeg zyn om van deſe op te klimmen tot de ſchoon-
heid van den Schepper.

Om datmen blyvende ſitten op de ſchoonheid, ende ande-
re gaven der ſchepſelen, men alſdan begint ſy ſelven te ſoec-
ken, zyn gemak, genoegte, ende niet ſyn eynde of Godt.

Ende men komt ſoo verre, datmen ſy ſelven of het
ſchepſel ſtelt tot eenen Godt of het eynde ſynder ſchep-
pinge. Soo heeft'er Paulus gevonden, *der welcker Godt
was den buyck.* (a) Andere maecten van eene Vrouw-per-
ſoon hunne godinne, andere van het geld hunnen afgod,
ende ſoo voort alle de ſchepſelen, waer op ſy vervallen,
maecten ſy hunne goden, of godinnen.

Deſe dry oorſaecten wel hebbende overlegt, ende in
u nu en alſdan waer bevonden, leert ten laetſten volgen
de ſes beſluytſels van het eerſte Point: geen ſchepſel te
achten, noch te beminnen, &c. Herhaelt die noch eens,
en ſtelt die ſes beſluytſels, vaſt, als ſes beſtier-regelen in
het gebruyck der ſchepſelen t'onderhouden. Anders doolt
ghy wederom, ende verliest u ſelven wederom in de ſchep-
ſelen. VADERONS op de maniere als te voren.

Leest naer het noenmael uyt Thomas à Kempis 3 boeck
9 cap. 1 boeck 20 cap.

(a) Ad Philipp. 3. 19.

B E M E R C K I N G E

*Op de maniere van Mediteren met de dry ziel-crachten, me-
morie, verſtand, ende wille.*

NAer het leſen van eenen VENI CREATOR, ſtelt u
in de tegenwoordigheid Gods, ende vraegt gratie,
om wel te leeren mediteren.

Be-

Bemerckt dat de principaelste oeffeninge van uwe exercitien is mediteren. Oock is het goed voor altyd, datmen eens leere wel mediteren.

Deſe maniere beſtaet meeft hier in, datmen ſy ſelven door ſyne dry ziel-crachten bewege tot af-ſtand van ſonden, het verkrygen der deugden, ende ſoo voort:

De ſoetegenegentheden, die Godt ons ſomwylen inſtort in de Meditatie, en kan ick u niet leeren, ſy zyn vrywillige gaven Gods, nochtans ſult ghy u daer toe bereyden, iſt dat ghy wel onderhoud dat'er te onderhouden is voor, in, en naer de meditatie.

De Meditatie, moet ghy bereyden een quartier van eene ure voor dat ghy die begint, wel aendachtelyck leſende de materie van de meditatie, ende die verdeelende in dry pointen, gelyck ghy fiet, dat de twee voorgaende meditatieën, ende de naervolgende verdeelt zyn in dry pointen.

D'ure der Meditatie gekomen zynde, moet ghy door een voor bereyd-gebed Gods gratie verſoecken, op dat alle uwe ziel-crachten ſuyverlyck ſtrecken tot ſyne glorie, ende uw' geestelyck profyt.

Naer het berey-gebed volgt het eerſte voorſpel, het welck anders niet en is, dan eene veerbeeldinge van de plaetſe, alwaer de historie, waer op ghy mediteert, is geſchied. By exempel het Paradys, in het welck den eerſten menſch is geſchapen.

Maer als wy mediteren niet op eene historie, maer op de ſonde of iet anders, ſoo kanmen iet anders ſy ſelven inbeelden. Den H. Ignatius geeft hier van een exempel in de Meditatie van de dryderleye ſonden. "Ons ſelven „inbeelden, gelyck of wy ſagen de ziele in dit verganckelyck lichaem even als in eenen kercker geſloten, ende „den menſch balling in dit dal der ellenden onder de wilde beeften.

Dit eerſte voorſpel is ſeer dienſtig, om onſe fantaſie gelyck op te fluyten in die verbeelde plaetſe, ende die te belletten van voorder uyt te loopen, en haer ſelve te verſtroyen: deſe uytloopinge onſer fantaſie is moeder van vele verſtroytheden. Hadde wy onſe fantaſie vaſt geſtelt op eene ſaecke, ende als beſloten in eene plaetſe, wy en ſouden daer niet buyten loopen. Het

Het tweede voorſpel is anderwerf verſoecken Gods gratie niet in het gemeyn, als geſchiede in het berey-gebed, maer in het beſonder, om die vrucht te verkrygen, waer toe men die beſondere meditatie ſtiert, by exempel in de meditatie van den val der Engelen, eene vreeſe van ſtraffe; want wy mogen vry weten: *dat wy ſonder Gods gratie niet bequaem genoeg en zyn, om iet te dencken van ons, als uyt ons ſelven, maer alle onſe bequamigheit is uyt Godt.* (a) En geeft Godt die gratie, alles ſal vloeyen, ende onſe redeningen, ende onſe goede genegentheden, als den douw: *gelyck den regen op 't kruyd, ende gelyck de druppelen op het gras.* (b)

Oeffeninge van onſe Memorie.

Bemerckt, dat onſe memorie is gelyck aen eenen winckel; want ſy heeft haere kaskens, ſchuyven, ende laeyen, waer in ſteken niet alleen de materie der bereyde meditatie, ende haere dry punten, maer al dat wy dies aengaende oyt goeds hoorden in het woord Gods, bevonden in de levens der Heyligen, in het gevoelen der wyſe, ende in de dagelyckſche ondervindinge.

Wy oeffenen dan onſe memorie in te geven aen ons verſtand al het voorſeyde, ten eynde dat ons verſtand daer op redene, en dat al gebruycke, om onſen wille te bewegen tot af-ſtand der ſonde, of verkrygen van de deugd.

Ons verſtand is gelyck aen eenen Winckelier, die alle de waeren toont ende aenpryft aen den kooper (den wille ſegge ick) noch op en houd van deſe te pryſen, tot dat hy den wille beweege: de deugd te nemen of de ſonde te laten.

Oeffeninge des Verſtands.

Al hoe wel deſe al reede aangewefen is, in het aenpreken van de deugd, aen den wille, of afpreken van de ſonde; nochtans moet deſe oeffeninge van het verſtand wat breeder uytgeleyt worden. D'eerſte maniere van het

ver-

(a) 2. Cor. 3. 5. (b) Prov. 32. 2.

verftand te oeffenen is van eene algemeyne voorftellinge te komen tot eene befondere , ende daer uyt eene waerheid te befluyten.

De tweede maniere van redeninge , waer mede ons verftand naerder praemt onfen wille , is hem te vragen : maer en leeft ghy dan niet om Godt ? dient ghy Godt alleen ? Hier fal de memorie vertoonende het voorgaende leven , feggen , dat neen . Dan fal weder het verftand den wille afvragen , waerom Godt niet alleen gedient . Ten laetften fal daer ergens eene dolinge of paffie te voorschyn komen . Beyde moet het verftand onfen wille af-leeren , tot dat hy droef zy , vergiffeniffe vrage , ende beterniffe belove .

De derde maniere van redeninge is lichter , ende word in het leven of lyden Christi meest gebruyckt : te weten het onderfoecken van d'omftandigheden . Wie ift die in Bethleem geboren word , of fterft op den berg van Calvarien ? wat is eenen Godt mensch worden , of fterven ? voor wie doet Godt dit ? waerom ? waer ? op wat manier ? wanneer ? veel andere omftandigheden kan het verftand opnemen , ende daer mede den wille praemen tot alle foorten van goede bewegingen .

Maer fomtyds is den wille foo vaft aen de fonden , of foo afkeerig van de deugd , dat hy niet en is te bewegen door defe voorige redeninge . Dan moet het verftand den wille aenprickelen , gelyck men aenprickelt d'ongewillige Offen in de landen , waer men met Offen ploegt .

Soodanigen prickelen zyn wat wenscht ghy in de ure des doods te hebben gedaen ? wat foud ghy nu uwen beften vriend raeden ? wat hebben alle de Heyligen gedaen , ja oock bekeerde fondaren ?

Hier is het te verhoppen , dat den wille fal beweegt worden : want woorden bewegen , maer exempelen trecken . Blyft nochtans den wille iteeg , en fegt hy , dat hy het laet om de moeyelyckheid , die hy daer in vind . Dat het verftand voortgae in den wille te prickelen . En fchaemt ghy het u niet ? dat foo veel hebben gedaen tot teere maegdekens toe , en fult ghy dit niet kunnen doen ? wat heeft men sonder moeyte ? den Hemel , ende de altyd durende eeuwigheid is immers wat moeyte weerd ; en wilt ghy daer niet henen ? door wat weg ? foeckt om
hoog,

hoog, soeckt om leeg: daer en is geenen anderen weg, dan den weg, die Christus is ingegaen, den weg van lyden.

Oeffeninge van onsen Wille.

Al dat ons verstand tot noch toe heeft geredent, ende wel geredent, om den wille te brengen tot syn plicht, ende schuld, sal sonder twyffel wat goeds hebben uyt gevrocht in den wille: vervolgens mogen wy nu uyt leggen de oeffeninge van onsen wille.

Dese oeffeningen zyn verscheyden volgens de verscheydenheit der genegentheden van onsen wille, ende de verscheydenheit van de heweeg-redenen. In den wille is eene genegentheid tot liefde van het goed, of eenen haet van het quaed: eene begeerte van het goed te bekomen, of eenen grouwel ende vlucht van het quaed: een vermaeck en blydschap, als men het goed bekومت, of het quaed ontkomt. Eene hope tot het bekomen van het goed, ende ontkomen van het quaed: en kan men geen van twee uyt wercken door de gemeyne middelen, men krygt eene stoutigheid, ende op het laetste eene onverveertheid: lukt dat niet, dan komter mismoedigheid, ende somtyds wanhope, of men word ontfteken met eenen goeden yver, alle beletselen afbrekende, en settende in het werck dat Godt van ons begeert.

Resteert, dat wy alles sluyten met t'samen spraken, of aenspraken tot de H. Maget, tot Christus, ende synen Hemelschen Vader: van dese dry sult ghy een model vinden inde tweede meditatie van morgen. Men kan oock syne ziele aenspreken: Ist mogelyck myne ziele, datmen met u soo moet dingen, u soo moet aenpramen, en prickelen, op dat ghy aen neemt het geen u goed is, eerlyck, ende teenemael noodsaeckelyck.

Bemerckt, dat den H. Ignatius alles eyndigt met den VADER ONS. Alle verfoeckelyck goed, ende verbiddelyck quaed is onder eene van de vragen des Vaderons begrepen. Let daer op, en ghy sult myn seggen waer bevinden, en dan sult ghy Godt den Vader tot u verfoeck aenpramen met de woorden, die u synen Soon heeft ingegeven.

B

Naer

Naer de meditatie geschied de recollectie, of het overfien van alles, in deser voegen; "dat ick sittende of wandelende ontrent een quaert van eene ure my onderfoeckke: (a) of ick de meditatie behooryck hebbe bereyd. onderhouden het berey-gebed ende de voorspelen. Den tydt, d'aendachtigheid, ende geschicktheid: wat genegentheid in den wille veroorsaect is. Door wat reden dese veroorsaect is. Wat goed voornemen daer gemaect is, ende met wat betrauwen. Hoe, ende door wat middel dit voornemen kan uytgevoert worden.

Is alles wel geluckt, Godt daer voor bedancken, ende een opset maecten van voortaan soo te mediteren. Is het qualyck geluckt, daer van onderfoecken d'oorfaecke, daer over droefheid verwecken, ende voornemen maecten van beternisse.

Het ander deel van de recollectie bestaet in het opschryven der goede beneginge ende voornemen.

Hier in vinden vele grooten tegenstryd, of en schryven dese niet wel op. Sy maecten een cort begryp der geheele meditatie, ende met soo opgefochte woorden, gelyck of het moeste gedrukt worden, soo dat daer in niet een quaert en word besteed, maer een ure, en somtyds meer.

Om u van beyde te verlossen, en moet ghy niet anders opschryven als: ick hebbe in dese meditatie gevoelt eene genegentheid groot, of kleyn, of middelbaer, om dit goed te doen of dit quaed te laten. Reden my hier toe bewegende is dese (schryft die) myn voornemen is, dat ick dit, of dat soo sal uytwercken, waer toe ick betrauwen gevoelde door soo eene aensprake tot de H. Maget; ende soo voort.

Sluyt dese recollectie met het gene David seyde: *maeckt staenvastig ô Godt, 't geen ghy in ons hebt gevrocht.* (b)

Ick bidde dese maniere van mediteren u gemeyn te maecten. Al soude ghy die in het cort stellen op een papierken, het welck ghy soude leggen nevens alle devolgende Meditatie.

TWEE

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE

Hoe men moet gemoed zyn, om vrucht te doen met d'exercitien.

TEn eersten datmen fy felven doorgaens verwecke tot eene begeerte van het eynde te bekomen, het welck den tytel van d'exercitien aenwyft, te weten "fy felven „overwinnen, ende een beraed instellen op syn leven, vry „van genegentheden der schadelycke affectien. Of hebt ghy voor het volkomen uytspreken, ende beteren van alle uwe sonden, het bekomen van een oprecht Christen, of geestelyck leven. Verweckt u doorgaens tot het bekomen van dit besonder eynde van uwe exercitien; want het verwecken van dese begeerte brengt alles by, dat daer van noode is tot het wel doen der exercitien, 't zy van onsen kant, 't zy van Gods kant.

Van onsen kant: ons verstand soeckt altyd middelen, om te bekomen het welck den wille begeert, ende dese gevonden zynde, neemtse onsen wille aen, onse memorie, fantasie en zinnen spelen daer op, de handen ende andere crachten worden aenstonds in het werck gestelt, om onse begeerte te bekomen. Van Gods kant brengt dese begeerte alles by. *De Goddelycke wysheid word lichtelyck gesien van die haer beminnen, ende sy word gevonden van die haer soecken.* (a)

Soo dan het zy ghy leeft, het zy ghy mediteert, bidt, of iet anders doet, ontsteekt altyd meer ende meer uwe begeerte, om door dese exercitien het gewenscht eynde te bekomen. Gelyck iemand, die om prys loopt, hoe verder hy loopt, hoe meer hy in hem ontsteekt de begeerte van den prys te bekomen. Ghy loopt acht dagen in dese geestelycke loop-baen, in de selve heeft den H. Ignatius, Xaverius, ende vele andere gelooopen, ende voor prys hebben fy bekomen de heyligheit, volmaecktheid, ende soo voort, en soud ghy oock niet eenen geestelycken prys bekomen? de Suster van den H. Thomas van Aquino vraegde hem, hoe fy salig soude worden, hoe volmaeckt?

B 2

maeckt?

(a) Sap. 6. 13.

maect? hy andwoorde met te willen. Verweckt ghy in u dan geduriglyck de begeerte van het eynde te bekomen, dat ghy voor hebt, en ghy sult het bekomen.

Ten tweeden levert u teenemael over in de bestieringe van die u d'exercitien geeft. Hy moet synen leydsman volgen die wel wilt uytkomen in eenen onbekenden weg, ende die wilt genesen zyn, moet in alles volgen, dat den genees-meester hem voor schryft. Ghy hebt uwen bestierder verkoren als uwen geestelycken leydsman, die u brenge tot uw' eynde, ende als uwen geestelycken geneesmeester van uwe quade genegentheden, volgt hem dan in alles.

En leeft, noch en mediteert niet, ten zy dat hy u geeft te lesen of mediteren, ja niet verder, dan hy u en geeft te lesen of mediteren, peyst, dat Godt tegen hem segt in uwe tegenwoordigheid, en aenhooren: *die uliê hoort, die hoort my, ende die uliê versmaet, die versmaet my.* (a) Wat zegen wilt ghy van Godt hebben, als ghy niet en hoort die hy wilt, dat ghy hoort, gelyck ghy hem soud hooren. Niet alleenlyck sult ghy hem in alles hooren ende volgen, maer oock hem te kennen geven uwe inspraacken ende bewegingen. Aen den Doctoor segt ghy de geheele gesteltenisse des lichaems, anders en kan hy u niet genesen. Wilt ghy genesen zyn naer de ziel, veropenbaert alles aen uwen geestelycken Doctoor.

Noch en laet dit, om dat ghy u laet voorstaen wys genoeg te zyn. Den H. Carolus Borromeus was meer verlicht als Pater d'Adornes, nochtans hoorde hy hem als bestierder synder exercitien, noch en dede eene meditatie, of P. d'Adornes en las die hem voor. Paulus wilde Godt onderwesen hebben door eener discipel Ananias genoemt, schoon Paulus verkoren was om selfs Leeracete zyn van alle Heydenen. (b)

Ten derden handelt oprechtelyck met Godt, menschen kan men bedriegen, ende seggen, datmen dit of dat voor heeft, schoon men niet sulcks voor en hadde, als kan zyn, datmen niet en wilt uytsteken, syne oversten voldoen, of de gewoonte der religieuse familie, waer in men woont, Godt en kan men niet bedriegen: *Hy is onder-*

(a) Luc. 10. 16. (b) Act 9. 15.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 21

ondersoekende de herten ende de nieren: (a) het diepste uwer gepeysen en genegentheden. Godt sal wel sien, of ghy hem soeckt te behagen, of de menschen, of ghy voor hebt het recht eynde der exercitien, hier voor geseyt, of wel eene schynheyligheid. Of ghy voor hebt eene enkele begeerte om wat goeds te weten, ende niet om wat goeds te doen.

Hebt ghy iet sulcks voor, verandert uw voornemen; want andersins sullen uwe exercitien vruchteloos zyn, ende meer tot beswaernisse, dan tot verlichtinge. David geeft dit genoeg te kennen, als hy tot Godt segt: *met den uytverkoren sulde uytverkoren zyn, ende met den verkeerden verkeert worden*. (b) Dat is gelyck d'uytleggers seggen: met een ieder sal Godt handelen gelyck hy verdient. Heeft iemand voor die exercitien doet een goed eynde, afstand van sonden te doen, of een nytverkoren eynde om heylig te worden, door welcke exercitien soo vele zyn heylig geworden. Godt sal hem daer toe goede ende uytverkoren bewegingen geven: heeft iemand een verdraeyt opset voor, hy sal sy selven in syne exercitien verdraeyen, ende die verkeeren tot belastinge synder conscientie. Soo verkeerde Pharao alle de gratien die Godt Pharao gaf om hem te brengen tot het vry laten van de Kinderen van Israël.

Dit segge ick soo aenpramende, op dat ghy, hebt ghy geene goede meyninge voor, uwe meyninge verandere, ende neme eene van de voorgeseyde; want zyt verskert, het sal in u waer woorden het welck David segt: *de archheid der sondaeren sal vernielt worden, ende ghy sult den rechtveerdigen voorderen, ghy Godt ondersoekende de herten, ende nieren*. (c)

Ten vierden moet ghy u selven mildelyck opofferen aen Godt, ist dat ghy wilt uyt uwe exercitien veel vruchts bekomen. Peyst, dat Godt tot u segt: *mynen soon geeft my uw' hert, ende laet uwe oogen myne wegen bewaeren*. (d) Maer dit hert moet ghy hem mildelyck geven, los ende vry van alle toenynginge tot eenig s'chepfel, waer van u Godt wilt trecken, of afkeer van iet, waer toe de godde-lycke voorsichtigheid u wilt stieren, "op dat den Schep-

B 3

„per

(a) Ps 7. 10. (b) Ps. 17. 27. (c) Ps. 7. 10. (d) Prov. 23. 26.

„per (gelyck den H. Ignatius segt) en onsen Heer seker-
„der soude in syn schepsel wercken? (a)

En hebt ghy dese onbescheydentheid noch niet, bidt Godt daerom wel hertelyck, seggende dickwils met Paulus die geroepen zynde tot Godt seyde: *Heere wat wilt ghy dat ick doe?* (b) Ick segge, dat ghy om dese onbescheytheid wel hertelyck bidden soudt: „want niemand is bequaem tot „d'exercitien, die ergens van soo eenen afkeer heeft, dat „hy daer toe niet brengelyck en is, waert dat Godt hem „daer toe riep: of ergens toe soo seer genegen is, dat hy „daer van niet treckelyck en is, waert dat Godt hem riep, „om dit te verlaten. (c)

Die soo qualyck gestelt zyn, en zyn niet alleen niet bequaem om d'exercitien te doen met vrucht, maer stellen hun in gevaer van dat Godt hun laet loopen. *Myn volck* (seggt David in den naem Gods) *en heeft myne stemme niet gehoort. . . . ick hebbe se gelaten naer huns herten begeerten, sy sullen gaen in hun lieder wonden.* In tegendeel, *hadde myn volck my gehoort, hadde Israel in myne wegen gewandelt, misschien soude ick hunne vyanden vernedert hebben voor niet, ende myne hand gesonden over die hun verdrucken.* (d)

Hoort ghy Gods stemme, en offert u op aen Godt tot alles, seggende met Samuel: *Heere spreckt; want uwen dienaer hoort.* (e) Den H. Ignatius heeft hier toe eenen volkomen opdragt: „neemt Heere alle myne vryheid, neemt „myne memorie, verstand ende geheel mynen wille. Al „wat ick hebbe, ende besitte, hebt ghy my gegeven, dat „geve ick u weder, ende levere u het teenmael over in „uwen wille, om van u te zyn bestiert. Geeft my alleen „uwe liefde met uwe gratie, ende ick ben ryck genoeg, „noch en vrage iet anders. (f)

Ten vyfden hebt een vast betrouwen op de goddelycke goedertierentheid. Reden waerom sommige soo bevreesd zyn, van hun soo onbescheydelyck, ende tot alles op te dragen aen Godt, is, om dat sy vreesen, dat sy niet sterck genoeg en fullen zyn, om alle tegenstand hunner sonden t'overwinnen, noch bequaemigheid, om te bouwen den tooren van volmaecktheid. Dese vrees word
uyt

(a) Annot. 16. (b) Act. 9. 6. (c) Direct. cap. 2. §. 5. (d) Ps. 80. 12. 13. & 14. (e) Reg. 3. 19. (f) Contempla. de amore Spir.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 23

uyt het hoofd gefteken door een vast betrouwen op Godt, die roept faecken, die niet en zyn, gelyck faecken, die met'er daed iet zyn, en maect die bequaem tot het gene, waer toe hy roept.

Segt dan met Paulus : *Alles kan ick door hem, die my versterckt.* (a) Segt met David. *Ist datter crygsheynen tegen my opstaen, soo sal myn hert niet vreesen.* (b) Segt met Job: *Stelt my nevens u, ende wiens hand ghy wilt, laet hem tegen my stryden.* (c) Reden van dit betrouwen hadde David gegeven in het beginsel van dien Psalm : *Den Heer is myn licht, ende saligheid voor wie sal ick vreesen?* segt ghy dit mede met een betrouwen.

Ten sefden ende ten laetsten : weerd af van u al wat het voornemen uwer exercitien kan beletten, ende besorgt al dat het selve kan vervoorderen, misschien zyn het de laetste exercitien van uw leven. Buyten dat wy seyden in de eerste geestelycke lesse, kan de vrucht der exercitien belet worden door het aennemen van andere oeffeningen, dan die van d'exercitien, of door het veranderen van boecken, die dese uytleggen, springen van het een op het ander, door te groote sorgvuldigheid van alles te doorloopen, oock dat in uwen boeck staet : somtyds is het goed hem te genoegen met een point alleen der aengewesen meditatie. Daerom stelt Ignatius : " dat ick „moet rusten in dat point, in het welck ick sal bekomen „hebben de gesochte devotie, tot dat ick my voldaan hebbe „sonder angst van alles te doorloopen. (d)

Maer meest belet uwe exercitien het t'samen spreken met andere, dan die u in Gods plaetse bestieren. Uwen Bruydegom is jaloers, en soude u lichtelyck voor by gaen, en dan soude ghy hem moeten soecken, gelyck de bruyd hem socht : *Mynen beminden was geweken, ende voor by gegaen.... Ick hebbe gesocht, ende en hebbe hem niet gevonden : Ick hebbe geroepen, ende hy en heeft my niet geandwoord.* (e)

In tegendeel sal de vrucht van uwe exercitien sterck vervoorderen, buyten dat wy dese morgen seyden, dat ghy u houde geduriglyck in de tegenwoordigheid van

B 4

uwen

(a) Ad Philip 4 13. (b) Pf. 26 3. (c) Job. 17. 3. (d) Addit 4. (e) Cant. 5. 6.

uwen beminden, met hem spreke gelyck den eenen vriend met den anderen; hem tot dit t'samen spreken hertelyck ende minnelyck noode met de bruyd. *Toont my uw aensicht laet uwe stemme in myne ooren klincken, &c.* (a)

Daer en boven sal u sterck vervoorderen, ist dat ghy alle de meditatie gelyck aen een schakelt, treckende uyt elcke meditatie een slot; by exempel uyt d'eerste zyn wy alleen geschapen om Godt, soo doolen wy soeckende ons selven, of eenig schepsel. Ergo voortaan Godt alleen gesocht. Uyt de tweede meditatie: zyn alle schepselen ons van Godt gegeven, als middelen tot het eynde van onse scheppinge, soo moeten wy in de schepselen ons selven niet soecken, noch ons gemak, genoegte, eere. Maer d'eere, ende den dienst Gods: ergo voortaan de schepselen alleen gebruyckt tot Gods dienst. Gaet soo voort treckende uyt de naervolgende meditatie een slot, een besluytsel, een voornemen, schakelt die alle aen malkanderen, t'zy in het geschrift, t'zy in uwe memorie, en ghy sult hebben gelyck eene keten, waer van elck besluytsel oft voornemen een schakel is. Keten, waer mede ghy u sult inbinden tegen de sonden, en alle ongeregheden. Soo ketent men eenen fellen hond, op dat hy niet los en geraecke.

Maer voor eene godtvruchtige ziele sal desen keten zyn gelyck die, waer van den Wyfeman spreckt: *Haere veiteren sullen u zyn eene stercke bescherminge, ende krachtige steunsels, ende haere halsbanden tot een ciereyck kleet der glorie.* (b) Elcken schakel, of elck besluytsel: sal u wesen tot eene bescherminge tegen den val, tot een steunsel, om vast te gaen in de deugd, ende door de deugd sal elck besluytsel u wesen tot een verciersel uwer ziele, ende al te samen sullen sy u maecken een kleet van d'euwige glorie.

[a] Cant. 2. 14. [b] Eccl. 6. 29.

III. MEDITATIE

Op de boven naturelycke middelen, die Godt ons geeft, om te komen tot ons eynde,

BEREY-GEBED.

VENI CREATOR of een van de voorgaende berey-geboden, dat u best aenstaet.

1. VOORSPEL. Verbeeld u Godt te sien als een fonteyne, waer uyt vlieden de wateren der gratien ende behulpfelen tot de saligheid. Soo dat Godt met recht genoemt word fonteyne des levens, fonteyne der saligheid, ende oorsprong van alle goed.

2. VOORSPEL. Bid Godt, dat ghy eens mocht sien wat al boven naturelycke middelen hy u geeft, en wat hy wilt, dat ghy daer mede voortaan soud doen.

EERSTE POINT.

Godt en geeft den mensch niet alleen naturelycke middelen, wetenschap en macht om tot syn eynde te komen, maer oock boven naturelycke. Godt heeft u laten ter wereld kometen tyde van de wet der gratie, geboren worden van Catholycke Ouders, geraecken tot het doopsel, opgevoed worden in de schoot van syne bruyd de H. Kercke, alwaer ghy hebt gekregen kennisse van de alderverhevenste mysterien van ons geloof, van het mysterie van de H. Dryvuldigheid, Menschwordinge van den Sone Gods van syn alderheylighste Sacrament, alwaer ghy hebt syn Vleesch, ende syn Bloed tot spysen dranck, 'tgebruyck van d'andere HH. Sacramenten, ontelbaere gratien, die u voorkomen voor het werck, daer in u geselschappen, ende u (gebruyckt ghy die standvastelyck) tot het eynde van uw werck sullen by blyven.

On-

[a] Prov. 16. 12. Prov. 18. 4.

Onderfoeck.

Tot wat eynde heeft my Godt alle dese boven naturelycke middelen ende gratien gegeven? niet om my te verheffen boven andere, die Godt soo veel niet en heeft gegeven. De eerste deug, die hy my leert, is d'oodmoedigheid. *Leert van my, dat ick sachtmoedig ben, en ootmoedig van herten.* (a) Niet om een ydel betrouwen te hebben, dat Godt my niet en sal laten verloren gaen, aen wien hy soo veel jonsten heeft gedaen. Maer om naer het vermaen van Paulus met vrees en angst myne saligheid te wercken. Want hoe veel goede wercken eenen mensch oock doet: *nochtans en weet hy niet; of hy des haets of der liefde weerdig is,* (b) Hier om en moet ghy de moed niet verliefen: *zyt volgens het vermaen van Petrus: soo veel te neerstiger, dat ghy door goede wercken mogt uwen roep, ende verkiefsinge seker maecken,* (c) tot welcke sekermaeckinge Godt u soo vele gratien, ende bovennaturelycke middelen geeft.

T W E E D E P O I N T.

Zyt ghy geestelyck boven al dat geseyt is, heeft u Godt uyt gesondert tot synen dienst door de suyperheid om Godt alleen te voldoen, Godt heeft u gemaeckt een van het deughdelyckste deel der Christenen, eenen hoveling in syn hof; om syne tegenwoordigheid te genieten in synen Gods dienst, ende in het gebed, namentlyck tusschen het dickwilder gebruyck synder HH. Sacramenten, elarder wetenschap te krygen van synen Goddelycken wille. Welcke gratie Paulus dagelycks verfocht voor dusdanige: *Daerom, segt hy, van dien dagh, dat wy behoort hebben uwe liefde in den geest, en houden wy oock niet op voor u lieden te bidden, en te begeeren, dat ghy vervult mogt worden met de kennisse van synen willen in alderley geestelycke wysheid, ende verstandigheid.* (d)

Zyt ghy Religieus, boven dese besondere jonsten hebt ghy noch, dat ghy verloft zyt van veel, dat belet het eynde uwer scheppinge: door de belofte van armoede van alle

[a] Matt. 11. 29 [b] Eccl. 9. 1. [c] 2. Pet. 1. 10. [d] Ad Coloff. 1. 9.

DERDE MEDITATIE. 27

alle tydelycke forgen, door die van gehoorfaemheid van besorgt te zyn om uwe fortune te maecken, gelyck de wereltsche doen, door de belofte der fuyverheid om voor kinderen te forgen.

Daer en boven geeft Godt u eenen Regel, ende deugd oeffeningen, door de welcke vele van uwe Religie heylig zyn geworden, het goed exempel van sommige uwer mede Religieusen u daer toe stierende, gelyck oock de forge ende bestieringe des oversten. Ja al doolde den oversten in iet te gebieden voor soo veel hy geene sonde en gebied, den gehoorfaemen ondersaet en doolt niet.

Onderfoeck.

Tot wat eynde geeft Godt alle dese voordeelen? niet om gemackelyck te leven sonder eenige winste te doen. *Worpt den onnutten knecht*, seyde Christus, *in d'uyterste duysternissen.* (a) Niet om de wereldlycke te seggen wat sy moeten doen, ende selfs dit niet te doen, gelyck de Scriben, van de welcke Christus: *Sy seggen, en sy en doen niet.* (b) Godt en geeft alle dese geestelycke voordeelen niet, om daer door te worden opgeblasen, en te seggen met den hooveerdigen Pharise: *Ick en ben niet gelyck de reste der menschen.* (c)

Maer Godt geeftse, om met alle dese te gergaderen eenen grooten schat der verdiensten, ende dies niet tegenstaende oodmoediger te zyn dan alle andere. Om aen dese te zyn eenen spiegel ende goeden reuck der deugden, *een bernende ende schynende licht.* (d) Gelyck Christus seyde, dat Joannes den voorlooper was. Zyt ghy soo een spiegel en licht?

DERDE POINT.

De bruydt segt, dat den Bruydegom haer geleyd heeft in den wyn kelder, en in haer de liefde geichickt. (e) Door den wyn kelder verstaet den H. Thomas van Aquino

[a] Matt. 25. 30. [b] Matth. 23. 3. [c] Luc. 18. 11. [d] Joan. 5. 35. [e] Cant. 2. 4.

no de H. Kercke, en voor de geestelycke verstaer ick door den wyn kelder hunnen geestelycken Staet of Clooster. In beyde moet de liefde ende achtbaerheid der voordeelen geschickt worden.

Ten eersten dat noch Christen, noch geestelyck eenig van alle syne voordeelen acht of bemint, ten zy om dat sy zyn voordeeligh tot syne Christelycke of geestelycke volmaecktheid.

Ten tweeden datmen die meest acht, ende gebruyckt die daer toe meest zyn voordeeligh, ende minst gebruyckt die daer toe minst voordeeligh zyn, en noyt en gebruyckt, die ons noyt voordeeligh en zyn.

Ten derden datmen alle geestelycke voordeelen stelle voor de lichaemelycke, liever het leven verliese dan de heylighmaeckende gratie: *Wat bate't den mensch, ist dat hy alle de wereld wint, maer verlies lyd van syne ziel?* (a)

Ten vierden datmen de geestelycke wetenschap stelle voor alle wereldlycke. *Wat baete my het snel verstand, seyde Augustinus, en alle wetenschappen sonder hulpe van meester geleert, als ick noch leelyck doolde in de Christelycke wetenschap.*

Ten vyfden datmen die geestelycke wetenschap voorstelle die meest ontfeken onse genegentheid tot de deugd, dan die voeden alleenlyck het verstand.

Ten sesden datmen meer achte het oeffenen van de deugd, dan het speculeren op de deugd ende die deugden meest oeffene, die bestandig zyn, en meest betamen een Christen of geestelyck mensch.

Ten sevensten datmen die deugd oeffeningen niet flauwelyck aen en neme, ende alleen voor een deel, maer vieriglyck, ende ten vollen. D'eerste Christenen, en d'eerste van uw order zyn daer door heyligh geworden.

Eene Christene of Religieuse ziel alles soo wel hebbende geschickt, magh vry roepen met de bruyd.

Goede genegentheid.

Onder set my met bloemen, om set my met appelen; (b) riep de bruyd: roept ghy mede: Heylige zielen van d'eerste Chri-

[a] Matt. 16. 26. [b] Cant. 2. 5.

DERDE MEDITATIE. 29

Christenen, en die van myn order, de welcke nu teene-
mael verslonden zyt van de saligh maeckende liefde, on-
dersteunt my met bloemen van uwe heylige begeerten,
ende vruchten uwer wel geschickte liefde op der aerden,
want ick quele van liefde, als ick niet en sette voor de
liefde Gods, ende als ick onderhoude dese myne voor-
geseyde schickinge, dan is de liefde wel in my geschickt.
En op dat ick die wel onderhoude van nu af, gelyck of
ick maer en begon te leven, bidt voor my HH. zielen by
Godt geuer ende schicker der liefde.

VADER ONS naer gewoonte.

O E F F E N I N G E N

Van den tweeden Dagh.

I. Meditatie op de sonde van d'Engelen, onse eerste Ouders, en andere.

I. Geestelycke Lesse : verbeeldingen dienstigh tot de volgende Meditatiën, Waerheden van de voorgaende, ende sommige voldoen-middelen.

II. Meditatie herhael van de voorgaende, t'samen een een onderfoeck van het beginsel der sonden van d'Engelen, onser eerste ouders, ende van onse sonden.

Bemerckinge op het gemeyn onderfoeck der consciencie.

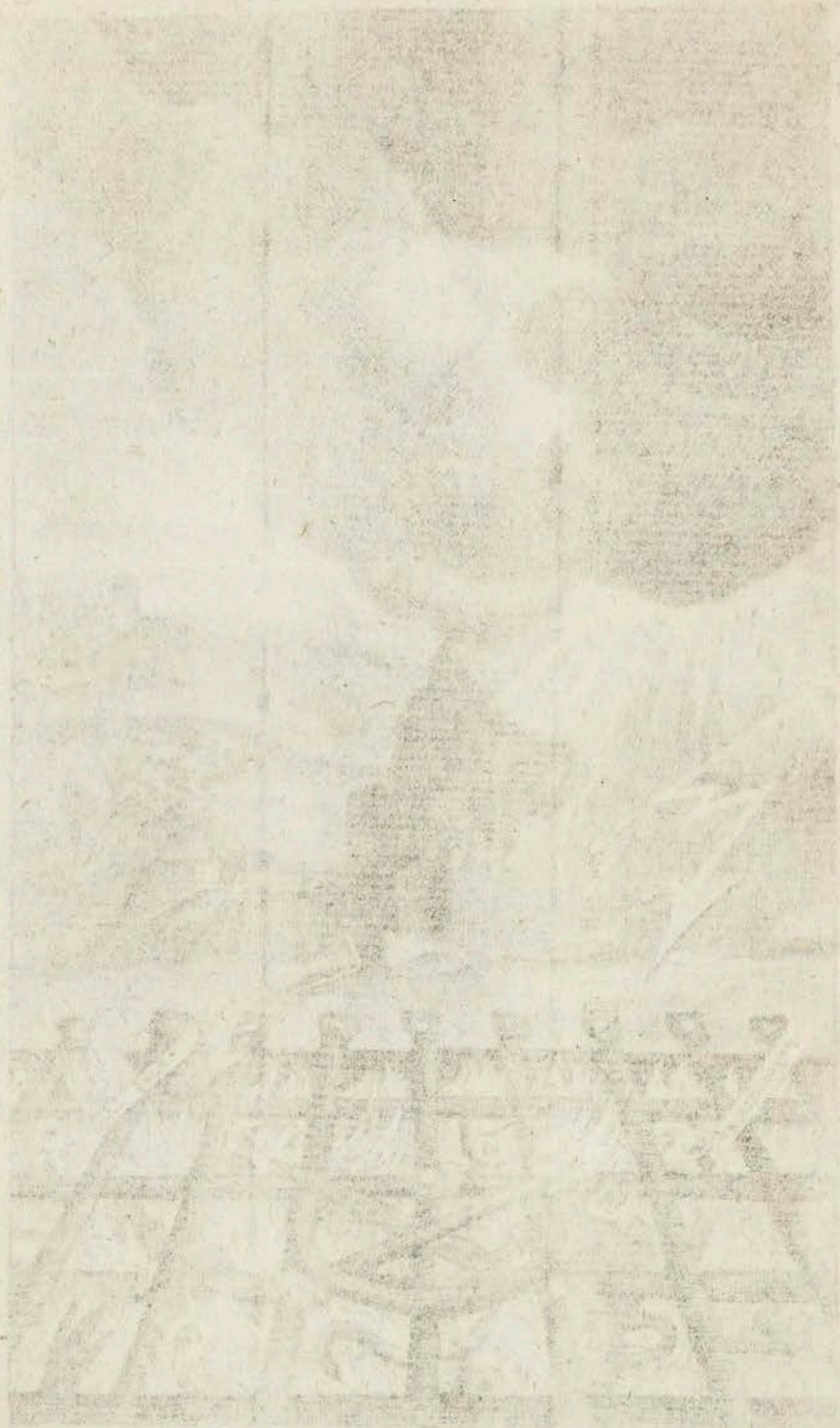
II. Geestelycke Lesse : seven oorfaecken der sonden.

III. Meditatie op onse eygen sonden.

wie van vlieden sal, kunnen wooren
met de eeuwige hiten. 2 Isa: 33. 14.

Faint, illegible text or a signature, possibly mirrored or bleed-through from the reverse side of the page.

I. M E D I T A T I E

*Op de sonde der Engelen, van Adam en
Eva ende andere.*

B E R E Y - G E B E D

Als geseyt is in de voorgaende Meditatie.

EERSTE VOORSPEL verbeeld u te sien gelyck op het tonneel der goddelycke rechtveerdigheit, in het eerste vertoog eene menigte der Engelen vallen uyt den hemel in de helle. In het tweede Adam ende Eva gejaegt uyt het Paradys, in het derde vertoog de geheele wereld verdroncken, in het vierde Sodoma ende Gomorrha verflonden door het vier. En in het vyfden vertoog verbeeld u de helle te sien opengaen, ende daer in ontelbaere verdoemde.

2. VOORSPEL. Versoeckt gratie, om wel te doorgronden de goddelycke rechtveerdigheit, ende wat straffe ghy voor uwe sonden verdient.

E E R S T E P O I N T.

„ Oeffnen de memorie in t'overleggen.... hoe d'Engelen eerst geschapen zyn in staet van gratie, maer geen-
„ sins willende door hunnen vryen wille hunnen Schep-
„ per eere bewysen, ende gediensfigheid, (t welck van
„ noode was tot hunne saligheid) zyn sy tegen Godt op-
„ gestaen, ende van de gratie verandert zynde in boos-
„ heid, zyn sy uyt den hemel geworpen in de hell'. (a)

Re-

[a] Ign. in 1. Exerc.

Redeninge des Verstands.

„ Vergelycken eene sonde der Engelen alleen by de my-
 „ ne , die soo menichvuldigh zyn , waer uyt men kan
 „ mercken , aengesien sy om eene sonden alleen verdoemt
 „ zyn , hoe dickwils ick die selve straffe hebbe verdient.

Dit sult ghy noch meer mercken , ist dat ghy opweegt
 wat de Engelen waeren , en wat ghy zyt. D'Engelen zyn
 suyvere geesten geschapen : ghy zyt ontfangen en gebo-
 ren in vuyligheid. D'Engelen en hadden in hun wesen
 geene aerdsche mengeling , uw wesen is naer de ziel aen
 hun gelyck , maer naer het lichaem gelyck aen de bee-
 sten. D'Engelen waeren wonderlyck scherpzinnig , ende
 alles met hun verstand doorgronderende : ghy en zyt niet
 dan duysternisse , onwetentheid , dooling ; jaeren lang
 zyt ghy besig , om een styl of wetenschap wel te leeren.
 D'Engelen waeren crachtig boven alle andere schepselen,
 ende d'alderbequaemste instrumentem , om uyt te wer-
 ken al , dat Godt wilt. Ghy zyt eenen onnutten knecht,
 ende moet dit naer uwe wercken bekennen. *Als ghy
 gedaen hebt al , dat u bevolen is , segt : wy zyn onnutte
 knechten.* (a)

Ezechiel segt tegen den Prins deser Engelen : *Ghy teec-
 ken der gelyckenisse vol wysheid , ende volmaeckt van schoon-
 heid. In de wellusten van Gods Paradys hebdy geweest , alle
 kostelycke gesteente was u overdecksel.* (b) Datmen vergader-
 de al , dat uyt u komt ; noyt en soude men vuylder mest-
 hoop hebben gesien.

[Beweginge des Wils.]

Waer over moet ick my meest verwonderen ô Heer !
 over uwe strengigheid , niet een oogenblick en hebt ghy
 desen Engelschen Prins met synen sondigen aenhang wil-
 len verdragen in den hemel. Of moet ick my verwon-
 deren over uwe medoogentheid : my soo een smooden
 fondaer , en naer meer sonden , verdraegt ghy langmoe-
 diglyck tot nutoc !

Den

[a] Luc. 17. 10. [b] Ezech. 28. 12. & 13.

E E R S T E M E D I T A T I E. 33

Den Heere: verwondert u over myne strenge rechtveerdigheid, maer meer over myne medoogende langmoedigheid t'uwen opficht, want daer van en kont ghy geen reden geven. Ende dat de vrucht van uwe verwonderinge zy, eene vaste inbeeldinge (die u van alle sonden wederhoude) dat, ten zy ghy u bekeert, ghy met d'eerste sonde sult zyn gestraft. *Ist dat Godt de sondige Engelen niet en heeft gespaert, maer met kabelen der hellen nedergetrocken in de helle*: (a) wat sal van u geschieden, komt ghy noch een dood sonde te doen?

T W E E D E P O I N T.

„ Oeffenen de selve memorie, verstand, ende wille op
 „ de sonde van onse eerste ouders. Overdencken hoe Adam
 „ in 't veld van Damascus gemaect is van 't slym der
 „ aerde, ende gestelt in 't aers Paradys, ende hoe Eva
 „ van Adams ribbe geformeert is. Als hun lieden verbo-
 „ den was t'eten van den boom der wetenschap van goed
 „ ende quaed, (b) soo is den duyvel in de gedaente van
 „ een serpent Eva komen tenteren, dat sy daer van souden
 „ eten, seggende, dat sy etende niet en souden sterven,
 „ maer wetenschap krygen van wat dat goed is, ende wat
 „ dat quaed is, door welcke wetenschap sy souden worden
 „ gelyck goden.

Eva heeft alles geloofst, den appel geëten, ende haeren man dien mede aengepreeckt, den welcken dien geëten hebbende, is, gelyck mede Eva, ontbloot van het cleed der oorspronckelycke rechtveerdigheid, ende alle vercierselen der gratie. Beyde zyn terstond gequollen van hun wederspannig vleesch. Beyde vervult met schrick hoorende Godt aen komen.

En soo Adam de schuld stack op Eva, en Eva op het serpent; soo is Eva verwesen tot vele miserien, pynen, ende peryckelen in het baeren. Adam om syn leven lang te graven in het sweet syns aensichts, beyde zyn verwesen ter dood sonder te seggen den tydt van hun sterven. Anders en hadden sy noyt gestorven (beyde zyn als tot teecken van dat sy ter dood waeren verwesen) gekleed *met pels*

C roc.

[a] 2. Pet. 2. 4. [b] Ign. in 1. exerc.

rocken, met vellen der doode beesten, ende alsoo uyt het Paradys geworpen. (a)

Redeninge des Verstands.

Dese straffe schein noch de minste, maer dat alle, die van dese souden geboren worden, oock souden moeten sterven, die niet en souden hebben gestorven, waer 't dat hunne voor Ouders niet en hadden gesondigt, is noch schroomelycker straffe. Maer de schroomelyckste is, dat alle d'onnoosele schaepkens, die noch heden sterven sonder doopsel, noyt en fullen Godt aenschauwen hunnen schepper, ende eynde hunner scheppinge.

Beweginge des VVils.

Heere de sonde moet wel een groot quaed zyn, dat ghy (die nochtans zyt d'oneyndelycke goetheid ende genade) de sonde soo vervolgt oock in de kinderen der sondige ouders. Ende met recht soo vervolgt, "nade-
„mael sy gedaen word tegen uwe oneyndelycke goedheid. (b)

Met meerder recht word de sonde nu van u vervolgt, naer dat ghy om den mensch te helpen mensch zyt geworden, ende soo veel middelen geeft t'fynder saligheid. Dat ghy dit gedaen hadde voor d'afvallende Engelen, sy souden het beter hebben waergenomen, dan ick tot noch toe en hebbe gedaen.

Maer ick belove my met uwe gratie naer dese exercitien te beteren. Kome ick noch eens u doodelyck te vergrammen. Ick ben weerdig niet alleenlyck uyt den Hemel te worden gesloten, maer geworpen in de helle: naer het weldaet uwer menschwordinge verdiene ick een dobbel helle.

D E R D E P O I N T.

Overdenckt, dat hier mede den Goddelycken toorn niet en heeft opgehouden, maer heeft de geheele wereld met
de

[a] Gen. 3. 21. [b] Ign. in 1. exerc.

de wateren verdroncken. Acht zielen den rechtveerdigen Noe met de fyne, zyn het alleen ontkomen. De steden der Sodomiten ende Gomorrhiten, naer dat Godt hadde uytgeleyt den rechtveerdigen Lot met fyne Huysvrouw en twee dochters, heeft hy op eenen nacht door eenen vierigen regen in affchengeleyt, *stellende*, segt Petrus, *die tot een exempel aen de gene, die ongoddelyck sonden doen.* (a)

Dat de helle open gong, alle soorten van sondaeren soud ghy daer sien gestraft; ende onder dese vele, die om eene sonde alleen, hoedanige sonde ghy misschien soo menigmael hebt gedaen. Ghy soud daer sien ontellicke om geenfins soo veel, noch soo groote sonden, als de uwe misschien, met de eeuwige pynen gestraft. (b)

Redeninge des Verstands.

Ondersoeckt eens, of ghy kont eenige reden vinden, waerom Godt u buyten die spaeren moest; want alle, die Godt doodelyck vergrammen zyn voor eeuwigh verloren, ten zy Godt hun spaere: ondersoeckt dan reden, waerom hy u buyten dese verdoemde moest spaeren. Vind ghy daer geen. Berst uyt in de naevolgende

Beweginge des VVils.

Heere ick worpe my met d'uytterste vernederinge onder uwe voeten, ende belyde met alle mogelycke dancksaemheid, dat het eene enckele gratie is, dat ick niet en ben geworpen in d'hell' gelyck de sondige Engelen, of, gelyck myne voor Ouders uyt het Paradys, dat ick niet gejaegt en ben uyt het getal van die u besonderlyck dienen, ja uyt dat der geloovige; want ick meer sonden hebbe gedaen dan sy.

Hoe beschaemt sal ick voor de verdoemde Engelen staen in het oordeel, en voor andere verdoemde om minder sonden, dan de myne en zyn, als dese u, mynen Godt, sullen verwyten, dat ghy hun hebt gestraft, ende my niet. Hier op en sal ick niet anders kunnen seggen,

C 2

dan

[a] 2. Pet. 2. 6. [b] Ign. in 1. exerc.

dan Paulus feyde : *O diepte der ryckdommen van de wysheid ende wetentheid Gods , hoe onbegrypelyck zyn syne oordeelen , ende hoe onbesporig syne wegen!* (a)

Den Heere. Hier mede en is het niet genoeg , maer schauwt voortaan de sonde , ende alle occasien van sonde , doet het welck eenen verdoemden Engel of ziel soude doen , waert dat ick die verlostte. Het en is niet minder weldaet noyt in de helle te zyn geworpen , het welck men verdiende : dan daer uyt naer eenen tydt lydens verlost te zyn. Slaet hier mede uwe oogen op mynen gekruyften Soon uwen Verlosser en spreeckt uyt 't gene u uw' herte en affectie sal ingeven. **VADER ONS** alste voren.

S C H I E T - G E B E D .

Ist dat Godt de sondige Engelen niet en heeft gespaert , maer met kabelen der hellen neder getrocken in de helle : (b) wat sal u geschieden komt ghy noch eens dood sonde te doen :

E E R S T E G E E S T E L Y C K E L E S S E

Verbeeldinge dienstig tot de volgende Meditatiën , VVaerheden van de voorgaende , ende sommige voldoen-middelen.

BOven het gene gisteren geseyt is in de eerste Geestelycke lesse aengaende onse uytwendige , ende inwendige gesteltenisse , om vrucht te doen met d'exercitien , moet noch mede onderhouden worden het naervolgende :

„ Dat ick tot verwecksel van grooter schaemte my een „ dussdanig exempel voorstelle : gelyck of daer eenen soldaet stond voor synen Coning ende de Hovelingen , seer „ beschaemt , beangst , ende bevende , die hebbende seer „ veel ende groote weldaden , ende gaven ontfangen van „ synen Coning , is met getuygen overwonnen te hebben „ swaerlyck misdaen tegen den Coning. (c)

„ Insgelycks in de meditatie van d'eygen sonden bedencken

[a] Ad Rom. 11. 33. [b] 2. Pet. 2. 4. [c] Add. 2.

„kende, hoe grootelycks ick hebbe gefondicht, sal ick
 „my laten voorstaen, dat ick ben vast geveitert, ende
 „van stonden aen gebrocht sal worden voor den opper-
 „sten rechter, even als eenen, die de dood schuldig is,
 „pleeg tot de vierfchaere geleyd te worden gebonden met
 „yfare ketenen. (a)

Diergelycke gedachten ende verbeeldingen fullen u
 seer helpen tot kennisse van de grootheid uwer sonden,
 schrick voor de straffe der selve en droefheid over uwe
 sonden, welke droefheid van dage, ende morgen moe-
 ten bekomen worden, soude men het eynde ende vrucht
 van d'eerste weke bekomen, de welke genoemt word
 de suyverende weke, om dat wy ons in de selve moeten
 suyveren van onse sonden.

In de meditatie gedaen van den val der Engelen, van
 Adamen Eva, ende soo voort, hebt ghy alreede gesien
 in wat miserien, ende ellenden alle schepselen vallen,
 als sy verlatende het eynde hunner scheppinge, blyven
 sitten op de schoonheid, ende andere gaven, of van hun
 selven, of van andere schepselen, in dese soecken hun
 profyt, genoegte, of vervoorderinge, ende daer in soo
 verre hun verliesen, dat sy hun stellen tegen Godt, ende
 Gods geboden.

Soo dat ghy oock uyt dese meditatie alleen vast kond
 stellen dese naervolgende waerheden: Ick segge vast stel-
 len: want noyt en sullen de goeden genegentheden van
 onsen wille levendig zyn ende crachtig, ten zy de waer-
 heden des geloofs levendig zyn, ende by ons vast gestelt.
 Dese waerheden zyn gelyck de fonteinen, waer uyt vol-
 gen de bewegingen van den wille. Stelt dan heden wel
 vast dese naervolgende waerheden.

Ten eersten alle die wyckt van het eynde synder scep-
 pinge door eene dood sonde, of doodelycke ongeregelt-
 heid, 't zy tot sy selven, 't zy tot eenig ander schepsel,
 is voor eeuwig verloren: Exempel zy het derde deel
 der Engelen, die door d'ongeregelde groot achtinge hun-
 ner gaven zyn eeuwiglyck verdoemt.

Ick segge, dat alle, die door dood sonde wycken van
 hun eynde, eeuwiglyck verdoemt zyn: ten zy Godt hun

bermhertig zy. Gelyck Godt onse eerste Ouders bermhertiglyck heeft vergeven d'eeuwige verdoemenisse. Maer in wat al miserien en ellenden en zyn zy met hunne naer-
komelingen niet gevallen. Wy sitten daer noch in 't mid-
den in. Stelt dan wel vast in u dese eerste waerheid : al-
le, die wycken door eene doodelycke onregeltheid van
hun eynde, zyn eeuwig verdoemt, ten zy Godt hun
bermhertig zy.

Tweede waerheid : niemand en kan reden vinden,
waerom Godt hem moet spaeren, of sal spaeren, daer
Godt, noch syne Engelen en heeft gespaert, noch ontel-
baere naer-
komelingen van Adam, maer d'eene, ende d'an-
dere om eene dood sonde geworpen heeft in den afgrond
der hellen. Het is dat den H. Petrus de nieuw bekeerde
tot Christus wel diep inprunte ; *Ist dat Godt de sondige En-
gelen niet en heeft gespaert, &c.* (a) de reste liet hy peysen:
te weten : sal Godt ulie spaeren, die aen d'Engelen geen-
sins en zyt te vergelycken.

Peyst dit mede, en soeckt vry den geheelen dagh re-
den, waerom Godt u moet of sal spaeren, daer hy d'En-
gelen niet en heeft gespaert, ende kond ghy geene reden
vinden (waer uyt volgt : ergo Godt sal my spaeren om
die reden, die in d'Engelen niet en was te vinden) stelt
vast de

Derde waerheid : het is eene onverdragelycke onver-
saeftheid, daer men geene reden en vind, noch en kan
vinden, waerom Godt ons meer sal spaeren, dan hy
d'Engelen en heeft gespaert, noch onse voor Ouders, dat-
men dood sonde op dood sonde doe, en sonder achter-
dencken van straffe.

Wie en soude niet seggen, dat den slechsten knecht van
het hof onversaef soude zyn in het overtreden van het
gebod des Conings, siende, dat om het overtreden van
het selste gebod, gestraft zyn d'eerste Princen, ende Ho-
velingen van het Hof? Soodanigen onversaefden zyt ghy
mede ô sondaer, daer Godt syne hemelsche geesten
straff, daer laet ghy u voorstaen, dat hy u sal spaeren.

Vierde waerheid, die volgt uyt de voorgaende : Ergo
voortaen wyser geweest, voortaen sy selven getrocken
van

van alle schepselen, die ons van ons eynde verleyden, alle middelen gefocht, om de verdiende straffen t'ontgaen, ende Godt alleen aengekleeft eenig eynde onser scheppinge. Ondertusschen alle middelen gefocht van versoeninge.

Dese vier waerheden wel hebbende ingeprint in uw verstand, sult ghy sonder twyffel gevoelen kennisse van de grootheid uwer sonden, of sondige onregeltheden, schrick van gestraft te worden, ten zy ghy die voorkomt met leetwesen, ende voldoeninge, inwendige ende uytwendige, "d'inwendige, segt den H. Ignatius, is eene "droefheid over d'eygene sonden met een vast voornemen "van voortaan die, ende alle andere te schauwen. D'uyt- "wendige is de vrucht van d'inwendige, te weten lyf- "castydinge voor de sonden, die men heeft gedaen, de wel- "ke is dryderley. (a)

"Raeckende den nood druft sich ontreckende niet al- "leenlyck aen overvloedige spysen, het welck is matig- "heid, ende niet penitentie, maer aen betaemelycke tot "onderhoud des lichaems..... toesiende daer en tusschen, "datmen de nature niet en bederve, noch te seer en "krencke.

"Nopende het slapen, latende niet alleenlyck de sacht- "te, ende gemackelycke dingen, maer oock andere be- "quaeme, soo veel als het geoorloft is, sonder merck- "lyck perykel des levens, of der gesondheid. Overfulcks "en machmen van den noodigen slaep niet onttrecken.

"En soo veel als 't vleesch aengaet, dat het eenige py- "ne gevoele door het dragen van hairen klederen, koor- "den, yfere ketenkens, of door disciplinen, of andere "soorten van lyf-castydingen.

Het eynde van lyf-castydinge is. "Om voor de voor- "gaende sonden te voldoen. Om dat den mensch hem "mocht overwinnen, ende het onderste deel, het welck "men de zinnelyckheid noemt, onderwerpen aen het op- "perste deel, het welck de reden is.

"Om te verkrygen eenige gave.... als is grondhertig "berauw over de sonden, overvloedige tranen, of reso- "lutie van eenigtwyffel, dat ons benauwt.

Bemerckt wel aendachtelyck , het welck onsen H. Va-
der uytdruckelyck heeft in het laetste van syne thien by
voegfelen , van de welcke wy gisteren , ende van dage
de principaelste hebben uytgeleyt ; " dat het besonder on-
„derfoeck gedaen word (op die by voegfelen) om uyt
„te roeyen de onnachsfaemheden , die in de meditatie ,
„ende by voegfelen plegen in te sluypen , het welck oock
„de naer-volgende weken bemerckt , ende onderhouden
„moet worden.

I I. M E D I T A T I E

*Herhael van de voorgaende , ende t'samen een
onderfoeck van de beginselen der sonde van
d' Engelen , Adam en Eva , ende van onse
sonden.*

BEREY-GEBED ende voorfpelen , als in de voorgaen-
de meditatie.

E E R S T E P O I N T .

Herhaelen de meditatie van de sonde der Engelen ,
„lettende op de punten of plaetsen , waer in wy hebben
„gevoelt meerderen troost , verdriet , of ecnige andere
„beweginge , dese langer ende ernstelycker overleg-
„gen. (a)

Voorder onderfoecken het begin van den val der En-
gelen : of het niet en is geweest , om dat sy aenschauwende
hunne gaven , noch dese wederstierende tot Godt gever
van dese gaven , daer door verwaent zyn geworden , en
hebben tegen Godt opgestaen. Lucifer heeft in syn hert ge-
seyt : *Ick sal in den Hemel op klimmen , boven Gods sterren
sal ick mynen stoel verheffen , ick sal sitten op den berg des Te-
staments in de Noord zyden.* (b)

Re-

Redeninge des Verstands.

Onderfoecken, of d'oorfaecke van uwe verwaentheid, hooveerdigheid, ongehoorsaemheid, ende wederspannigheid niet en komt van te lang blyven staen op eenige gaven, die Godt u heeft medegedeelt: of om dat ghy groot vermogen hadde gekregen by eene gemeynthe, of groote ende aensienelycke personen. Vind ghy dat dit te lang blyven staen op uwe gaven, en vermogen oorfaecke is van uwe verwaentheid, ende wederspannigheid, vrees; want ick sie u ingaen den weg van Lucifer.

Goede Genegentheid.

Eene Godtsalige vrees. Soo Christus sag syne Discipelen ydelyck verblyd, om dat de duyvelen hun onderdanigh waeren, joeg hy hun vrees aen, seggende: *ick hebbe Satan als eenen blicksem sien vallen nyt den Hemel.* (a) Inbeeld u het selve, als ghyuw gemoed voelt op ryfen, ende verydelen, en vrees.

Als ghy begint u te verheffen in uw gemoed, peyft, dat tegen u geseyt word het gene Isaias seyde van den hooveerdigen Prins van Tyrus: *ghy sult nedergetrocken worden in het diepste des poels.* (b)

T W E E D E P O I N T.

Herhalen den val van Eva ende van Adam, lettende op die pointen, waer in wy meerdere beweginge sullen hebben gevoelt, ende die in ons wederom verwecken.

Voorder onderfoecken het begin van den val van Eva: of het niet en is geweest het lang blyven sien op dien schoonen ende lustigen appel, ende het versetten van de straffe, dat sy soude sterven, door het seggen des duyvels: *ghy en sult geensins de dood sterven.* (c)

Goede Genegentheid.

Heere ick en moet niet lang onderfoecken het begin mynder lusten. Het is dat ick te lang blyve sien, en pey-
sen

[a] Luc. 10. 18. [b] Isa. 14. 15. [c] Gen. 3. 4.

fen op ichoone en lustige fchepselen. Het is dat ick ge-
hoor geve aen het seggen des duyvels, of van fyne aenhan-
gende wereld. Het is, ô Heere, om dat ick uwe heyli-
ge vreesse jage uyt myn gemoed, ende de sonde toestaen,
niet tegenstaende het vermaen ende vroegen mynder con-
scientie, dat ick die niet en soude toestaen. Maer met
uwe gratie voortaan wyser geweest.

Insgelycks onderfoecken het begin van den val van
Adam: of het niet en is geweest, dat hy te seer luysterde
naer syn zinnelyck geselschap? hy moest wyser hebben
geweest, ende haer over haere overtredinge berispt; maer
te swack wesende, ende te voldoende aen haer versoek,
heeft hy ons gebrocht in alle onse miserien ende ellenden.

Goede Genegtheit.

Ick bekenne, ô Heer, dat ick mede ben eenen sondi-
gen Adam, dat ick al te veel luysteren naer het gemak
van myn vleesch, daer ick nochtans meerder ben, dan
om te zyn een knecht, of slave van myn lichaem. Ick be-
kenne, dat ick te seer luystere naer myne zinnelyckheid,
en van die verder geraecke tot meerdere sonden. "Die de
„overvloedige appetyten der gulsigheid niet en kan inhou-
„den, hoe sal hy kunnen blusschen de hitte der vleesche-
„lycke begeerlyckheid? (a)

Ick bekenne, dat ick tot noch al te swack hebbe ge-
weest, om wederstand te doen aen liefgetallige perso-
nen: dat ick niet en derfde berispen die ick moest beris-
pen, ende myten onder hebbe gegeven aen die, boven
wie ghy my ô Heere hadde gestelt. Met een woord:
gelyck Adam volgende syne Vrouw, de groote wereld
verkeerde, soo hebbe ick myne kleyne wereld verkeert
volgende myne zinnen, ende die onder my behoorden
te zyn.

D E R D E P O I N T.

Het herhalen der straffe van de geheele wereld door den
overvloed der wateren, ende die van Sodoma en Go-
morrha door eenen regen van vier. Voor-

[a] Cassian. l. 5. instit. c. 20.

Voorder onderfoecken d'oorfaecken. D'oorfaecke van d'eerste straffe is geweest, om dat den mensch niet en was dan vleesch: *mynen geest*, segt Godt, *en sal eenwiglyck niet blyven in den mensch; want hy is vleesch.* (a) *Ick sal den mensch, die ick geschapen hebbe te niet doen van het aensicht der aerde.* (b)

Oorfaecke van het verderven van Sodoma en Gomorra is geweest, segt Ezechiël: *Versaetheid van brood, ende overvloedigheid, ende ledigheid haerder dochteren, en sy en reyckten de hand niet aen den armen, en behoeftegen.* (c)

Goede Genegenheid.

Heere ick schricke, als ick hoore alleen dese woorden; want als ick overfie allen mynen handel, ick vinde eenen handel naer het vleesch, luttel of geenen handel naer den geest. Ick vinde versaetheid, somtyds brooddronckenichap, doorgaens ledigheid, ende luttel medelyden met den armen.

Maer kan ick noch uytstel krygen van beyde dese verdiende straffen, soo sal ick met uwe gratie weg nemen d'eene oorfaecke voor, en d'andere naer: ick sal daer op nauw wacht houden; want ick bekenne, dat dese sonden d'oorsprongen zyn van vele andere sonden, bequaem om d'uyterste straffe mede op my te trecken.

Eyndigt dese Meditatie met de dry volgende t'samen-spraken. (d)

„ Tot O. L. V. de Moeder Christi, verfoeckende, dat
 „ sy voor ons by haeren Sone spreke, ende verwerve dry
 „ gratien, die ons noodsaeckelyck zyn: dat wy mogen
 „ gevoelen eene inwendige kennis, ende daer beneven ee-
 „ nen schroom van die sonden. Dat wy kennende, ende
 „ verfoeyende de onregeltheit van onse wercken, die
 „ beter schickende, ons selve mogen voegen naer Gods
 „ wille. Dat wy wel hebbende gekent de boosheid des
 „ werlds, en die verfoeyt, ons mogen af trecken van alle
 „ werldsche dingen.

„ Hier naer salmen lesen den AVE MARIA.

„ T'samenspraeck tot Christus onsen Heer, ende mid-
 „ de-

[a] Gen. 6. 3. [b] v. 6. [c] Ezech. 16. 49. [d] Ign. in 3. exerc.

„delaer, op dat hy ons de selve gratie van den Hemel-
 „ſchen Vader verwerve. In 't eynde ſalmen ſeggen dit
 „navolgende gebed.

*Ziele Chriſti heyligt my
 Lichaem Chriſti behoed my.
 Bloed Chriſti verheugt my.
 Water der zyde Chriſti waſcht my.
 Paſſie Chriſti verſterckt my.
 O goeden Jefu verhoort my.
 In uwe wonden verbergt my.
 En laet my van u niet ſcheyden.
 Van den booſen vyand beſchermt my,
 In de ure des doods roept my.
 Ende gebied my te komen tot u.
 Op dat ick u met alle de Heyligen in de eeuwen
 der eeuwen mag loven. Amen.*

„ T'ſamenſpraeck tot Godt den Vader, dat hy ons die
 „dryderley gratien wilt verleenen. In het eynde ſalmen
 „leſen den VADER ONS.

Leest uyt Thomas à Kempis het ſevenſte ende negen-
 ſten cap. van den eerſten boeck.

B E M E R C K I N G E

Op het onderſoek der Conſcientie.

NAer het leſen van eenen VENI CREATOR, ſtelt u in
 de tegenwoordigheid Gods, ende vraegt gratie, om
 wel te leeren uwe conſcientie onderſoecken.

Bemerckt voor eerſt, dat conſcientie eygentlyck is een
 uytgeven van de rechte reden, welke ſegt: dit is goed,
 ende volgens de reden, of dit is'er tegen, vervolgens is
 het quaed, en ſonde.

Als eenen menſch dit uytgeven van de rechte reden
 volgt,

volgt, soo voldoet hy fyne consciencie, ende en volgt hy dit niet, soo doet hy tegen consciencie, ende fyne consciencie beschuldigt hem als eenen die gedaen heeft tegen het uytgeven van de rechte reden. Als den mensch in dese beschuldige moeyelyckheid heeft, soo vroegt hem fyne consciencie; ende als men gaet ondersoecken, of men van 's morgens tot 's avonds gevolgt heeft dit uytgeven der rechte reden, dan ondersoeckt men fyne consciencie. Dit doen sommige alle avonden, ja sommige oock 's noens ende 's avonds. Wanneer doet ghy dit ondersoeck?

Bemerckt ten tweeden, dat de materie van het ondersoeck der consciencie zyn onse gedachten, woorden, ende wercken, volgt ghy daer in het uytgeven der reden, soo voldoet ghy uwe consciencie.

Bemerckt ten derden, dat men gemeynelyck heeft de selve gedachten by exempel gedachten van verstroytheid, hooveerdigheit, tegen onsen even naesten, tot zinnelyckheid, vleescheid &c. word iemand gequollen met noch andere quade gepeysen, dat hy daer op lette, ende hem daer in ondersoecke.

Noch hy en moet hem daer in bedroeven, dat hy quade gedachten krygt; want hy kan daer mede verdienen (gelyck den H. Ignatius alhier toont by het generael ondersoeck) "Stracks daer tegen strydende, soo wanneer daer „een gepeys van doodlyck te sondigen in den zin komt, „wederom als den mensch foodanige quade gepeysen, „naer dat sy eens en anderwerfzyn verstoeten, ende dies „niet tegenstaende wederom komen, geduriglyck weder- „staet, tot datse teenemael verwonnen zyn.

„Maer men misdoet alsdan lichtelyck, of men doet „eene kleyne ende dagelycksche sonde, wanneer men op „het gepeys van doodsonde een weynig blyft staen gelyck „daer naer luysterende. (Een vogelken en moet niet lang sitten op een gelimt tacksken om gevat te worden.) Of als „men met eenig zinnelyck behagen daer in beweegt word, „of in het selve te verdryven traeg is.

„Maer dood sonde word daer gedaen door de gedachten in twee manieren. Eerst als men in die gedachte van „dood sonde, in wat voegen dat het zy, consenteert. Ten „tweeden als die sonde dadelyck volbrocht word."

Soo

Soo kont ghy dan (gesien hebbende met wat quade gepeyfen ghy gemeynelyck zyt gequollen) lichtelyck die op uwe vingers op nemen, ende vinden, of ghy daer op zyt gebleven, daer in hebt geconsenteert of niet. Vind ghy, dat niet? Veel gelucks: ghy hebt victorie, ende verdiensten behaelt.

„Met woorden, of den spraek word Godt vertoornt
 „in menigerley manieren, als door laster, of blasphemien,
 „eeden. Want men mag niet sweiren, noch by den Schep-
 „per, noch by eenige schepselen, ten zy met dese
 „dry omstanden, waerheid, nood, ende eerbiedin-
 „ge. Den nood moet verstaen woorden niet uyt het be-
 „vestigen aller waerheid, maer van die waerheid alleen,
 „waer van hangt enig geestelyck, lichamelyck, of oock
 „tydelyck goed van geen licht gewicht. Eerbiedinge hee-
 „ten wy, als die Gods naem gebruyckt, oogmerck neemt,
 „dat'er behoorlycke eere worl bewesen aen Godt Schep-
 „per ende Heer.

„Maer men moet weten, dat den eed by den
 „Schepper onbedachtelyck ende lichtveerdiglyck ge-
 „daen, meerder sonde is, dan den eed by het schepsel
 „gedaen.

„Hier en boven moet men noch schauwen ydele woor-
 „den (soodanige zyn die noch den spreker, noch den
 „aenhoorder kunnen baeten, noch met soo eene mey-
 „ninge en worden gesproken.) Item leugentael, valsche
 „getuygenisse, achterclap. Van niemand en mag men ach-
 „terclap spreken, noch tegen hem murmureren. Maer
 „openbaren eens anders dood sonde, die niet openbaer
 „en is, met quade meyninge, of groot achterdeel... is
 „oock dood sonde.

„Onder de sonde der spraecke mogen noch gerekent
 „worden alle schampen, spotten, lasteringen, ende an-
 „dere dieergelycke. Soo kont ghy dan ondersoeckende
 uwe woorden lichtelyck vinden, of ghy hebt gelastert, ge-
 sworen, ydel woorden gesproken, leugentael, valsche
 „getuygenisse, achterclap, gemurmureert, iemands be-
 deckte sonden ontdeckt, iemand beschimpt, bespot, ge-
 lastert, &c. vind ghy dat niet: veel gelucks: want den
 H. Jacobus segt in synen Canonincken brief: *Ist dat ie-*
mand

mand met den woerde niet en misdoet, die is een volmaeckt man. (a)

Met wercken doetmen sonde, als men doet tegen de geboden Gods, of die van de Heylige Kercke kleynder „nochtans, of swaerder naer d'ongelycke maniere van sondigen, en naer de verscheyde gesteltenisse der gener, „die het verboden werck bestaen te doen.

Soo kond ghy dan overlopende aendchtiglyck dese geboden, namelyck waer tegen ghy pleeg te sondigen, lichtelyck uwe sondige wercken vinden.

Bemerckt ten vierden, dat de maniere van de consciencie t'onderfoecken behelst vyf Pointen.

„Eerste Point. Godt onsen Heer bedancken voor alle „de ontfangen weldaden. Gisteren hebt ghy gemediteert op het weldaed uwer scheppinge. Heden hoe dat Godt u gespaert heeft. By naer alle de dagen van uwe exercitien sult ghy besondere weldaden vinden. Bedanckt Godt daer voor t'elcken dage van uwe exercitien.

„Tweede Point. Gratie versoecken om de sonden te „haten, ende te laten. Is men geestelyck, gracie versoecken om te sien, of men bekemt de volmaecktheid van synen staet, in alles Gods glorie soeckt, ende gelyck word aen Christus, voorbeeld onser volmaecktheid.

„Derde Point. Onse ziele rekeninge afeyschen van de „sonden, die wy dien dagh hebben gedaen doorlopende „alle uren, t'zedert dat wy zyn opgestan." Dit sal iemand lichtelyck vinden, die met het slaen der klokke, of naer elck merckelyck werck op neemt syne wercken, woorden, ende gedachten.

Gevonden hebbende ons misdaed, moeten wy eens sien, hoe dit past op het weldaed, waer over wy Godt hebben bedanckt, op syne goddelycke inspraken, onse goede voornemens, eynde onser scheppinge, en op den handel van Christus, voorbeeld onser volmaecktheid. Hier door sullen wy terstond sien de leelyckheid onser misdaed, onse ondancckaerheid: wy sullen roepen met Augustinus: "Hoe sal myne dwersheid kunnen gepast „worden op uwe rechtveerdigheid."

Vierde Point. "Van Godt (den welcken wy ons hier tegen-

(a) Cap. 3. 2.

tegenwoordig moeten verbeelden, als rechter) "ood-
moedelyck vergiffenisse bidden voor onse sonden."

Vyfde Point. "Vast voornemen maecken van fy fel-
ven te beteren," onderfoecken hoe wy ons sullen bete-
ren in d'aenstaende occasien, soecken ende bidden om
de hulpe Gods. "Daer naer sullen wy lesen het gebed des
Heeren VADER ONS.

Sommige betalen alsdan s'avonds voor hunne sonden
gedaen op dien dagh, met eenige penitentie, gelyck wy te
voren seyden, waer mede Godt versoent word, ende
syne gratie wederom gewonnen.

Bemerckt ten vyfden, dat dit onderfoeck by brengt
seven profyten.

Eerste profyt, dat wy hier door een effen, ende geru-
stige consciencie bekomen, het welck is eene gedurige
maelyd:

Tweede profyt, is'er iet misdaen tegen het uytgeven
der consciencie; wy verwecken daer over een berauw,
ende voldoen daer voor door eenige penitencie, waer
door Godt versoent word, ende syne gratie wederom
gewonnen.

Is't wat grofs, wy leggen het af met de biechte, die de
religieusen doorgaens by der hand hebben, ofzyn sy we-
reldiyycke perfoonen, soo haest als het hun mogelyk is;
want wie is'er doch soo dwaes, dat hy in dood sonde
vernachte, ende vervolgens in soo eenen staet; dat hy
daer in stervende, sekerlyck soude verdoemt zyn. En hoe
licht komt men te sterven.

Derde Profyt, dat het dagelycks onderfoeck der con-
scientie doet, is eene suyverheid des herten, welcke hier
in bestaet, (a) dat iemand syn herte suyvert niet alleen
van sonden, maer van alle geschapen saecken, om sy
selven soo veel te lichter te kunnen vereenigen met synen
Schepper, fonteyne van alle suyverheid: gelyck het be-
springen van olie, of andere vettigheid een wit kleed
pleckt, soo plecken alle aenhangende, ende besmeuren-
de scepsele onse ziele, ende maecken haer onaengenaem
aen Godt.

Vierde profyt, het gedurig letten op onse consciencie
brengt.

(a) D. Thomas 2. 2. qu. 81. a. 8.

brengh by een groote voorzichtigheid in alles, dat daer voor valt te doen, of te laten; want men is gewoon te luysteren naer het uytgeven van de rechte reden, de quade genegentheden en stooren dit uytgeven in dese soo seer niet, als in iemand, die los van consciencie is; want iemand die op syne consciencie let, berispt en straft geduriglyck syne quade genegentheden, noch de schepfelen en trecken dese soo crachtelyck tot haer; want eenen neerstigen onderfoecker synder consciencie ydelt dese uyt syn gemoed, ende keert syn hert gedurighlyck tot Godt.

Vyfde Profyt, eene claere kennisse syns selfs.

Sesde Profyt, eene dagelycksche bereydinge tot het sterven.

Sevenste Profyt, een gedurig trachten tot meerder deugd, ende volmaecktheid: soo veel als in ons de sonden ende onvolmaecktheden verminderen, soo veel vermeederen in ons de deugden, ende volmaecktheden.

Ick en twyffele niet, of dese profyten fullen u bewegen, om dit onderfoeck in het cort te doen alle dage, ende in het lang alle reysen, als ghy sult te biechte gaen. Maeckt hier van een vast voornemen, ende draegt het Godt op.

VADER ONS.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE

Van d'oorfaecken der sonden.

HEt en is niet genoeg, dat men weet de sonden, die men meest pleeg te doen, ende waer op men sy selfen meest moet onderfoecken in het algemeyn onderfoeck; maer die wilt komen tot volle kennisse syns selfs, moet oock weten d'oorfaecken van syne gewoonelycke sonden: want d'oorfaecken der sonden weg genomen zynde, fullen de sonden van selfs achter blyven. Treckt het vier van onder den pot, den pot en sal niet meer sieden.

Dese oorfaecken sal ick u nu aenwysen, op dat ick niet achter en late van dat noodig is tot het eynde van d'eerste weke, te weten suyveringe van sonden, ende van d'oorfaecken der sonden.

D

Eerste

Eerste oorfaecke is eene duysterniffe des verstands, als zyn dolingen in materie van het geloof, ketteryen, ende ongeloovigheid: wederom in Christenen vele wereldsche maximen, ende menschelycke redenen, de welcke haer in ons verstand dringen, terwyle wy besig zyn om tydelicke goederen te vergaderen, eere en staet te bekomen, ende soo voort.

Deze wereldsche maximen hebben wel eenen schyn van reden, maer nauw ondersocht zynde, worden valsch bevonden, ende zyn duysternissen des geests, die meer vallen ende sronckelen veroorsaecken naer de ziele, dan wel naer het lichaem de duysternissen des nachts.

By exempel: men moet hem naer den tydt voegen, ende sy selven anders gelaten, dan men en is. Men moet niet meer soo strengelyck leven, dan in het beginsel van de H. Kercke. Meer penitentien doen, ende goede werken, dan den gemeynen man en doet, is schyn-heyligheid. Men doet sy selven te cort, als men slechter gekleed is, ende gehouden, dan onsen staet en vereyscht.

Men mag voor eenen anderen niet wycken, die minder is. Iet verdragen van syns gelycke is schande, nauw acht nemen op alle syne woorden ende gepeysen is scrupuleusheid. Men mag wel jocken, ende mallen, ende syn vleesch meer toegeven, als het van noode en is. Kleyne dingen moet men versmaden; anders maect men sy selven eene slave.

Alle dese menschelycke redeningen hebben schyn van reden, maer willen wy die wel ondersoecken, sy zyn valsch in het geheel, of ten minsten voor een deel, sryden regel recht tegen het Woord Gods, ende sleypen achter haer eenen grooten steert van gebreken, ende sonden.

By exempel d'eerste maxime: men moet hem voegen naer den tydt, door den tydt word alhier de wereld verstaen, of de wereldsche vrygeesten. Willen wy ons daer naer voegen, soo wycken wy verre van de deugd; want de wereld en deugt immers niet: noch veel min de wereldsche vrygeesten.

De tweede maxime: men moet soo strengelyck niet meer leven: is gelyck aen d'eerste. Contrarie segt Christus: *Van de dagen Joannis des Voorloopers tot nu toe, lyd het ryck der*

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 51

der hemelen geweld. (a) Het selve sal eenen aendachtigen leser bemercken in de naervolgende maximen, ende besluyten, dat sy schyn van reden hebben, maer wel ondersocht wesende, valsch zyn, ten minsten voor een deel, sryden tegen het Woord Gods, ende sleypen achter haer eenen grooten steert van gebreken en sonden.

Tweede oorfaecke der sonde houd haer in onsen wille; want al hoe wel den mensch uyt'er nature genegen is om te omhelsen alle goed, soo is hy nochtans soo levendig niet, om te vatten het geestelyck ende eeuwich goed, als wel het lichamelyck ende tydelyck goed. Reden hier van is, om dat den wille aen geen goed en kan geraecken, ten zy door het toedoen der zinnen, 't gesicht, gehoor, den reuck, smaek, ende 't gevoelen.

Desse zinnen en vervallen soo niet op het geestelyck goed, dan op het lichamelyck. Wie van ons sag oyt de schoonheid des deugds met syne lichamelycke oogen, de schoonheid des vleesch siet men. Wat is het wonder, dat den wille meer vervalt op de schoonheid des lichaems, dan op de schoonheid van de deugd.

Daer en boven het tydelyck, ende lichamelyck goed dunckt nu aenstonds noodzakelycker te zyn, dan wel het geestelyck, ende eeuwig goed: de spysse des lichaems schynt noodzakelycker, dan het gebed, al hoe wel het gebed de spysse is onser ziele. Ten laetsten de eeuwige ende geestelycke goederen zyn noch soo verre van huys, het tydelyck is voor de deur.

Belooft iemand den loon des eeuwigen levens voor het helpen der weduwen ende weesen, in tegendeel beloofft aen andere tydelycken loon, of een goed officie. Thien suld'er vinden, die dit sullen doen om het tydelyck, quallyck eenen voor het eeuwig.

Dit zyn de redenen, waerom onsen wille veel meer vervalt op de tydelycke goederen, dan op de eeuwige, meer op de lichamelycke, dan wel op de geestelycke: ende alsoo komt den mensch te wycken van syn eynde, het welck geestelyck is, ende eeuwig; ende soo komt hy te sondigen.

Derde oorfaecke houd haer in onse begeerlyckheid, of in den nederften mensch, den welcken alleen uyt is op dat genoegelyck is, gemackelyck, &c. Defen onderften mensch heeft elf genegentheden des gemoeds, of passien, het wel behagen, de liefde, de begeerte, de hope, de blydschap, eenen afkeer, vreesse, vlucht, droefheid, gramschap, haet.

Iemand moch seggen, met dese genegentheden kan den wille, of den opperften mensch het geestelyck goed oock naer hem trecken, of van hem stooten het geestelyck, ende eeuwig quaed: het is soo; want tot dien eynde zyn sy hem eygentlyck van Godt gegeven.

Maer dese genegentheden zyn soo vervallen op het tydelyck goed, ende dat het lichaem raect, dat den wille gelyck tegen synen danck daer toe getrocken word, ende in dat trecken veel moet lyden, daerom worden sy passien genoemt, dat is lydingen of lydsaemheden.

Vierde oorfaecke, waer door wy komen te sondigen zyn quade toenygingen, de welcke een ieder heeft uyt de quade gesteltenisse van syn lichaem, of syne vier grond-humeuren, soo wanneer eene van die d'overhand heeft. Dese vier grond-humeuren zyn het bloed, de geele, en bittere galle, swart en suer galle, slym, of slymachtige vochtigheid.

Dese vier grond humeuren vertoonen hun in het bloed, soo iemand gelaten is, ende syn bloed kout is, het swart bloed, of swarte galle ligt om leeg, als wesende het swaerste, het bloed daer boven op, de bobbelkens zyn de geele galle geestjens, die in het laten opspringen, ende het nat, daer de geheele bloedmasse in dryft, is de slym-achtigheyd.

Geene van alle dese grond humeuren en isser, of het en onderworpt den mensch, als het d'overhand heeft, aen vele gebreken, of quade genegentheden, waer door eenen mensch, als door eenen stercken stroom word afgedreven van syn eynde.

Vyfde oorfaecke zyn onse quade gewoonten, welke oorfaecke vervoegt zynde by de andere, soo word den mensch dickwils tegen synen voorigen wille, of voornemen tot sonde getrocken, ende mag met Paulus seggen:

gen: *Alsoo en doe ick nu self niet, maer de sonde, die in my woont; want ick weet, dat'er in my (dat is myn vleesch) geen goed en woont.* (a)

Ja dese vyfde oorfaecke der quade gewoonten alleen is soo sterck in sommige, dat sy met recht genoemt word eene andere, of eene tweede nature, ende is crachtiger, dan de naturelycke gesteltenisse, of vermengeling der grondhumeuren; want sy die dickwils overwint, het zy ten opzicht van het quaed, het zy ten opzicht van het goed.

Den H. Ignatius was coleryck, ende galachtig, ende nochtans hadde hem door de verstervinge soo gewoon gemaect aen de lydsaemheid, dat men hem uyt synen handel oordeelde flegmatyck te zyn, en slymachtigh van humeur.

Sesde oorfaecke zyn d'uytwendige occasien, of voorvallen ten opzicht van die plaetse, dat officie, die affairen, dat t'samen handelen, die wooninge, spys, dranck, ende soo voort, door welke voorvallen de geschapen goederen cruypen, om soo te spreken, in onse zinnen, beroeren onse naturelycke gesteltenisse, ontsteken onse begeerlyckheden, ende door dese allegader onsen wille,

Ende dat doen dese voorvallen soo veel te rasser ende te crachtiger, als de goederen, die in dese occasien worden voorgeworpen, grooter zyn, levendiger, ende meer met ons over een komen. De droomen wysen dit uyt.

Sevenste oorfaecke zyn de bekoringen van den boosen vyand, of die van syne aenhangers. Ick segge bekoringen; want den duyvel en kan door sy selven niet geraecken aen ons verstand, of in onsen wille, maer worpt voor aen onse zinnen eenige aenlockselen tot sonde: door die geraeckt hy in onse verbeeldende cracht of fantasie, ende van daer in de begeerlyckheid, ende bekoort alsoo onsen wille door andere, ende niet door sy selven. Den duyvel tenteert ons selden in eene sienelycke gedaente.

Niet tegenstaende dit al te samen, is het verstand verlicht zynde door Gods gratie, ende den wille door dese versterckt, genoegsaem om te wederstaen desen boosen vyand, al gebruyckt hy noch daer en boven allen synen

D 3

aen-

(a) Aa Rom. 7. 17. & 18.

aenhang der quade menschen, ten zy wy vrywilligh de bekoringe toestaen, hy en sal tegen ons niet op doen, ter contrarie lauwer-kranfen voor ons vlechten.

Soo andwoorde de H. Maget Lucia aen den tyran Paschasius dreygende haer te doen leyden naer eene oneerlycke plaetse: *Ist dat ghy my tegen mynen wille doet ont-eeren, de suyverheid sal my verdobbelt worden tot eene kroone.* (a)

Waer uyt klaerlyck blyckt, dat vele menschen t'onrecht steken alle hunne sonden op den boosen vyand, hy en kan ons daer toe niet brengen, ten zy wy willen: daer en boven hy en is maer de sevenste oorfaecke der sonden, daer zynder noch ses andere.

Dese seven oorfaecken, waer door eenen mensch komt te wycken van syn eynde, ende te vallen in sonde, hebbe ick U L. van dage willen voor houden, om dat ghy onderfoeckende uwe sonden, soud te samen onderfoecken, welke d'oorfaecke is van alle uwe sonden, ende die soo wel te verfoeyen, als de sonde selfs.

Daer en boven om dat ghy niet alleen een voornemen en soude maken, om die oorfaecke weg te nemen, maer in den loop uwer Meditatie, ende andere geestelycke oeffeningen, middelen bespeuren, waer door ghy die soud weg nemen; want dit is het eynde van de eerste weke.

III. M E D I T A T I E

Op onse eygen Sonden.

Dese meditatie is geheel uyt den H. Ignatius, ende word van P. Antonius Gaudier genoemt d'aldercrachtigste, om dat sy behelst alle bepeyselycke beweegredenen tot verfoeyinge der sonden.

BEREY-

(a) In offic. Hor.

BEREYGEBED naer gewoonte.

” 1. VOORSPEL. Eene sekere maniere van de plaetse
 „te schicken, in de welcke men dese meditatie soud aen-
 „vangen, gelyck of wy door eene verbeeldinge sagen on-
 „se ziele in dit verganckelyck lichaem, even als in eenen
 „kercker besloten, ende den selven mensch in dit dal der
 „miserien balling onder de wilde dieren.

” 2. VOORSPEL. Versoecken groot berauw van onse
 „sonde, ende overvloedige tranen.

EERSTE POINT.

” Doen een seker onderfoeck, waer door de sonden
 „van het geheel leven worden in de memorie gebracht,
 „overlopende alle jaeren, ende alle wylen der tyden.
 „Waer in wy met dry korte middelen geholpen worden,
 „overdenckende de plaetsen van onse wooninge, de ma-
 „niere van onse handelinge, ende de verscheyde ampten,
 „ende officien, die wy hebben bedient.

TWEDE POINT.

” Die selve sonden opwegen, hoe groot dat is de lee-
 „lyckheid, ende boosheid van elcke sonde in het beson-
 „der uyt haere nature, al en waere sy oock niet ver-
 „boden.

DERDE POINT.

” My selven wel insien, wie ick doch ben, ende hoe-
 „danig, my voorhoudende eenige gelyckenissen, die my
 „tot meerdere verachtinge myns selfs mochten brengen:
 „gelyck is 't saecke dat ick met my selven overdencke,
 „hoe kleyn ick ben vergeleken by alle menschen t'samen.
 „Daer naer wat dat is de geheele menigte van die sterffe-
 „lycke zyn, ist dat sy vergeleken worden by de Engelen,
 „en alle de salige.

„ Hier naer moet men gedencken , wat dat is al , dat
 „ geschapen is by Godt den Schepper self. Nu dan wat
 „ kan ick alleen wesen , die maer een menschken en
 „ ben ?

„ Ten laetsten sal ick insien myne geheele bederffenif-
 „ se , de boosheid mynder ziele , ende vuyligheid des li-
 „ chaems , ende my achten even als eene stinckende won-
 „ de of etterpuyft , waer uyt geloopt is soo veel etter der
 „ sonden , ende soo groote besmettinge der gebreken.

V I E R D E P O I N T .

„ Peysen , wat dat Godt is , wien ick soo vergramt heb-
 „ be , vergelyckende de volmaecktheden , die Godt eygen
 „ zyn met myne tegenstrydende sonden , ende gebreken :
 „ te weten syne alderhoogste macht , wysheid , goetheid ,
 „ ende rechtveerdigheid , vergelyckende met myne uyer-
 „ ste swackheid , onwetentheid , boosheid , ende onrecht-
 „ veerdigheid.

V Y F D E P O I N T .

„ Uyt bersten en roepen uyt eene krachtige beweginge
 „ des gemoeds , grootelycks verwonderende , hoe dat al-
 „ le de schepselen (overleggende elck in het besonder)
 „ my soo lang verdragen hebben , ende tot desen tydt toe
 „ in het leven behouden ! Hoe dat de Engelen , dragen-
 „ de het sweerd van de Goddelycke rechtveerdigheid , my
 „ hebben goedsmoeds verdragen , bewaert , ende oock
 „ met hunne voorspraecken geholpen : hoe dat de Heyli-
 „ gen voor my gebeden hebben : hoe dat den Hemel , de
 „ Sonne , de Maen , en de vergaderinge der Sterren , de
 „ Elementen , ende alle soorten van gedierten , de plan-
 „ ten , ende alle vruchten der aerde in stede van vraecke
 „ te nemen , my hebben dienstig geweest.

„ Ten laetsten op wat maniere , dat de aerde haer open
 „ doende my niet en heeft ingesloekt , en duysend hellen
 geo-

DERDE MEDITATIE. 57

„geopent, waer in ick de eeuwige straffen soude be-
„talen.

„ Dese Meditatie moet geeyndicht worden met eene
„t'famenpraeke, verheffende de oneyndelycke barmher-
„tigheid Gods, ende naer vermogen hem bedanckende,
„dat hy my het leven tot desen dagh verlengt heeft, daer
„naer gemaect hebbende een goed voornemen van my
„voortaen te beteren, sal ick lesen VADER ONS,

O E F.

40 KK

O E F F E N I N G E N

Van den derden Dagh.

I. Meditatie op de schaden ende straffen der sonde , ende op de genade van den Sone Gods.

I. Geestelycke Lesse : verbeeldinge , ende waerheden , die bequaem zyn , om alle schepselen haere crachten te benemen van ons voortaan tot sonde te trecken.

II. Meditatie op de dood , ende het besonder oordeel , en hoe wy van nu af ons daer toe fullen bereyden.

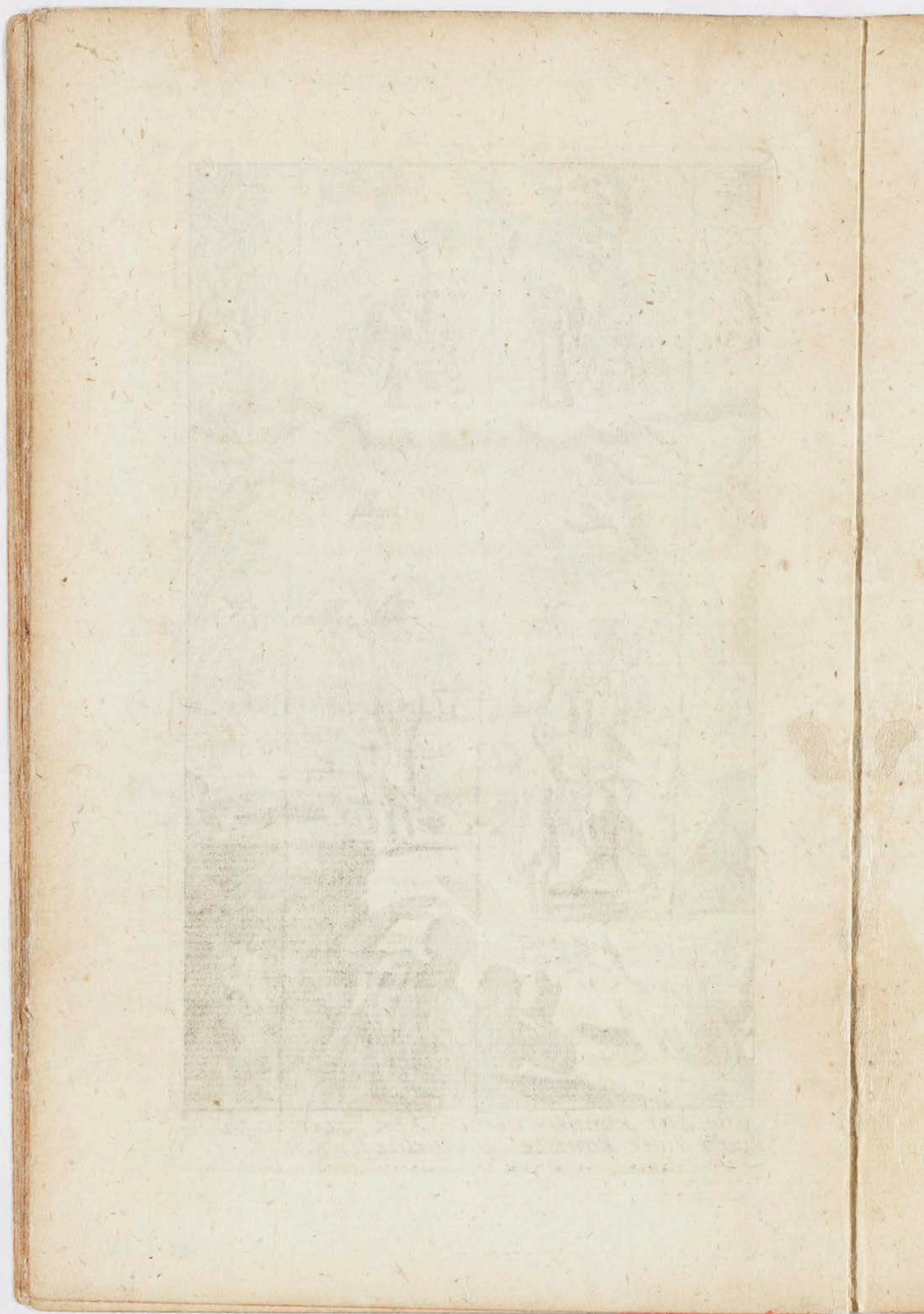
Bemerckinge op de maniere van mediteren of contempleren met onse vyf zinnen.

II. Geestelycke Lesse : thien eygenschappen van eene goede Biechte.

III. Meditatie op het wederkeeren van den verloren Sone tot synen Vader.

wie sal konnen verdencken den dagh
van sijne komste 2 Malach: 3. 2.

I. M E D I T A T I E

*Op de schaden, en straffen der sonde, ende
op de genade van den Sone Gods.*

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. My selven verbeelden gelyck eenen, die van den Coning ontfangen heeit veel goed, het selve verquist, of tegen den Coning gebuyckt, die hier van beschuldigt zynde ende overtuygt; word geleyd naer het gerecht, ende plaetse der justitie.

2. VOORSPEL. Gratie bidden, om de schaden ende straffen der sonde wel te doorgronderen, en t'samen de genade van den Sone Gods, die hem aen synen Hemelichen Vader op offert om mensch te worden, ende voor den mensch te sterven.

E E R S T E P O I N T.

Aenmercken, dat het verstand van den mensch verduystert word door de sonde, de reden onderworpen aen de zinnen, den wille aen de begeerlyckheid, de ziel ontblood van alle gratien, het lichaem dickwils met siechte bevangen. Alles sult ghy vinden waer te zyn, besonderlyck in de sonde van dronckenschap, gramschap, ende onkuysheid. Soo dat in den sondaer anders niet en verblyft, dan eene vermengeling van alle quaed, ende eenen stinckende poel der sonden.

Aenmercken, dat den mensch soo berooft zynde van Gods jonsten, verworpen van syne vriendschap, en geschrabt uyt het getal synder aengenomen kinderen, gebruyckt

bruyckt Gods ſchepſelen tegen recht; want deſe zyn hem gegeven om Godt te dienen, ja dat hy ſondigende die misbruyckt tegen Godt.

Goede Genegentheid.

Iſt dat die neemt eens anders mans goed aen den lyve word geſtraft, en noch ſwaerlycker die 's Conings goed neemt, ende dit tegen hem misbruyckt, Heere wat ſtraffe ſal ick moeten onderſtaen: want ick bevinde, dat ick vaſt ben aen het een, en aen het ander feyt.

T W E E D E P O I N T.

Overleggen, dat naer de ſonde verblyft in den menſch eene grondige onruſte, dat ſyn gemoed is gelyck eene onſtuymige zee. *De ongoddelycke zyn gelyck eene ziedende zee*, (a) die door ſtorm-winden der tentatien word herrewaers gedreven en derrewaers. Dat den ſondaer is vol vreeſe der ſtraffe; gelyck den vluchtenden Cain was, die tegen Godt ſeyde: *ghy worpt my beden uyt.... die my ſal gevonden hebben ſal my dood ſlaen*: (b)

Ten laetſten naeckt de dood, waer door den ſondaer noch geraeckt in eenen ellendigeren ſtaet.

Goede Genegentheid

Wie mocht my geven, riep Job in ſynen ellendigen ſtaet; *dat ick waere, als in de voorleden maenden, als in de dagen, in de welcke Godt my bewaerde*. (c) Al het ſelve mag ick mede wenſchen. Wie ſal my geven, dat ick naer ziel ende lichaem geſtelt zy gelyck als ick was in myne onnoſelheid, of beginſel van myn goed leven, als ick myn verſtand beſig hiel met u mynen Godt, als ghy my verlichte, als ick wandelde in uwe geboden, ende mynen wille ſtierde naer uw wel behagen, noch uwe ſchepſelen en gebruyckte ten zy tot uwen dienſt. Wie geve my, dat ick nu ben, gelyck ick dan was.

D E R

(a) If. 57. 20. (b) Gen. 4. 14. (c) Job. 29. 2.

DERDE POINT.

Sy selven verbeelden de straffe der sonde, de helle open, daer te sien branden den Rycken, die te voren in het purper gong, is nu met syne ziel in de vlammen sonder eenige lavenis. In haer eygen sineer fullen daer de brood-dronckige ende onkuysche braden, en kiffen. De dertele Jonckheid, die te voren met bly geluyd der instrumenten speelde, en sal daer niet hooren dan een gehuyt der duyvelen, en kerinen der verdoemde, waer van den eenen den anderen vervloecht, als d'oorfaeck synder verdoemenisse.

De vrouwlieden, die gewoon waeren niet anders te riecken, dan amber en muskus, fullen aldaer vervult worden met onverdragelycken stanck. Die d'alderdelicaetste spyfen, en wynen hier moesten hebben, fullen aldaer niet proeven, dan de bitterheid van hun gemoed. Soo dickwils van Godt geroepen tot bekeering, en noyt daer naer gehoort! daer en fullen sy niet smaecken dan een eeuwig wanhopen; want van alsdan tot in alle eeuwigheid en sal Godt hun niet meer genadig zyn.

Bemerkinge.

Is dat soo? het is een stuck van het geloof, dat'er naer de dood voor de verdoemde geene genade en is. Overlegt dit wel met David: *Ick heb bedacht des nacht met myn hert; ende ick wierd geoeffent, ende ick vaegde mynen geest: sal Godt inder eeuwigheid verworpen, of en sal hy daer niet toe doen, dat hy noch genadiger zy, of sal hy altoos syne bermhertigheid affnyden van generatie tot generatie? of sal Godt vergeten te ontfermen? of sal hy syne bermhertigheden in houden in syne gramschap?* (a)

Oeffent u op dese gepeysen eens ernstelyck en sluyt met David: aengesien daer naer geene bermhertigheid en valt, nu de bermhertigheid Gods waer te nemen. *Ick hebbe geseyt: nu hebbe ick begonst. Dit is de veranderinge van de rechter hand des Alderhoogsten.*

VIER-

(a) Ps. 76. 7.

VIERDE POINT.

Sy selven verbeelden, datmen gesleypt word tot op den boord der hellen (gelyck die grootelycks misdæen heeft tegen den Coning naer het gerecht geleyd word) sy selven verbeelden aldaer te hooren het triumph gehuyt der duyvelen, te sien den brand der hellen, te riecken alreede den stanck, ende te samen te verstaen het vonnis der verdoemenisse. *Worpt den onnutten knecht buyten in d'uyterste duysternissen, daer weeninge sal zyn, ende knerselinghe der tanden.* (a)

Schrick, en bidden om genade.

Heere Jesu, Sone van David, ontfermt u mynder. *Siet de helle heeft haere ziele verbreyd, ende haeren muyl open gedaen sonder eenige pael.* (b) Ten zy ghy my helpt, wie sal my helpen. Vader en moeder verlaten my, ten zy ghy Heer my aenneemt, wat profyt sal daer zyn in uw Bloed, dat ghy voor my hebt gestort.

VYFDE POINT.

Sy selven verbeelden in dese mismoedigheid, datmen den Sone Gods siet aenkomen, die afgeleyd hebbende syne glorie, heeft aengetrocken den sack onser sterffelyckheid, en komt voor den sondaer sterven.

Goede Genegentheid.

Heere is het een droom! komt ghy, eenigen Soon des Vaders voor my sterven? daer ick alreede ligge, om voor myne sonden geworpen te worden in de hell'.

Den Heer. Siet ick worde voor u geleyd naer den Calvarie berg *tot eene vertooninge der Goddelycke rechtveerdigheid.* (c) Op dat ghy sondaer profytelyck beweegt worde tot leetwesen, siende, dat ick niet en worde gespaert, alleen, om dat ick voor u borg ben.

Heere

(a) Matt. 25. 3. (b) If. 5. 14. (c) Ad Rom. 3. 25.

EERSTE MEDITATIE. 63

Heere hier beginne ick noch bitterlycker te weenen: hoe! dat ick het soo hebbe gemaect met myne sonden, dat ick, of moet eeuwig verdoemt zyn, of dat ghy den eenigen Soon Gods het moet bekoopen met de dood!

Wie sal myn hoof water geven, en myne oogen eene fonteyne der tranen, ende ick sal weenen dagh ende nacht. (a) Nu niet soo seer, dat ick moet voor myne sonden eeuwig branden, als om dat ick het soo met myne sonden hebbe gemaect, dat den eenigen Sone Gods voor my moet sterven, soude ick van myne sonden verloft worden.

Den Heer. Weent vry hier over dagh en nacht, maer soo, dat dese tranen in u hope verwecken; want ick en ben soo seer niet gehangen aen het cruys tot eene vertooninge der Goddelycke rechtveerdigheid, als tot eene versoeninge ende vergiffenisse der voorgaende sonden. (b) VADER ONS.

SCHIE T-GEBED.

Wie sal myn hoof water geven, ende myne oogen eene fonteyne der tranen, ende ick sal weenen dagh ende nacht. (c)

EERSTE GEESTELYCKE LESSE.

Verbeeldingen ende waerheden, die bequaem zyn, om alle schepselen haere crachten te benemen van ons voortaan tot sonde te trecken.

VAn dage moet hernomen worden de verbeeldinge, die onsen H. Vader gisteren gaf. Te weten: hoe eenen Soldaet staet voor synen Coning overtuygt zynde van syn misdæd, hoe hy gestelt is, als hy ter vierschaere gaet, om daer te hooren syn vonnis. Ick segge, dat dese verbeeldinge van dage moet wederhernomen worden; want van dage in de Meditatie van de dood ende het oordeel, gaet ghy ter vonnis, ende ghy hoort uwe sententie.

Van dage sult ghy met de gepeysen in d'helle gaen, ende in de maniere van te mediteren met de vyf zinnen (die ick

(a) Jerem. 9. 1. (b) Ad Rom. 3. 25. (c) Jerem. 9. 1.

ick u naer noen sal leeren) fult ghy met dese sien en voelen den helschen brand, riecken het solfer, ende smaecten de bitterheid der hellen, hooren het gekerm der verdoemde, ende vreugd der duyvelen over uwe verdoemenisse.

In alle dese oeffeningen moet ghy wel vast stellen dese volgende waerheid: gelyck het is een uysterste onversaetheid sy selven te stellen, ende te blyven in staet (quaemen onvoorfiens te sterven) van eeuwig verdoemt te zyn, soo en is'er geene meerder voorzichtigheid, dan sy selven soo te stellen, gelyck men wilt sterven. Van het sterven hangt het al.

Dese waerheid wel ingeprint zynde in uw' verstand, sal u van dage doch opfoecken alle uwe sonden, die ghy gisteren misschien noch niet en saegt.

Dese waerheid sal u doen ondersoecken alle de vauwen en schuyelhoecken uwer consciencie, gelyck het Concilie van Trenten sprekt. (a)

Daerenboven sal u dese waerheid bewegen tot eenen haet, tot een vervloecken, ende eenen grouwel van alle uwe voorige sonden, die zyn d'eenige reden (quaemt ghy onvoorfiens te sterven) dat ghy soude verdoemt zyn. Ja dese waerheid wel gevat zynde, sal u tegen maecten al dat u oyt van uw eynde tot sonde trock, van Godt tot de schepselen. Hoe! ick daerom mynen Godt quyt worden, ende geworpen in het eeuwich vier?

Ick segge, al dat u van uw eynde trock, want ick vertrauwe, dat ghy gisteren gesien hebt, ende fult noch heden sien wat u van Godt tot noch toe heeft getrocken, welcke dat zyn de meeste oorfaecken uwer sonden. Het en is niet genoeg dese gesiente hebben, ghy moet die haer cracht benemen, soo dat sy u voortaan niet meer en konnen trecken van Godt; ghy moet die ontwapenen van alle de aenlockfelen, die sy t'uwen opficht hadden, het welck ghy doen fult met eene andere waerheid.

Al dat eenen mensch tot sonde treckt, is, of om dat het noodfaeckelyck schynt te zyn, of profyt beloofte, genoegte geeft, of den mensch verheft. Overloopt de reden van de sonden der Engelen, eerste ouders, en andere verdoem-

(a) Sess. 14. c. 5.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE. 65

doemde; onderfoeckt de redenen van uwe sonden, ghy hebt die nu meest op geschreven, overleestse, ende naer elcke sonde, soeckt d'oorfaecke; soeckt wat u daer toe brocht, de schepselen sult ghy seggen: maer onder wat deckmantel?

Ghy sult vinden den deckmantel, of van noodfaeckelyckheid, of van profyt, of van genoegte, of van eer. Defen deckmantel moet ghy af trecken. Niet en is'er noodfaeckelycker voor den mensch, dan dat hy syne saligheid wercke. Dit is ten vollen getoont in d'eerste Lesse van eergisteren. Ergo alle wercken ende schepselen, die komen onder den deckmantel van dat sy noodfaeckelyck zyn, ende alsoo ons willen af trecken van het werck onser saligheid, moeten verfoeyt worden: Alle noodfaeckelyckheid, die sy by bringeri moet wycken aen de noodfaeckelyckheyd van onse saligheid te wercken.

Wederom geen profyt en is'er te vergelycken by het profyt der ziele. *Wat baet het den mensch, ist dat by de geheele wereld wint, maer lyd verlies synder ziele.* (a) Ergo alle schepselen, die ons profyt beloven, moeten verworpen worden, ist dat dit profyt niet en kan bekomen worden sonder verlies van het profyt mynder ziele.

Door het profyt mynder ziele en verstaet ick niet alleen myne saligheid, maer al, dat my tot myne saligheid voordeelig is. Wederom door verlies van myne ziele en verstaet ick niet alleen myne verdoemenisse, maer het verlies van al, dat my van myne verdoemenisse wederhoud.

Die dese waerheid wel vat sal dese in hem gevoelen als eene fonteyne springende tot in den hemel, tot in het eeuwig leven, gelyck Christus seyde tegen de Samaritane: *Het water, dat ick geven sal, sal worden eene fonteyne van een springende water tot in het eeuwig leven.* (b) Van de selve nature zyn de naervolgende waerheden, let daer vry op.

Ten derden: geene genoegte, die te boven gaet de genoegte des herten. Den Wyseman segt het uytdruckelyck. *Daer en is geen meerder genoegte, dan de blydschap des berten.* (c) Ergo alle schepselen, die aenkomen met belofte van genoegte, in eten, drincken, geselschappen,
E zin-

(a) Matthi. 16. 26. (b) Jo. 4. 14. (c) Eccli. 30. 16.

zinnelyckheden, moeten verftooten worden; fy en brengen in het herte geene genoegte: en alle genoegten moeten wycken aen de genoegte des herten, welcke genoegte des herten gelegen is niet in eten, ende drincken, &c. maer in een geruft gemoed. Den Wyfeman: *Een geruft herte is gelyck een gedurige maeltyd.* (a) Gevoelt ghy ruste in uw herte naer de genoegte van eten, drincken, gefelſchappen, zinnelyckheden? Contrarie fult ghy ſeggen, ick gevoel daer naer eene vroegen der conſcientie. Godt laet dit toe, om dat ghy deſe waerheid ſoude belyden, wilt ghy genoegte hebben, dat'er geene genoegte en is boven de blydſchap des herten, naer alle d'andere genoegten knaegt u uwe conſcientie, gelyck eenen worm die niet en ſal ſterven, ten zy ghy dien uytſpauwt, het welck ghy heden ſult doen door eene goede biechte.

Ten laetſten geene verganckelycke eere, grootachtbaerheid, of glorie en is te ſtellen voor eere, grootachtbaerheid, ende glorie, die eeuwig duert. Maer alle wereldſche eere, geacht te zyn van de menſchen, by deſe te zyn in glorie, is verganckelyck: van Godt groot geacht te zyn, vereert, en in ſyne glorie te zyn, duert eeuwig. Ergo alle ſchepſelen, die ons eere toefeggen, verheffinge, ende glorie, moeten verftoten worden voor Godt.

Den minſten dienſt, die wy doen aen Godt, het minſte lyden, dat wy lyden voor Godt, *werckt in ons een boven hoog, ende eeuwig gewicht der glorie.* (b) Hier mede ſie ick ontwapent alle de ſchepſelen, die ons trecken tot ſonde onder den deckmantel van noodſaekelyck, profyt, genoegte, ende eere. Print dan deſe wel diep in uw verſtand, ſoo dat ſy daer uyt noyt en geraecken, ende ick ſie u beſchermt tegen alle ſonden.

[a] Prov. 15. 15. [b] 2. Cor. 14. 17.

II. MEDITATIE

Op de dood, ende het besonder oordeel, en hoe wy van nu af ons daer toe sullen bereyden.

BEREY-GEBED naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL: sy selven inbeelden Christum te hooren ons vermanende: *daerom soo weest ghy lieden oock bereyd; want in die ure, die ghy niet en weet, sal den Sone des menschs komen.* (a)

2. VOORSPEL. Aengefien de bereydinge tot de dood eene besondere gave Gods is, versoeckt die oodmoedelyck, op dat ghy heden u soo stelle, gelyck ghy wilt bevonden worden in de dood, ende in het oordeel.

EERSTE POINT.

Vat wel de sekerheid des doods, Godt geeftse aen Adam voor eene ontgaenbaere straffe der sonden. *Eet van alle de boomen des Paradys, maer en eet niet van den boom der kennisse van goed ende quaed; want op wat dagh, dat ghy daer van eet, soo sulde de dood sterven.* (b) In dese straffe zyn alle de naerkomelingen van Adam vervallen: *want de menschen gestelt is eens te sterven.* (c)

D'onsekerheid van den tydt, plaetse, oorfaecke, ende andere omstandigheden des doods, blyckt uyt soo menigvuldige schrifture plaetsen, besonderlyck in het nieuw Testament, waer mede Christus geduriglyck aenpraemt de bereydinge tot de dood ter oorfaecke van de groote onsekerheid van den tydt. *Waeckt dan, en bereyd u nu tot de dood, om dat ghy niet en weet, wat ure urwen Heer komen sal.* (d) *Dat den Vader des huysgesins wiste, wat ure den dief komen soude, by soud'er op waecken.* (e) Insgelycks

E 2

knech-

(a) Matt. 24. 44. (b) Gen. 2. 16. (c) Ad Heb. 9. 27. (d) Matth. 24. 42. (e) Verf. 43.

knechten, dat sy wisten, wanneer, dat hunnen Heere t'huys soude komen. (a) Ende de dwaese Maegden, wanneer den Bruydegom soude komen. (b)

Maer ghy en weet mede den tydt niet, wanneer Godt u sal komen halen uyt dese wereld, noch de maniere, of door ongeluck, of door eene overvallende catterre, of iet anders.

Noch daer en is middel, om dien tydt, of manier te weten. *Van dien dagh of ure en weet niemand, noch de Engelen in den Hemel, noch den Soon, ten zy den Vader. (c)* Sluyt dan hier uyt, altyd u selven bereyd te houden tot de dood, ende het oordeel dat daer naer volgt.

Den H. Augustinus, „dien dagh moet voorkomen zyn, „die ons pleeg te voorkomen: hy bedriegt hem, ende „speelt met syne dood, die meynt, dat hem sal kunnen „helpen het gedoogen van den uystersten tydt. (d) Onderfoeckt dan dagelycks uwe consciencie wel, teeckent aen het groffte, wascht het uyt door berauw, penitentie, en eene wekelycke of maendelycke biechte, soo, dat ghy bereyd zyt daer op te sterven.

T W E E D E P O I N T .

Al soo seker als de dood is, al soo seker is het oordeel. Wederom alsoo onseker den tydt is van de dood, alsoo onseker is den tydt van het oordeel. *De menschen, segt Paulus, is gestelt eens te sterven, daer naer het oordeel. (e)* Het besonder oordeel geschied, als de menschen sterven wanneer, ende op wat tydt? dit is soo onseker als den tydt van sterven onseker is.

Beeld u dan in, dat ghy nu ligt op uw dood bedde, ende vermaent word van de aenstaende dood. Het lichaem overwonnen van de langdurigheid, of swaerigheid der sieckte, ende de vreesse van het bitter afscheyden van de ziele, geven qualyck moed, om ernstelyck te peysen op een volkomen effen stellen van onse rekeninge met Godt. Wereldsche menschen besteden aldan den meesten tydt in het effen stellen, of weg geven van hunne tydelycke goederen,

[a] Matth. 24. [b] Matth. 25. [c] Marc. 13. 32. [d] 120. serm. de temp. [e] Ad Hebr. 9. 27.

T W E E D E M E D I T A T I E. 69

deren , luttel word gehoort den raed , die den Wyfeman geeft : *Ontfermt u over uwe ziele , Godt behagende , en ontboud , ende vergadert uw herte in haere heyligheit , ende jaegt verre van u alle droefheid.* (a)

De ziele in vele menschen en is niet veel beter gestelt , dan het lichaem : voor eerst daer de pyne meest is , daer peyltmen meest op. Ten tweeden de ziel beswyckt onder de menigte van haere sonden , komende haer alsdan te voren sonden , die sy noyt en sag , of die alsdan swaerder schynen dan te voren , noch en zyn uyt gedaen door penitentien. Of de ziele nu een oprecht berauw verwecken kan , en weet sy niet , veel min , of sy liefde of haet weerdig sal zyn , als sy sal verscheyden , om de groote ende stercke bekoringen des boosen vyands tegen het geloof , hope , ende liefde.

Wat raed , achterwaerts te deysen verbied de sieckte , soo voert te gaen ten oordeel is schroomelyck , stil te staen en sal Godt niet toe laten , ja om de groote benawtheit en weet de ziele niet , of sy is in dese , of in d'ander wereld. En sal ick uyt stellen tot op desen slechten tydt , ende tot dese slechte gesteltenisse myne rekeninge met Godt effen te stellen ! stelt die nu effen , en houd die effen door een dagelycks ondersoeck van uwe consciencie.

D E R D E P O I N T .

Insgelycks overpeysen , hoe de ziele gescheyden van het lichaem verschynen sal voor Christus haeren rechter , ontbloot van alles , van alles verlaten , niet hebbende met haer dan haere goede , of quade wercken , waer mede sy moet in de weegschael der Goddelycke rechtveerdigheid.

Alle haere sonden sullen de boose geesten haer voorwerpen , als in eenen boeck geschreven met de voorvallen , waer in sy haeren Schepper om de schepselen verlaten heeft. Hoe ! om snoode ende wantrauwige schepselen den aldergoedertierensten ende getrauwen Godt verlaten ! David overlopende noch in syn leven syne boosheden , segt , dat hem het hert heeft besweken , (b) Hoe

E 3

sal

(a) Eccl. 30. 24. (b) Pf. 27. 13.

sal dese beschuldigde , ende soo verlaten ziele gestelt zyn ?

Godt sal alles komen onderfoecken met de claerheid van een hemels licht , met lanternen , segt Sophonias , (a) tot het binnenste des herten , ende nieren ; of alles over een komt met syn beeld , naer het welck hy den mensch geschapen heeft , met de weldaden naturelycke ende boven naturelycke , de welcke hy hem gejoint heeft. Of hy heeft geleest naer synen staet , of hy niet geweest en is eenen schyn-heyiligen , gewit graf , eenen appel van Sodoma , van buyten schoon , van binnen verrot.

Godt sal onderfoecken de meyningen , oock der goede wercken , den voortgang , het eynde , of er nergens geene eygen liefde , zinnelyckheid , onachtsaemheid , ydel glorie en heeft mede gespeelt. *Ick vreesde*, seyde Job , voor alle myne wercken , *wetende , dat ghy den sondigenden niet en spaerde.* (b)

Ach ! wat eene menigte van wercken , die eene ziele meynde goet te zyn , sal sy hier sien , als ydel ende verwaent weg vliegen : in tegendeel andere , die sy goud meynde te zyn , sal sy sien verworpen voor loot , ende haer trecken tot in de helle , waer henen (soo haest haere sententie sal uytgesproken zyn) sy van de boose vyanden gesleurt sal worden : " Ai my , roept Bernardus , myne Moeder , waer toe hebt ghy my gebaert sone des droefheids , sone des bitterheids van toorn ende eeuwich weenen ? waerom ben ick ontfangen op de knien , waerom hebbe ick de borsten gesogen , geboren tot den brand , ende eene spysse des viers. (c)

Laet al dat kermen daer , nu is het tydt van bermherdigheid , maer dan sal het alleen wesen tydt van rechtveerdigheid. Onderfoeckt u nu , gelyck ghy dan sult ondersocht worden , beweent nu uwe sonden , gelyck ghy se dan sult willen hebben beweent , voorkomt met tydelycke tranen de eeuwige : doet nu afstand van dat scepffel , het welck u treckt van het eynde uwer scheppinge , al waere het u soo noodig als oogen , handen , en voeten ; *beter is het blind en manck in den Hemel te komen , als met oogen,*

(a) Soph. 1. 12. (b) Job. 9. 29. (c) Serm. 16. in cant.

T W E E D E M E D I T A T I E. 71

oogen, handen, en voeten te zyn geworpen in de hell. (a)

Houd u voort aen buyten alle peryckelen der sonden, ende der verdoemenisse: wascht oock de minste sonde uyt met eene goede biechte, Christus salder geerne syn Bloed toe geven, gelyck mede alle syne voldoeningen, om met de uwe te voldoen voor uwe sonden.

Ach! hoe gelukkig sal hy in de dood zyn, die niet en heeft; dat hem de consciencie vroegt: die hem soo heeft geoeffent in het geloof, hope, en liefde, dat des duyvels bekoringen aen hem niet en vatten, die hem in het gebed met Godt, ende syne Heyligen gemeyn heeft gemaect, ende niet en heeft gedaen, of het en heeft Gods wille geweest, hoe gelukkig sal dien Religieus zyn, die mag in het oordeel vrymoediglyck seggen: Heere ick hebbe gedaen, dat ghy my bevolen hebt, geeft my nu uwen Hemel, die ghy my beloof hebt. VADER ONS.

Leest uyt Thomas à Kempis het 24. cap. van den 1. Boeck.

B E M E R C K I N G E

Op de maniere van mediteren of contempleren met onse vyf zinnen.

NAer het aenroepen van den H. Geest, ende het stellen van u selven in de tegenwoordigheid Gods, vraegt gratie om te vatten dese maniere van mediteren of contempleren.

Bemerckt ten eersten, dat onse zinnen, ende onse verbeeldinge al soo wel, als onse ziel-crachten in ons konnen veroorsaecken goede bewegingen. Het aensien, ende aendachtig aen sien alleen is daer toe somwylen genoeg. Dat wy hadden het geluck gehad van Christus te sien sterven, het waere genoeg, om ons geduriglyck te doen swemmen in onse tranen. Dat wy eens met onse oogen hadden gesien de glorie Christi, wy en soude niet meer van doen hebben, om alle moeyelykheden t'overwinnen in het naervolgen van Christus onsen Capiteyn.

E 4

Had-

(a) Matth. 18. 9.

Hadden wy eens d'helle alleen open gefien, noyt en fouden wy doen, waer om wy fouden verdienen daer in geworpen te zyn.

Is ons geficht alleen foo crachtig om ons te bewegen, wat bewegingen en fullen alle onse zinnen t'samen niet verwecken in onsgemoed. Maer om die daer in te verwecken, moeten wy onse zinnen gelyck op fluyten, ende vast hechten door onse verbeeldende cracht aen het gene wy willen mediteren. Wy fullen dit terftond doen aengaende de tormenten van de helle.

Bemerckt ten tweeden, dat dese maniere van mediteren of contempleren crachtiger is, dan het mediteren der dry ziel-crachten, in perfoonen, die Godt begift heeft met eene ftercke fantasie, gelyck zyn sommige godtvruchtige vrouw-perfoonen.

Bemerckt ten derden, dat de maniere van foo te mediteren, of contempleren, de felve is, als van het ander mediteren, de felve voorfpelen, ende t'samenfpraken konnen daer in geoeffent worden, het felfte berey-gebed, ende het laetste gebed des Heeren, waer mede alles word gefloten. Van alles fult ghy een exempel hebben in de meditatie of contemplatie van de helle. Den korften weg is door exempelen te leeren.

Ist dat ghy gevoelt daer in goede bewegingen, gebruckt die maniere van mediteren in het leven, lyden ende verblyden Chriffti, ja in te mediteren op de geestelycke liefde, ende bedanckt Godt, dat hy u die maniere heeft aangewefen door onfen H. Vader Ignatius.

*Maniere van mediteren of contempleren met de vyf zinnen
op de helle.*

Eerste Point. Aenschauwen door de verbeeldinge den schroomelycken brand der helle: gelyck of men voor fyne oogen fage d'aerde open gaen, ende daer in het midden eene lange, wyde, ende breede holligheid vol viers, waer in ontelbaere fondaeren liggen, ende branden met ziel ende lichaem, gelyck fy daer in naer 't oordeel met hunne lichamen fullen branden. De lichamen aenschauwen gelyck gloeyende yfere baeren in eenen yferen oven,
ende

ende de zielen gesloten in die lichamen als in gloeyende kerckers.

Sien gelyck voor syne oogen d'uyterste leelyckheid van dese verdoemde lichamen, en in dese zielen een vreed wanhopen, het welck hun ten aensicht uytfschynt, ende eenen onversadelycken haet, ende ongehoorde rasernye tegen malkanderen, namelyck die eertyds zyn geweest hunne medegesellen, ende oorfaecken van hunne sonden ende nu zyn onfscheydelycke medegesellen hunner pynen in het vier.

Sien gelyck voor syne oogen eene menigte der duyvelen, schroomelyck van gelaet, ende vreed in hunne instrumenten, waer mede sy de verdoemde elck naer verdienste sonder ophouden pynigen.

Sien gelyck voor syne oogen de duysternissen; want in de helle geen licht en brand, dan voor soo veel als het van noode is, dat de verdoemde nu, ende alfdan sien hunne helsche beulen, ende die oorfaecke zyn geweest van hunne sonden, ende tormenten.

Dit en sult ghy niet levendig, ende gelyck voor uwe oogen kunnen sien, of ghy en sult in u gevoelen (sonder dat uw verstand eenige redeninge doet) eenen schrick, ende u selven afvragen: *Wie van u lieden sal kunnen wonen met dat verflindende vier: met de eeuwige bitten?* (a) met dat pynende geselschap? vindende, dat ghy daer mede niet en sult kunnen wonen: vraegt u selven.

Hoe derft ghy dan u setten, ende verblyven in soo eenen staet, waer in (quaemt ghy te sterven) ghy soud'er mede moeten wonen voor eeuwig. Legt dan heden af alle uwe sonden door eene goede biechte, ende schrickt voor de aenlockfelen tot dese sonden, gelyck voor een opengaende helsch vier. De selve vrage sult ghy doen soo dickwils, als ghy in het vervolg van dese meditatie u daer toe sult beweegt vinden.

Tweede Point. Hooren door de verbeeldinge het misbaer, gehuyl, geschrey, de lasteringen, en vervloeckingen, die de verdoemde geven aen malkanderen, ende aen andere schepselen, die geweest zyn d'oorfaecke hunner sonden, ja die sy geven aen hunne ouders, kinderen, maeg-

(a) Isa. 33. 14.

maegfchap, ende aen hun felven, hunne zinnen, en gegentheden, hunne memorie, verftand, ende wille; ja aen de heyligen felvs, de alderheyligfte Maget, Christus, ende geheele alderheyligfte Dryvuldigheid. Dit laetfte docht onfen H. Vader te zyn het meefte torment der helle, ende het meefte behoorde te zyn, aen eene Godtminnende ziele.

Hooren gelyck met fyne eygen ooren het verwytt, dat de duyvels, de verdoemde, Joden en Kettters, ja wereldlycke fullen geven aen Christene ende geestelycke menfchen. De duyvelen seggen tegen de menfchen: moest daerom Godt. u foo dickwils spaeren, daer hy ons om d'eerfte sonde ftrafte? De Joden ende Kettters aen de Christene Catholycke: moest ghy daerom geboren worden ten tyde van Christus, ende in fyne H. Kercke, van het welck noch het een, noch het ander Godt ons en jonde. De wereldlycke aen de geestelycke moest ghy lieden daerom afgefcheyden zyn in Cloosters, in eenen ftat, die van foo veel gratien word voorkomen? niet fulcks en is ons gebeurt.

Hooren defe t'famen verwyten aen de Christenen, en geestelycke alle het misbruyck der HH. Sacramenten, ende van de voorkomende gratien, welcke waer't dat fy hadden gehadt, fy fouden hun waerfchynelyck hebben bekeert, ende miſſchien heylig geworden zyn; en ghy hebt u daer mede verdoemt.

Sult ghy in de helle dit verwytt hooren, ende met bekeneniffe van de waerheid hooren sonder ſchaemte, vroeginge ende knaginge uwer confcientie? en fiende, dat het in de helle te laet is u te beteren, fult ghy dit konnen hooren ſonder eene rafende wanhope, en op eten uws felvs. O Rampfaligen, die dit nu hoorende door verbeeldinge niet weg en neemt het veronachfamen der Goddelycke gratien! *daerom als wy tydt hebben, laet ons goed doen.* (a)

Derde Point. Oock door verbeeldinge riecken den roock, folfer, ende ſtanck komende eens deels uyt de vuyligheid der helſche poelen, eens deels uyt foo veel ſtinkende lichamen, die op malkanderen zyn gelyck getaft. Iſt dat ſommige lichamen door ſieckten, of ſtraffe, noch leven-

(a) Ad Gal. 6 10.

levende soo stincken , dat daer ontrent niemand en kan geduren , hoe fullen alle die verdoemde menschen , en duyvelen t'famen stincken met alle hunne vervloeckelycke sonden , ende grouwelycke vuylicheden.

Sonder eenige redeninge des verstands , sult ghy eenen walg gevoelen in u , die niet een quaed reucksken en kont verdragen , en eene schaemte voor u selven , die nu soo vreesst , datmen uwen stinckenden asem soude vatten. Waert dat Godt een heyligen by u sond , die de gratie hadde van uyt den reuck de suyvere of onfsuyvere zielen te kennen , ghy vluchte weg. Sult ghy u selven , of uwe mede verdoemde kunnen ontvluchten?

Vierde Point. Smaecken door verbeeldinge d'alderbitterste tranen , den hertfweer , ende worm der consciencie , de wanhope ende rasernye der verdoemde : en mag ick dan , sal ieder van dese seggen , inder eeuwigheid niet sien het aensicht van mynen Godt , waer toe ick geschapen ben , ende nu soo eenen treck hebbe , als wesende het eynde mynder scheppinge ; dat ick geerne soude alles onderstaen , om hem eens te sien. Moet ick dan voor eeuwig alle soorten van goed derven , en voor eeuwig omringelt zyn van alle quaed?

O bittere eeuwigheid ! dat ick mocht vernietigt worden , en zyn gelyck of ick noyt en hadde geweest , ende dat my dit geweygert word ! en is dit niet bitter : ende het welck noch bitterder is , dat ick daer van de oorsaek ben ! Godt hadde my geschapen tot toonsel van syne bermhertigheid , ende mildheid , en nu hebb'ick my door myne boosheid gemaect , een toonsel van syne Goddelycke rechtveerdigheid , ende eeuwigen haet.

O bitterheid der bitterheden , die met de langdurige eeuwigheid niet en sal verminderen , maer vermeerderen ; want altydt sal myne memorie aen my voorstellen myn ongeluck , het welck ick soo lichtelyck kon ontkomen. Myn verstand sal meer en meer sien in wat tormenten ick my vrywilliglyck hebbe gebrocht : mynen wille sal meer en meer verhard worden in den haet der schepselen sonder voordeel , in den haet van my selven , ende dat de meeste bitterheid is , in den haet van mynen Godt , die , hadde ick gewilt , hadde geweest myn opperste goed , en

c/e

de op dat ick dit soude willen, hadde Godt my soo dickwils vermaent door sy selven, door syne gratien, door syne dinaeren, door soo veel schoone occasien, en nu is't te laet.

Al myn leetwesen en dient my nu nergens toe, dan om te beswaren myne verdoemenisse. Dit bitter leetwesen sal even bitter wesen, ende de beulen die my tormenteren, even op my verbittert, noch Godt en sal door myn lyden inder eeuwigheid niet medoogendich worden. Dit sal seggen eenen verdoemden.

Vyfde Point. In eeniger maniere raecken, ende gevoelen het helfsch vier, dat oock de zielen, ja de duyvelen brand, dat het een ieder, naer verdienste brand, noch hoe seer het oock brand, oyt en verbrand. Gods almogende rechtveerdigheid onderhoud de ellendige verdoemde in het leven, alleen om dat sy souden kunnen lyden, ende sterven sonder sterven.

Ziele doet dan uwe oogen open, als het nocht ydt is, op dat ghy (het gene den rycken vreck voor syne vyf broeders vraegde) niet en kome in dese plaetse der tormenten. (a) Heere ick sal het doen met uwe Goddelycke gratie, doende van dage eene volkomen biechte, soo dat ick daer op wil sterven, ende ten oordeel gaen met versekerheid, menschelyck sprekende, dat ick noyt en worde verdoemt. VADER ONS.

Ist dat ghy u bevind merckelyck beweegt door dese maniere van mediteren, gebruyckt die maniere nu, ende alsdan.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE

Op de thien eygdommen van eene goede Biechte.

DEsen avond eyndigen wy d'eerste weke, genoemt de suyverende weck, my dunckt, dat het de pyne weerd is, dat wy eens ondersoecken, of wy die wel eyndigen,
of

[a] Luc. 16. 28.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 77

of wy het eynde van dese fuyverende weke hebben bekomen. En vraegt my niet, wat het eynde is van dese weeck, ghy hebt het meer dan eens gehoort: het eynde van d'eerste weke is sy felven overwinnen: wel te verstaen nopende de sonden.

Dit overwinnen fyns selfs nopende de sonden behelst onse genegentheden, woorden, ende wercken, uyt welke is't dat wy de sonde uyt jagen, soo mogen wy genoemt worden overwinners van de sonde. Wie en soude niet seggen, dat wy onse vyanden souden overwinnen, waer't dat wy die joegen uyt alle onse ingenomen Steden. Jagen wy dan uyt onse gedachten, mond ende wercken de sonde, wie kan loogenen, dat wy ons felven overwinnen wat de sonde aengaet.

Wel aen, ick hope, dat ghyliê dit sult doen, of dat ghy het alreede hebt gedaen: Ghy sult, of hebt uyt uliê herten de sonde gejaegt door eene droefheid over uwe sonden, ende vervloecken der selve, alle de voorige Meditatie, geestelycke lessen, bemerckingen hebt ghy tot dit eynde gedaen, en hebt ghy die wel gedaen, ghy zyt over uwe sonden bedroeft, ende hebt dese vervloecht. Soo hebt ghy dan uwe sonden soo fuyverlyck uyt uw' hert gejaegt, dat ghy daer toe selfs geene genegentheid meer en hebt. Veel gelucks.

Ghy sult aenstonds dese sonden overwinnen met de mond; want de sonden, die ghy zyt beschaemt geweest te biechten, sult ghy alles uytleggen in d'aenstaende biechte: Soo segt eenen genees-meester, dat hy den etter van een etterachtig geswel heeft overwonnen, als hy alle den etter heeft doen loopen uyt de wonde, ende de wonde nu schoon, en fuyver staet. Den sondaer vergelyckt Ignatius by een etterpuyft. Spreeckt dan eene biechte, waer aen niet en ontbreekt; ende op dat aen die niet en soude ontbreken, soo sal ick u aenwyfen thien eygendommen van eene goede biechte, die ick hope, dat ghy nu gaet doen.

Eersten eygendom is een neerstig onderfoeck van alle uwe sonden, dit hebt ghy nu immers ten volle gedaen. In der voegen al moest ghy sterven, ick hope, dat ghy nu uwe consciencie soo nauw hebt ondersocht, dat ghy met dese
biech-

biechte geerne soude ten oordeel gaen. Wel aen ghy hebt den eersten eygendom van eene volkomen biechte, te weten, dat sy geschiede met volle kennisse van alle uwe sonden, ende volmaeckt leetwesen, waer van wy rechts te voren spraecken.

Tweeden eygendom, dat uwe biechte kloeckmoedig zy, dat is de swaerste sonden eerst worden geseyt, ten zy ghy alles in't geschrift hebt gestelt; want anders is het te vreesen, dat den duyvel u die soude doen vergeten of door schaemte achterlaten: Godt gave dit aen sommige noyt en waere geschied, ende dat hierom niemand en waere verdoemt.

Contrarie sal getuygen die edele vrouw-persoon in Spanjen, van de welcke P. Nierembergh schryft, die haere groffte sonde op het laetste haerder biechte bewarende, en die door schaemte daer naer achter latende, is verdoemt geweest; want corts daer naer stierf sy. Om dat onheil der biechte van u af te weiren, soo bidde ick u, en segt noyt de swaerste sonden op het laetste van uw' biechte.

Derden eygendom, dat uwe biechte claer zy, cort en suyver. Ick en weet niet, of ghy die woorden wel verstaet. Ick verstaet door eene suyvere biechte eene biechte, in de welcke niet en word gesproken dan van sonden: andere dingen en moeten in de biechte niet geseyt worden, of anders geschied het, dat ghy van den biecht-stoel maect eenen claep-stoel. Hoe! en weet ghy niet, dat den biecht-stoel is eenen Rechter-stoel van den Stadthouder Gods op der aerden?

Al dat men in rechte segt, moet tot de saecke dienen, waer over men recht vraegt, anders blaemt men dat voor impertinent (gelyck men in rechte spreekt) ende frivoool. Wat salder in den dagh des oordeels (alwaer revisie word gedaen van alle de biechten, ende alwaer dese vonnissen moeten goed gevonden worden) al te berde komen, dat ten opzicht van de biechte frivoool is geweest, ende impertinent. Doch dit voor die met hunne biechte mengen met het gene tot de biechte niet en dient.

Daer en boven vermaene ick u, dat uwe biechte cort zy: als ick niet en segge, dan dat tot de biechte dient, fulde

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 79

fulde my andwoorden, sal myne biechte cort zyn. Dat en volgt niet, want sommige, om eene sonde te verhalen, moeten daer af eene geheele Historie maecten: by exempel sy willen seggen: Ick hebbe korsel geweest, ende om dat syne volle leden te geven, soo gaen sy verhaelen waer, ende met wat oorfaecke dese korselheid is aengekomen, hoe dat sy, of d'andere gelyck hadden, wat de faecke aengaet, maer dat sy of de andere hun te buyten hebben gegaen; ende dan hangen sy daer aen noch eenen grooten steert van alle de groote, of kleyne quaden, die dese korselheid gevolgt zyn. Geene van dese faecken en was'er noodig, maer alleen te seggen: Ick hebbe korsel geweest: Reden van stooringe was'er my gegeven, maer de stooringe is te groot geweest, doch niet, dat sy quam tot doodsonde, daer is eenen vronck achter gevolgt, of niet. Dit soude ten vollen genoeg geseyt zyn.

Ick segge, dat uwe biechte moet claer zyn, sommige gebruycken gemeyne manieren van spreken, waer uyt niet sekens te vatten en is: By exempel ick en hebbe Godt niet bemint, gelyck het behoord: Ick hebbe quade gepeysen gehadt, ende soo voort, wat sal men daer uyt verstaen? Segt iet in het besonder, waer in ghy de schepselen meer hebt bemint, als den Schepper, ende hoe verre dese gepeysen gekomen zyn, tot vrywilligh vermaeck, consent of tot onnachtsaemheid alleen in die te versetten, ende in wat materie.

Vierden eygendom, dat uwe biechte voorfichtig zy, noyt noemende de personen, die mede in de sonden plichtich zyn, of iet, waer uyt men dese kan gissen.

Vyfden eygendom, dat uwe biechte eerlyck zy: gebruyckende eerlycke woorden, noch iet seggende, dat suyvere ooren, ende herten stooren kan. Boven al wacht u van al te gemeynte zyn in dese H. Vierschaere.

Sesden eygendom, dat uwe biechte sorgvuldig zy, als eene faecke van soo groot gewigt, dat'er de eeuwige saligheid van hangt, ende waer op men bereyd zy te steruen. Godtvruchtige ziele ick hope, dat dese uwe biechte, die ghy nu gaet doen, soodanig is, volgens dien rade ick u: ist dat dit uwe generale biechte is, die niet meer te herhalen, maer wel van jaer tot jaer in uw geestelyck

stelyck vertreck eene jaerelycke biechte te doen. Dat ghy saegt alle de ongemacken, die volgen uyt dat dickwils herhalen van de generale biechte; ick meyne, dat ghy my soude toefeggen, dat ghy die noyt en soud herhalen.

Sevensten eygendom, dat uwe biechte oodmoedig zy: men komt hier niet om sy selven te pryfen, maer te laken, ende te beschuldigen; niet om de schuld op eenen anderen te steken, maer om sy selven beschaemt te maecten, ende door dese voor by gaende schaemte te ontgaen de eeuwige. Boven dien wacht u wel van opgetoyde woorden: hoe simpelder, ende hoe eenvoudiger biechte, hoe beter, ende hoe aengenaemer aen Godt.

Achtsten eygendom, dat uwe biechte getrouw zy: sonder oyt te seggen wat uwen Biechtvader u gegeven heeft voor vermaninge, of penitentie. Waer toe dient al dit klappen uyt uwe biechte, ten zy om van uwen kant uwe biechte uyt te brengen? want een geleerd man kan hier uyt somtyds giffen, wat ghyzyt voor eenen persoon. Of wilt ghy hier mede uwen Biechtvader beschuldigen, gelyck of hy niet en verstond syn ampt, of het selve niet wel en queet.

Armen Biechtvader! hy word beschuldigt, ende hy en weet het niet, ende schoon hy het wiste, hy en mag niet spreken. Datmen soo met u handelde, datmen u beschuldigde, ende u den mond toe hiel, om u selven voor te staen, hoe soude clagen! dit doet ghy ten opsicht van uwen Biechtvader, als ghy hem ergens af beschuldigt; want hy en mag niet spreken.

Negensten eygendom, dat uwe biechte secreet zy: vrienden ende vriendinneken en moeten uwe biechte niet weten, noch ouders, noch oversten, maer den Biechtvader alleen: Die sal met de gratie Gods het secreet der biechte bewaeren: Andere swygen soo lang tot dat sy ergens op de teen getreden zyn.

Thienden eygendom, dat uwe biechte geschiede vol van een vast betrouwen. Dat uwe biechte goed is; want ghy nu alles hebt gedaen, dat vereyscht word tot volle kennisse, oprecht leetwesen, ende volkomen uytspreeck uwer sonden. Daerom hebbe ick u alle die onderfoecken aengewesen, om alle de vauwen ende schuylhoecken, gelyck

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 81
lyck het Concilie van Trenten spreekt, uwer consciencie te ondersoecken. (a) Daerom hebbe ick u alle soorten van beweeg redenen tot berauw by gebrocht, komende van de leegste tot de hoogste. Daerom hebbe ick u willen uytleggen alle de eygdommen, of hoedaenigheden van eene onberispelycke biechte.

Waerom dan mistrauw? Ick weet wel, dat'er somtyds noch eenige bevreestheid is, want gelyck Gregorius segt: "Als eenen sondaer syn quaed indachtig word, soo schroomt hy daer voor t'onderstaen de eeuwige straffe, maer als de vreesse gelyck verteert word door eene lange benauwtheid van rauwe, soo komter eene sekere gerustigheid van te verkrygen genade. (b)

Gaet dan met een vast betrouwen u worpen aen de voeten van eenen voorfichtigen Biechtvader met eene vierige begeerte van voortaan een beter leven te leven. Godt uyt'er herten te gaen dienen, *uwe leden overgevende tot het dienen der rechtveerdigheid tot heyligmaeckinge, gelyck ghy uwe leden hebt overgegeven tot het dienen der onsuiverheid, ende onregeltheid tot ongerechtigheid.* (c) Godt geve, dat uwe bekeeringe foodanig zy.

III. M E D I T A T I E

Op het wederkeeren van den verloren Soon tot synen Vader.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Sy selven inbeelden van eenen kant de plaetsse, alwaer den verloren Soon in de uytterste armoede de verckens hoed: ende van den anderen kant het luffhuys syns Vaders, waer alles is in overvloed.

2. VOORSPEL. Godt oodmoedelyck bidden, dat hy ons wilt in genade ontfangen, ende ons noyt en laet van hem scheidt.

F

E E R -

(a) Scff. 14. 5. (b) L. 3. dialo. cap. 34. (c) Ad Rom. 6. 15.

EERSTE POINT.

Neerstiglyck aenmercken den ellendigen staet , in den welcken geraeckt den verloren Soon verlatende synen Vader. Ontfangen hebbende syn erfdeel , reyft hy verre weg . om buyten het gesicht syns Vaders den vollen toom te geven aen syne lusten , ende bevind hem (alles in corten tydt verquist hebbende) sonder gelt , eere , en nooddrufft :

Soo verre , dat hy genoodfaeckt is te gaen dienen voor eenen verckens dryver , ende noch en krygt hy den draf der verckens , om te vollen synen hongerigen buyck. Vreedens dienst (roept Chryfologus) dat hy niet en mag eten met de verckens , die leeft tot den dienst van de verckens.

Bemerckinge.

Soo is het met u , ô sondaer , gegaen : het verre land is de vergetenheid Gods. (a) Ende als eenen mensch gaet van Godt met syne gedachten , ende sy selven verre houd van de vreesse Gods , dan geeft hy weg alle Gods gaven , verquist dese , ende maecktschandig.

Alle de ziel krachten geeft hy tot dienst des vleeschs ende begerlyckheden : (b) De memorie peyft daer op : het verstand word daer door belemmert , verduystert , ende plomp : den wille vervalt daer op , als op den draf der verckens. Hy soude syne lusten geerne verzaeden met het vuyl , ende besmoddert aes der sonden , maer 's menschens hert en kan nergens mede verzaet worden , als met Godt.

Goede Genegentheid.

Heere ick bekenne myne groote dwaesheid. Noyt en kan myn hert verzaet zyn , ten zy met u mynen Godt,
eenig

[a] Augustinus l. 2. quaest. Evang. q. 33. [b] Theophilactus.

DERDE MEDITATIE. 83

eenig eynde, waer toe ick geschapen ben, eenige vervul-
linge van myne saligheid. Al myn quaed en ongeluck is
my aengekomen vandat ick my vertrock van u, en wil-
de leven naer mynen zin. Ick ben daer over droef, en
versaecke my, en al dat my van u, ô mynen Godt, on-
trock. Hecht my voortaan aen u vast, soo dat ick noyt
met myne gepeysen van u en gae.

Beginne ick dit oyt te doen, send my over soo veel
qualen, dat ick daer door met den verloren Soon tot my
selven kome. Ick sal u ô Heere, daer over bedancken,
en dit nemen voor een vaderlyck wederroepen tot u,
voor eene bermhertige hand, die my tot u wederom
brengt.

T W E E D E P O I N T.

Vergelycken den ellendigen staet van den verloren Soon
met den geluckigen van die hun hielden in syns Vaders
huys: *Den verloren Soon in sy selven gaende, heeft geseyt:
hoe veel huerlingen myns Vaders syn'er, die overvloedelyck
brood hebben, en ick vergae van honger. Maer wat raed?
Ick sal opstaen, segt hy by sy selven, ende tot mynen Vader
gaen, ende hem seggen: Vader ick hebbe gesondigt in den He-
mel, en voor u: nu en ben ick niet weerdig genoemt te wor-
den urwen Soon, maect my als eenen van uwe huerlin-
gen.* (a)

Bemerckinge.

Soo mag den sondaer wel vergelycken het geluck van
die Godt yverig dienen, met syn ongeluck: hoe veel
zyn'er, die Godt dienen in syn huys met vierigheid, en-
de eene geruste consciencie, eene gedurige maelyd des
geests; ende ick woele in eene gedurige onruste, en-
de vroeginge der consciencie, eenen voorsmaeck der
hellen.

Wat eenen overvloed der goddelycke gratien en hebben
sy niet! ick en hebbe maer de gemeyne, en schaers, meer
noeh-

F 2

[a] Luc. 15. 19.

SHKK

nochtans dan ick en verdiene. In alle hunnen nood loopen sy met een kinderlyck betrouwen tot Godt: ick vrees'er van; want en ben niet weerdig dan straffe. Sy worden van Godt als syne lieffte kinderen omhelst, ontfangen den kus van minne, worden vervult met troost ende blydschap: myne vuyle sonden wederhouden my, en vervullen myn hert met misnoegen, droefheid, en verdriet. Wat raed? dien van den verloren Soon.

Goede Genegentheid.

Ick sal opstaen, ende tot mynen Vader gaen: "Dese luttel woorden zyn my genoeg tot het beginfel der saligheid: ick kenne de soetigheid van mynen Vader: ick kenne syne gevoegsaemheid: hy sal medoogen hebben met my nu rauw hebbende, ende wederkeerende tot beter zinnen, den welcken my niet en heeft verwesen, vroetelende noch in de vuyligheid.

Den Heer: komt fondaer komt, ende laet in uw hert spelen al het selve gevoelen van den verloren Soon. *Vader ick hebbe gesondigt in den Hemel, en voor u. Nu en ben ick niet weerdig, dat ick hebbe den troost, de soetigheid, ende vreugd, die ick genoot, als ick u begon te dienen, en bleef in myne onnooselheid.*

Gebruyckt my voortaan in de slechste, ende moeyelyckste diensten van uw huys. Laet vry toe, datmen my verwyte myn verquistig, en boos, en vuyl leven. Ick sal alles met verduldigheid aenhooren; ende voor eene jonste ontfangen, dat ick daer door mag voldoen voor myne sonden.

DERDE POINT.

Aenmercken de goedertierentheid, liefde, miltheid ende blydschap des Vaders in het ontfangen van den verloren Soon: soo haest hy van verre synen Soon in de oogen crygt, *is hy, segt Lucas, door barmhertigheid beweegt geworden, ende toeloopende is op synen hals gevallen,*

len, (a) ende hoe vuyl, befneurt, en blauw van honger hy was, heeft hem gekust: eer den Soon, 't zy door schaemte, 't zy door weedom, noch seyde: *Vader ick hebbe gesondigt in den Hemel en voor u, ick en ben niet weerdig genoemt te worden uwen Soon.* (b)

De vrage van alleen eenen huerling te mogen zyn, en laet den Vader hem niet uytspreken, maer roept tot syne knechten: *haestelyck brengt voor het eerlyckste lang clead, ende doet hem dit aen, ende geeft hem eenen rinck aen syne hand, en schoenen aen syne voeten:* (c) geen van alles en was dragt van knechten, die als dan bloots-voets liepen.

Daer mede den Vader niet te vreden roept tot andere knechten: *brengt het gemest kalf, ende doot het, en laet ons eten, ende vroylycke maelyd houden; want desen mynen Soon was dood, ende hy is wederom levende geworden: hy was verloren, en hy is gevonden.* (d) O ongehoorde liefde, miltheid, ende blydschap des Vaders in het ontfangen van eenen foodanigen Soon.

Bemerckinge.

Deze liefde is alleen eene afbeeldinge van de liefde des hemelschen Vader. Desen Vader liet synen Soon weg gaen, en dede hem niet soecken, hy en sag naer hem niet eens om. Den Hemelschen Vader roept de sondaeren wederom. *Keert wederom ter herten ghy overtreders, weest gedachtig den voorleden ouden tydt: want ick ben Godt, ende daer en is voort meer geen en Godt, noch daer en is iemand myns gelycke.* (e)

Den Hemelschen Vader send synen eenigen Soon den sondaer soecken gelyck een verloren schaep gesocht word, (f) ende niet te vreden met eens synen Soongefonden te hebben, hy send noch hedendaegs syne Predikanten, die door hunne Sermoenen, geestelycke mannen, die door d'exercitien niet en soecken, dan sondaeren te bekeeren. Dat het meeste daer toe dient,

F 3

zyn

[a] Luc. 15. 20. [b] V. 21. [c] V. 22. [d] V. 22. & 23.
[e] Isa. 46. 8. [f] Luc. 15.

zyn syne Goddelycke gratien, waer mede hy den son-
daer beweegt. Roept dan sondaer en met wel meerder
reden.

Goede Beweginge.

O ongehoorde liefde, mildheid, ende blydschap van
eenen Godt in het wederkeeren van eenen sondaer!
keert ghy dan mede weder, ô sondaer tot uwen goe-
dertieren Vader, soo rauwig als den verloren Soon,
ende geeft den vollen toom aen uwe genegentheden,
die soo eene ongehoorde liefde in u moet verwe-
cken.

T'samenspraeck.

Hemelschen Vader. Ach dit woord alleen perst my
de tranen uyt myne oogen: want ghy zyt mede mynen
Vader: "ghy hebt my vrywilliglyck voor gebrocht door
„het woord des waerheids, niet gelyck mynen vleesche-
„lycken Vader door begeerlyckheid. (a)
„ Daer naer en hebt ghy voor my, naer dat ick van
„u soo jonstelyck was voor gebrocht, niet gespaert uwen
„eenigen Soon. (Diten dede immers niet, den Vader
„van den verloren Soon.) Met wat eene beschaemtheid
„heffe ick myne oogen op naer het aensicht van eenen
„soo goeden Vader, ick eenen soo quaden Soon.
„ Het schaemt my, dat ick hebbe dingen gedaen soo
„onweerdig aen myne afkomst. Het schaemt my, dat
„ick hebbe geleest soo onaerdig aen soo eenen grooten
„Vader. Dat myne oogen voorbrenghen watervloeden
„der tranen: dat de schande myn aensicht bedecke, en-
„de de schaemte myne wangen: dat my de duysterheid
overvalle: dat myn leven verdwynę in droetheid, en
myne jaeren in suchten. VADER ONS.

Waer-

[a] Bern. f. 16. in cant.

VVaerschouwinge voor de tweede VVeke.

„ Soo haest ick wacker ben , dat ick peyse op d'aen-
 „ staende meditatie , ende in my verwecke eene begeer-
 „ te , om claerder kennisse te bekomen van het eeuwig
 „ Woord , 't welck nu is Vleesch geworden , om dat te
 „ dienen , ende dies met meerder affectie t'omhel-
 „ sen , hoe ick meer sal kennen syne goedheid t'my-
 „ waers. (a)

[a] S. Ign. 2. notando pro 2. sept.

O E F F E N I N G E N

Van den vierden Dagh.

I. Meditatie op het Ryck Christi.

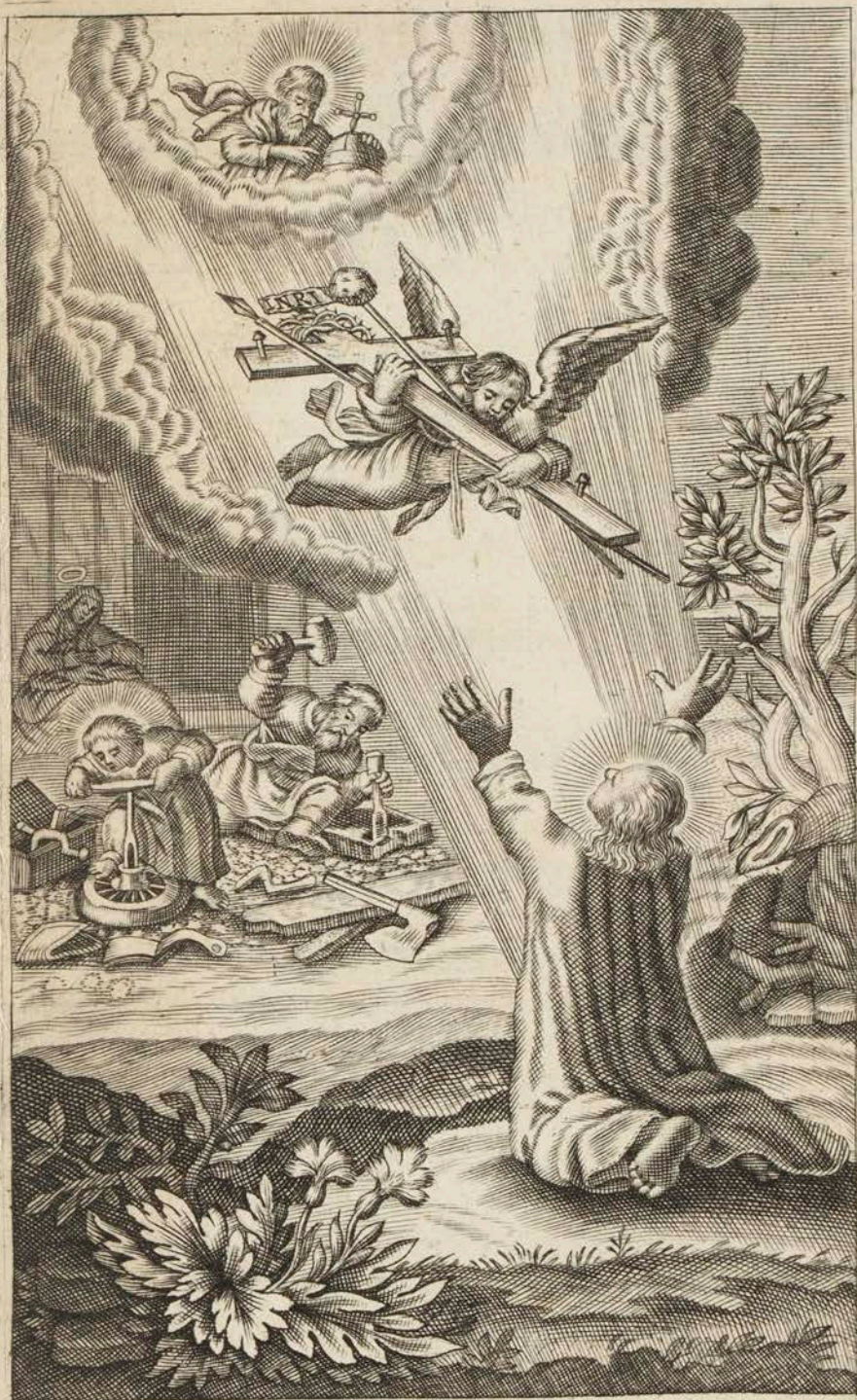
I. Geestelycke Lesse : by voegselen ende verbeeldingen dienstig tot den verlichtenden weg , dese ende naestkomende weke , wiens oogwit is Christus uytshilderen met deugden in wercken ende lyden.

II. Meditatie op het voornemen van Christus te volgen in den geestelycken sryd.

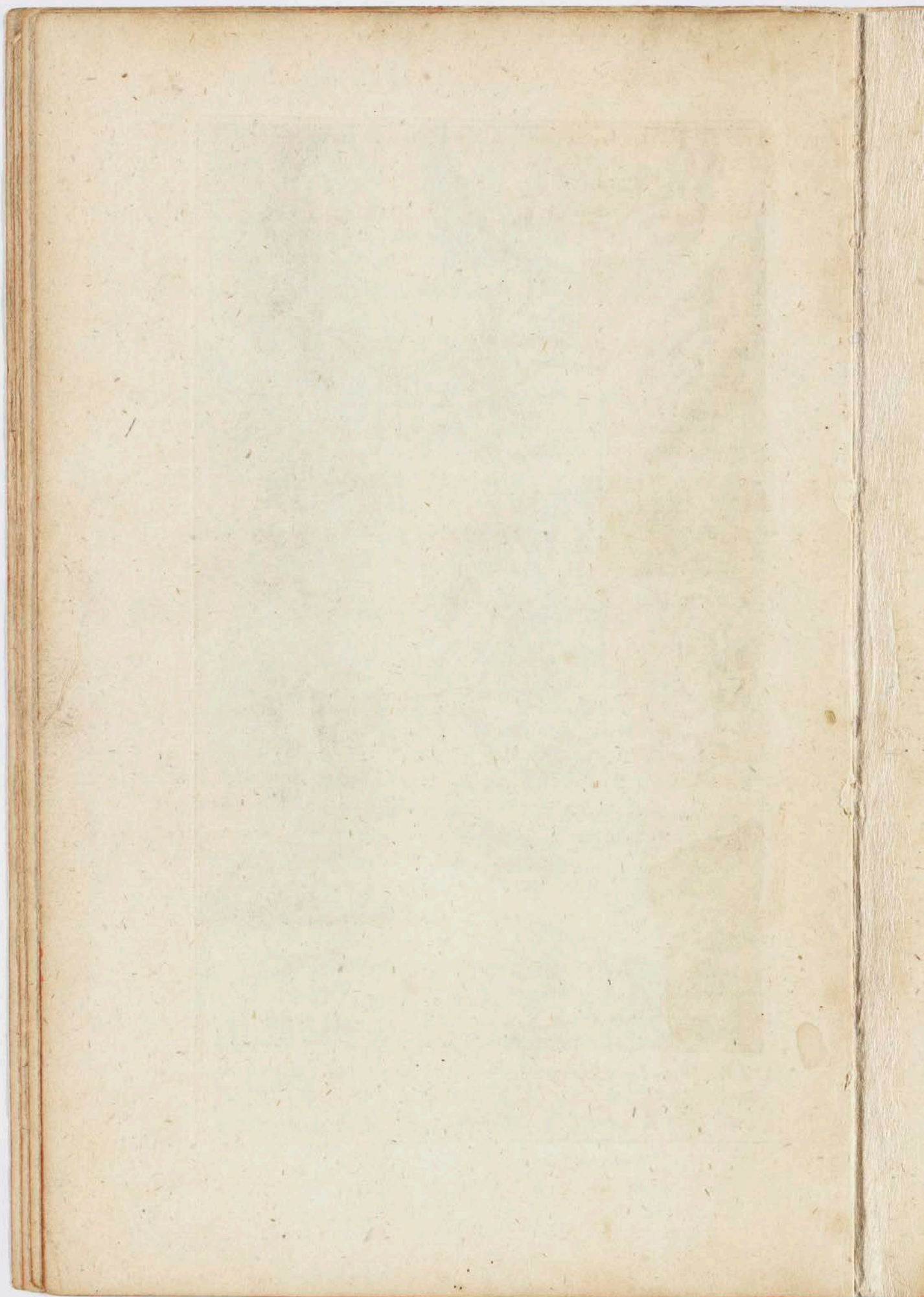
Bemerckinge op het besonder ondersoeck.

II. Geestelycke Lesse : thien geestelycke lichten , waerom de tweede , ende derde weke genoemt mag worden den verlichtenden weg.

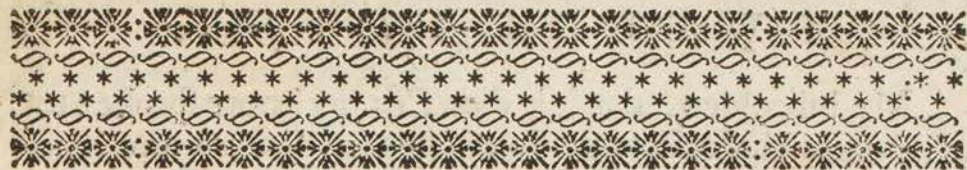
III. Meditatie of contemplatie op de Menschwordinge Christi.

Die hij te voren heeft geweten, en te voren
geschickt dat sy souden gelyck worden aen
het beelt Synis Soone. Ad Rom: 8. 29.

I. MEDITATIE

Op het Ryck Christi.

B E R E Y - G E B E D. Naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. "Ons inbeelden te sien de Synagogen, dorpen ende steden, de welcke Christus prekende doorwandelde, roepende een ieder tot syne naervolginge.

2. VOORSPEL. "Godt bidden, dat wy, als hy ons roept, den dooven niet en maecken, maer veerdig zyn om hem te volgen.

E E R S T E P O I N T.

„Voor myne oogen stellen eenen aerdschen Coning van Godt verkoren, aen wien de Princen, ende alle Christenen moeten eere, ende gedienschtigheid bewysen:” ende om dat sy dese soo veel te veerdiger souden bewysen, my verbeelden, dat desen verkoren Coning voorsien is van alle gaven der nature, fortune, ende deugden, boven al dat hy ten uystersten gemeynsaem is, ende mild.

Niet crachtiger en vond den H. Ignatius, dan dese verbeeldinge, om tot naervolginge te bewegen eenen grootmoedigen ondersaet, of soldaet. Als ghy hier op mediteert, dat u niet een verstroye een inval, dat men soodanigen Coning niet en vind, noch en kan vinden. Ick sal u daer naer eenen aenwysen. Genomen dan, dat men soo eenen vond, hoort hem eens spreken.

TWEE-

58 KK

T W E E D E P O I N T .

„My inbeelden, dat ick dien Coning hoore spreken tot
 „alle fyne onderfaeten : Ick hebbe in den zin alle land-
 „fchappen der ongelooovige onder myne heerschappye te
 „brengen.” Het H. Land in te nemen, ende te verlossen
 alle de Christene slaven. Wat kander eerlycker aenvang
 van oorlog zyn?

Hoort de conditien : ”Soo wie dan begeert my gefel-
 „fchap te houden, die moet bereyd zyn geene andere spy-
 „se, habyt, of diergelycke dingen te gebruycken (beter)
 „dan hy my en sal sien gebruycken. Boven dien sal hy
 „oock met my moeten herderen in den selven arbeyd,
 „onruste, en ander ongemack, op dat ieder der victorie
 „ende des gelucks deelachtig mocht zyn, naer dat hy sal
 „medegeselle geweest zyn in den arbeyd, ende swaerig-
 „heden

D E R D E P O I N T .

„Overdencken wat dat getrauwe onderfaeten moeten
 „andtwoorden aen dien aldervriendelycksten ende mild-
 „sten Coning, ende hoe veerdig, om hun op te offeren tot
 „al wat hy begeert: ter contrarie waer 't faecke dat iemand
 „naer hem niet en wilde hooren, noch hem volgen (we-
 „sende in staet van hem te kunnen volgen) hoe soude
 „desen verdienen van alle menschen te worden gehouden
 „voor eenen vaddigen onderfaet, of kleynmoedigen soldaet.

Anders andwoorde Urias aen David, die hem naer
 huys fond, om syn gemack ende genoegte: *De Arcke Gods,
 en Israel, ende Juda wonen in tenten, ende mynen Heere
 Joab, ende myns Heeren knechten liggen op het aensicht der
 aerde, en sal ick in myn huys gaen om te eten ende te drinc-
 ken!* (a)

Anders andwoorde Ethai eenen vremdeling. David rade
 hem, als hy van Absalon vluchte, dat hy soude weder keeren
 naer syn land. Ethai andwoorde: *Alsoo waer als den Heere
 leeft, ende als mynen Heere den Coning leeft, in wat plaetse
 dat ghy sult zyn mynen Heere den Coning, 't zy in de dood,
 't zy*

(a) 2. Reg. 11. 11.

EERSTE MEDITATIE. 91

'tzy in't leven, daer sal oock uwen dienaer wesen. (a) Ende dien en was Davids onderfaet niet: wat fullen dan d'onderfaeten andwoorden,

T W E E D E D E E L.

„Van dese Meditatie is eene vergelyckenisse tusschen
„den voorseyden Coning, ende onsen Heere Jesus Chri-
„stus nopende die dry Pointen,

E E R S T E P O I N T.

Jesus is onsen Coning, gestelt van Godt den Vader, begift met alle gaven der nature ende deugden, maer niet met tydelycke middelen, gelyck het schynt; maer met alle soorten van geestelycke goederen: *In hem heeft alle volheid belieft te wonen*, (b) waer mede hy de fyne alhier loont hondertfaut, ende daer naer oneyndelyck: hy is ten uytersten gemeyn, gevende selfs syn vleesch tot spysē, ende syn bloed tot dranck, niet een deelken van dit point, of het en gaet vast.

T W E E D E P O I N T.

Desen Coning komt mede oorlog voeren: *En wilt niet meynen, dat ick ben gekomen om vrede te senden op der aerden, ick en ben niet gekomen om vrede, maer om te senden het sweerd*; (c) *ten eynde dat het lichaem der sonde soude bedorven worden*. (d) Wiens leden zyn hooverdigheid, gierigheid, onkuysheid, nydigheid, gulsheid, gramschap, en traegheid, met een woord al, dat u, ô mensch, van uw eynde heeft getrocken.

Noch Christus uwen Coning en sal ophouden van dese oorlog te voeren, ten zy hy de sondige menschen (u onder andere) ten onderbrengt, 't zy door goedheid: *De sachtmoedige sullen d'aerde beërven, ende genoegte hebben in menigvuldigheid des vredes*. (e) 'T zy door quaedheid of straffe: *Wie heeft Godt wederstaen, ende vrede gehad?* (f)

Daer naer het eynde, (van desen oorlog) als Christus het

ryck

[a] 2. Reg. 15. 21. (b) Ad Coloff. 1. 19. [c] Matth. 10. 34. (d) Ad Rom. 6. 6. [e] Pf. 36. 11. (f) Iob. 9. 4.

ryck sal hebben overgelevert aen Godt den Vader, (a) als syne vyanden, de Joden te weten, ende fondaeren hem dienen sullen voor eenen voetbanck, en brandende in de hell' tot eene vertooninge van syne Goddelycke rechtveerdigheit.

De conditien, waer op hy oorlog voert zyn twee. *Ist dat iemand my diene, die volge my, ende daer ick ben, sal mynen dienaer oock zyn.* (b) Het zy in weelde, 't zy in armoede, &c. de tweede. Dat den loon is na advevand den arbeyd. *Is't saecke nochtans dat wy mede lyden, op dat wy oock mede worden geglorificeert.* (c)

Tot desen oorlog, ende op dese conditien nood Christus onsen Coning alle menschen, ende alle menschen kunnen naer staet met Christo ten oorlog gaen, de vrage is (ô ziele) of ghy wilt mede gaen. En segt my niet: ick en weet niet, hoe ick die oorlog sal aengaen: dese weke sal men het uten vollen leeren: andwoord my nu maer, of ghy wilt mede gaen ten oorlog, ende op die twee voorseyde conditien, of niet.

DERDE POINT.

„ Ist dat desen aerdschen Coning roepende een iegelyck
 „ tot den cryg, weerdig is gehoort, ende gedient te zyn:
 „ hoe veel te meer Christus, eenen eeuwigen Coning,
 „ ende van de wereld voor opperhoofd herkent, die een
 „ iegelyck tot hem nood met dese woorden.

„ Dit is mynen aldergerechtigsten wille de heerschappye
 „ van de geheele wereld my eygen te maecken (geeste-
 „ lycker wyse gesproken) alle myne vyanden te verove-
 „ ren, ende aldus ten laetsten (met die my volgen) te
 „ gaen in de glorie myns Vaders. Wacrom soo wie be-
 „ geert my daer in te volgen, het is van noode, dat hy ar-
 „ beyde met my; want na advenand den arbeyd sal oock den
 „ loon zyn.

„ Daer en boven sullen wy by ons selven redenen, en-
 „ de besluyten, dat'er niemand van verstand en sal wesen,
 „ die sy selven niet seer geerne ten dienste Christi, en sal
 „ presenteren, ende toefeggen.

Ten

(a) 1. Cor. 15. 24. (b) Jo. 12. 26. (c) Ad Rom. 8. 17.

EERSTE MEDITATIE. 93

„ Ten laetsten salmen oordeelen, dat de gene, die hun
 „ teenmael tot fynen dienst hebben geschickt toe te ey-
 „ genen, hun selven sullen op offeren niet alleenlyck tot
 „ het arbeyden, maer tot veel grooter ende treffelycker
 „ gediensstigheden (gelyck de edel lieden in den oorlog
 „ ten opzicht van gemeyne soldaten) als nu geheelyck
 „ overwonnen hebbende de wederspanningheid des vleschs,
 „ der zinnen, en van de eygen, en wereldsche liefde.

T'samenspraecke.

„ Siet ô oppersten Coming ende Heere van al-
 „ les, al hoe wel ick den alder onweerdigsten ben
 „ van uwe gratie ende hulpe, op die nochtans betrau-
 „ wende, offere ick my geheel op, ende al 't gene, dat
 „ my aengaet, ende worpen my onder uwen wille, be-
 „ lydende voor uwe oneyndelycke goedheid, ende in de
 „ tegenwoordigheid van uwe glorieuse Moeder altydt Ma-
 „ get, ende van het geheel Hemels hof, dat dit is my-
 „ nen wille, myne begeerte, ende vast voornemen, dat
 „ ick, soo verre als het streckt tot de vermeerderinge van
 „ uwe glorie, ende myne saligheid, soo naer als 't my mo-
 „ gelyck is, u volgen sal in het verdragen van ongelyck
 „ ende alle tegenheid met oprechte armoede soo des geests,
 „ als van alle dingen. Ist by aldien, segge ick, dat het uwe
 „ alderheyligste Majesteid believe my tot foodanigen staet
 „ ende maniere van leven te aenveerden. VADER ONS.

SCHIE T-GEBED.

*Ick ben het licht des werelds, (segt den Heere) die my volgt
 en wandelt in geene duysternisse. (a)*

EERSTE GEESTELYCKE LESSE

*Byvoegselen, ende verbeeldingen dienstig tot den verlichtenden weg,
 wiens oogwit is Christus uyt te schilderen met deugden
 in wercken ende lyden.*

WY veranderen van weeck; want wy gaen van den
 suyverenden weg in den verlichtenden weg: ver-
 volgens moeten wy wat veranderen in d'uytwendige, en-
 de

[a] Jo. 8. 12.

de inwendige gesteltenisse volgens het gene den H. Ignatius alhier heeft voor het mediteren op de Menschwoordinge Christi, te weten, " dat ick soo wel dese, als d'andere naer-
 „volgende weken geen ander mysterie en moet lesen, of
 „overdencken, dan het gene ick op dese selve ure, of dagh
 „moet handelen, overmids dat het een in het ander sou-
 „de verwerren.

„ Dat ick dickwils dencke, ende herdencke het leven
 „Christi van den tydt synder Menschwoordinge tot die
 „plaetse, of dat mysterie, van het welck ick dien tegen-
 „woordigen dagh, of ure sal mediteren: Ende dit met
 de voorgaende als t'famen schakele, ende bevindende in
 dese allegader de Goddelycke goedheid t'mywaers, my
 meer ende meer aen Christus vast hechte, ende my ver-
 wecke tot syne naervolginge.

„ Dat ick my verheuge en vermake met het licht of
 „duyfternisse, met het schoon of vuyl weder, voor soo
 „veel als het my sal helpen tot myn voornemen. Is myn
 voornemen my te verwecken tot blydschap over Christi
 Geboorte, soo moet ick in het licht zyn, ende in het
 doncker, is myn voornemen my te verwecken tot de
 droefheid over Christi lyden. Insgelyck moet het geschie-
 den met de penitentie of lyf castydinge: " Sommige my-
 „sterien vereyschen die, en sommige niet.

„ Soo haest als my sal invallen, dat het tydt is om te
 „mediteren, sal ick, eer ick voort gae, van verre voor-
 „sien, waer henen ick gae, ende voor wien ick moet
 „verschynen, ende hebbende daer en tusschen een deel
 „van de meditatie, die ick voor handen hebbe, overloo-
 „pen, sal ick terstond de contemplatie beginnen.

Verandert de schroomelycke verbeeldinge van eenen
 misdadigen, die wy gaven gisteren ende eergisteren, in
 dese soete ende minnelycke verbeeldinge van Christus,
 uwen minnelycken Coning; want het oogwit van de
 tweede weke en is soo seer niet in u te verwecken ken-
 nisse ende verfoeyen van uw' sonden, dan in u te ver-
 wecken eene kennisse en liefde Christi, die u trecke tot
 syne naervolginge.

Ick segge tot syne naervolginge: want luttel soude het
 ons helpen, dat hy ons hadde verlost van onse verdoe-
 menisse,

EERSTE GEESTELYCKE LESSE. 95

menisse, ten zy hy ons hadde met syn exempel geleert, hoe wy nu verloft zynde, souden onse saligheid werken. Den H. Leo sprekende van den geneser van den gevallen mensch segt: "Voorwaer dien mensch heeft moeten oock Godt zyn, om u, die gevallen waert, reme- die by te brengen; maer hy heeft oock moeten mensch zyn, om u exempel te geven.

Luttel soude het u baeten dat ghy soude gesuyvert zyn in de eerste weke van uwe sonden, ten zy ghy in de tweede leerde oeffenen Christi deugden; ende om dat dit leeren rasser geschied door het voorgaen met exempelen, dan met het voorschryven der wetten, soo heeft Christus de syne met syne exempelen geleert. Rechts voor syne dood maeckte hy het hun noch indachtig, seggende: *Want ick hebbe uliê exempelen gegeven, op dat ghyliê oock soude doen, gelyck ick hebbe gedaen.* (a)

Den H. Basilius legt dit op syn schilders uyt: "Godt heeft daerom onse nature aengenomen, om dat hy in sy selven, als op een panneel voor ons soude schilderen de waerheid, ende de deugd. (b) Want gelyck den H. Gregorius segt: "Een ieder is schilder van syn leven, den konstenaer van dit werck is den wille, de coleuren zyn de deugden, het voorbeeld moet Christus zyn, (c) ende alle menschen moeten Christum naer schilderen, *de welke Godt te voor geweten heeft, ende geschickt, dat sy souden gelyck zyn aen het beeld van synen Soon.* (d) "Elck werck Christi is een regel van godtvruchtheid, die moet verheven worden, en de deugd, die moet volmaeckt worden. (e) Soo dat dien mensch syn leven wel schildert, die het schildert naer het leven Christi.

Dit is de reden, waerom den H. Ignatius in dese tweede weeck by naer niet eene Meditatie voor en stelt, of sy en is van de geboorte ende leven Christi, hy heeft'er van seven twintig voor die een maend lang exercitien doet.

Wel is waer, dat hy de eerste Meditatie heeft van het ryck Christi, dit doet hy alleen om ons onder de gelykenisse van eenen Coning soo veel te crachtiger te trecken tot het naervolgen Christi: ende in de Meditatie van de twee

[a] Io. 13. 15. [b] Serm de renunc. [c] Ep. de perfect. Christiana. [d] Ad Rom. 8. 29. [e] Basil. sup.

twee staendaerden wyft hy ons aen het bedrog, waer mede den duyvel ons foeckt te trecken van het naervolgen Christi; insgelycks wyft hy ons aen in de selve de grond deugden, die wy moeten leggen in het naervolgen Christi. De grond verwe word eerft geleyt.

In de Meditatie van de dry trappen van oodmoedigheid brengt den H. Ignatius ons soo verre, dat wy in het doen, of laten van eenig werck, alleenlyck souden beweegt worden door eene begeerte van gelyck te worden aen Christus, op den tydt buyten die Meditatiën wilt den H. Ignatius ons noch besig houden met te peysen op Christi leven, alle dese mysterient'samen te schakelen, en ons met deugden alsoo volmaeckelyck te doen uyt schilderen Christi leven, niet met coleuren, maer, gelyck wy seyden uyt den H. Basilius met deugden.

Dit naer schilderen Christi is een werck niet alleen voor dese verlichtende weke, maer voor de geheele exercitien, ja voor ons leven. Sommige doen dit van 's morgens tot 's avonds elck werck trachtende te doen gelyck Christus dit dede, bidden gelyck Christus bad, het Sacrificie der Misse opdragen, gelyck Christus sy selven op droeg, ende soo voort.

Sommige nemen alle maenden eene deugd Christi, en trachten die naer te volgen, doen daer op hun besonder ondersoek. Schildert ghy Christus naer, gelyck Godt u het ingeeft. Maer gelukkig, die hem soo naer schildert, dat hy 't eynde van syn leven mag seggen met Paulus: *Ick leve, nu voort niet ick, maer in my leeft Christus.* (a)

Terwyle ghy Christus soo sult naer schilderen, sal in u komen een geestelyck licht, ende vreugd, gelyck daer in ons vreugd komt, als wy sien een fraey verlichte schilderye, Christus seyde van sy selven: *Ick ben het licht des werelds; die my volgt, en wandelt niet in duysternisse.* (b) Soude daerom dese tweede weke met de derde weke genoemt worden den verlichtenden weg? Naer noen sal ick dese vraeg verandwoorden.

(a) Ad Gal. 2.20. (b) 10.8.3.

I I. M E D I T A T I E

Op het voornemen van Christus te volgen tot den Geestelycken Cryg.

BEREY-GEBED, en voorfpelen gelyck in de voorgaende Meditatie.

E E R S T E P O I N T.

Als iemand hem heeft begeben, om soldaet te zyn, men geeft hem aen het kleed van het regiment, en men doet hem dit volgen. Hebt ghy dan u begeben, om Christi soldaet te zyn, legt af den ouden mensch, naer de voorleden wandeling (a); die u keerde van uw eynde. Ghy hebt gewandelt, als eenen bedorven Soon van Adam, legt dien nu af.

Word vernieuwt met den geest van uw verstand, en doet aen den nieuwen mensch, die naer Godt geschapen is in rechtveerdigheid, ende heyligheid der waerheid. (b) Laet ons, segt Paulus, in den dagh eerbaerlyck wandelen, niet in brasseryen, ende dronckenschappen, niet in slaepkammers, ende oneerbaerbeden, niet in kyvagien ende nydigheden. Maer doet aen den Heere Jesum Christum. (c)

In dese plaetse van Paulus viel den H. Augustinus, als hy eene stemme hoorde, *neemt ende leeft*, en veranderde hem soo wonderlyck, dat hy van een wulps mensch eenen heyligen wierd. Godt geve, dat het mediteren op de selve woorden, u mede soo verandere, ende maecke een goed soldaet van uwen Coning Jesus Christus.

„Christus is den nieuwen mensch, segt hier den H. Jeronymus, die alle geloovige moeten aantrecken. Wat „en is'er niet nieuws geweest in den mensch, die aengenomen is van den Salighmaecker, syne ontfangenisse, „geboorte, kindsheid, leeringe, ende deugden..... Die „dan wilt naervolgen synen handel, en syne deugden in

G

fy

(a) Ad Eph. 4. 22. [b] V. 23. & 24. [c] Ad Rom. 13. 13.

„sy selven uytprinten, dat hy zy fachtmoedig, gelyck hy
„geweest is, ende oodmoedig van herten.

Hier hebt ghy voor eerst de kleederen, die ghy wefende
nu eenen soldaet Christi moet aentrecken, latende uwe
oude kleederen, ende ouden handel daer.

Goede Genegenheid.

Heere Jesu mynen aengenomen Veldheer, ende Coning
ghy vraegt luttel, ende al is daer in wat moegelyckheid,
d'eere draegt het deur. Het zyn uwe kleederen ô grooten
Coning, waer mede wy u gelyck worden, schoon wy
daer in geen ander voordeel en sagen voor ons, ende wy
sien daer in ons groot voordeel; aentreckende uwe klee-
deren, soo trecken wy aen uwe deugden.

O hoe groot is uwe minsaemheid tot ons, ende hoe
wonderlyck zyn uwe vonden! Dat ons teenemael nood-
faeckelyck is, maect ghy ons eerlyck, het laten van on-
sen ouden handel is ons noodfaeckelyck, ende het aen-
nemen van uwen goddelycken handel maect ghy ons eer-
lyck; wat is'er eerlycker dan te laten het gene den Coning
laet, ende doen, dat hy doet.

T W E E D E P O I N T.

Al is het eerlyck Christi livrye te dragen, nochtans en
laet den ouden Adam daer tegen niet te murmureren. Sal
ick dan moeten het Cruys Christi dragen? Voor eerst
moet ghy het Cruys dragen, het welck ghy sult vinden in
het laten van uwen ouden Adam, ja het Cruys Christi
sult ghy dragen, als hy u daer toe roepen sal. Noch ghy
en kont daer van tusschen: ghy hebt het hem nu toe ge-
seft.

Ende al en hadde ghy het hem niet toegeseyt, wilt ghy
van Godt, van syne Heyligen, ende alle syne dienaeren,
uwe mede soldaten gehouden worden voor eenen, die
noch hert, noch deugd en heeft? Die niet en derft volgen
synen Capiteyn. Hoort wat hy u segt: *Wie syn Cruys niet
op en neemt, ende my en volgt, die en is myns niet veerdig.* (a)
Wilt

[a] Matt 10. 38.

T W E E D E M E D I T A T I E. 99

Wilt ghy, dat men van u zegge, dat ghy niet weerdig en zyt soldaet van uwen Coning te zyn, ende syn brood te eten?

Sal ick dan moeten leven in eenen gedurigen stryd? Voor eerst en sal het soo verre niet komen, ende dat alenskens komt, word men gewoon, ende dat men gewoon word, valt licht, ende ten laetsten genoegelyck: ende genomen daer iet voor viel, dat hard of bitter waere: *Gedenckt Jesus uwen principalen wercker, ende volmaecker des geloofs, die sulcke wedersegginge tegen hem selven heeft verdragen van de sondaeren, op dat ghy niet en vermoeyt en worde met uw' gemoede verflauwende.* (a)

Ghy en hebt noch niet tot den bloede wederstaen strydende tegen de sonde. Ghy hebt vergeten de vertroosting, die hy tot u lieden als tot syne kinderen spreekt. Te weten na advenand het lyden komt'er verblyden, na advenand den arbeyd valt'er loon.

En is het niet waer, dat alle de hovelingen terstond den Coning volgen souden, waer't dat sy sagen den Coning selfs een bollewerck oploopen? Ende waer't dat'er ergens eenen hem niet en wilde volgen, die wierd het gejauw van geheel het hof.

D E R D E P O I N T.

Als eenen soldaet nu gekleed is, men doet hem volgen. Kind van Adam, die uwen eersten Vader volgende, soo leelyck zyt ghy afgeweken van het eynde uwer scheppinge, volgt den tweeden Adam, Christus wille ick seggen, uwen Coning, ende zyt versekert, dat ghy sult komen tot uw eynde.

Alle Christelycke volmaecktheid bestaet in Christum te volgen. Christus segt: *Ick ben den weg, en waerheid, en het leven.* (b) Gelyck den H. Leo uytlegt; "weg van H. handeling, waerheid van Goddelycke leeringe, leven van eeuwige saligheid. (c)

[a] Ad Heb. 12. 3. [b] Jo. 14. 5. [c] L. 2. de Resurr.

Goede Genogentheid.

Sluit dese Meditatie met foodanige t'samenpraecke als Godt u hier sal ingeven, foodanige is de t'samenpraeck der meditatie van het Ryck Christi. VADER ONS.

B E M E R C K I N G E

Op het besonder Onderfoeck.

NAer het aenroepen van den H. Geest, stelt u selven in de tegenwoordigheid Gods, ende vraegt gratie, om wel te vatten, waer in het besonder onderfoeck bestaet.

Bemerckt voor eerst, dat dit onderfoeck gedaen word op eene sonde of deugd alleen, en dit om dat onse zielcrachten bepaelt zyn, ende willen sy haer besig houden met veel te samen, soo worden sy verstroyt, noch en zyn soo levendig, of crachtig, dan als sy met een alleen besig zyn: uwe ooge op eenen alleen geslagen, heeft een levendiger gesicht, dan op vele te samen.

Daer en boven men vind soo grooten wederstand niet in eenen vyand alleen t'overwinnen, dan in vele te samen, thien, twaelfpylen en sal niemand t'samen breken, maer seer lichtelyck een voor een. Godt liet seven vyandsche natien blyven in het Land van belofte, maer beloefde door Moyses, dat de Kinderen van Israel met syne hulpe die souden allengskens vernieten, ende bydeelen. (a)

Al gevoelt ghy in u naer uwe exercitien noch vele gebreken, daerom den moed niet verloren. Vat aen het een voor, ende het ander naer, den Heere sal mede wercken, ende ghy sult die meester worden. Het selve is in het verkrygen der deugden, men moet een voor een bekomen: *sy sullen gaen*, segt David, *van deugd tot deugd.* (b)

En segt my niet, terwyle ick maer een gebreck aen en taste, soo sullen d'andere my overmeesteren. Sy en sullen:

(a) Deuter. 7. 22. (b) Pf. 83. 8.

len : want buyten dat d'andere van u vervolgt worden in het gemeyn onderfoeck , soo fal uwen yver in het een gebreck uyt te roeyen , hem mede tot d'andere verftrecken , ende die inhouden.

Al ftelt eenen Rid-meefter den caverfon op den neus van het peerd , eygentlyck om fyn driftigheid en fchietigheid in te houden , nochtans dient hem die prang tot volle beftiering van het peerd. Eygent dit toe aen uw dertel vleefch , ende ghy fult vinden , dat ghy het inhoudende tegen een gebreck , het felve inhoud tegen vele gebreken. Soo dat het befonder onderfoeck u dienen fal voor eenen geestlycken caverfon.

Bemerckt ten tweeden , dat het befonder onderfoeck niet alleenlyck en gefchied tegen een gebreck alleen , maer ift dat dit gebreck vele deelen heeft , soo moet men het doen tegen het een deel voor , en het ander deel naer. De flibberachtigheid der tonge is een gebreck , maer dit een gebreck heeft vele deelen : het eerfte : fy felven opftellen : het tweede fyn naeften mispnyfen ; het derde deel , ydele , en al te vrye woorden fpreken , ende soo voort. Wilt ghy u befonder onderfoeck ftellen tegen de fe allegader , ghy en fult daer van geen meefter worden , maer neemt het een deel voor , ende het ander deel naer , ende ghy fult met deelen meefter worden van de flibberachtigheid der tonge.

Het felve zy gefeyt aengaende de deugden , waer op ghy u befonder onderfoeck wilt doen ; op d'oodmoedigheid , broederlycke liefde ende soo voort. Rodriguez heeft defe deugden in haere deelen verdeelt. Siet fyn eerfte deel het fevenfte Tractaet het vyfde capitel.

Bemerckt ten derden , dat den H. Ignatius vier tyden ftelt tot het doen van dit befonder onderfoeck.

„ Den eerften tydt s'morgens soo haest men wacker is ,
 „moet men maecten een voornemen van fy felven neerftelyck te wachten van een befonder fonde , of doet men het befonder onderfoeck op eene deugd , maecten een voornemen van die neerftelyck te oefnen dien dagh.

„ Den tweeden tydt s'middags (voor of naer eten)
 „eyfchen rekeninge van onfe ziele doorloopende alle

„uren of wercken van 's morgens tot den middag, hoe
 „dickwils wy gevallen zyn in die sonde, (of geoeffent
 „hebben die deugd) en soo veel tittelkens stellen op
 „d'eerste van d'onderstaende linien: (Den H. Antonius
 „raede mede alle dage syne fouten teteekenen, ja Joan-
 „nes Climacus alle ure) ende wederom een voornemen
 „maecken.

Den derden tydt 's avonds doen al het selve onderfoeck,
 aenteeckeninge, ende maecken een nieuw voornemen.
 Onderhoud ghy alsoo dese dry tyden?

Bemerckt ten vierden, dat den H. Ignatius vier aen-
 merckingen heeft op het besonder onderfoeck. De eerste
 Aenmerkinge; datmen soo haest men gewaer word,
 datmen gevallen is, onse hand tot aen de borst brenge
 met berauw. De tweede, datmen 's avonds oprekene de
 tippelkens van den noen tot den avond. (Dit wilde me-
 de den H. Chrysofomus, ende den H. Ephrem) ende let-
 te, of daer beternisse gevolgt is. De derde, datmen inf-
 gelycks doe van dagh tot dagh; (Dit beval mede aen de
 syne den H. Basilius, ende den H. Bernardus.) De vier-
 de: infgelycks van weeck tot weeck, (Dit rade den H. Do-
 rotheus) ende van maend tot maend.

Iemand mocht vragen, waer toe dient al dit optee-
 kenen, ende tegen rekenen. Al en kond' ick u daer van
 geenereden geven, het exempel van soo veel heylige on-
 derwyfers der zielen moest u genoeg zyn. Maer de reden
 hier van is de selve, waerom sommige voorfichtige per-
 soonen het jaerlycks inkomen van hunne middelen op-
 teeckenen met den uytgeef, te weten om te sien, of sy te
 kort komen, ende in gevalle dat sy te kort komen, om
 te sien, waer in sy dit te kort komen kunnen verhoeden.

Eenen seyde eertyds: woont by u selven alleen; en
 siet wat corten huysraet ghy hebt. Doet ghy het selfste de-
 se acht dagen, woonende alleen met Godt, en siende
 hoe cort ghy zyt van deugden, ende geestelycken huys-
 raet, zyt daer voor wat besorgt.

Noch eene andere twyffelachtigheid: waerom soo
 nauw dagh tegen dagh afgerekent, waerom alsdan maer
 een voornemen gemaect van eenen dagh, of halven
 dagh. Om dat het voornemen van dagh, of halven dagh
 lich-

lichter is om uytte wercken , dan van een jaer , maend of weeck. Plutarchus heeft van eenen die seer grammoe- dig was van nature , ende gevoelde hier in groote moeye- lyckheid. (a) Desen maeckte een voornemen van eenen dagh syne gramschap in te houden : hy doet het. Daeghs daer naer maeckt hy het selfste voornemen : hy onder- houd het oock , het selve doet hy de navolgende da- gen , tot dat hy van grammoe dig , sachtmoedig , ende langmoedig wierd. Waerom en kond ghy dit oock niet doen?

Den corten tydt sal u moed geven , gelyck men aen eenen siecken , diemen niet en kan in krygen. Men geeft hem een stucksken van een gebraed kiecken , een vleugel- ken , daer naer het borstien , tot dat hy het heel op twee à dry dagen inkrygt. Hadde men hem het geheel kiecken voorgestelt , hy hadde geseyt : ick en kan dit niet eten. Infgelycks dat men seyde : uw geheel leven en moogt ghy noyt gram zyn , ghy soude wanhopen , maer ee- nen dagh , of halven dagh. Dit is wel , foud ghy seg- gen.

Bemerckt ten vyfden , dat d'onderstaende linien van teeckeninge , van dagh tot dagh minder zyn : om dat men verhoopt , dat uwe fauten van dagh tot dagh sul- len minderen. Maer als ghy uw onderfoeck sult doen op eene deugd , dan sullen d'oeffeningen van die deugd van dagh tot dagh vermenigvuldigen. Daerom worden de linien voor de deugd van dagh tot dagh langer en lan- ger gestel.

[a] Dial. de cohib. irac.

Tot het teeckenen der sonden.

Tot het teeckenen der Deugden.

Sluyt dese bemerckinge met dancksegginge, dat Godt u desen bequaemen middel heeft aangewesen door den H. Ignatius, om uwe sonden ras uyt te roeyen. Verweckt leetwesen over uwe onachtsaemheid in desen middel daer toe te gebruycken, ende maect een voornemen van beternisse. **VADER ONS.**

TWEE-

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE:

Thien geestelycke lichten , waerom de tweede , ende derde weke genoemt mogen worden den verlichtenden weg.

Ick hebbe de voorgaende geestelycke lesse gesloten met eene vrage : aengesien de tweede weke met de derde geheel loopt op het mediteren van Christus leven, ende lyden, het welck ons verlicht, fouden daerom dese weken genoemt worden den verlichtenden weg ? Eer ick andwoorde, soo moet ghy weten, dat den H. Ignatius in syne exercitien maer eens en gebruyckt den naem van verlichtenden weg, niet om dat sy ons niet en verlichten, maer om dat sommige hadden gemeynt, dat hy die exercitien deden, wilde maecten verlichte geesten, een soorte van menschen aldan die veel doolden.

Dit hebbende waergeschauwt, beandwoorde ick nu dese vrage, ende segge, dat desen weg, die dese weke begint, is den verlichtenden weg ; want het gedurig mediteren, en peysen, en naervolgen van Christus leven geeft ons een gedurig, ende een menigderley licht, waer door wy becomen het eynde van dese weke te weten "Instellen een be-
„raed op onse maniere van leven vry van alle schadelycke
„genegentheden. (a)

Ten eersten geeft het insien van Christus leven een licht, waer door wy sien hoe ongelyck ons voorig leven is geweest aen het leven Christi. Noyt en sietmen het swart beter, dan geleyt zynde neven het wit: noyt en siet eene sondige of onvolmaeckte ziele beter haer leelyck ende swart leven, om soo te seggen, dan als sy dit hebbende versch in het hoofd, dit legt neven het onnoosel, ende heylig leven Christi, daer op gaet voortaan mediteren, ende peysen. Ick en twyfele niet, of ghy sult somtyds roepen met Paulus : *Wat gemeynschap heeft de rechtveerdigheid met d'onrechtveerdigheid? Of wat geselschap heeft het licht met de duysternissen? Maer wat gelyckenisse heeft Christus met Belial?* (b) Myn leven met Christus leven? swart met wit?

Ende

(a) Tit. exercit. (b) 2. Cor. 6. 14. & 15.

Ende nochtans hadde ick moeten leven naer Christus leven: het was eenfdeels, waerom Godt mensch wierd: het was myne verbintenisse van dat ick gedoopt wierd: het is dat Paulus schreef aen de nieuw-bekeerde van Ephesien: *Ghy waert voortyds duysternissen, maer nu zyde een licht in den Heere: Wandelt als kinderen des lights.* (a) Ick hadde moeten met myn leven Christus leven naer schilderen. Contrarie soo veel monsters heb ick naer geschildert, als ick sonden dede.

Tweede licht, het welck u geeft het gedurig insien van Christus leven, dat ghy noch hope fiet van uw voorig leven te beteren, ende te worden eenen anderen mensch, is't dat ghy voortaan uw leven schickt naer Christus leven. Effien dat Paulus seyde tot de nieuw-bekeerde van Colossen: *U selven ontkleedende van den ouden mensch met syne wercken, ende den nieuwen aendoende, die vernieuwt word ter kennisse naer syn beeld, die hem geschapen heeft.* (b)

„Daer zyn twee menschen, segt Bernardus, den ouden is Adam, den nieuwen is Christus.” (c) Soo vermaent dan Paulus wel, dat wy den ouden mensch soudent uytgeschudden, ende den nieuwen, Christus te weten, aantrecken.

Ter kennisse van dien mensch, segt Paulus, dien Godt geschapen heeft naer syn beeld, ende gelyckenisse. (d) Hier valt ghy op d'eerste Meditatie van de schepping. *Godt schepende den mensch, heeft hem recht gemaect, maer den mensch heeft sy selven met ontellicke vragen vermengt.* (e) Gelyck breeder uytwees de vierde Meditatie van den val onser Voorouders. Doch schept moed; want volgt ghy den tweeden mensch Christus, syn leven ende deugden, ghy hebt seker hope, dat ghy sult herstelt worden in een gelukkigeren staet dan ghy en waert te voren.

Paulus verskert u van dese hope. *De gave en is niet gelyck het misdaed: want is't dat'er vele gestorven zyn door het misdaed van eenen, veel meer heeft de gratie Gods, ende de gave door de gratie van eenen mensch. Jesus Christus overvloedig geweest in vele menschen.* (f) Hier mede sult ghy verhopene eene veranderinge in u, ende ghy sult wel hopen, maer
hoe

[a] Ad Eph 5. 8 & 9 [b] Ad Coloss 3. 9 & 10. (c) Serm. 30. int parv.
(d) Gen. 2 [e] Eccl. 7. 30. [f] Ad Rom. 5. 15.

hoe daer toe gekomen? volgende de lichten, die u Godt in dese weken sal geven.

Derde licht, het welck men krygt in het mediteren op het leven Christi, is dat men daer in ontdeekt eenen handel contrarie aen den handel van den ouden mensch: Christus veroodmoedigt hem tot geboren te worden in eenen stal, den ouden mensch verheit hem geduriglyck: den eersten mensch wilde gelyck worden aen Godt. Christus omhelst d'armoede als eene moeder van alle deugden. Den ouden mensch is altydt uyt om wat te hebben: den eersten mensch wilde alles weten, en moest, daer hy alle boomen hadde voor hem, noch nemen de vrucht van den boom, die Godt hadde uytgefondert voor sy selven.

Vierde licht, het welck men krygt in dit mediteren, ende bevinden van desen contrarie handel, dat wy sien, dat wy den handel van Christus moeten volgen, willen wy komen tot het eynde van onse scheppinge, waer van wy geweken zyn volgende den handel van den ouden mensch.

Als iemand fiet, dat hy heeft gedoolt volgende eenen dwafen leydsman, soo moet hy, wilt hy beter uytkomen op het eynde van synen weg, volgen eenen anderen leydsman, den welcken hy weet, dat niet en kan doolen. Desen is Christus van synen hemelschen Vader gefonden, om ons te leyden sonder doolen door dese wereld tot den hemel.

Vyfde licht, het welck men krygt volgende Christus in synen handel: dat wy sien de listen en lagen des duyvels, welcken duyvel dit volgen Christi op alle manieren wilt belctten. De geestelycke lessen meest van alle de naervolgende dagen sullen u die listen, ende lagen des duyvels aenwysen onder den naem van den quaden geest, en t'samen sullen die geestelycke lessen aenwysen een

Sesde licht, dat ghy volgende Christus sult sien, hoe dat ghy kont ontkomen alle de listen ende lagen des duyvels: want den goeden geest, en sal niet laten tegen den quaden geest t'handelen, syn bedrog t'ondecken, ende meer en meer vertoonen de waerheden, die in Christus leven uytchynen. Alles sult ghy vinden in de voorseyde geestelycke lessen. Ja desen goeden geest sal u in dese lessen noch geven een

Scvenste licht, waer mede den goeden geeft u toonen sal, hoe dat ghy sult kunnen met het bedrog van den boosen geest, en syne bekoringe voortgang doen. Paulus versekert u daer van: *Godt is getrouw, die u niet en sal laten tenteren boven dat ghy vermoogt, maer by sal oock met de tentatie een uytkomen geven*, (a) het welck gelukkig sal zyn, voorspoedig, ende tot vermeerderinge van gratie, versterckinge des deugds, meerder verlichtinge, ende geestelycke wetenschap, ende ervarentheid.

Achtste licht, het welck men krygt in het mediteren op den handel Christi, dat men daer in niet en fiet eenige beroerte, passie, of eygen liefde; ende in tegendeel dat onsen handel van dese dry vol is. Het is veel, datmen syne eygen passien fiet, ende met den tydt voortgaende in het mediteren, ende naervolgen van Christus maecken wy die ons quyt. Dan sullen wy komen tot het

Negenste licht, waer in wy sullen sien, dat het niet genoeg en is, dat wy alle die lichten hebben, ten zy wy naer dese wercken. De Son geeft licht aen de menschen, niet om te bespieden al, dat'er is, maer om te wercken. Het en zyn geen bespiedende lichten, alleen om te weten, wat Christus dede, maer ons lichtende tot het doen, en naervolgen van syne wercken. Diesvolgens het welck wy sien, ende bevinden, dat Christus gedaen heeft, moeten wy Christenen mede doen.

Christus vermaende daer van die hem begeerden te volgen, seggende: *Is'er iemand die naer my wilt komen, die verloochene sy selven, ende neme syn cruys*. (b) Geen van twee en bestaet in het bespieden, hoe Christus sy selven verloochende, ende zyn cruys op nam, maer in sy selven te verloochenen, ende in syn cruys op te nemen, gelyck wy hier voor seyden, dat Christus rechts voor syn vangen, ende sterven seyde: *Ghy noemt my Meester ende Heere, ende ghy segt wel, want ick ben't. Daerom, is't dat ick Heere, en Meester uwe voeten gewasschen hebbe, soo moet ghy oock den eenen des anderens voeten wasschen: want ick hebbe een exempel gegeven, op dat ghy oock soo soud doen, gelyck ick ulie hebbe gedaen*. (c)

Thiende licht, dat wy nu vry zynde van alle passien, van alle

[a] 1. Cor. 10. 13. [b] Matth. 16. 24. [c] Io. 13. 14 & 15.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 109

alle faecken fullen oordeelen, gelyck fy zyn. Soo lang als wy zyn in eenen dicken nevel of mist, soo en sien wy niet, wat weg wy moeten ingaen, en wat weg wy moeten laten, ist dat wy alreede in het doolen zyn. Maer als den nevel gevallen is, dan sien wy waer henen, ende door wat wegen wy moeten gaen.

Onse passien ende beroerten zyn ons verstand verduystere-
rende, meer dan den mist de oog en verduystert; ende als
de passien gestilt zyn, ende de beroerten gevallen, dan be-
komen wy het eynde van de tweede weke uyt te wercken,
te weten, „vry zynde van alle schadelycke affectien begin-
nen wy in te stellen een beraed op den staet des levens,
het welck overmorgen sal geschieden, of wy beginnen ons
te beraeden: wat sonde wy dit jaer willen uytroeyen, of
wat deugd bekomen.

Wat dunckt u, eene weke, in de welke soo veel
geestelycke lichten bekomen worden, en verdient die niet
den naem van eene verlichtende weke? Houd u aen die
geestelycke lichten. *Wandelt terwyle ghy het licht hebt, dat u
de duysternissen niet en bevangen.* (a) Waer door ghy te vo-
ren van uw' eynde waert geweken.

III. MEDITATIE

Of Contemplatie op de Menschwoordinge Christi.

BEREYGE BED naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Voor syne inwendige oogen stel-
len, hoe de dry Goddelycke Persoonen aenschau-
wende den gantschen aerd-bodem vol menschen, die in
de helle daelden, besluyten in de eeuwigheid van hunne
goedheid, dat den tweeden Persoon voor de saligheid van
het menschelyck geslacht aenneme de menschelycke na-
ture. Overfulcks den gesetten tydt aenkomende word
den Arts-Engel Gabriel afgesonden tot de H. Maget Ma-
ria: verbeeld u haerte sien in haer huysken, staende by
Nazareth in de Provincie van Galileen.

2. VOORSPEL. Gebed, om gratie te verwerven, dat
ick mag grondelyck verstaen ende begrypen, hoe den So-
ne

[a] Ioan. 12. 36.

ne Gods om mynen twille mensch geworden is , op dat ick hem vieriglyck mag beminnen , ende voortaan ernstelyck naervolgen.

E E R S T E P O I N T .

Aendachtelyck overleggen den ellendigen staet der menschen voorde komste Christi: als of ick voor myne oogen sag de geheele bedorven masse van Adam , die hoorde spreken, ende lettende op al , wat sy bedryft. "Ten eersten soo verscheyde van gewoonten, manieren ende wercken: sommi-
ge wit, andere swart, eenige den vrede genietende, de reste
met oorloge gequelt; desen schreyende, den anderen lag-
chende, den eenen gefond, den anderen sieck; vele versich
geboren, ende insgelycks vele stervende; ende andere
by naer ontelleycke veranderingen.

Ten tweeden gelyck of ick met het inwendig gehoor aenhoorde wat dese allegader seggen, hoe sy sweiren, blasphemeren, malkanderen lasteren, &c. Ten derden hoe sy malkanderen quellen, slaen, vermoorden, endet famen naer de helle loopen.

Hebbende op alle dese dingen wel gelet (segt den H. Ignatius) sal ick myn beste doen om uyt elck besonder eenig profyt te trecken.

Goede Genegentheid.

Ten eersten van verwonderinge. Goeden Godt, dat ghy dit slecht gespuyst uwer opsicht, ende boos gebroeders van Adam niet seffens en vernielt, gelyck ghy deed ten tyde van Noe; want de wereld, als Christus quam, en deugde oock niet.

Ten tweeden grootachtige van de liefde Gods. Dat ghy, ô goedertierenden Godt in tegendeel hebbende medelyden met het menschelyck geslacht (onder het welck ghy my oock in de toekomende tyden voorfaegt) open doet de schatten van uwe goedertierentheid ende wysheid, komt verlossen dese bedorven masse van Adam, die haer selve niet en konde helpen uyt haere verdoemelycke gesteltenisse.

Ten derden inkeer tot ons selven. Leven wy soo met slechte menschen, die ons vergrammen? goeden Godt,
ick

DERDE MEDITATIE. III

ick sie wel , dat uw seggen by Isaias waer is : *gelyck de Hemelen verheven worden van der aerden , alsoo zyn myne wegen verheven van uwe wegen , ende myne gedachten van uwe gedachten.* (a)

TWEEDE POINT.

Insgelyck mede laten spelen soo levendig , als ghy konit uw inwendig gesicht, en gehoor, met aendachtigheid op alle het gene, dat daer middeler tydt geschied in de secrete recht-kamer der H. Dryvuldigheid: hoe de dry Goddelycke Per-foonen uyt hunnen Coninglycken throon aenshende alle soorten van menschen op den aerdbodem levende als blinde, ende hier ende daer stervende, ende ter hellende dalende: te samen handelen van het menschelyck geslacht te verlossen.

Hoe dat den H. Geest, die de liefde is, aen den Sone claegt, die de wysheid is, dat de helle niet open hiel van troep-gewyse in te sliken die edele zielen der menschen, beelden allegader, ende gelyckenissen van Godt, tot droefheid van de Alderheyligste Dryvuldigheid. Hoe dat den Sone middel vind, om sy selven te vereenigen met de menschelycke nature, om te verlossen Adams kinderen (u onder andere) die andersins naer dat sy souden hebben geweest in hun leven het spot-spel des duyvels, syne medegesellen souden geweest zyn in het eeuwig vier, ten minsten voor eeuwig uyt den hemel gebannen.

Volgens dien, offert den Soon sy selven op aen de rechtveerdigheid Gods syns Vaders, om hier op der aerden dry en dertig jaeren armelyck, ende versmadelyck te leven, ende daer naer te sterven eene schandelycke, ende aldervreedste dood. Ende siet: *soo heeft Godt den Vader de wereld bemint, dat hy synen Sone gaf.* (b)

Goede Genegentheid.

Wie heeft oyt soodanig ding gehoort! wie heeft diergelycks gesien! (c) Godt voor my uyt ydelen alle syne glorie, ende onder de menschen versmaet worden! Ja: op dat uwe verlossinge soude beginnen van d'oodmoedigheid, wiens verloren gaen begonnen was van d'hooveerdigheid. Godt
voor

[a] If. 55. 9. [b] Io. 3. 6. [c] If. 6. 8.

voor my arm en ellendig ! Ja : op dat ghy niet uyt en zy op ryckdom en weelde. Godt voor my gehoorfaem aen een vrouw, ende eenen timmerman ! Ja : aen Josef en Maria, om u te leeren noyt overstens geboden te overtreden.

O gehoorfaemheid ! nu begint ghy glorieus te zyn, als ghy eenen Godt hebt onder u, ick fal my gloriëren, dat ick my voege onder u. En hebbe ick u van den beginne niet gehoorfaem geweest, ick fal 't nu zyn tot 't eynde myns levens.

O armoede ! kostelycker, dan alle schatten des werlds ; om u laet Godt alle de schatten des Hemels. Ick fal u beminnen, ende als 't Godt belieft my t'ontblooten van alles, fal ick my verblyden in u.

O verheven oodmoedigheid ! u fal ick meer ter herten trecken : nergens en fal ick my ten toon stellen, ende alle occasiën fal ick aennemen van my te veroodmoedigen, en te verkleyen als een kind.

DERDE POINT.

En sonder vertoeven, fiet den Arts-Engel Gabriel van den oppersten hemel swiert door de nederhemelen ende locht, ende daelt in Palestynen in de Provincie van Galileen, in het Stedeken Nazareth, in de kamer van eene Maget, geboortig uyt d'edele stamme van David, bruyd van Joseph, besig met iet goeds te lesen, en spreeckt se aen.

Weest gegroet vol van gratie . . . . de welcke als sy 't geboort hadde, is onstelt geweest door syn woord, ende sy dachte, hoedanig dese groetenisse was. (a) Den Engel heeft tot haer geseyt: En vrees niet Maria, want ghy hebt gratie gevonden by Godt: fiet ghy sult ontfangen in uw lichaem, ende baeren eenen Sone, ende ghy sult synen naem noemen Jesum. Desen sal groot zyn, ende den Sone des Alderhoogsten genoemt worden, ende den Heere sal hem geven Davids syns Vaders stoel, ende hy sal regneren in 't buys van Jacob inder eeuwigheid, ende syns rycks en sal geen eynde wesen.

Maria heeft geseyt tot den Engel: hoe kan dit geschieden; want ick geenen man en kenne ! ende den Engel andwoordende, heeft tot haer geseyt: Den H. Geest sal boven in u komen, ende de kracht des Alderhoogsten sal u omlommeren, ende daer om oock dat heylig, dat uyt u sal geboren worden, sal genoemt worden den Sone Gods.

Ende

(a) Luc. 1. 24.

Ende siet Elisabeth uwe Nichte, dese heeft oock ontfangen eenen Sone in haeren ouderdom, ende dit is de sesde maend van haer, die onvruchtbaer genoemd word. Want alle woord en sal niet zyn onmogelyck by Godt. Ende Maria heeft geseyt: siet de dienst Maegd des Heeren, my geschiede naer uw woord. Ende den Engel is van haer gescheyden.

Goede Genegtheid.

Waer over wille ick my eerst verwonderen? over de eerbiedinge, met de welcke eenen Arts-Engel aenspreckt een selthien jaerig maegdeken; ende geweerdigt hem syn seggen te bevestigen met het by brengen van een mirakel: of wille ick my verwonderen over de zeebaerheid van dit maegdeken, ende forge voor haere suyverheid.

Of wille ick my verwondere over haere oodmoedigheid, ende overgevinge: gehoort hebbende, dat sy t'samen kan moeder zyn; ende Maget blyven: *Siet, segt sy, de dienst Maegd des Heeren: my geschiede naer uw woord.* Als sy dit seyde was synu aengenomen voor Moeder des Heeren, Coninginne van Hemel en aerde. O groote oodmoedigheid!

Maer meest moet ick my verwonderen, ende u bedanken Heere Jesu, over uwe liefde tot het menschelyck geslacht. Ende tot my: want het is oorbaerlyck, dat een ieder van ons niet min Christus en bedancke, dan of hy alleen om synent wille was gekomen; op dien oogeblick als uwe Moeder dit seyde, is voor u in haer suyver lichaem van haer suyverste bloed een kleyn lichaemken gemaect door de cracht des H. Geest, ghy hebt daer mede uwe Godtheid vereenigt, ende negen maenden lang eenen vrywilligen kercker onderstaen. Kinderen en gevoelen dit niet: sy en hebben geen verstand, maer ghy zyt eenen Godt, ende als mensch hadde ghy uw volle verstand. O wonder boven alle wonder, ende liefde boven alle liefde. VADER ONS.

O E F F E N I N G E N

Van den vyfden Dag.

I. Meditatie op de twee Standaerden.

I. Geestelycke Lessen : hoe den boosen geest veroorsaecht: zinnelyck vermaeck, vervolginge, scrupule, mistroostigheid, en afkeer van de volmaecktheid. Daer tegen jaegt den goeden geest de quade vreesse aen, geeft de goede troost, moed, ende standvastigheid.

II. Meditatie of contemplatie op de Geboorte Christi.

Bemerckinge op wat sonde men moet doen het besonder ondersoeck: daer en boven vyf redenen, waerom sommige soo luttel profyt doen met het besonder ondersoeck.

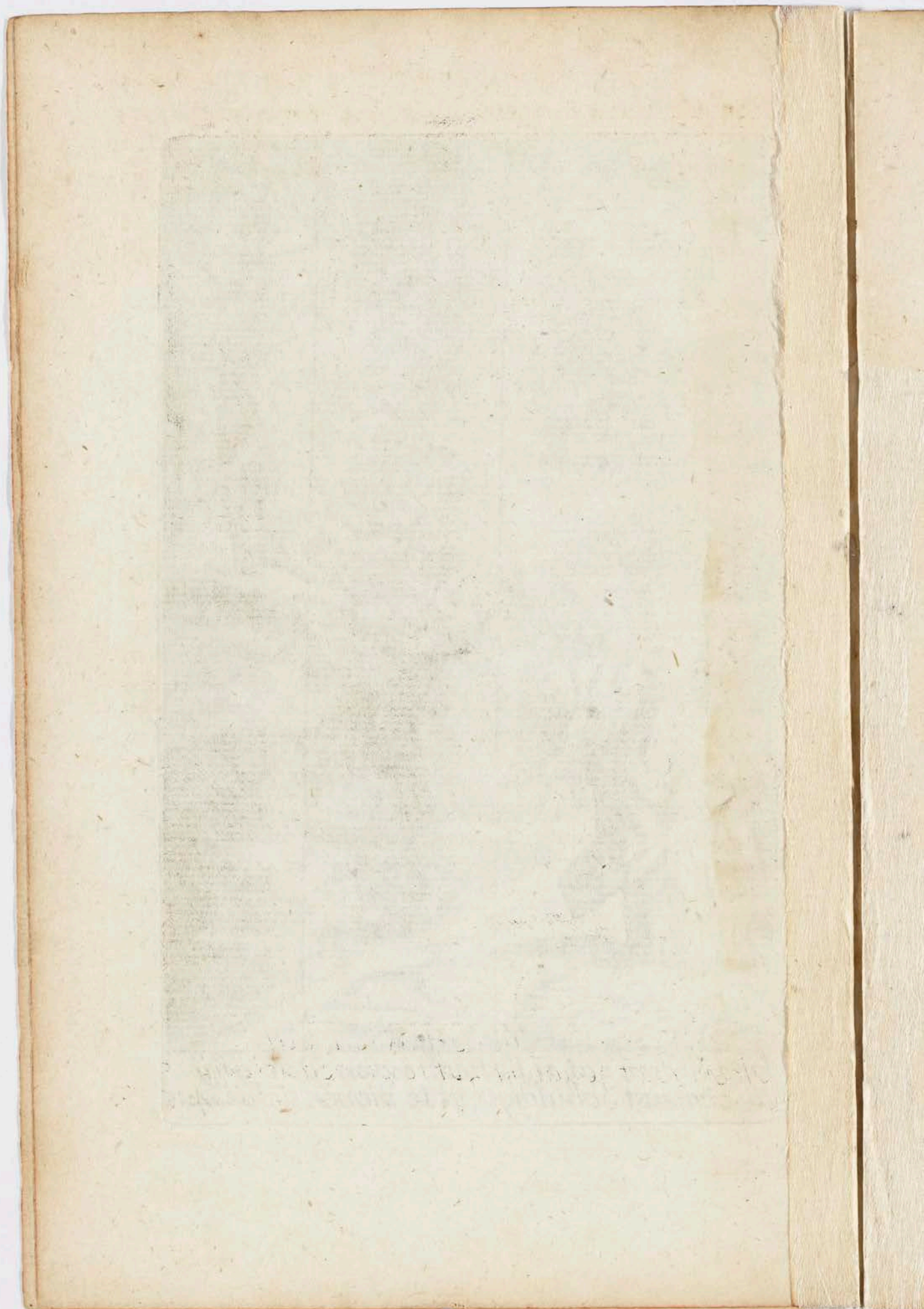
II. Geestelycke Lessen : Hoe den boosen geest de goede bestryd met scrupulen, verdriet en mismoedigheid; ende hoe den goeden geest hun daer tegen helpt.

III. Meditatie of contemplatie op de Besnydenisse Christi, opdragt in den Tempel, ende vlucht naer Egypten.

kies heden, dat u belieft, wien dat ghij
aldermeest Schuldig zijt te dienen Josue. 14. 15

71KK

I. MEDITATIE

Op de twee Standaerden,

Den eenen van Christus onsen alderbesten Veld-Heer.

Den anderen van Lucifer onsen aldermeesten vyand.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. "Eene sekere bedenckinge,
 „by maniere van eene historie van Jesus Christus
 „,op den eenen kant op een groot schoon veld by
 „Jerusalem: ende van Lucifer op den anderen kant, by
 „Babylonien: die beyde alle de menschen tot hun roepen.
 „om de selve onder hunne standaerden te vergaderen. (a)
 2. VOORSPEL. "Verfoecken gratie, dat wy mochten
 „bekennen het menigvuldig bedrog van den boosen vyand,
 „ende te samen den goddelycken bystand krygen, om
 „dat bedrog t'ontgaen: ende oock te begrypen de minne-
 „lycke zeden, ende manieren van doen van Christus, den
 „waerachtigen ende alderbesten Veld-Heer, ende hem met
 „syne gratie naer volgen.

E E R S T E P O I N T.

„Inbeelden voor myne oogen neffens het veld van Ba-
 „bylonien 't hooft der goddeloose, sittende op eenen vie-
 „rigen ende roockenden throon, schroomelyck van ge-
 „daente, ende schrickelyck van gelaet.

Dese verbeeldinge helpt sterck, om te kennen den aerd,
 ende het ingeven van den boosen vyand: want den throon
 geeft te kennen syne hoogmoedigheid of hooveerdigheid:

H 2

dat

(a) Med. de duob. vexil.

dat dien thron vierig is, geeft te kennen syne gramfchap: dat hy vol roock is, syne beroerte, ende duyfterheid: infgelycks geeft te kennen fyn fchroomelyck, ende fchricke-lyck gelaet, syne groote vreetheid; ende Babylonien, dat hy is uytbroedende alle fonden. Op die vyf hoedanigheden loopt al het duyvels ingeven: let'er vry op.

T W E E D E P O I N T.

„Aenmercken, hoe Lucifer ontelleycke duyvelen tot hem „roept, ende die door de gantsche werelt verstroyt om te „hinderen: geene Provincien, Steden, Dorpen, noch „eenige plaetsen latende, noch eenige foorten van men- „fchen in het befonder.

Hier van quam het, dat den H. Antonius de wilderniffe (certyts wooninge van die Godt ernstelyck wilden dienen) fag vol ftricken, netten, jagers, flibberachtige wegen, doo-lagen, tentatien, te wetem om gevangen te worden, ende te vallen in fonden: want oock de eenigfte plaetsen, ende heyligfte perfoonen en zyn niet vry van bekoringe van den boofen geeft.

Daerom vermaent de H. Kercke haere dienaeren foo hertelyck in de Completen: *Broeders weest sober, ende waecht; want wren vyand den duyvel gaet om, als eenen brieffchenden leeuw foeckende, wie hy verflinden mocht.* (a)

D E R D E P O I N T.

„Wel luyfteren hoedaenig vermaen Lucifer doet tot „fyne dienaeren.....om de menfchen voor al (foo het „gemeynelyck gefchied) te trecken tot begeerlyckheid „der ryckdommen, op. dat fy dies te lichter mochten ko- „men tot gierigheid.

Let hier op fyne fchalkheid. Dat hy in fyn vendel ftelde gierigheid, ieder vluchte van hem, maer hy ftelt de ryckdommen, die zyn aengenaem aen alle menfchen, om door defe gelyck door het lock-aes gevangen te worden, ende ten laetften getrocken tot in den afgrond der hooverdye.

No-

(a) 1. Pet. 5. 8.

E E R S T E M E D I T A T I E. 117

Noteert voor al dat den duyvel aenlockt tot ryckdommen, ende dat onder den deckmantel van noodfaeckelyck onderhoud van fy selven, van fyne kinderen, van synen staet: dit is syne tweede schalckheid; want hier toe oordeelt een ieder, dat hy verbonden is, ende soo geraecken wy op den eersten trap, langs den welcken den boosen geest ons verleyd ter verdoemenisse: van desen eersten trap treckt hy ons tot op den tweeden, te weten die van eersucht.

Alle menschen zyn op hun eer, soo en sien sy daer in geen quaed. Siet toe, Ende soo haest daer wat overschiet aen het noodfaeckelyck onderhoud, dat besteet men terstond in schoone kleederen, hals ende huys-cieraet, tot vermeerderen van staet, eere, ende soo buyten schreef, dat men gemeynelyck te cort schiet. Dan begint den boosen vyand weder ons te bekoren tot het bekomen van meerder goed, oock door bedrog, onrechtveerdigheid, valsche eeden, &c. ende ist dat men door dese meerder goed bekomt, soo word dat weder besteed in vermeerderinge van staet, ende den boosen treckende de menschen van den eenen trap tot op den anderen, brengt hy se tot op den derden trap van hooveerdigheid.

Vermids sy nu vergeten hebbende hunnen voorigen niet, meynen soo groot te zyn, als wel zyn hunne ryckdommen en staet; hierom verheffen sy hun selven boven andere, ja versmaeden die, waer in eygentlyck gelegen is de sonde van hooveerdigheid. Ende alsoo komen de menschen gelyck te zyn aen Lucifers hoogmoedigheid, verheffen hyn, ende vallen alsoo in den afgrond van alle sonden alhier, ende hier naer in den afgrond van alle pynen der hellen, gelyck Lucifer eertyds viel.

T W E E D E D E E L.

Van dese meditatie bestaet in het overleggen van den roep Christi in dry diergelycke Pointen, teenemael strydeude tegen dit ingeven van desen boosen geest.

E E R S T E P O I N T .

„Christum aensien in een lustig open veld neffens Jeru-
 „rufalem, wel in eene leege plaetsē, maer seer uyt-
 „nemende schoon van gedaente, ende insonderheid min-
 „nelyck van aensicht ende gelaet.

„Dese verbeeldinge helpt sterck, om te kennen den aerd,
 ende inspraken van Christus; want de leege plaetsē geeft
 te kennen syne oodmoedigheid, ende sachtmoedigheid,
 het lustig open veld de claerheid, ende gerustigheid syn-
 der inspraken, syne gemeynsaemheid ende goedheid: inf-
 gelycks dat hy staet ontrent Jerufalem geeft te kennen, dat
 alle syne inspraken ons stieren naer de deugd, ende den
 Hemel; want Jerufalem is een afbeeldinge van de deugd
 ende van den Hemel.

T W E E D E P O I N T .

„Aenschauwen, hoe den Heere van de gantsche wereld
 „syne uytverkoren Apostelen, Discipelen, ende andere
 „dienaeren door de wereld send, om alle sorten van men-
 „schen van hoedanigen staet ende conditie sy mochten
 „zyn, syne heylige ende salige leeringe te verkondigen.

Hier af komt het, dat in alle eeuwen noch Apostoly-
 ke gepeysen komen in wereldsche menschen, die verla-
 tende vrienden ende maegen, ryckdommen ende wellu-
 sten, reysen naer de uysterste palen des werelds, om bar-
 barische menschen te trecken uyt bosschen ende spelon-
 ken in het licht des Evangelie.

Bedanckt Godt, dat hy eertyds in uw land sond Aposte-
 lycke mannen, ende nu noch geeft waer mede ghy kont
 vervoordert worden in de kennisse Gods, ende ghy inf-
 gelycks andere menschen daer toe brengen.

D E R D E P O I N T .

„Luysteren naer Christi vermaningen tot syne dienac-
 „ren ende vrienden, die hy tot sulck een ampt schickt;
 „met welcke vermaninge hy gebied, dat sy alle man sou-
 den

„den trachten te helpen, ende befonderlyck arbeyden, om
 „hun te brengen tot de geestelycke liefde der armoede. Ende
 „daer naer (is het faecke dat het syne goddelycke Maje-
 „steid gelieft iemand daer toe te roepen) om met'er daet
 „de waerachtige ende volmaeckte armoede te omhelsen.
 „Ten laetsten dat sy die aenlocken tot begeerte van be-
 „spot te worden, waer uyt spruyt de deugd der oodmoe-
 „digheid.

Let wel, hoe bequamilyck Christus den mensch brengt tot de opperste volmaecktheid; want hem brengende tot het verworpen van de grootachtige, ende ongeregelde liefde der ryckdommen, soo snyt hy af veelderleye bekoringen; Voor eerst de bekoringe van uyt te zyn op menschelycke jonsten. *Eenen armen mensch sal oock synen naesten hatelyck wesen: maer vele zyn de vrienden der rycke.* (a)

Ten tweeden van de bekoringe der inwendige hooveerdigheid. Noyt en siet men claerder synen niet, dan als men niet en heeft: insgelycks van uytwendige hooveerdigheid. Den armen ligt over al onder de voeten. Ten derden snyt Christus af door d'armoede de bekoringe van wederspannigheid. Men heeft noch goed, noch vriend, waer mede men soude wederspannig zyn. Ten vierden word den armen van vele belemmeringen verlost, van vreesse, sorge, &c. waerom Christus de ryckdommen doornen noemt.

Daer en tegen baent Christus door de geestelycke armoede den weg tot alle deugden, tot peys, vrede, gerustigheid des herten, mistrauwen op sy selven, kinderlyck betrauwen op Godt, overeenkominge met den wille Gods, men heeft liever duysend mael te sterven, dan Godt oyt te vergrammen om eenig goed: men soeckt geen goed.

Eer dat Jofuë stierf, vraegde hy d'ouderlingen van Israëel, of sy hunnen Godt wilden dienen, of de afgoden van Chanaan: *Kiest van dage, dat u behaegt: wie ghy aldermeest moet dienen.* (b) Vraegt ghy u selven hier oock: welken roep van dese twee veld-oversten ghy volgen wilt, dien van Christus, of van Lucifer?

(a) Prov. 14. 20. [b] Iofuë 24. 17.

T'samenspraeck.

„Tot de Heylige Maget , om door haer te verwerven
 „van haeren Sone de gratie , dat ick moech aengenomen
 „worden ; eude blyven onder synen standaerd ; ende dit
 „eerst alleenlyck door de armoede des geests , of oock die
 „gelegen is in 't verlaten der goederen (by soo verre Godt
 „hem geweerdigt my tot sulcke te roepen , endet'onfan-
 „gen) boven dien oock noch door versmaetheid of schan-
 „de , op dat ick hem naerder mocht volgen , biddende
 „nochtans voor de schuld van andere , op dat myne ver-
 „smaedinge niemand en hindere , noch Godt daer door
 „vertoornit en worde. Dese eerste t'samenspraeck sal men
 „sluyten met een AVE MARIA.

„De twee t'samenspraeck word gestiert tot Christum
 „mensch , op dat hy my dit selve van den Vader verwer-
 „ve , ende in 't eynde sal dit naervolgende gebed gelesen
 „worden.

Ziele Christi heyligt my.

Lichaem Christi behoed my.

Bloed Christi verbeugt my.

Water der Zyde Christi wascht my.

Passie Christi versterckt my.

O goeden Jesu verhoort my.

In uwe Wonden verbergt my.

En laet my van u niet scheyden.

Van den boosen vyand beschermt my.

In de ure des doods roept my.

Ende gebied my te komen tot u.

*Op dat ick u met alle de Heylige in de eeu-
 „ken der eeuwen mag loven. Amen.*

De derde t'samenspraeck tot den Hemelschen Vader ,
 op dat hy't gebed verhoore , met een VADER ONS.

SCHIET-

SCHIET-GEBED.

Ist dat u quaed dunckt, dat ghy den Heere dienen soud, u word keus gegeven, kiest beden dat u beliest, wien dat ghy aldermeest schuldig zyt te dienen.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE.

Hoe den boosen geest veroorsaect zinnelyck vermaeck, vervolginge, scrupule, mistroostigheid, en afkeer van de volmaecktheid. Daer tegen jaegt den goeden geest de quade vreesse aen, geeft de goede troost, moed, ende standvastigheid.

Uyt de meditatie van de twee standaerden, die ghy nu hebt gedaen, kont ghy genoeg mercken, dat'er eenen stryd is tusschen Christus komende u verlossen, en roependetot syne naervolginge, ende tusschen Lucifer soeckende u te houden in syne stricken: maer desen stryd en geschied niet uytwendelyck met het vechten der handen, ende uyttrecken der wapenen. Desen stryd is inwendig, ende geschied met inspraecken, inwendige bewegingen, ende aenlockingen van datmen fiet, hoort ende gevoelt.

Desen allegader zyn soo bedeckt, datmen moeyte heeft, om t'onderkennen, of sy komen van Godt, of van den duyvel, van Christus, of van Lucifer, ende men moet die leeren onderkennen; anders souden wy dickwils bedrogen worden, ende ons vinden onder den standaard van Lucifer, meynende, dat wy zyn onder den standaard van Christus. Dit is de reden, waerom den H. Ignatius ons dese weke geeft "eenige regelen, om t'onderfcheyden de bewegingen des gemoeds, die verscheyde geesten verwecken, op datmen de goede alleenlyck aenveerde, ende de quade verfoeye.

Eersten Regel of eerste kentecken, dat de bewegingen komen van den boosen geest, is 't dat sy zyn aenlockinge des vleeschs, ende vermaeck der zinnen: "want dese
(ge-

(a) Iosuecap. 24. 15.

„gelyck Ignatius hier wel bemerckt) worpt den boofen
 „vyand voor aen die lichtelyck dood fonden begaen, om
 „die in den modder, ende flyck der fonden t'onderhou-
 „den, ende altydt den hoopte vermeerderen.

„Maer den goeden geeft praemt daer en tegen de con-
 „fscientie deser fondaeren, en door haer vroeginge, en-
 „de door het licht van de reden maect die vervaert van
 „te fondigen. (a)

Vat dit eerste onderschil wel, en foo dickwils, als ghy
 gevoelt aenlockinge des vleefchs, of vermaeck der zinnen,
 zyt op uw hoeden; want den boofen geeft is op u uyt.
 In tegendeel praemt uwe confscientie, of toont u het licht
 des redens, dat ghy afftand doe van fonden, volgt fe;
 want het is den goeden geest, die u treckt tot Godt.

„Tweeden Regel of tweede kentecken van den boo-
 „fen geest, dat hy perfoonen quelt, die forgvuldelyck
 „trachten naer de fuyverheid hunner confscientie, en dage-
 „lycks meer en meer te vervoorderen in Gods dienst: (b)
 hy quelt die door fy felven of door fyne aenhangers, het
 quaed gefelfchap, vry geesten, ja getrauwe vrienden en
 maegen: want gelyck Paulus heeft ondervonden: *alle
 die godtvruchtelyck willen leven in Christo Jesu, die fullen
 vervolginge lyden.* (c)

„Maer hier en tegen is het eygen aen den goeden geest
 „moed, en macht te geven aen die godvruchtelyck le-
 ven. (d) Den goeden geest geeft moed vertoonende de ver-
 volginge ende bekoringe, die Christus heeft geleden, ende
 u ingevende, dat den knecht immers niet beter en is dan
 den meester. Wederom vertoonende de vervolgingen van
 alle Christi naervolgers, en u foetkens afvragende, of ghy
 niet en kont het geene teere maegdekens hebben gekonnen.

Den goeden geest geeft macht, foo dat wy met
 Paulus derven feggen: *wy lyden vervolginge, maer wy en
 worden niet verlaten: wy worden verworpen, maer wy en
 gaen niet verloren.* (e)

Den boofen geest en is niet te vreden met uytwendige
 quellingen te doen aen die hun begeven in Gods dienst,
 hy quelt die noch inwendiglyck met fcrupulen, met de
 welcke

(a) Reg. 1. de difc. (b) Reg. 2. de difc. (c) 2. Tim. 3. 12. (d) Reg.
 12. de difc. (e) 2. Cor. 4. 9.

welcke hy gelyck met doornen , befaeyt den weg van de deugd , welcken weg anders van sy felven is lieffelyck , ende vol bloemen. Dit doet den boosen geest tot geen ander eynde , dan om te beletten , dat eene godvruchtige ziele niet en soude vlytelyck voortloopen in den weg der volmaecktheid.

„ Scrupule is eygentlyck (segt den H. Ignatius) wan-
 „ neer ons naer eenig gepeys , of woord of werck , eenig
 „ achterdencken in den zin komt , dat wy daer in misdaen
 „ hebben ; ende van den anderen kant dunckt het ons , dat
 „ wy niet en hebben misdaen ; gevoelen nochtans eenige
 „ twyffelachtigheid , ende eene sekere flooring des gemoeds ,
 „ waer van den duyvel d'oorfaecke is. (a)

Dese scrupulen en neemt den goeden geest soo haest niet weg ; want (gelyck onsen H. Vader heeft ondervonden) „ sy helpen grootelycks , sonderlyck in het beginfel „ van vernieuwinge , ende veranderinge des levens , de „ ziele , die haer oeffent in de geestelycke exercitien ; mids- „ gaders sy daer door wonderlyck gesuyvert word , ende „ afgetrocken van alle schyn der sonden. (b)

Daer en boven quelt den boosen geest inwendiglyck dese wel beginnende ziele „ met mistroostigheid. Hoeda- „ nige mistroostigheid is eene verduysternisse des verstands , gelyck of men late (wat aengaet de geestelycke weten- „ schap) in de dicke duysternissen van Egypten , wederom in dese mistroostigheid „ eene benauwtheid des herten , die men gevoelt , soo haest men raed slaet , hoe men laten sal die oude , en bejaerde gewoonten : dan komt'er ee- „ ne vreesse : men peyft : wat salmen van my seggen : keert men sy felven tot het gebed ende geestelycke saecken : den boosen geest vergalt alles met dorrigheden.

Den goeden geest en neemt terstond niet weg dese mistroostigheden , maer vermaent ons , dat wy die souden onderstaen. Den Wyfeman : *En haest u niet in den tydt des oploops , lydt dat u Godt te lyden geeft.* (c) Somtyds „ ver- „ troost den goeden geest dusdanige ziele , en beweegt haer „ tot tranen van devotie , verlicht haer verstand , ende „ vervult haer herte met ruste. (d)

Gee-

(a) Reg. 2. de scrupulis. (b) Reg. 2. de scrupulis. (c) Eccli. 2. 2.
 (d) Reg 3. de disc.

„ Geestelycken troost is eygentlyck hier in gelegen, dat
 „ de ziele met eenige inwendige beweginge ontfeken
 „ word in de liefde van haeren Schepper, ende nu geene
 „ creaturen en kan beminnen, dan om den Scheppers
 „ wille. (Oock is het geestelycken troost) soo wanneer
 „ daer gestort worden tranen verweckende de liefde, 'tzy
 „ dat sy vloeyen uyt het overdencken van Christus lyden,
 „ 't zy uyt eenige reden, die streckt regel-recht tot Gods
 „ dienst, ende eere Gods. (a)

„ Ten laetsten mag vertroostinge geheeten worden alle
 „ vermeerderinge van geloof, hope ende liefde; gelyck
 „ oock alle blydschap, die de ziele pleegt t'ontfeken tot
 „ het bedencken van hemelsche dingen, tot het beneer-
 „ stigen van de saligheid, om ruste ende vrede met Godt
 „ te hebben.

Al en voelt ghy niet den troost van blydschap in uwe
 mistroostigheid, daerom en moet ghy den moed niet ver-
 loren geven. De vermeerderinge van geloof, hope ende
 liefde, en weenen, om dat ghy belet word in het beneer-
 stigen van uwe zaligheid, het zy door dese verduysternisse
 des verstands, het zy andersins, is eenen bestandigen troost,
 ende moet u genoeg zyn. (b)

Ten laetsten quelt ons den quaeden geest " met eenen
 „ afkeer van de volmaecktheid, ende eene genegtheid
 „ tot d'alderleegste of aardsche dingen." (c) Dit doet hy
 schalckelyck op pretext van uwe droeve gepeysen wat te
 versetten. Willen wy hem volgen in dese aardsche din-
 gen, soo is het gedaen met ons goed voornemen van ons
 daer in te versterven, te trachten naer de deugd, ende
 Christo te dienen onder den standaerd van armoede, ver-
 smaedheid, lydsaemheid.

Buyten dat den goeden geest van den beginne Christi
 naervolgers leerde verworpen alle vermaeck der zinnen,
 soo leert hy hun daerenboven, " Terwyle sy mistrootig zyn,
 „ niet te ramen, of veranderen van hun voornemen, of staet
 „ des levens. Maer vast blyven staen, op het gene te voren
 „ gesloten was te weten 's daegs te voren, of ten tyde van
 „ vertroostinge: want gelyckerwys iemand in vertroostin-
 „ ge word geleyd door den goeden geest, ende niet door

sy

T W E E D E M E D I T A T I E. 125

„syne eygen geest, alsoo ten tyde van mistroostigheid word
„hy gedreven door den boosen geest, door wiens in geven
„nimmermeer iet goeds gedaen en word. (a)

In de geestelycke lesse van naer noen sullen wy in dese geestelycken stryd voort gaen, ende den goeden geest sal ons daer in wapenen geven tegen alle andere bevechtungen van den boosen geest, met sekere hope van diet'overwinnen.

I I. M E D I T A T I E

Of Contemplatie op de Geboorte Christi.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Stellen voor syne inwendige oogen het stalleken van Bethlehem, alwaer den Sone Gods geboren word, ende geleyt op hoy en stroo tusschen twee beesten:

2. VOORSPEL. Gratie vragen, om in dit mysterie wel te doorgronderen de liefde Christi, ende genegenheit tot armoede, versmaetheid, oodmoedigheid, ende pynelyckheid, ende om door dit doorgronderen mede te krygen eenen trek tot het selve, om alsoo Christum beter naer te volgen.

E E R S T E P O I N T.

Het is geschied in die dagen, dat'er een gebod is uytgegaen van den Keyser Augustus, dat beschreven soude worden de geheele wereld.... en sy gongen al, om te belyden een iegelyck in syne Stad. Ende Joseph is oock opwaerts gereyft uyt Galileen, van de Stad Nazareth, tot Davids Stad, die genoemt word Bethlehem, om dat hy was van het huys, ende familie van David. Dat hy belyden soude met Maria syne huysvrouwe, die bevrucht was. (b)

Let hier wel op den langen weg, Bethlehem is van Nazareth dry dagen reyfens: op den onbequamen tydt, het.

[a] Reg 5. de disc. [b] Luc. 2. 1.

het was in het midden van den winter : op de moeyelyckheid , den weg is berg op , berg neer. Alles nochtans overwint de liefde Christi , die noch in fyns Moeders lichaem zynde , haer en haeren Bruydegom tot die moeyelycke reyse beweegde. Van dien tydt af mogt Paulus seggen : *Christus heeft sy selven veroodmoedigt , zynde onderdanig geworden* ; (a) want het is de gehoorfaemheid , oock aen eenen heydenschen Prins , die hem desen moeyelycken , ende langen weg doet aennemen.

Zyt ghy mede soo vlytig tot de gehoorfaemheid , schoon sy u moeyelyck valt ? Overloopt van 's morgens tot 's avonds , waertoe men u roept , ende of alle uwe vlytigheid komt uyt de deugd der gehoorfaemheid.

T W E E D E P O I N T .

Siet aen met de oogen des verstands , en hoort inwendiglyck , hoe de H. Maget ende Joseph soeckende eene herberge , geene en konnen bekomen : soo dat sy in soo eenen tydt , ende gesteltenisse op de straet hadden moeten vernachten , ten zy sy buyten de Stad eenen vervallen stal hadden gevonden.

O groote onbeleeftheid der Bethlehemiten , ende onmedelydentheid met eenen groot gaende vrouwe. Hoe wel segt Joannes : *het Woord is in syn eygen gekomen* , ende onder de syne Mensch geworden , *ende de syne en hebben hem niet ontfangen* , (b) schoon hy was Heere van alles.

Let in al dat weygeren op d'oodmoedigheid , ende verduldigheid van Joseph , ende hoort de H. Maget inwendiglyck aanspreken haeren Soon , ende treckt uyt alles wat goeds.

D E R D E P O I N T .

Het is geschied doen Maria ende Joseph daer waeren , dat de dagen vervult zyn , dat sy baren soude : ende sy heeft gebaert haeren Soon , en sy heeft hem in doeckskens gewonden. (Zyn dese het Conings kleed , waer op moet staen *Coning der Coningen , ende Heere der heerschappyen!*) (c) *ende*

[a] Philipp. 2. 8. (b) Ioan. 1. 11. (c) Apoc. 19. 16.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 127
de sy heeft hem nedergeleyt in eene kribbe , (a) die synen Throon stelt in de sonne.

Op hoy ende stroo. Waer zyt ghy gemackelycke ziele? ende tusschen twee beesten , die boven de Cherubinen, ende Scraphinen sat in den schoot des Vaders? O armoede , versmaetheid , ende pynelyckheid , wat sult ghy den Sone Gods noch al doen lyden in syn leven , die hem in syn inkomen in de wereld soo hard onthaelt.

VIERDE POINT.

Sonder twyffel heeft de H. Maget haeren Sone willecom geheeten in de wereld , ende medelyden getoont over syns slecht ontfangen ; maer aengesien hy soo begeirde te zyn ontfangen , heeft de H. Maget haer naer hem in alles gevoegt , ondertusschen niet achterlatende van al , dat eene d'aldermeest-minnende Moeder kan by brengen tot gemack , ende voedsel van haer kind. Let op alles , ende treckt uyt alles wat goeds.

VYFDE POINT.

In de selve contreye waeren Herders waeckende .... over bunne kudden ende siet den Engel des Heeren heeft neffens hun gestaen , ende Gods clauerheid heeftse omschenen , ende sy hebben gevreesst met grooter vreesse , ende den Engel heeft tot hun geseyt : en wilt niet vreesen : want siet ick verkondige ulië eene groote blydschap.

Ulië is heden geboren den Saligmaecker , den welcken is Christus den Heere in Davids Stad , ende siet dit saluw teecken zyn : ghy sult een kindeken vinden in doecken gewonden , ende geleyt in eene kribbe. Ende sy zyn haestelyck gekomen , ende hebben gevonden Mariam en Joseph , en het kindeken in de kribbe.

„ Aensiet hier gelyck in verbeeldinge , (segt den H. Ignatius) alle de perfoonen , hoort wat sy seggen , of hun betaemt te seggen , gevoelt met den inwendigen smaeck en reuck , hoe groot dat is hunne soetigheid , by exempel in te sien dit Goddelyck kind , in dit willekom te heeten ,
te

[a] Pf. 18. 6.

te kuffen fyne doeckskens, ende niet tegenftacnde soo groote armoede, dit kind herkende voor hunnen Heer ende Godt. Het seggen des Engels maecte hun alles geloofbaer.

Hoe wel past hier het seggen van Paulus: *de goedertierentheid, ende liefde Gods, ons Saligmæckers tot de menschen is geopenbaert.* (a) Tot wat eynde? hy andwoord: *ons onderwysende, dat wy versaeckende d'ongoddelyckheid,* (b) de sonde, *en wereldlycke begeerten, tot ryckdom, achtbaerheid, gemack ende zinnelyckheid, die ons trecken van Godt, soberlyck, ende rechtveerdelyck, ende Godtvruchtiglyck leven souden in deser wereld.* Geerne onderstaende wat armoede, versmaetheid, ongemack, ende pynellyckheid, aengesien Christus die van den beginne syns levens soo heeft bemint. VADER ONS.

Leest uyt Thomas à Kempis 3. boeck 11. ende 21. cap.

B E M E R C K I N G E

Op wat sonde men meest moet doen het besonder ondersoek: daer en boven vyf redenen, waerom sommige soo luttel profyt doen met het besonder ondersoek.

NAer het aenroepen van den H. Geest, stelt u in de tegenwoordigheid Gods, ende bidt hertelyck om te mogen weten, waer op ghy eerst moet doen uw besonder ondersoek.

Bemerckt ten eersten, dat'er veel aengelegen is, wat sonde ghy opneemt te vermeersteren door het besonder ondersoek; gelycker veel aengelegen is, dat eenen geneesmeester fiet tegen wat quale hy fyne medicamenten moet gebruycken.

Die sonde moet ghy eerst vermeersteren, die meest quetst de broederlycke liefde. *Voor al, segt Petrus, hebbende onderlinge liefde, gestadige liefde onder malkanderen.* (c) Hoedanige sonde

[a] Ad Tit. 3. 4. [b] Ibid. 2. 12. [c] 1. Pet. 4. 8.

sonde is qualyck spreken van die af zyn, stickskens geven ende uytvallen tegen die tegenwoordig zyn.

Insgelycks sonde, die brengt tot meerdere onvolmaecktheden en peryckelen, moet ghy eerst vermeersteren. Het schadelyckste onkruid word voor eerst uytgeroeyt.

Wederom die passie, de welcke is de roervincke van alle andere, ende over u het meeste bevel heeft, soo dat ghy niet machtig en zyt, die somwylen te wederstaen. Benadab Coning van Syrien vechtende tegen Achab Coning van Israeel, seyde aen syne soldaten: *En vecht niet tegen den minsten of tegen den meesten, dan alleen tegen den Coning van Israeel.*(a) En met'er daed, soo hy gequetst wierd, en uyt den slag vertrock, heeft Benadab de victorie gewonnen.

Uwe predominerende passie is uwen Achab; maect u meester van die, en ghy wint victorie over de reste. Sy is uwen Goliad, Goliad verslagen zynde, nemen alle de Philistinen de vlucht.

Ten laetsten neemt aen het besonder ondersoeck tegen het gene, waer mede den duyvel u meest bevecht: hy weet van welcken kant ghy het swackste zyt. Hierom bevecht hy u van dien kant het aldermeest. Maer versterckt u meest van dien kant, gelyck eenen wysen beschermer van uwe ziele.

Zyn dese vier insichten niet genoeg, om u te toonen tegen wat sonde ghy eerst moet doen het besonder ondersoeck, vraegt hier over raed van uwen Biechtvader. Ist dat ghy eenen Biechtvader hebt, aen den welcken uwe consciencie wel bekend is.

Bemerckt ten tweeden, dat het besonder ondersoeck oock gedaen word om deugden te verkrygen in uwe exercitien. Peyst dan dat Godt tegen u segt, het gene hy seyde tegen Jeremias: *Siet ick hebbe u heden gestelt... dat ghy soud uyttrecken, en verderven, ende vernielen, ende verstroyen, te weten uwe sonden, ende op dat ghy soud timmeren ende planten,* (b) de deugden, ende met dese timmeren den toren der volmaecktheid.

Soodanige deugd is alles om Godt doen: soo dat ghy mocht seggen met eenen sekeren heyligen: noyt en hebbe

I

hebbe

[a] 2. Paral. 18. 30. [b] Jerem. 1. 20.

hebbe ick gepeyst eenen mensch te dienen, maer Godt.

Soodanige deugd is alles ontfangen van d'hand Gods. Gelyck dien bedelaer, die ontfangende den wensch van eenen goeden dagh, antwoorde, dat hy noyt quaden dagh en hadde gehad; vermits hy alle de dagen, somer, ende winter dagen, heete, ende kaude hadde ontfangen van d'hand Gods, van welcke hand niet quaeds en komt.

Andere deugden hebbe ick u hier boven aengewesen uyt Rodriguez met alle haere deelen; want gelyck geseyt is, men krygt de deugden niet seffens, maer by deelen. Welcke deugd ghy eerst moet aenvatten, kont ghy giffen uyt het bovenstaende, nopende wat sonde ghy eerst moet vermeersteren. Is dit hier toe niet genoeg, vraegt hier op raed van uwen Biechtvader.

Een ding bevele ick, dat ghy wel let op het diepste ende binnenste van de deugd. Als Moyfès syn schoon Vaders schapen hadde gedreven tot het diepste van de Woestyne, soo quam hy tot den berg Gods Horeb. (a) Als ghy de deugden sult hebben bekomen tot in haer binnenste, ende diepste, dan zyt ghy volmaect.

Bemerckt ten derden, dat d'aengenomen materie voor het besonder ondersoek niet en mag lichtelyck verandert worden tot dat de passie, tegen de welcke ghy het doet, soo verslapt is, dat sy u niet meer moeyelyck en valle, roert sy noch wat in u, en kont ghy die terstond versetten of dempen, ghy moogt veranderen van materie.

Want datmen meynt soo verre te komen door het besonder ondersoek, datmen onse tegenstrydende nature niet meer en gevoele, dat is verwaentheid. "Wy vechten „tegen de sonde (seggt Seneca) niet om die teenemaelt' o- „verwinnen, maer om van die niet te worden overwon- „nen.

In het besonder ondersoek op deugden mag men wat langer blyven; want wy zyn hier in "gelyck, seggt Chry- „sostomus, aen die naer een thresoor graven, of soecken „een goud myne. (b) Dese en houden niet op van te gra- ven tot dat sy dese vinden. Soo hebben sommige hun le- ven lang gegraven om te bekomen eene diepe oodmoe- digheid.

(a) Exod. 3. 1. (b) Hom. 5. sup. Genes.

digheid. Andere om eene volle overgevinge in den wille Gods ; andere om te bekomen eene onverwinnelycke veldigheid.

Men kan niet seggen precis, hoe veel tyds daer moet besteed worden in het uytroeyen der sonden, of bekomen der deugden : dit hangt en van onse neerstigheid, en meest van Gods gratie. Thomas à Kempis segt, dat wy souden volmaectt zyn in 't eynde van ons leven, waert dat wy alle jaer maer eene sonde en overwonnen : (a) Insgelycks dat wy alle twee jaeren maer eene vaste deugd en bequammen.

Iemand mogt hier op seggen, hoe komt het dan, datmen soo luttel deugden bekomt, en soo luttel sonden quyt word? Ick gae u daer van verscheyde redenen geven.

Eene reden is het licht veranderen van de materie, waer op wy ons besonder ondersoeck doen. Die geduriglyck verandert syne loop-grachten, langs de welcke hy eene Stad wilt innemen, en sal die niet krygen.

Andere reden, datmen verflauwt in het doen van syn besonder ondersoeck. Noyt en sal eenen Veldheer synen vyand in het veld vermeersteren, die verflauwt in hem in te volgen. *Ick sal myne vyanden vervolgen*, segt David, *en sal niet ommekeeren tot dat sy te niet zyn.* (b) Vervolgt ghy soo uwe sonden door uw besonder ondersoeck? Iy zyn uwe meeste vyanden.

Derde reden, van luttel voortgang in het overwinnen onser sonden, is dat wy ons laten voorstaen, dat wy qualyck voortgang en sien in ons besonder ondersoeck. Dit is eene doolinge; want somwylen is den stroom onser passien, ende de winden der bekoringen soo sterck, dat wy stercken voortgang doen, ist dat wy niet achterwaers en gaen, en teenemael en worden weg gedreven.

Die tegen stroom, en wind de haven in roeyt, schynt qualyck voort te gaen, maer soo haest hy den stroom overwint, ende den wind mede krygt, soo is hy terstond in de haven. Schept moet, en roeyd wacker aen, door uw besonder ondersoeck ghy sult meester worden van den stroom uwer passien, en den wind van de Goddelycke gratie mede krygen.

I 2.

Voegt

(a) L. 1. c. 3. (b) Ps. 17. 38.

Voegt daer noch by, dat het geen en kleynen voortgang en is voor u, dat ghy u veroodmoedigt voor Godt, siende, dat ghy soo luttel doet oock met syne gratie, waer uyt komt een misfrauwen op u, ende betrauwen op Godt, is dit eenen kleynen voortgang? Godt heeft sommige heyligen in kleyne fouten hun leven lang gelaten, om dat sy dese dry beständige deugden souden bekomen, oodmoedigheid, misfrauwen op hun selven, en betrauwen op Godt.

Vierde reden, waerom sommige soo luttel sonden uytroeyen, en soo luttel deugden bekomen door het besonder onderfoeck, is, om dat sy qualyck de moeyte en willen doen om hunne fouten op te teekenen, en op te rekenen, het welck nochtans de HH. Vaders en namelyck den H. Ignatius, soo bevelen, gelyck wy seyden in de bemerckinge van gisteren.

Het schynt, als'er eene penne te nemen is, om die tippen te teekenen, dat'er eene knotse van Hercules te soecken is om het seven hoofdig monster, of den hond der hellen dood te slaen. Wie en siet niet, of dit is eene vaddigheid, of bedrog des duyvels.

Vyfde reden, waerom soo luttel sonden uytgeroeyt worden, of soo luttel deugden verkregen door het besonder onderfoeck, is, om datmen daer over geen ernstig berauwen verweckt, ende voornemen van beternisse en maect: dat wy dit verweecten, wy en souden soo haest niet vallen in het selve. Geenen Wyfenman en doet wederom, waer van hy terstond te voren heeft leetwefen gehad; noch waer van hy terstond heeft vergiffenisse gebeden, ende sy selven beschaemt gemaect.

Den Apostel Paulus gebruyckt dese schaemte, om de Romeynen te wederhouden van den val: *wat vrucht hebby doen gehad in dingen, waer van bet u nu schaemt?* (a) segt het selve tegen u, ende wederhoud u daer door van weder te vallen, of in sonden, of in onachsaemheid in het oeffenen der deugden.

Sommige wederhouden hun daerenboven door vreesse van eenige boete of penitencie, die sy stellen aen hunselven voor elck gebreck. Ick en hebbe daer niet tegen, vermits

(a) Ad Rom. 6. 21.

mits ghy u daer toe niet en verbind met belofte. Gabriel seyde tegen Daniel : *van den eersten dagh , dat ghy uw hert gestelt hebt om te verstaen , dat ghy u pynigen soud voor het aensicht van uwen Godt , soo zyn uwe woorden verhoort , (a)* waer mede ghy badt om verlossinge uwes volcks.

Ingelycks sal Godt uwe gebeden verhooren , om verlost te zyn van uwe gebreken van dien tydt , op den welken ghy sult stellen u te castyden over uwe gebreken.

Wilt ghy hooren wat raed Cassianus gaf tegen de sonde. " Dat hy daer tegen aenneme een besonder gevecht , (dit is het besonder onderfoeck) dat hy alle sorgen des verstands ende sorgvuldigheid vast hechte aen het letten op de sonde , ende het bevechten der selve. Dat hy tegen die alle oogenblicken schiete de sichten syns herte , dat hy daer toe bestede de moeyclykheden van het waken , mediteren metter herten , ende bidden met den monde , en syne noyt ophoudende tranen , vragende besonderlyck van Godt het uytbluffchen synder bevechtinge.

Eer ghy dese bemerckinge fluyt , stelt vast de materie , waer op ghy voortaan wilt doen uw besonder onderfoeck , maect een vast voornemen van te weiren de reden , die u tot noch toe daer in heeft belet , en bidt Godt hertelyck om gratie. VADER ONS.

TWEEDE GHEESTELYCKE LESSE.

Hoe den boosen geest de goede bestryd met scrupule , verdriet , ende mismoechtigheid : ende hoe den goeden geest hun daer tegen helpt.

ALs Christus overwonnen hadde den boosen geest , soo staet'er , *dat den duyvel van hem gegaen is voor een wyle tyds.* (b) En meynt niet Godvruchtige ziele , dat ghy sult zyn buyten alle stryd , om dat ghy met de hulpe van den goeden geest hebt overwonnen aenlockinge des vleesch , vervolginge , scrupulen , mistroostigheid : het is alleen een opschorffen van wapenen , of trevis , maer geenen peys : den duyvel is alleen van u weg gegaen *voor een wyle tyds :*

I 3

hy

(a) Dan. 10. 12. (b) Luc. 4. 13.

hy valt u wederom aen op dry verscheide manieren.

Eerste maniere, "Dat hy voor eene gewoonte heeft
„seer listelyck gaede te slaen, hoe dat ieders consciencie
„gestelt is: of hy te weten, ruym is van consciencie, of
„teer: ende in soo verre hy eene nauwe, ende beangste
„consciencie vind, soo doet hy sijn uysterste beste, om
„die noch nauwer ende banger te maecten, ende op den
„uystersten trap der bangigheden te brengen. (a)

„Maer den goeden geest teenmael anders doende, stelt
„hem recht tegen des vyands opset ende raed; de con-
„sciencie ruymmer en ruymmer maeckende, ist dat den bo-
„sen geest die te seer tracht te benauwen. (b)

In het besonder "benauwt den boosen geest ende ziele,
„die tot geene sonde, noch doodelycke, noch dagelyck-
„sche en wilt verstaen; ja dat meer is, die niet en kan
„geluchten de schaduwe alleen van eenige vrywillige son-
„de: den boosen geest benauwt dese ziele in haer soo ver-
„re te brengen, dat sy haer laet voorstaen sonde te zyn,
„dat in der waerheid geene sonde en is, hoedanig is een
„haestig of onbedacht woord, of gepeys; wederom be-
„nauwt hy de ziele iet goeds doende, bestrydende de selve
met ydel glorie. (c)

Daer tegen werckt wederom den goeden geest geven-
de desen stockregel. "Soo dickwils, als iemand iet be-
„geirende te seggen, of te doen, dat wel over een komt
„met het gebruyck der H. Kercke, ende gevoelen van
„onse voor ouders, ende tot Godts glorie streckt, enig
„gepeys van besyden in valt gelyck ontradende dat te seg-
„gen, of te doen uyt vreesse van ydele glorie, of van enig
„ander sehynbaer quaed; alsdan moet hy sijn herte op-
„heffen tot Godt, ende in dien het hem dunckt, dat soo-
„danig woord of werck tot Gods glorie, of immers
„daer tegen niet en is, soo moet hy hem recht tegen sulcke
„gedachten stellen, ende andwoorden met den H. Ber-
„nardus: noch om u en hebbe ick begonnen, noch om u
„en sal ick het laten. (d)

Gelyck den boosen geest sommige consciencien soeckt
te benauwen, soo soeckt hy mede "sommige conscien-
„tien ruymmer te maecten; op dat dien te voren de dage-
„lyck-

(a) Reg. 4. de scrup. (b) Reg. 5. de scrup. (c) Reg. 4. de scrup. (d) Reg. 5. de scrup.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 135

lycksche sonde verachtete, nu oock van de doodelycke
luttel wercks en soude maecten, ende dagh voor dagh
min daer op en passe. (a)

Maer den goeden geest soeckt die ruyme consciencien
noch nauwer te maecten, teenemael anders doende,
dan den boosen geest. Aldus sal het gebeuren, dat de zie-
le hebbende de peryckelen van beyde de uysterste palen
ontgaen, altoos in een stil middel, en gerusten staet sal
herderen, het welck den goeden geest voorheeft. (b)

Tweede maniere, met de welcke den boosen geest vakt
op de Godt dienende ziele: als hy die niet en kan trecken
van haer goed voornemen door scrupulen, en bedrog,
soo tracht hy dit te doen door verdriet, ten eynde dat
die ziele verflauwe, traeg worde ende vaddig.

Dan sal het geraedig zyn te voorsien de middelen en-
de met meerder neerstigheid die te gebruycken, de wel-
ke tegen het aendryven des verdriets wederstand bieden,
hoedanige middelen zyn ernstelyck bidden, sijne con-
scientie wel ondersoecken, ende eenige penitentie doen.

Ernstelyck bidden: volgens het exempel Christi, die
gestelt wesende in den dood sryd, heeft noch langer ge-
beden. Noch en segt my, dat uw gebed met verdriet
niet en deugt. Den H. Franciscus de Sales acht meer een
once van een goed werck in mistroostigheid, dan een
van twelf oncen in troostelycke soetigheid.

Ander middel is alsdan sijne conscientie ondersoec-
ken, of wy van dit verdriet geene oorfaeck en zyn: Ge-
lyck Jonas vluchtende den roep Gods, oorfaeck was van
het tempeest. Vinden wy dat neen, wy moeten naer Godt
loopen met een betrauwen. *Ist dat ons bert ons niet en
vroegt, soo hebben wy betrauwen op Godt, ende dat wy be-
geiren sullen dat sullen, wy van hem ontfangen.* (d)

Maer vinden wy, dat wy daer van oorfaecke zyn, soo
moeten wy die oorfaecke weg nemen, soedanige oor-
faecken zyn onse dagelycksche sonden, flauwigheid, en-
de onachtsaemheid in onse geestelycke oefeningen, die
niet wel bereydende, ons daer in verstroyende, of de
invalende verstroytheit niet versettende, met geene be-

[a] Reg. 4. de scrup. [b] Reg. 5. de scrup. [c] Reg. 6. de disc.
[d] Joan. 1. 3. 21.

hoorlycke eerbiedinge biddende, om dat wy al te haest willen in foetigheid sitten.

Den H. Gregorius: "wy willen met d'aenschauwinge „af sien, gelyck door eene spleet, wät dat'er in den hemel „omgaet, die niet alleenlyck niet en hebben de bewaerenisse „van onse herten, maer oock niet de bewaerenisse „van ons lichaem: ende voorwaer diekwils sien wy onbetaemelycke dingen, wy hooren ledigen clap, spreken „ydelen clap, slaep ende spyse nemen wy niet tot het ver„verschen, of herstellen der crachten, maer tot gebruyck „der belustinge.

Derden middel, die den goeden geest aenwyft tegen het verdriet, is wat penitentie aenneemen. Want gelyck onsen H. Vader segt: "Vrucht der lyf castydinge is het „verkrygen van eenige gave. (a) Christus vastende in de wildernisse heeft getoont, dat het gebed wel versamelt word met het vasten, ende den H. Chrysofomus noemt het gebed ende het vasten twee vleugelen, waer mede de ziel omhoog vliegt tot het aenschauwen der Hemelsche saecken. Gebruyckt dese dry middelen tegen de dorrigheid, ende het verdriet, ende verhoopt victorie.

Derde maniere, met de welcke den boosen vyand valt op eene Godt-dienende ziele, is de mismoedigheid, welke hy lichtelyck veroorsaect, als men met de voorseyde middelen niet op en doet, schoon men die in het werck stelde, "of als den Heere ons ontrect de „voorgaende „vierigheid der liefde. (b)

Dan, segt den H. Ignatius, "moet men duncken, dat „den Heer ons hier en tusschen aen ons selve laet, om „ons te beproeven. (c) Alsoo heeft Godt Elias beproeft met soo eene mismoedigheid, dat hy sittende onder een Geneverboom: begeirde te sterven, seggende: *O Heere het is my genoeg, haelt myne ziele: want ick en ben niet beter dan myne Vaders.* (d) Zyt ghy beter dan dien grooten yveraer der glorie Gods?

Troost u dan met dat Jacobus segt in sijnen Canoniken brief: *Salig is den man, die bekoringe onderstaet; want als hy sal beproeft zyn geweest, soo sal hy ontfangen de Croone des Heeren.* (e)

Onsen H. Vader geeft noch eenen anderen middel alsdan:

(a) Addit. 10. (b) Reg. 7. de disc. (c) 3. Reg. 19. 4. (d) Cap. 1 12. (e) Reg. 8. de disc.

dan, Grooter neerstigheid om verduelig te blyven ... midsgaders dat de verdueligheid eygentlyck tegen sulcke quellingen slyd, ende teenemael wederstaet. (a) De verdueligheid matigt het misnoegen, soo dat den mensch, daerom niet en laet het voorgenomen goed, noch en doet het quaed ingeven van den boosen geest, dies volgens ontgaet de droefheid, die pleegt voort te komen uyt het laten van het aengenomen goed, ende het doen van het ingegeven quaed.

Derden middel, die den goeden geest geeft, is d'oodmoedigheid oeffenen: want Godt laet die mismoedigheid toe, "Op dat wy teenemael souden seker zyn, dat in onse macht niet en is te verkrygen, of te behouden de vierigheid der devotie, de grootheid der liefde, d'overvloedigheid der tranen, of eenige andere inwendige soetigheid: maer dat dit enckelyck onverdiende gaven Gods zyn, ende by soo verre wy die ons als eygen toeschryven, soo sullen wy vallen in de sonde van hooveerdigheid, ende ydele glorie, niet sonder peryckel van onseligheid. (b)

Gebruyckt dese dry middelen, soo haest ghy u vind mismoedig, ende den duyvel en sal met sijn stryden tegen u niet opdoen.

III. MEDITATIE

*Of Comtemplatie op de Besnydenisse Christi,
opdragt in den Tempel, ende vlucht
naer Egypten.*

BEREY-GE-BED naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Stellen voor sijne inwendige oogen de plaetse, alwaer Christus besneden word, waer hy sijnen Hemelschen Vader word op gedragen, ende hoe sijne Ouders met hem vluchten naer Egypten.

II. VOORSPEL. Gratie vragen, om in die mysterien wel te doorgronderen de genegentheid Christi tot versmaetheid, oodmoedigheid, ende pynelyckheid, ende om hier door tot de selve oock genegentheid te krygen.

EER-

(a) Reg. 8. de disc. (b) Reg. 9. de disc.

EERSTE POINT.

Naer dat vervult waeren de acht dagen, dat het kind soude besneden worden. (a) Overlegt aendachtelyck al, dat dies aengaende geschied is, ende geseyt; al of ghy tegenwoordig waert in de Besnydenisse: namelyck hoe dit lief schaepken word geleyt onder het steene mes der Besnydenisse.

O oodmoedigheid! hoe dat den Soon des eeuwigen Vaders, het heylig, gelyck Gabriel voorseyde, het welck uyt Maria geboren is, het merck crygt der Besnydenisse, merck van eenen sondaer. O versmaetheid! hoe dat hy maer acht dagen oud zynde, sijn Bloed stort. O pynellyckheid.

Is dit, ô Jesu d'onlydelyckheid, die uw Lichaem toekomt om de waardigheid van uwen persoon, ende om uwe Godsalige Ziele? van den eersten oogenblick, dat sy met uw Lichaem vereenigt is, heeft uw Lichaem verdient de gaven der Godsalige Lichamen, die onlydelyck zyn.

Is dat de eere, ende eerbiedinge, met de welke ghy van de wereld in uw' inkomste moest onthaelt worden? Ick mag wel seggen het gene Bernardus segt: "Soodanig, en is het oordeel des werlds niet. (c) Ieder wilt onthaelt worden naer sijne waardigheid met eere, ende lustigheid: Ick den eersten.

TWEDE POINT.

Synen naem is Jesus genoemt, welcken genoemt was van den Engel, eer hy in het Lichaem ontfangen wierd. (d) Eenem naem boven alle namen. Naem, waer in gebogen worden alle de knien der Engelen, ende der Menschen, ende der boose geesten. Naem, aengenaem, ende vloeyende als eenen balssem. Daer om moest het Kindeken besneden zyn. Den balssem en drupt niet uyt de balssem-boomkens, ten zy men daer in snyt. Maer Naem, die het Kindeken soo bitter pyne kost. De bittere ende kostelycke myrrhe en word van den boom niet uytgesweet, ten zy hy berst, of gekerft, of gebroken word.

En

(a) Luc. 2. 21. (b) Serm. de Nat. Dom. (c) Luc. 2. 21. (d) Luc. 2. 22.

En wilt ghy Christen mensch den glorieusen naem van Christen voeren, ende zyn in uwe passien, en vyf zinnen eenen onbesneden?

DERDE POINT.

Naer dat vervult waeren de dagen van de suyveringe van Maria naer de wet Moyse, soo hebben sy Jesum gedragen in Jerusalem, op dat sy hem soude offeren voor den Heere. (a) Overlegt hier weder aendachtelyck, hoe de H. Maget met Joseph, ende haeren lieven Soon reyft naer Jerusalem, let op alles, dat geschied is, geseyt ende gepeyft op den weg, ende het inkomen in de stad: hoe sy koopen, naer dat'er geseyt is in de wet, een paert tortel duyven, of twee jonge duyven. (b) Treckt uyt alles wat goeds.

Namelyck uyt den inwendigen offer, die dit liefkind Jesus dede aen sijnen Hemelschen Vader; hy hadde desen gedaen van dat hy wierd geboren, maer vernieuwt dien offer weder in den Tempel, in het Huys ende aers Paleys sijns Vaders.

My dunckt, dat ick van binnen hoore dit lief kindeken seggen, het welck sijnen voor-Vader David seyde: *In het beginsel van den boeck myns levens is geschreven, dat ick, wven wille soude doen. Mynen Godt ick heb 't gewilt, ende uwe wet is in het midden van myn hert. (c)*

Lief schaepken, moch ick u vragen, weet ghy wel, dat dit is eene soo harde wet? sy en heeft niet voor u, dan een arm, versmaet, ende pynelyck leven, niet dan eene schandelyckste ende aldervreedste dood. My dunckt, dat ick hem hoore andwoorden: *volui*: ick weet het wel, ende ick will' het, en ick false volbrengen, ende volbrocht hebbende sterven met het woord: het is volbrocht.

O ongehoorde dienstwilligheid, ende vrywillige gehoorfaemheid in een kind! ô ongesiene standvastigheid tot'er dood in het volbrengen van d'alderhardste geboden. Waer blyve ick in materie van gehoorfaemheid, die ick schuldig ben aen Godt, ende aen die sijne plaetse houden: moch ick stervende seggen, dat ick mede alles hadde volbrocht.

VIER.

(a) Luc. 2. 22. (b) Luc. 2. 24. [c] Pf. 39. 8.

VIERDE POINT.

Ende siet daer was eenen mensch in Jerusalem, wiens naem was Simeon, ende desen mensch was rechtveerdig, ende Godvreesende verbejdende de vertroosting van Israel, ende den H. Geest was in hem. (a) Ende op sijne gebeden, dat hy voor sijne dood mocht sien de verlossinge van Israel, hadde hy andwoorde ontfangen van den H. Geest, dat hy de dood niet en soude sien, ten waere dat hy te voren hadde gesien Christus, dat is den gefallden des Heeren.

Desen is door den Geest des Heeren gekomen in den Tempel doen de Ouders het Kind Jesus in den Tempel brochten, ... heeft het in sijne armen genomen en Godt gebenedyt, ende geseyt:

Heer laet uwen dienaer naer uw woord in vrede gaen; want myne oogen hebben gesien mynen Saligmaker, den welken ghy hebt bereyd voor het aensicht van alle volckeren, een licht tot verlichtinge der heydenen, ende glorie van uw volck van Israel. Peyst hier met wat eene vreugd de H. Maget, ende Joseph dit hebben gehoort, krygende hier volle bevestinge van dat den Engel hun hadde voorseyt.

Ah wie geve my mede de vreugd, dat ick dit Kindeken, ende mynen Saligmaker soo ontfange, ende soo ontfangende van dese droeve wereld scheyde!

VYFDE POINT.

Simeon heeft Maria ende Joseph gezegent, ende geseyt tot Maria: siet desen is gesielt tot eenen val, ende tot een weder op staen van vele menschen in Israel, ende tot een teecken, waer tegen sal geseyt worden, ende uwe ziele sal een sweerd doorsteken. (b)

Anna de Prophetesse, dochter van Phanuel van Asers geslacht .... op de selve ure overkomende beleed den Heer, en sprack van hem aen alle, die waeren verwachtede de verlossinge van Israel. (c)

Peyst, hoe al het volck dit hoorende verbaest stond, hoe de goede loofden Godt als over het komen van hunnen

[a] Luc. 2. 26. [b] Luc. 2. 34. & 35. [c] Luc. 2. 36. & 38.

DERDE MEDITATIE. 141

men lang verwachten Messias : hoe de quade dit den nydigen Herodes te kennen gaven , die hierom dede alle de kinderen ontrent Bethlehem dooden , hopende daer onder Christus te dooden. Maer den Engel vermaende Joseph in den nacht , dat hy met Jesus , ende syne Moeder soude vluchten naer Egypten.

Let op alles wel aendachtelyck , namelyck op de droefheid der H. Maget in het aenhooren van het voorseggen van Simeon , en het vluchten naer Egypten ; van dan heeft haer hert het sweed van droefheid beginnen te doorsteken.

Soo en is'er in de wereld niet lang blyde te zyn , de droefheid vergalt het al. Maeckt uwe rekeninge daer naer , noch en verheit u te seer in voorspoed , noch en laet u te seer verdrucken door tegenspoed , geeft u in alles over aen de Goddelycke voorsichtigheid. Gelyck Jesus , Maria ende Joseph.

T'samenspraeck naer devotie.

Wat dunckt u , dat ghy vernieuwde uw voornemen van Jesus te volgen in armoede , oodmoedigheid , versmaetheid , lydsaemheid ? het is immers uwen Coning , voorfulcks hebt ghy hem aengenomen , ende vast gestelt hem te volgen. VADER ONS.

O E F F E N I N G E N

Van den selden Dagh.

I. Meditatie op de dry soorten van menschen.

I. Geestelycke Lesse : hoe den boosen geest hem verkleed op sevenderley manieren : maer den goeden geest ondeckt dese, ende leert u recht uyt handelen.

II. Meditatie op de dry trappen van oodmoedigheid.

Bemerckinge op de faecken, waer op beraed valt ende verkiefsinge, ende op de gesteltenisse, die wy moeten hebben, om wel, en sonder veranderinge iet te verkiefsen.

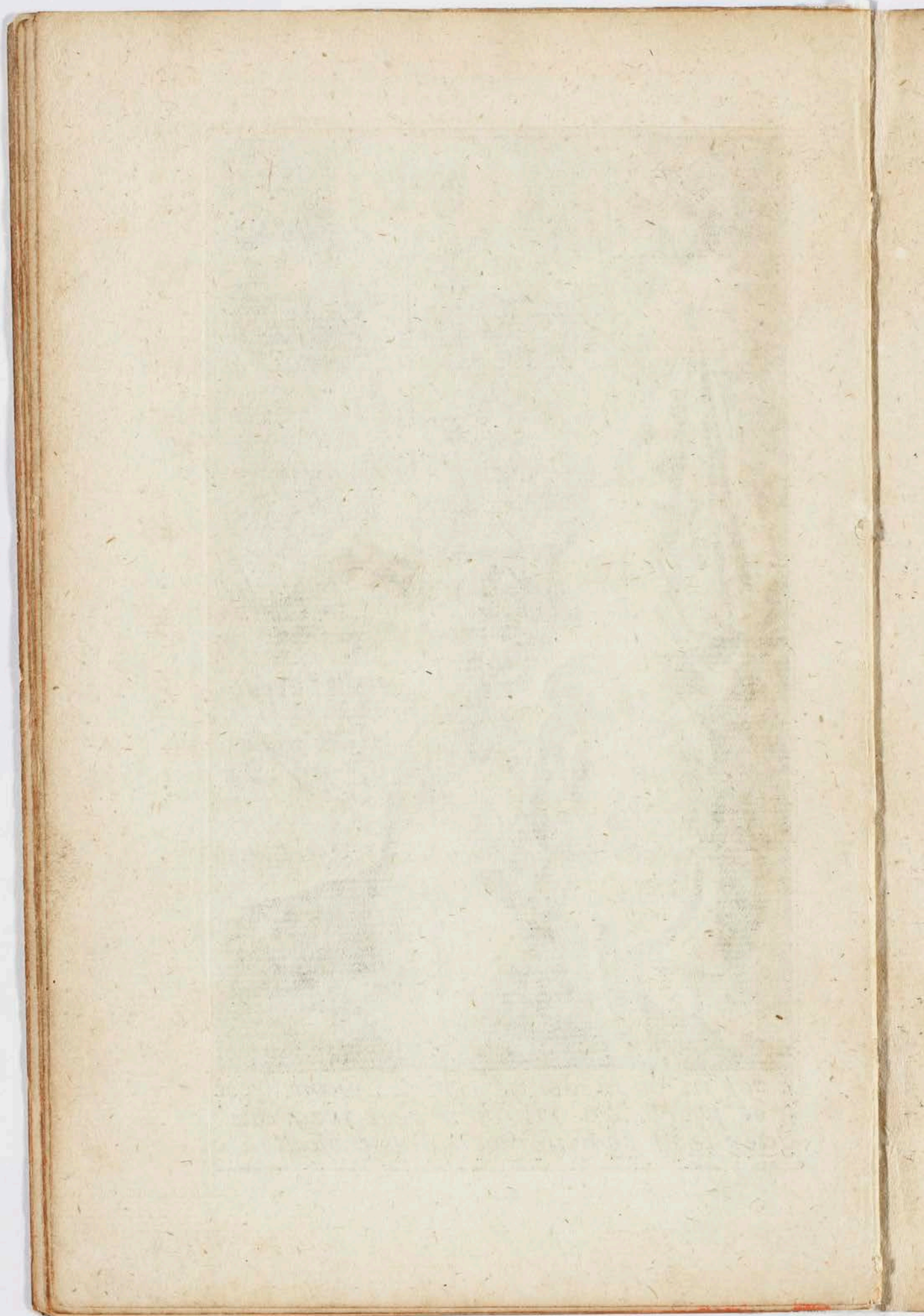
II. Geestelycke Lesse : hoe men het geveynscht ingeven van den boosen geest ontdecken kan, datmen daerom niet en moet laten te doen, dat ons te doen staet, veel min synen staet laten : hoe men alles synen Biechtvader moet te kennen geven, stantvastig blyven in het gebed, ende sy selven overgeven in de schickinge Gods.

III. Meditatie op de verkiefsinge van eenen staet des levens.

Gaet in door denge poorte; want breed
is de poorte, en ruym is den weg, die
daer leyd ter uerdoemenisse. Matt: 7.13.

I. M E D I T A T I E

Op dryderley foorten van menschen , ten eynde wy kiezen van de beste soorte te zyn.

B E R E Y - G E B E D. Naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Voor sy selven in plaetse van de historie dry verscheyde foorten van menschen, die schynen noch eenige forge te hebben van hunne saligheid : by exempel dry coopliden, die gewonnen hebbende thien duysend ducaten , niet tot Gods dienst of glorie, maer nu willende salig worden, hun van dese willen ontmaecken , gevoelende , dat de genentheid tot de selve een groot beletsel is van hunne saligheid.

2. VOORSPEL. Sy selven stellen in de tegenwoordigheid Gods, ende synder Heyligen , seer begeirig zynde, om te verstaen op wat maniere men meest soude Godt behagen.

3. VOORSPEL. Bidden om gratie van te verkiesen 't gene Godt meest behaegt , ende voor ons het alderfaligste is.

E E R S T E P O I N T .

D'eerste soorte begeirt wel de genentheid tot de ryckdommen af te leggen , maer en gebruyckt daer toe noyt de middelen , of bequaeme behulpselen. Dese is gelyck aen eenen srecken, die gefond wilt worden, maer en wilt daer toe geene remedien gebruycken. Wederom is gelyck aen eenen Edelman, die segt te willen den Coning dienen,

nen, maer en wilt noch te velde trecken, noch eenige stercke plaetse bewaren, noch iet anders doen ten dienste van den Coning.

Niemand van verstand en sal seggen, dat dese eerste soorte van menschen ernstelyck begeirt syn eynde te bekomen; want alle, die hun eynde willen bekomen, gebruycken middelen tot hun eynde. Maer noch dien Coopman, noch dien siecken, noch dien Edelman en gebruyckt middelen tot syn voorgenomen eynde. Soo en wilt dan geen van dese dry syn eynde ernstelyck bekomen. Dese redeninge en is niet te wederleggen.

T W E E D E P O I N T .

De tweede soorte wilt wel eenige middelen gebruycken, maer die alleen, de welcke hem aenstaen. By exempel den tweeden coopman wilt hem wel quyt maecken de genegentheid tot syne thien duysend ducaten, maer wilt die hardneckelyck vast houden, en Godt eerder trecken tot synen eygen wille, als verlatende dit beletsel synder saligheid, den roep Gods volgen.

Dese is wederom gelyck aen eenen siecken, die geen medicynen en wilt nemen, dan die hem smaekelyck zyn, ende aen eenen edelman, die den Coning wilt dienen, ende het land beschermen, maer niet met syn ongemack, of peryckel van syn leven.

Wat dunckt u, willen dese hun eynde bekomen, hunne saligheid, gesonthed, en dienst van den Coning? Ghy sult my andwoorden, dat neen: want het kan geschieden, dat den dienst van den Coning ongemack vereyscht, ende sy selven te stellen in peryckel: dat de gesonthed niet en kan bekomen worden sonder bittere medicynen, noch de saligheid sonder iet, dat desen rycken niet aen en staet.

In soo een geval en wilt dese tweede soorte van cooplieden, siecken, of edelmans de middelen niet gebruycken, die hun kunnen brengen tot hun eynde. Ergo soo en willen sy niet ernstelyck hun eynde; want die sijn eynde ernstelyck wilt bekomen, die wilt daer toe alle noodige middelen gebruycken.

DERDE POINT.

De derde foorte wilt alle noodige middelen gebruycken geene uytgefondert. By exempel den derden Coopman wilt teenemael verfaecken de quade genegenheid tot fyne thien duysend ducaten, is even gereed om dese te laten, of te behouden, naer dat hy door Gods ingeven, of de rechte reden sal bevinden, dat het meer strecken sal tot den Goddelycken dienst. Desen derden alleen wilt ernstelyck fyne genegenheid laten: vermids hy tot alle middelen gereed is.

Soo wilt eenen siecken ernstelyck fyne gefondheid, die alle noodige medicynen wilt nemen, hoe bitter, ende walgachtig die oock zyn, ende eenen Edelman wilt absolutelyck den dienst van synen Coning, ende 's lands welvaeren, die bereyd is alle ongemacken te onderstaen ende alle peryckelen, te peerd, ende te voet; te lande, ende ter zee; want die alle middelen dienende tot hun eynde willen gebruycken, die willen hun eynde bekomen. Dit wilt dese foorte, soo wilt sy dan absolutelyck haer eynde.

VIERDE POINT.

Vraegt eens u selven af, rechtzinniglyck, ende in de tegenwoordigheid Gods, voor den welcken niet en is te geveynsen, van wat foorte ghy tot noch toe zyt geweest in het bekomen van uwe saligheid? in het uyt roeyen der sonde, aen de welcke ghy meest vast zyt? in Christum naer te volgen, als uwen Heer ende Coning in armoeede, versmaetheid, oodmoedigheid, lydsaemheid? Leeft uwe goede propoosten van de laetste exercitien, en die gelesen hebbende, vraegt u selven, of ghy die allegader hebt in het werck gestelt? Bevind ghy, dat ghy daer qualyck twee of dry en hebt in het werck gestelt: soo schilt het weynig, of ghy en zyt van d'eerste foorte: uwe propoosten selfs overtuygen u.

Wederom vraegt u selven, of ghy dit jaer u wel eene sonde hebt quyt gemaect, of eene bestandige deugd bekomen?

K

komen?

komen? ende nochtans waert ghy in uwe voorgaende exercitien, en zyt nu in de tegenwoordige, vol begeirten van u quyt te maecten uwe sonden, ende de tegenstrydende deugden te bekomen. Geloofft my, 't en zyn de begeirten niet, die de menschen deugdelyck maecten, maer het gebruyck der middelen, het uytroeyen der sonden, ende het bekomen der deugden maect de menschen deugdelyck. Wat middelen hebt ghy dies aengaende gebruyckt? geene of seer weynige, ende die alleen, die my aenstonden. Soo zyt ghy dan ten hoogsten van de tweede soorte. Die van de derde soorte zyn, willen alle middelen, en setten alle middelen in het werck, van dese soorte en zyt ghy niet.

Bekent dan voor Godt in alle eenvoudigheid uws herten, dat ghy geenfins en waert van dese derde, ende beste soorte, Ichoon ghy dit u liet voorstaen. Zyt beschaemt, dat ghy met het doen uwer exercitien van soo veel jaeren noch niet en zyt gekomen tot dese derde soorte. Vraegt oodmoedelyck om vergiffenisse, ende gratie van beteringe.

V Y F D E P O I N T.

Dat eenen Biecht-Vader eenen Coopman soo dickwils hadde gesocht af te preken syne ongeregelde genegenheid tot syn geld, als Godt u heeft afgepreeckt de sonden, aen de welcke ghy noch vast zyt, of aengepreeckt de tegenstrydende deugd, hy soude dien Coopman daer laten, seggende, dat hy tydt, en moeyte verliest: ende hy soude waer seggen. Wat wilt ghy, dat Godt van u segge? wilt ghy, dat Godt u verlate? Heere Jesu neen, oeffent noch een weynig tydt uwe langmoedigheid.

Dat eenen Doctoer, die den siecken voor niet dient, sag, dat den siecken niet en wilde gebruycken de voorgeschreven medicynen, hy liet hem liggen, ende oeffende syne liefde ten opficht van andere verlaten siecken, die hem gehoorfaem zyn. En dien Doctoer soude wel doen. Wilt ghy dat Godt u laet liggen in de siekten uwer ziele? Heere Jesu neen, oeffent noch een weynig uwe langmoedigheid.

Dat

Dat eenen Veldheer bevond, dat synen Officier geene van syne orders en volgde, wat soude hy met desen doen: peyft dit eens; ende aengesien ghy u hebt opgedragen om Christus te volgen als uwen Coning ende Veldheer, peyft eens, wat hy met u sal doen, als ghy voor hem ten oordeel sult verschynen.

T'samenspraecke.

Heere *Jesu*, ick will' alle uwe orders volbrengen, ende in het werck stellen alle de goede propoosten, die ghy my hebt doen maecken, om u naer te volgen in armoede, versmaetheid, oodmoedigheid, ende lydsaemheid. Ten minsten in het laten van myne sonden. *Den Heere*: het en is niet genoeg te seggen: ick will' alle, die goede propoosten in het werck stellen, maer ghy moet die met'er daed in het werck stellen. Die ernstelyck wilt, die wilt alle middelen gebruycken, om te komen tot het gene hy ernstelyck wilt.

Heere *Jesu* ick sal dese allegader gebruycken. *Den Heere*. Het selfste seyde ghy voorleden jaer in uwe exercitien, ende nu bekent ghy selfs, dat ghy die niet en hebt gebruyckt. Heere *Jesu* het is soo, vergeeft het my noch dit jaer, ghy hebt den onvruchtbaeren Vygeboom noch een jaer laten staen in uwen wyngaerd. *Den Heer* maer soud ghy derven seggen, dat den wyngaerder seyde: *Ist dat den Vygeboom geene vruchten voort en brenge: soo sulde hem in het toekomende afhouwen?* (a) Zyt dan voortaan van de derde, ende beste soorte van menschen, die alle middelen gebruycken tot hun eynde. Heere geeft my daer toe crachtige gratie. VADER ONS.

S C H I E T - G E B E D.

Siet het zyn nu dry jaeren, dat ick kome, soeckende vruchten op den Vygeboom, ende ick en vinde geen: Daerom houwt hem af; want waer toe beslaet hy d'aerde. (b)

(a) Luc. 13. 9. (b) Luc. 13. 7.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE:

Hoe den boosen geest hem verkleed op sevenderley manieren, maer den goeden geest ontdeekt dese, ende leert u rechtuyt handelen.

DEN H. Ignatius gevende noch andere regelen tot volder kennisse van verscheide geesten, segt, "dat „den boosen geest heeft voor gewoonte, dat hy sich ver- „anderende in eenen engel des lichts, ende hebbende nu „de kennisse van de Godvruchtige begeirten der ziele, „eerst die involgt ende pryft, maer stracks daer naer treckt „tot sijne verdraeyde begeirten; want hy geveynst van het „beginfel, dat hy de goede ende heylige gedachten van „den mensch volgt, ende onderhoud, maer daer naer heb- „bende hem allengskens getrocken in de verborgen stric- „ken van sijn loos bedrog, houd hem met die vast ge- „bonden. (a)

Eerste verkleedinge, ende eersten strick van den boosen geest: siende eenen mensch besig, om meer ende meer sijne consciencie te suyveren, volgt hy hem in, ende doet hem ondersoecken, of hy alles heeft gebiecht, alle versochte omstandigheden daer by geseyt; of den Biechtvader alles wel heeft verstaen, of het berauw genoegsaem is geweest, ende soo voort.

Hier door maect den boosen geest desen mensch benauwt, ende doet hem geduriglyck loopen by sijnen Biecht-Vader, ja vele andere Biecht-Vaders (want dufdanigen ongerusten mensch loopt by vele Biecht-Vaders) ende schoon sy allegader gebieden, dat hy soude gerust zyn, oordeelt hy, dat hy niet en mag gerust zyn.

Hier heeft den boosen geest desen in den strick van laetdunckentheid, hooveerdigheid, ende hardneckigheid, stellende sijn oordeel voor het oordeel van die veel wyser zyn. Den boosen geest heeft hem daer en boven in den strick van een quaed gevoelen van Godt, gelyck of Godt waere eenen rechter, die noyt en is voldaan, die soeckt eenen

[a] Reg. 4. ad plen discret.

nen knoop in eene biese, die geduriglyck kyft en kreyt, de consciencie knaegt, ende vervaert maect met d'helsche straffe. Ja den boosen geest doet hem somtyds peysen: wie soude soo eenen Godt altydt dienen? ô schalckheid!

Maer den goeden geest (vindende dat den mensch volbrocht heert al, dat in den suyperenden weg geseyt is) doet desen vergeten al dat voor by is, gelyck Paulus segt, en hem uyt strecken tot het toekomende: hy doet hem niet meer peysen op de gebiechte sonden, maer op het beteren der selve, ende het bekomen der deugden: (a) Den goeden geest doet hem voort loopen, ende seggen met David: *Den weg uwer geboden hebbe ick geloopen, als ghy myn herte verbreyde.* (b)

Ick segge, volbrocht hebbende al, dat vereyscht word in den suyperenden weg; want het blyckt uyt het Concilie van Trenten, "dat'er niet anders in de H. Kercke en word verfocht van de leetwesige, dan dat een ieder (naer dat hy neerstelyck sal hebben sy selven uytgeschut, ende doorsien alle vauwen, ende schuyelhoecken sijnder consciencie) hy die sonden biechte, met de welcke hy indachtig is, dat hy den Heere sijnen Godt doodlyck heeft vergramt. (c) Dit is immers geschied in den suyperenden weg.

Maer genomen, sal dusdanigen ongerusten mensch seggen, ick onwetende eene doodsonde niet en hadde indachtig geweest, en dat ick soo quame te sterven? Dat desen hoore, wat daer terstond volgt: "maer de overbleven sonden, die niet te voren en komen aen iemand, die hem neerstelyck onderfoeckt, worden verstaen in het gemeyn in dese biechte gesloten te zyn. Wat wilt men meerder gerustigheid, dandit claer seggen van d'algemeyne vergaderinge der H. Kercke.

Tweede verkleedinge, ende tweeden strick vanden boosen geest, siende eenen mensch ontfteken met den yver der rechtveerdigheid, lyfcastydinge, ende van te doen kloecke wercken voor Godt, ontfteeckt hy desen noch meer, tot dat hy hem teenemael uytmergelt, en onbequaem maect tot het gene hy moet doen, ende soo brengt

K 3

hy

[a] Ad Philipp. 3. 13. [b] Ps. 116. 32. [c] Sess. 14. c. 5.

hy hem tot ledigheid, op pretext van syne verloren crachten te hernemen, hy brengt hem in verdriet, ende wankelbaerheid.

In de levens der oude Vaders staet, dat eenen Jongeling hem voelende bekoort tot vleeschelycke genoegten, hadde voor hem genomen sy selven uyt te mergelen met arbeyd ende lyfcastrydinge; en dede dit soo heftig, dat hy sieck te bedde viel, ende Godt liet toe, dat de tentatie groeyde, tot dat eenen ouden discreten Monnick hem rade een matig eten, ende in het gebed de saecke aen Godt te bevelen, hy dede het, ende de bekoringe hiel op.

Niet alleenlyck en brengt u desen onmatigen drift tot dese qualen, maer hy berooft u van uwe inwendige rust, die Godt de menschen in sijne geboorte dede aensseggen als het alder gewenschte goed, ende hy maect u onbequaem tot syvaere wercken, waer toe Godt u soude gebruycken. En maecten u uwe penitentien daer toe niet onbequaem, den boosen geest soeckt u daer door te brengen tot eene verwaentheid, ende misachten van die soo streng niet en zyn over hun selven, dan ghy: sy maecten u bequaem tot het bedrog des duyvels.

Hero eenen ouden Eremyt hadde vyftig jaeren seer strengelyck geleest, noch en wilde iet laten van sijne strengigheid: hy weygerde op Paeschdagh met d'andere hem wat te vermaecken. Den duyvel veropenbaerde hem in de gedaente van eenen Engel, rade hem (gelyck hy eertyds wilde Christus raden) dat hy sy selven sou werpen om leeg in eenen diepen put. Hero doet het, word'er uytgetrocken half dood, ende wat d'andere hem vermaenden, aldan ten minsten het bedrog des duyvels te bekennen, en heeft het noyt willen doen, ende is hardneckig gestorven.

Derde verkleedinge, ende derden strick vanden boosen geest. De slappe zielen preeckt hy aen meerder slappigheid onder den deckmantel van discretie, seggende: men moet niet meer doen, dan den gemeynen man en doet. Den tydt der Heyligen is voor by, men moet al stillekens gaen soude men lang gaen. Alsoo maect hy die traeg zyn in het overwinnen van hunne quade genegtheden slap, tegen de

voor

voorvallende moyelyckheden, ende onachtlaem in alle verstervingen.

Maer den goeden geest stelt hem hier tegen. *Volgt de beste gaven, ende noch wyse ick eenen hoogeren weg.* (a) *Van de dagen van Joannes den Dooper lyd het ryck der Hemelen geweld.* (b) *En weet ghy niet, dat die in de loop-plaetse loopen, allegader loopen, maer eenen ontfangt den prys? loopt soo, dat ghy mocht verkrygen.* (c)

Vierde verkleedinge, ende vierden strick vanden boosen geest, dat hy ons tracht besig te houden met dat ons quaed doet groeyen. Zyn wy eygen zinnig, hy houd ons besig met hooge aenschauwingen, hy salons daer in verlichten, ende troosten, om ons tot ydelheid te brengen, hy houd ons besig met ons onderfoeck te doen op al te precis te zyn, of op gebreken, die eygentlyck geene gebreken en zyn, of soo groot niet dan andere, waer aen wy vast zyn, en dit om ons gelyck te maecken aen Scriben ende Phariseen *uyt sifende eene mugge, ende doorswiggende eenen kemel.* (d)

Maer den goeden geest leert u meer uyt zyn om veel goeds te doen, dan om veel goeds te weten. Hy segt u door den Wyfeman: *en wilt niet te veel rechtveerdig zyn, noch wyser dan het van noode en is.* (e) Wat sonde ghy eerst voor al moet uytroeyen, hebt ghy nu gesien in de voorgaende bemerckinge, roeyt die uyt.

Vyfde verkleedinge, ende vyfden strick vanden boosen geest, dat hy ons besig houd met t'oordeelen wat andere te doen staet, onsen evennaesten te berispen, of dien te leeren. Den onderfaet houd hy besig met het geen den oversten te doen staet, veroorsaekende onder deckmantel van yver, murmuratie ende stooringe.

Maer den goeden geest doet hem op sy selve letten: *Medecynmeester geneest u selven.* (f) *leert eerst uw huys bestieren,* (g) uwe consciencie segge ick, ende doen het gene ghy moet doen: nu zyt ghy onderfaet: dit sal Godt (quaemt ghy nu te sterven) alleen van u afeyfchen. Soude het niet belagchelyck zyn, dat iemand sijnen neus wilde steken in den pot van alle sijne gebueren, en voor sijnen pot niet eens

K 4

[a] 1. Cor. 12. 31. [b] Matt. 11. 12. [c] 1. Cor. 9. 24. [d] Matt. 23. 24. [e] Eccl. 7. 7. [f] Luc. 4. 23. [g] 1. Tim. 5. 4.

beforgt en waere, die mocht sonder eten wel slapen gaen; ende ghy bemoevende u alleen met een ander, ten oordeel gaen sonder u selven te hebben voorfien van dat ghy moet eten eene lange eeuwigheid.

Sesde verkleedinge, ende sesden strick vanden boosen vyand, dat hy ons voorhoud het goed van die in ongeluckycken staet zyn; by exempel aen de gehoude het geluck der Religieusen, ende aen de Religieusen het geluck der gehoude; Tot geen ander eynde en doet hy dit, dan om aen beyde hunnen staet tegen te maecken, aen de gehoude hun houwelyck, ende houwelycke forge, ende aen de Religieusen achterlaten hunne Religieuse oeffeningen ende te doen peysen op de wereld.

Maer den goeden geest sluyt onse oogen, om te sien een anders goed, welck goed ons geen goed en doet, maer doet die open, om te sien het goed van onsen staet, om dit wel waer te nemen, daerom segt Petrus, *Broeders weest soo veel te neerstiger, dat ghy door goede wercken uwen roep, ende verkiesinge mocht seker maecken. Laet d'andere in hunnen staet volmaeckt ende gelukkig zyn*: (a) dese volmaektheid en vraegt Godt niet van u. Zyt ghy volmaeckt in uwen staet; ende leeft ghy te vreden met uwen staet, ghy vind daer in oock al heyligen.

Sevenste verkleedinge, ende sevensten strick van den boosen vyand, dat hy ons doet vervallen in al, dat wy voor hebben, op onsgemack, genoegte, zinnelyckheid, ende grootachtinge, waer toe hem sterck helpt ons eygen liefde, ende baetfoeckerye. Wy seggen wel, dat wy in alles Godt foecken, maer wy zyn bedrogen, ende door den boosen geest, ende door onse eygen liefde.

In wercken van Godvruchtigheid ende Bermhertigheid foecken wy onse grootachbaerheid. Het gene blyckt uyt dat wy niet gesien zynde of gehoort, de selve wercken soo vieriglyek niet en souden doen. Eenengeoeffenden Eremyt woonende buyten in eene cluyse, en stond soo precis niet op tot de morgen getyden, gelyck als hy woonde met d'andere. Hy vraegde den Oversten hoe dit quam? Desen andwoorde: om dat ghy nu niet gesien en word, gelyck als ghy in't Clooster by ons waert.

In

[a] 2. Pet. 1. 19.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE. 153

In alles te doen op sijnen gestelden tydt volgen wy onsen zin. Het gene blyckt uyt dat wy moeyelyckheid hebben, als wy door de gehoorfaemheid daer van worden geroepen. Gaet soo voort tot al wat ghy doet ende lyd, ende ghy sult sien, dat u den boosen geest, ende uwe eygen liede wys maecken, dat ghy Godt soeckt, ende inder waerheid soeckt ghy u selven, uwen eygen zin, ende achtbaerheid.

Maer het is eygen aen den goeden geest ons hert te suyveren van alle eygen liefde ende baetsoeckerye. "En iegelyck moet hem, segt O. H. Vader, vast laten voortstaen, dat hy soo grooten voortgang doen sal in geestelycke oeffeningen, als hy hem sal ontrocken hebben aen de liefde sijns selfs. (a)

Hebt ghy u noch niet van dese uytgeydelt, doet het in de Meditatie van de dry trappen van oodmoedigheid, waer van den derden trap is, niet anders in alles voor hebben, als Christogelyck worden, "ende liever met hem die arm, veracht, ende bespot is geweest, de armoede, versinaetheid, ende den naem van dwaes omhelsen, dan ryckdommen, eere ende opinie van groote wysheid. (b) Die soo verre gekomen is, is immers suyver van alle eygen liefde ende baetsoeckerye.

I I. M E D I T A T I E

Op de dry trappen van Oodmoedigheid.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Sy selven verbeelden Christum te hooren seggen tot syne discipelen: *Leert van my, dat ick sachtmoedig ben, ende oodmoedig van herten, ende ghy sult ruste vinden in uwe zielen.* (c)

2. VOORSPEL. Hertelyck bidden den goedertieren Godt, dat het hem gelieve ons verstand te verlichten, ende onsen willen te stieren tot het gene meest is t'fynder glorie, ende onse saligheid,

EER-

[a] In sine 2. sept. [b] Medit. de trib. grad. humil. [c] Matt. 11. 29.

E E R S T E P O I N T .

Eerften trap van oodmoedigheid noodig ter faligheid,
 „dat ick my teenemael onderworpe, om Gods wet vol-
 „komelyck t'onderhouden; ende dat ick, al mocht ick
 „oock daer mede de gandsche wereld winnen, of het te-
 „genwoordig aldermeeste peryckel van de dood ontgaen:
 „geen gebod des Heeren, of der menschen, 't welck my
 „op dood sonde verbind, bedachtelyck en overtrede. (a)

T'samenpraek.

Ick hope mynen Heer ende Godt, dat ick nu ben op
 desen eersten trap. Ist dat ick daer op somtyds niet en
 hebbe geweest: gelyck ick insiende myne voorgaende
 sonden oodmoedelyck bekenne, dat ick daer op niet en
 hebbe geweest, het welck my leet is: ick stelle nu vast
 in de tegenwoordigheid van uwe Goddelycke Majesteyt,
 dat ick met uwe gratie daer op blyven sal. Al mocht ick
 de geheele wereld winnen, of het peryckel des doods ont-
 gaen, ick en sal niet een gebod overtreden, dat my op
 dood sonde verbind. Maer om dat ick my door my sel-
 ven niet en kan wederhouden van soo een gebod niet
 t'overtreden, soo bidde ick uwe goedertierentheid, dat
 ghy my verstercke met desen uwen *principalen Geest*. (b)

T W E E D E P O I N T .

„ Tweeden trap van oodmoedigheid, dat ick met ee-
 „nen gestadigen moed zy even toegedaen, en de genegen
 „tot ryckdom, of armoede, tot eere, of schande, tot
 „lang leven, of kort leven: soo, waer even groote glo-
 „rie Gods is, ende myne faligheid, dat ick om geen
 „menschelyck geluck, Godt geve hoe groot het oock zy,
 „noch om eenig quaed oock niet om myne eygen dood,
 „my oyt daer toe en late brengen, dat ick soude bestaen
 „te doen eene kleyne ende vergevelycke sonde. (c)

T'sa-

(a) S. Ign. 1. gradu humil. (b) Pf. 50. 14. (c) S. Ign. 2. gradu humil.

T'samenſpraeck.

Heere mynen Godt, ende alder toegedaenſten Vader, ick en derve niet ſeggen, dat ick my bevinde op dien tweeden trap, maer dit ſegge ick: wille ick zyn uwen beminden ſoon: ſoo is't meer dan reden, dat ick uwen wille meer achte dan alle ſchepſelen; aengeſien in het volmaectt volbrengen van uwen alderheyligſten wille gelegen is uwe glorie, ende dat oock het minſte van uwe glorie overtreft al myn gemaect, genoegte, ende achtbaerheid. Deſe allegader verſaecte ick mynen Godt, als ick deſe niet en kan hebben, ten zy met eene vrywillige dagelyckſche ſonde.

Boven dien in wat miſerien, vuyligheden ende onge-ruſtigheden en ben ick niet gevallen met alle myne dagelyckſche ſonden, in wat eene ruſte ende peys des herten en ſal ick my niet vinden, blyve ick op deſen tweeden trap der oodmoedigheit: liever alle goed verlieſen, ende alle quaed onderſtaen, dan u mynen Godt, om het een of het ander met eene bedachte dagelyckſche ſonde te vergrammen. Wat eenen trooſt, verlichtinge in myn verſtand, vroomigheit in mynen wille, ende Vaderlycken toeficht op my, en hebbe ick van u mynen Godt ende Vader niet te verwachten. Ick ſtelle dan vaſt in uwe Goddelycke tegenwoordigheit, u noyt met eene bedachte dagelyckſche ſonde te vergrammen.

Den Heer. Soon wilt ghy in dit uw voornemen vaſt blyven ſtaen, ſoo moet ghy zyn onbeſcheyden tot alle geſchappen dingen, ſoo waer daer even groote oorſaek is van myne glorie, en uwe ſaligheit. (a) Deſe myne glorie, ende uwe ſaligheit, moeten u alleen doen hellen naer ryckdom, genoegte, eere, ende lang leven; want helt ghy daer naer meer om andere menſchelycke redenen, terſtond ſult ghy van deſe vervoert worden tot onbedachte, ende daer naer tot bedachte dagelyckſche ſonden. Mynen Heer ende Godt, ick hebbe immers in d'eerſte meditatie mynder exercitien getracht my te brengen tot deſe onbeſcheydentheid,

Den(a) Ed. *ibid.*

Den Heer. Houd u daer in, maer foo, dat ghy (als ghy u bevind in het midden der ryckdommen, gemack, ende eere) altydt hebt voor oogen alleen myne glorie, of uwe saligheid, ende als ghy bevind, dat iet anders u soude bewegen tot ryckdom, gemack, ende eere, verfaeckt dit terstond. Heere mynen Godt van nu af verfaecke ick dit, en met'er herten kleve ick u alleen aen.

D E R D E P O I N T.

Derden trap van oodmoedigheid: zynde nu gekomen op de twee eerste, van noyt met eene dood sonde, noch dagelycksche te overtreden de wet Gods, dat ick trede op den derden trap der oodmoedigheid, hier in bestaende, (a) "dat ick, al hoe wel het waere even groote eere Gods, dat ick arm waere, veracht, ende bespot, of "dat ick ryck waere, geacht, ende geëert, ick nochtans "liever sal omhelsen d'armoede, versinaetheid, ende den "naem van dwaes, om Christo gelycker te worden, die arm, veracht, ende bespot is geweest; dan omhelsen de ryckdommen, eere ende achtbaerheid van groote wysheid.

Onderfoeckt u nu aendachtelyck, of ghy oyt hebt getreden op desen derden trap der oodmoedigheid: of ghy daer op nu wilt treden: of ghy daer op voortaan sult blyven vast staen? legt dit eens aendachtelyck in het beraed: Want om salig te worden is het genoeg te blyven op den eersten trap van oodmoedigheid, om niet dat leeft tegen den Goddelycken wille te doen met eene doodsonde. Al hoe wel desen niet en is sonder peryckel: vele niet trachtende voorder te treden, zyn van desen eersten trap gevallen.

Den tweeden trap van tegen Gods wet niet te doen met eene bedachte dagelycksche sonde verskert u noch meer van uwe saligheid, ende streckt meer tot Gods glorie; maer den derden trap maect u gelyck aen Christus uwen Coning ende Veldheer. Welcken trap kiest ghy?

Tsa.

T'Samenspraeck.

Heere mynen Godt, wat kan ick anders kiezen, dan desen derden trap der oodmoedigheid, dan in alles gedreven te worden door eene begeirte van gelyck te worden aen uwen Soon, die ghy my geeft voor leydsman tot het eynde mynder scheppinge. Ick hebbe hem nu aengenomen voor mynen Coning ende voor mynen Veldheer. Ick hebbe nu vast gestelt alle middelen te gebruycken om hem te volgen, den crachtigsten middel van alle middelen is, nergens door beweegt te worden in alle mynen handel, dan door de begeirte van in alles gelyck te worden aen uwen Soon.

Doch ick vreesse voor d'uytwerckinge. Het eerste, het welck den duyvel my pleegde te seggen (als ick my naer d'exercitien wilde ontrecken aen ryckdommen, gemack of eere) was: ghy en zyt daer toe niet verbonden, noch op dood-fonde, noch op dagelycksche sonde.

Den Heere: Steeckt dit voortaan uyt uw hoofd, maer kiest ghy den derden trap: peyst alleen om my gelyck te worden uwen Coning ende Veldheer. VADER ONS.

Leest uyt Thomas à Kempis 3. Boeck 32. ende 54. cap.

B E M E R C K I N G E

Op de saecken vvaer opberaed valt ende verkiesinge; ende op de gestelienisse, die vvy moeten hebben, om vvel en sonder verandering te verkiesen.

NAer het aenroepen van den H. Geest. Stelt u in de tegenwoordigheid Gods, ende bidt meer als oyt om gratie.

Bemerckt ten eersten, datmen profytelyck sy selven beraed op saecken, die goed zyn, of die ten minsten onbescheyden zyn, en kunnen dienen tot wat goeds. Op quade dingen en moet men selis niet andwoorden, veel min raed slaen. Nabuchodonosor wilde Ananias, Misaël, en Aza-

Azarias brengen tot het acnbidden van sijn beeld, ende gaf hun tydt van beraed tot dat men soude geven het geluyd der schalmeyen. Anders dreygde hy hun met het brandende forneys; maer sy andwoorde seer wel: *het en is niet van noode, dat wy op dese dingen andwoorden: onsen Godt die wy eeren kan ons trecken uyt het forneys van het berennende vier, en uyt uwe handen, ô Coning, verlossen.*

Andwoord ghy insgelycks, als iemand met drygemerten u praemt te leggen in beraed het gene quaed is. Het en is niet van noode, dat wy op dese dingen ons beraeden.

Bemerckt ten tweeden, dat men op saecken, die quaed zyn, mag beraed nemen in geval, dat'er van twee quaden een quaed noodsaeckelyck te kiezen is: wie en weet niet het spreek-woord: van twee quaden moet men het minste verkiesen.

Daerenboven valt beraed, ende verkiesinge op saecken, die quaed zyn, om te vinden wat quaed van vele quaden eerst is uyt te roeyen, of t'overwinnen. Soo slaen de genees-meesters raed als eenen siecken veel qualen heeft, wat quaed sy voor eerst sullen overwinnen. De sonden zyn qualen der ziele: soo hebt ghy in de bemerckinge van gisteren raed geslagen, wat sonde ghy voor alle andere sonden soud trachten uyt te roeyen.

Bemerckt ten derden, dat'er beraed valt, ende verkiesinge op de middelen waer mede men kan het goed bekomen ende 't meeste quaed ontgaen, of uyt roeyen eene sonde, die men nu gesien heeft, dat voor alle andere sonden moet uyt geroeyt zyn.

Bemerckt ten vierden, dat'er beraed valt, ende verkiesinge op onbescheyde saecken, die uyt haer selve noch goed, noch quaed en zyn, maer goed gemaect worden, of quaed, door het goed, of quaed gebruyck, het welck wy daer mede doen, eten en drincken is uyt sy selven onbescheyden, maer word goed of quaed, na advenant het wel, of qualyck genomen word; het tydelyck inkomen insgelycks 't zy van eygen, 't zy van geestelyck inkomen, is goed of quaed, na advenant het gebruyck, ende het besteden des selfs goed is, of quaed.

Dies volgens is'er materie van beraed, ende verkiesinge,
1.oe

hoe men het eten ende drincken, ende het inkomen wel sal gebruycken. Daerom geeft den H. Ignatius regelen van het matigen des nooddrifts, ende het uytreycken der aelmoessen

Bemerckt ten vyfden, dat'er beraed valt, ende verkiefinge op faecken, die uyt haer selve goed zyn, op wat deugd men het stellen wilt naer d'exercitien, want al zyn alle deugden goed, nochtans en kunnen sy niet al te samen bekomen worden, ende d'eene deugd is ons dickwils noodfaeckelycker, dan d'andere, gelyck wy fagen in de bemerckinge van gisteren. Op de middelen inlycks valt'er beraed, door de welcke wy tot die deugd kunnen geraecken.

Bemerckt ten fefden, dat het principaelste beraed valt op het verkiefen van eene maniere of staet van leven; want al zyn alle staten goed, ende den houwelycken staet en den geestelycken staet in de wereld, ende buyten de wereld in eene religieuſe familie, nochtans en dienen deſe niet alle foorten van menſchen. Dat sommige getrauwte hadden geweest, die qualyck hebben geleeft in Cloosters, miſſchien hadden sy ſalig geweest. Het ſelve ſoude men kunnen ſeggen van sommige die getrauwte zyn geweest, ende beter in een Clooster dienden.

Wat dunckt u, eer den eenen ſtaet, of den anderen word aengenomen, en is het niet redelyck, dat het een ende het ander wel word overleyt? niet alleen en iſt niet redelyck, dat dit eens gedaen worde, maer dickwils ende langen tydt: het moet lang in beraed geleyt worden, dat maer eens en moet gedaen worden, men word maer eens Priester, eens Religieuſ, ende die trauwt moet 't maer ſtellen op eens te trauwen. Ick geve u op dit beraed de naefte meditatie.

Bemerckt ten ſevenſten, dat'er beraed valt op het verbeteren van eenen ſtaet van leven, waer in men alreede is, ende waer uyt men niet en kan. Syn hoeft breken met by ſy ſelven te beraden, hoe men uyt eenen aengenomen ſtaet komen ſal, achte ick voor ſottigheid, ende is oorfaecke van onpeys met ſy ſelven, ende waer mede men is ingeſchipt. *Daerom bidde ick u lieden*, ſegt den Apoſtel Panlus, *gevangen in den Heere, dat ghy waerlyck wandelt naer den roep, waer door ghy geroepen zyt.* (a) ende den H.

Petrus

[a] 1. Cor. 7. 20.

Petrus segt oock, *Daerom Broeders weest soo veel te neerstiger, dat ghy door goede wercken mocht uwen roep ende verkiejinge seker maecten.* (a)

Op de beternisse van den staet uwes levens loopen meest uwe exercitien, al is het verkiesē van eenen fekeren staet des levens, het tweede eynde van d'exercitien volgens den tytel, die den H. Ignatius geeft met dese woorden: "Sommige oeffeningen, op dat den mensch sy selven „overwinnen mocht, ende instellen een beraed sijns levens „vry van schadelycke genegtheden. Nochtans om dat het meesten deel van die dese exercitien doen, alreede zyn in eenen staet, dienen hun d'exercitien om te sien, hoe dat sy hunnen staet volmaectelyck beleven sullen, ende daer toe bequame middelen verkiesē.

De naervolgende Meditatie sal daer toe dienen; want de selve redenen, die u daer in bewegen sullen tot uwen staet, waert dat ghy daer in noch niet en waere, sullen u bewegen om dien te beteren.

Bemerckt ten achtsten, dat'er zyn verscheyde gesteltenissen, van de welcke sommige hier toe goed zyn, ende sommige quaed. Eene gesteltenisse, ende die quaed is, als men eenen afkeer gevoelt van een van twee staeten of twee saecken; waer op wy ons willen beraden. Want die afkeerigheid soude ons trecken van het gene volmaect is tot het gene onvolmaect is, ende ons doen opsoecken redenen, om ons wys te maecten, dat het slechste den wille Gods is. Dese afkeer is gelyck aen eenen Advocaet van quade saecken, die redenen opsoeckt, en regels van rechte, om recht te maecten het gene krom is. Zyt ghy soo afkeerig van iet, waer op ghy u wilt beraden? stelt uw beraed uyt, tot dat ghy dien afkeer quyt zyt.

Andere gesteltenisse, ende die mede quaed is, als men tot een van twee soo genegen is, dat men daer van niet treckelyck en is.

Derde gesteltenisse, en die noodsaeckelyck is, als men onbescheyden is tot het een of het ander, waer op men ons wilt beraden. Gelyck alle Rechters, ende Raedslieden moeten onpartydig zyn, soo moeten mede zyn alle die raed vragen; oock wilt den H. Ignatius in den tytel sijnder

[a] 2. Pet. 1. 10.

hijnder exercitien, dat men iet in beraed stelle vry zynde van schadelycke genegentheden, hoedanige die twee voorgaende gesteltenissen niet en zyn. Zyt ghy onbescheyden tot het een of het ander, waer op ghy u gaet beraden?

Ja (fulde misschien andwoorden) maer ick gevoele my noch meer genegen tot de wereld, bidt Godt, dat hy uwen wille booge tot de Religie, tot dien eynde alleen, dat ghy mocht komen tot de vereyschte onbescheydentheid. Soo boogt men eene cromme wisse, of stock meer naer den anderen kant, om die alsoo recht te maecken.

Vierde gesteltenisse, ende die van den goeden geest komt, „als iemand hem vind in eene inwendige ruste, „ende wel bedacht hebbende het eynde, waertoe hy geschapen is, te weten tot Godts glorie ende sijne saligheid, verkiest eene sekere maniere van leven binnen de palen van de H. Catholycke Kercke, door welke maniere van leven, als door eenen middel, hy mocht gemackelycker ende sekerder komen tot sijn eynde. (a) Zyt ghy soo gerust?

„Alsdan, segt den H. Ignatius, bekent men de ruste „in ons te wesen, soo dickwils als de ziele door geene „verscheyde geesten gedreven en word, maer vryelyck „gebruyckt haere naturelycke crachten, verstand, wille, „ende memorie. (b) Als het waeyt en saeyt men niet, ende den Schipper ligt op ancker, als het nevelt. En is'er niet dat uwe ziele belemmert?

Vyfde gesteltenisse, en die noch beter is, „soo dickwils den Goddelycken wille ons claer genoeg bekent is „door voorgaende ondervindinge van troost, mistroostigheid, of verscheyde geesten. (c) D'ondervindinge is eene groote leer-meestersse, ende in raed te slaen gaet men by persoonen van ondervindinge, ende d'eygen ondervindinge gaet boven alle andere. Gaet die vry te raden. Wat segt sy u?

Sefde gesteltenisse, ende die de beste van al is: soo „wanneer de goddelycke cracht soo den wille beweegt, „ende aendryft, dat allen twyffel, ja dat meer is, de „macht van twyffelen aen den mensch benomen is, of die beweginge en komt van Godt. Soo is Paulus gestelt

L

ge-

[a] S. Ign. de trip. temp. elect. (b) Ibid. (c) Ibid.

geweest, Mattheus ende andere, als sy van Godt geroepen zyn. Twyffelt ghy, of uwen roep komt van Godt? onderfoecktfse in d'aenstaende Meditatie, 't zy aengaende den staet van leven, die ghy gaet kiesfen, of die ghy gaet verbeteren.

Eyndigt dese bemerckinge met een oodmoedig verfoeck, dat Godt niet toe en late eenig bedrog, noch verdraeyde genegentheid in eene faecke van soo groot gewicht, als is dit van verkiefsinge. Roept tot uwe hulpe de H. Maget, den H. Ignatius, en andere, op dat den boosen geest u niet quaeds in en blase, noch u uwe eygen liefde en bedriege. Dat in uw herte, ende op uwe tonge zy het seggen van David. *Verlicht uw aensicht over my: leert my doen uwen wille, om dat ghy zyt mynen Godt ende verlichter. Geest my verstand,* (a) ende dat ick mag onderfoecken ende sien in wat staet uwe Goddelycke Majesteyt my hebben wilt, of hoe ick den aengenomen staet kan verbeteren. **VADER ONS.**

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE.

Hoe men het geveynscht ingeven van den boosen geest ontdekken kan: datmen daerom niet en moet laten te doen, dat ons te doen staet, veel min synen staet verlaten: hoe men alles synen Biechtvader moet te kennen geven, stantvastig blyven in het gebed, ende sy selve overgeven in de schickinge Gods.

ICk en twyffele niet, of ghy en hebt in de voorgaende lesse bespeurt, dat ghy somtyds zyt bedrogen geweest van den boosen geest, hem op soo menigerley manieren verkleedende in eenen Engel des lichts. Maer wat raed, om niet meer van hem in deser voegen bedrogen te zyn?

Den H. Ignatius andwoord: "dat alle onse gepeysen „moeten neerstiglyck ondersocht worden, nopende het „beginsel, midden, ende eynde; welcke dry faecken ist „dat sy haer wel hebben, het is teecken, dat die gepeysen „zyn vanden goeden geest: (b) maer is eene van dese dry faecken niet wel, het is teecken, dat die gepeysen zyn van den

[a] Pf. 118. 135. (b) Reg. 5. ad pleu.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 163

den quaden geest. Het selve is te verstaen van onse genegentheden, begeirten, voornemen ende wercken. Zyn zy goed in het beginsel, midden, ende eynde, het is teecken, dat sy komen vanden goeden geest, is eene van dese dry quaed, het is teecken, dat sy komen vanden boosen geest.

Want gelyck den H. Gregorius wel segt: "somtyds besmeurt den boosen vyand in het goed werck de meyninge, op dat hier door al, dat in het werck volgt, daer uyt niet suyver en soude komen of sonder gebreck. Somtyds niet konnende besmeuren de goede meyninge, stelt hem den boosen vyand tegen het uytwercken van het werck, daer onder voegende bedecktelyck eenige onvolmaecktheid (a) by exempel eene onachsaemheid, lossigheid, mistroostigheid, onvolstandigheid of menschelyck opsicht. "Somtyds brengt hy in het laetste van het goed werck den mensch inden strick van ydel glorie, of hoo-veerdigheid. Let dan wel op het beginsel, midden ende eynde van het gepeys, de genegentheid, begeirte, het voornemen, en uytwercken van een goed werck. Men sal ergens gewaer worden den steert van den boosen geest, of sijnen clauw gevoelen.

Desen steert ende clauw gewaer wordende, sult ghy die lichtelyck schouwen: maer genomen dat het werck nu al gedaen waere, dan, segt O. H. Vader, helpt het grootelycks eens t'ontwerren het geheel werck, ende te bemercken wat goed gepeys, of werck den boosen geest van het beginsel heeft voorgehouden, ende hoe hy getracht heeft allengskens weg te nemen den sinaeck, ende claerheid, om daer in te schieten sijn fenyn, op dat sijn bedrog door soodanige ondervindinge, ende ontwerren van geheel het werck bekent zynde, voort aen lichtelycker soude worden geschouwt. (b)

Geloofst my, daer en is, namelyck in geestelycke saecken, geene meerdere leer-meesterse dan de dagelycksche ondervindinge. Het is dese, de welcke den H. Ignatius heeft leeren onderkennen de verscheyde geesten, die in den mensch gedurig zyn spelende: het is dese, die hem heeft gegeven de twee verscheyde regel-tafels, om te onderkennen

L 2

nen

(a) L. 1. moral. 38. (b) Reg. 6. ad plen.

nen, welcke bewegingen komen vanden goeden Geest, en welcke vanden quaden geest.

Ick legge die alleenlyck uyt, ende voege daer by eenige gelyckenissen, of plaetsen der HH. Vaders. D'ondervindinge ende den H. Geest, heeft die onsen heyligen Vader geleert het eerste jaer synder bekeeringe, als wanneer hy selfs geen latyn en verstond, veel min Philosophie ende Theologie, die in dese onderken-regels te vinden zyn. Soo is dan de dagelycksche ondervindinge de grootste leer-meesterse. Onderhoud dese regels in het ontwerpen van uw gepeys, genegentheid, ende werck.

Christus seyde tegen syne Discipelen rechs voor syne dood: *Satanas heeft u begeirt te siften als terwe.* (a) Als wy ontwerpen het bedrog des duyvels, dan siften wy hem, ende syn boos ingeven, ende vindende niet dan schyn van reden, dan kaf, wy smyten dat uyt ons hert; noch wy en laten dit meer komen in onse gepeysen, genegentheden, ende wercken.

Maer genomen wy door bedrog geraeckt waeren in eenen staet, die niet te veranderen en waere, als is het Houwelyck, Priesterdom, Religieus leven. Is het goed den geheelen roep te ontwerpen? Ick andwoorde, dat neen: wat sal u baten dat ghy het bedrog vind, dan om uwen staet te verfoeyen, en u daer uyt te setten, waer uyt ghy u niet en moogt, noch en kont setten. Zyt ghy niet wel gepaert, hebt patientie: ghy zyt met dat partuer ingeschipt, ghy moet'er mede over. En stoort u niet, daer ghy over moet, is eene zee, ende eene zee van tribulatie. Ick ben bedrogen: qualyck een houwelyck (of daer in en is wat bedrog) liefde draegt alles deur.

Maer genomen, dat ick door bedrog waere geraeckt in den geestelycken staet. Ghy zyt bedrogen in wat beters. Onnoosele kinderen maectmen veel bedriegeryen wys, om dat sy geerne souden sterven: men segt, dat sy sullen in den Hemel gaen, schoone kleederen hebben, Jeseken sien. Het laetste is waer, kleederen is bedrog: De kinderen in den Hemel komende sien dit bedrog, noch en laten daerom in den Hemel te blyven: uw Clooster is uwen Hemel: celleken hemelken: pleegde den H. Bernardus

[a] Luc. 22. 31.

nen, welcke bewegingen komen vanden goeden Geest, en welcke vanden quaden geest.

Ick legge die alleenlyck uyt, ende voege daer by eenige gelyckenissen, of plaetsen der HH. Vaders. D'ondervindinge ende den H. Geest, heeft die onsen heyligen Vader geleert het eerste jaer synder bekeeringe, als wanneer hy selfs geen latyn en verstond, veel min Philosophie ende Theologie, die in dese onderken-regels te vinden zyn. Soo is dan de dagelycksche ondervindinge de grootste leer-meesterse. Onderhoud dese regels in het ontwerpen van uw gepeys, genegentheid, ende werck.

Christus seyde tegen syne Discipelen rechs voor syne dood: *Satanas heeft u begeirt te siften als terwe.* (a) Als wy ontwerpen het bedrog des duyvels, dan siften wy hem, ende syn boos ingeven, ende vindende niet dan schyn van reden, dan kaf, wy smyten dat uyt ons hert; noch wy en laten dit meer komen in onse gepeysen, genegentheden, ende wercken.

Maer genomen wy door bedrog geraeckt waeren in eenen staet, die niet te veranderen en waere, als is het Houwelyck, Priesterdom, Religieus leven. Is het goed den geheelen roep te ontwerpen? Ick andwoorde, dat neen: wat sal u baten dat ghy het bedrog vind, dan om uwen staet te verfoeyen, en u daer uyt te setten, waer uyt ghy u niet en moogt, noch en kont setten. Zyt ghy niet wel gepaert, hebt patientie: ghy zyt met dat partuer ingeschipt, ghy moet'er mede over. En stoort u niet, daer ghy over moet, is eene zee, ende eene zee van tribulatie. Ick ben bedrogen: qualyck een houwelyck (of daer in en is wat bedrog) liefde draegt alles deur.

Maer genomen, dat ick door bedrog waere geraeckt in den geestelycken staet. Ghy zyt bedrogen in wat beters. Onnoosele kinderen maectmen veel bedriegeryen wys, om dat sy geerne souden sterven: men segt, dat sy sullen in den Hemel gaen, schoone kleederen hebben, Jeseken sien. Het laetste is waer, kleederen is bedrog: De kinderen in den Hemel komende sien dit bedrog, noch en laten daerom in den Hemel te blyven: uw Clooster is uwen Hemel: celleken hemelken: pleegde den H. Bernardus

[a] Luc. 22. 31.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 165

ardus te seggen. Houd u daer in, al waert ghy daer in gebrocht door bedrog.

Dit zy gefeyt in eene kinderlycke gelyckenisse: nu ernstelyck gesproken met den H. Ignatius: "by soo verre ic, mand onbedachtelyck, ende onredelyck met verdraeyde genegentheid iet heeft verkofen 't welck hem niet geoorloft en is te herroepen, ... dat hy noch de schade van dese verkiesinge vergelde door godvruchtigheid van syn leven, ende treffelycke wercken.

Job en heeft niet laten heylig te zyn schoon hy een quaed Wyf hadde, en men heeft'er gevonden, die in ongeregelde Cloosters hun vindende gekleed, hebben de selve met hun gestichtig leven wel gereguleert. Doch hier van breeder in de naervolgende Lesse.

Keeren wy weder tot de remedien tegen het bedrog des duyvels, ende andere moeyelyckheden. Eerste remedie, daer van geen groot werck maecken, ende met wat anders sy selven besig houden. Wat al spokeryen en schilderen de Schilders niet in St. Anteonis tentation: daerom en liet desen Heyligen niet te doen het gene hy moest doen, hy bad op synen tydt, hy werckte op synen tydt, ruste, sliep, alles op synen tydt, ende den duyvel berste van spyt. Doet ghy dit mede, houd u altyd besig, en geeft den duyvel werck, al waer het maer met het tellen, hoe veel ruyten daer zyn in de vensters.

Ende voorwaer dit is somtyds geraedsamer, dan sy selven altydt tegen de tentation te stellen rechs streegs met het opsoecken der contrarie gepeysen, ende contrarie bewegingen aen die den boosen geest geeft, of veel tegen hem te spreken. Door dit tegen spreken stoort ghy uw' binnen-gesteltenisse. Het is goed, dat den vyand niet en weet, hoe slecht de Stad van binnen gestelt is. Wilt ghy met den duyvel disputeren, ghy zyt weg: hy is veel verstandiger en doortrapper dan ghy en zyt.

Onse eenvoudige Catholycken gevraegt zynde van doortrapte kettters, wat sy gelooven; andwoorden: dat de H. Roomsche Kercke gelooft: wederom gevraegt zynde: wat gelooft de Roomsche Kercke? dat iek geloove: ende daer mede schudden sy van hun alle voorder verschil:

L 3

ende

(a) S. Ig. introd. ad elect.

ende sy doen wel. Doet ghy dit mede, en steeckt alles op uwen Biecht-Vader, die u dit verbied of gebied. Ende hier mede kome ick tot de

Tweede remedie: alles synen Biecht-Vader te kennen geven, op die past dat Christus segt: *Wien ulie hoort, die hoort my.* (a) Wat wilt ghy meerder verfekeringe, van dat ghy synen raed volgende wel doet; ende daer mede den boofen geest den mond sloopt: hoorende uwen Biecht-Vader, hoort ghy Godt, doende het gene hy gebied, ende latende het gene hy verbied, volgt ghy Godt: en al doolde den Biecht-Vader, ghy en doolt niet, en kont aen Godt seggen voor ontschuldige, dat hy u geboden heeft, desen als synen Stadhouders te hooren, ende te volgen.

Dat is wel, mocht iemand seggen, in twyffelachtigheid, ende hette kennen geven der tentatien, maer waerom wille ick hem te kennen geven alle de moeyelyckheid, die ick onderstaet? Om dat hy u remedie geve, en troost, ende voor u bidde, om dat hy is eenen Vader, gelyck synen naem medebrengh, hy sal voor u al wat penitentie doen, vasten, of andere goede wercken aennemem; ende alsoo is het te verhopem, dat Christus voorsegginge sal waer worden: *Ist dat'er twee van ulie over een kornen, al wat sy begeiren, sal hunlieden geschieden.* (b)

Derde remedie is het gebed. Dit is nu soo veel te crachtiger, als het vervoegt is met het gebed van den Biecht-Vader, om de voorsegde belofte van Christus. Hier tegen sullen sommige seggen, dat sy niet en worden verhoort, oock daer den Biecht-Vader mede bidt. Ick antwoorde, dat een van u twee misschien niet wel en bidt. Den H. Andreas badt voor eenen verouderden sondaer in onkuyfheid. Den sondaer meynde, dat het daer mede genoeg was; maer Godt vermaende Andreas, dat den anderen soude mede bidden, ende vasten: hy dede het, ende dan wierd den verouderden sondaer verlost, en stierf saliglyck. Leest dit vry in syn leven.

Daer en boven zyn daer somtyds redenen, waerom Godt uytstelt te geven het welck ghy eenpaerlyck vraegt; hy en slaet onse vragen niet af, als hysc uytstelt, segt den H. Chrysofostomus, maer ons necrtiger maeckende door desen

(a) Luc. 10. 16. (b) Matt. 18. 19.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 167

defen vond, wilt hy ons tot hem trecken. Het uytstellen der pryfen maect de school-kindere neerftiger in hunne school-oeffeningen, dan of men die gave in het eerft in-komen der fchole. Kleyne hondkens doetmen hooger fpringen, hoe men het goed brocksken hooger houd.

Tweede reden, om dat wy meer fouden achten 't gene wy verkrygen. Noyt en achtmen de gefontheit meer, dan als men daer voor veel gedaen heeft, ende lang daer naer gewacht. "Godt bewaert voor u, (fegt den H. Augustinus,) dat hy niet haelt en wilt geven, op dat ghy "foud leeren groote faecken grootelycks achten.

Derde reden, waerom Godt uytfelt te geven, fchoon het wel, ende eenpaerlyck word gevraegt, om dat door tentatien ende moeyelyckheid wy fouden ftercker, ende volmaeckter worden. Paulus bad foo hertelyck, om verloft te worden van de bekoringe des vleefchs, ende Godt andwoorde hem: *myne gratie is u genoeg: want de deugd word in de fwaeckheid volmaeckt.* (a)

Vierde reden, fomtyds wilt Godt het maer in het laetfte, of al feffens geven. Den Eerweerdigen P. Balthazar Alvarez, dien de H. Teresia foo groot achtete, en heeft maer vollen trooft gekregen naer fefthien jaeren. En hoe lang heeft de H. Teresia gefteken in fiekten, en tentatien? achtien jaeren.

Trooft u dan daer mede; ick en meyne niet, dat ghy beter zyt, dan defe; en datmen van u fchryven fal, datmen van Teresia fchryft: "fy heeft op het volftandigfte Godt "gedient in het leger der Chriftelycke penitentie fonder "verblyd te zyn met eenig voedsel der hemelfche vertroosting, waer in de heyligheid pleegt oock op der aerden "overvloedig te zyn. (b) Vele, fegt den H. Augustinus word "gegeven in het eynde, dat hun in dit leven fpariglyck "is geweygert.

Vierde remedie, is eene overgevinge in defe wondere fchickinge Gods, liggende ondertuffchen op ancker van hope, dat Godt fyn fchepfel, doende dat in hem is, noyt en fal verlaten, maer voortgang doen: op dat wy, gelyck Paulus fegt: optwee onveranderlycke dingen een alderfterckte folaes fouden hebben, op d'almogentheid, ende getrouwigheid Gods. (c)

III. ME-

(a) 2. Cor. 12. 9. (b) Lect. 4. in horis. (c) Ad Heb. 6. 18.

III. M E D I T A T I E

Op de verkiefinge van eenen ſtaet des Levens.

BEREY-GEBED. Hertelyck bidden den goedertieren Godt, „dat hem gelieve myn verſtand te verlichten, „ende mynen wille te porren tot het gene, ick voor al ſal „moeten aanveerden. (a)

1. VOORSPEL. Voor myne inwendige oogen ſtellen gelyck den hemel open, waer henen my leyden verſcheyde wegen van ſtaten.

2. VOORSPEL. Godt naerder bidden om gratie, dat ick doch eene ſalige verkiefinge mach doen nopende den ſtaet myns levens.

1. Beraed : of men wilt aanveerden den wereltlycken ſtaet, of wel den geestelycken. „Hebbende voor oogen „geſtelt (ſegt den H. Ignatius) het eynde mynder ſchep- „pinge, ... ſonder te hellen (tot den eenen, of den „anderen ſtaet,) overleggen (met d'uyterſte aendachtig- „heid) hoe veel profyts, of hulpe ick ſal bekomen ... om „tot myn eynde te geraecken : ende daer tegen hoe veel „ongeriefs ende peryckelen, dat'er my oock dies halven „aenſtaen, in den wereltlycken, of in den geestelycken ſtaet.

Het profyt of hulpe tot myne ſaligheid uyt den wereltlycken ſtaet : Gods Kercke ende armen Chriſti te helpen met raed, en daed, met groot vermogen, ende geleert- heid, of ryckdommen, en almoeffen, met het voort- brengen der kinderen, ende deugdelyck opvoeden der ſelve.

Het ongerief of peryckel nopende myne ſaligheid in den wereldlycken ſtaet : de begeerlyckheid, wortel van alle quaed, hooverdigheid, beroemen over de ryckdommen, luſten des vleefchs, vrydom, ydelheid, beletſelen van het huys-houden, quaed exempel der vry-geeſten, duyſend peryckelen van ſonden : zyde qualyck getrauwte eene hel- le, zyde wel getrauwte een bitter ſcheyden door de dood, ende eenen laſt van kinderen achterlaten.

Nu

(a) S. Ign. priori modo elect. p. 2.

Nu met de selve aendachtigheid overleggen het gerief van het geestelyck leven tot de saligheid. Men sondigt daer in soo dick wils niet, als in het wereldlyck leven, en al vielmē in eene sonde, men staet daer in rasser op, men betert hem lichter, men leeft'er heyliger, de consciencie is'er geruster, de gratie overvloediger, insgelycks den troost, ende behulpfelen ter saligheid; de dood is'er geruster, het scheidē van de wereld vol hope, geenē last achter laten van kinderen.

Het ongerief van het geestelyck leven, onthoudinge sijnselfs voor altydt van alle vleeschelycke genoegten, dies volgens verstervingē der zinnen, castyden des vleeschs, eenvoudigheid der kleederen, het onderhouden van 'tgeestelyck leven, ende eene besondere noodsaeckelyckheid van een ieder wel te stichten.

Ist in een Clooster, boven dien vrywillige armoede, vlytige gehoorsaemheid aen alle, die Godt uw leven lang sal stellen voor Oversten, slechte tafel, nauw onderhouden des Cloosters wetten, eene cerlycke slavernye, een volkomen versaecken van al, dat werelds is, ende Christo besonderlyck aenleven.

Alles wel aendachtelyck ende onbescheidelyck overleyt hebbende, of tot meerder claerheid op het papier gestelt al, dat u heeft beweegt, sal u Godt laten sien tot wat staet van dese twee hy u roept, niet door eenen Engel of Goddelycke stemme, dat is luttel in het gebruyck, maer door de reden, waer door ghy siet, wat staet u beter helpt ter saligheid: ende door eene goede beweginge, of somtyds door eenen treck tot dien staet: komt daer by een vast betrouwen op de Goddelycke hulpe, die den goeden geest in geeft, soo dat ghy u derst toefeggen, dat ghy met de goddelycke hulpe genoegsaem zyt, om dien staet op sijn volmaeckste te beleven, soo en sie ick niet waeraen ghy kont twyffelen, of het en is den roep Gods.

Spertelt het vleesch daer wat tegen: stelt u voor oogen het exempel Christi: dien roep, die het exempel Christi voor hem heeft, heeft groot voordeel; want hy is ons van sijnen Hemelschen Vader voorgestelt tot eenen leydsman ende aenwyser, langs welcken weg wy moeten gaen naer den Hemel, boven dien moet ghy versiekert zyn, dat
noch

noch het vleesch, noch de wereld, noch den duyvel u en fullen trecken, om Christum volmaectelyck te volgen in den geestelycken staet.

Spertelt het vleesch, de wereld, of den duyvel tegen den roep, om daer in Christum te volgen: overloopt uwe meeste sonden, en fiet of ghy die niet beter en sult laten gaende uyt de wereld, dan blyvende in de wereld. Siet waer ghy eerder bekomen sult de tegen srydende deugden. Vind ghy, dat ghy die sonden eer sult beteren, ende die deugden eer verkrygen buyten de wereld. Wat twyffelt ghy noch, of Godt en roept u uyt de wereld?

En wilt uwen wille noch niet vallen in die verkiefsinge, vraecht u selven volgens de regelen, die den H. Ignatius geeft. "In dien iemand anders my onbekend, aen wien „ick oock even groote volmaecktheid wensche gelyck aen „my selven, my raed vraegde, wat soude ick hem raden?

Wederom: "waere het eynde van myn leven naecken- „de, wat soude ick begeiren principalyck hier in gedaen „te hebben? Ten laetsten, dat ick insgelycks voorzie, „wat ick in den dagh des oordeels hier in liever soude „hebben gedaen. (a)

Ick en twyffele niet, of ghy sult verkiesen het gene ghy uwen vriend soude raden, en het gene ghy soude wenschen gedaen te hebben in uwe dood, ende als ghy ten oordeel sult komen.

Hebbende nu gesloten, sult ghy u stracks tot het Gebed begeven, Godt opdragen uwe verkiefsinge, sonder belofte nochtans te doen, en bidden, ist dat de verkiefsinge hem behagelyck is, hy hem gewerdige die t'ontfangen, ende te bevestigen. VADER ONS.

VVaerschouwinge voor de derde VVeke.

Morgen beginnen wy de derde weke van onse exercitien, de welcke bestaet in het aenschouwen van het inwendig ende uytwendig lyden Christi: soo dat wy wat moeten veranceren in onse uytwendige ende inwendige gesteltenisse. In d'uytwendige gesteltenisse, dat wy in de derde weke ons wederom houden in duysternissen, gelyck

(a) Reg. 2. 3. 4. de dist. eleem.

lyck wy ons hielen in de eerste weke; want het eynde van de derde weke is mede te verwecken eene droefheid over Christus lyden, ende over onse sonden, de welcke oorfaecke zyn van Christus lyden. De duyterniffen zyn dienftig tot het verwecken der droefheid.

In d'inwendige geftelteniffe moet verandert zyn, "dat
 „ick terwyle ick opftae, ende my kleede, t'samen feer poo-
 „ge my te verwecken tot droefheid, ende medelyden o-
 „ver foo veel, ende foo fwaere pynen van Christus onsen
 „Saligmaker.

Daer en boven "dat ick alle genoegelycke gepeysen
 „fchouwe, al hoe wel fy oock profytelyck ende heylig
 „waeren, gelyck van Christi Verryfeniffe ende glorie, in
 „welcker plaetse mediterende op Christi lyden, fal ick
 „aennemen, ende my diep indrucken fijne benauwtheid
 „ende pynen, dickmaels herdenckende al het gene hy
 „t'zedert d'ure fijnder geboorte geleden heeft tot fijne
 „dood toe. (a)

Het befonder onderfoeck fal als in d'andere weken ge-
 daen worden op de gewoonelycke byvoegfelen, daer en
 boven, datmen fchouwe het licht, ende blyde gepeysen,
 ende verwecke fy felven tot droefheid s'morgens vroeg,
 ende door den dagh.

De dry Meditatiën op het lyden Christi mogen oock
 genoemt worden Contemplatiën, gelyck den H. Ignatius
 noemt die van het Avondmael: want in dese worden de
 zinnen meest geoeffent, ende den wille; het verftand en
 heeft daer op niet veel te redenen, noch den mediteren-
 den fy felven t'overwinnen van dolinge, of hem eenige
 waerheid wys te maecken. Den mediterenden geloofft al
 het gene van Christus gefchreven is.

Ick neme de bemerckinge van desen dagh op de derde
 maniere van bidden, de welcke feer dienftig is om uyt te
 wercken al het gene wy tot noch toe hebben voorgenom-
 men te doen, of te lyden,

(a) S. P. N. in notan. pro 3. septim.

O E F F E N I N G E N

Van den sevensten Dagh.

I. Meditatie op het inwendig lyden Christi in het Hofken.

I. Geestelycke Lesse : hoe den boosen geest de goede bevecht met moeyelyckheid , droefheid , flauwigheid , slaeperachtigheid , afkeer van die ons tot het goed aendringen : hoe hy ons bevecht met mistrauwen , ende het verswygen der tentatien : hoe den goeden geest tegen allegader ons bequame remedien geeft.

II. Meditatie op het uytwendig lyden Christi nopende syne uysterste armoede , ende verlatenheid.

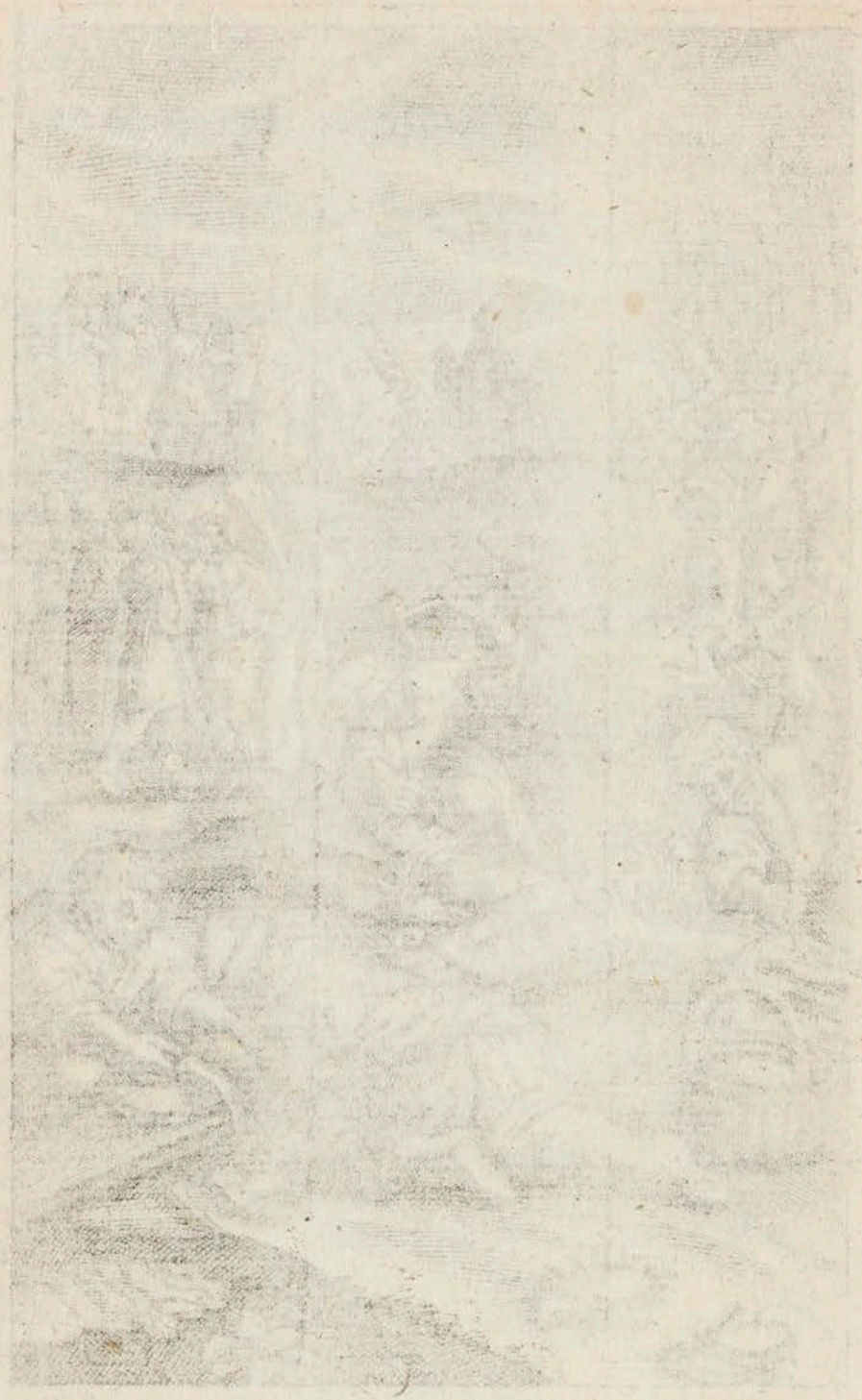
Bemerckinge op de eerste maniere van bidden aengaende de geboden Gods , de regelen , de sonden , deugden , Evangelische raden , goede inspraken ende propoosten.

II. Geestelycke Lesse : hoe het dencken op het lyden Christi ons wapent tegen alle lyden,

III. Meditatie op het uytwendig lyden Christi nopende syne uysterste misachtinge , schande , ende pynen.

Christus heeft in't vleesch. geleden wapent
ulieden met de selue gedachte. 1 Pet. 4. 1.

Faint, illegible text or a signature located below the watermark, possibly a library stamp or a collector's mark.

I. M E D I T A T I E

Op het inwendig lyden Christi in het Hofken.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Sy selven verbeelden, hoe Christus naer het laetste Avondmael met sijne Discipelen gaet naer het Hofken van Gethsemani, acht van dese laet in den ingang, nemende met hem Petrus, Joannes, ende Jacobus: hoe Christus in hun gezicht sy selven in het Gebed worpt plat ter aerden, begint daer te schudden ende te beven, bedroeft wordende tot'er dood.

II. VOORSPEL. Gratie versoecken, om eens wel te doorsien, wat uwen Coning ende Veldheer al inwendiglyck lyd, sijne vromigheid, ende hoe ghy hem hier in moogt volgen.

E E R S T E P O I N T.

Bemerckt, dat het inwendig lyden Christi volgens d'Evangelisten alhier is geweest vierderley. Ten eersten eene droefheid voortkomende uyt eene alderlevendigste verbeeldinge van al, dat hy dien nacht en den volgenden dagh moest lyden. Verbeeld u alles soo levendig, als ghy kont: Christi verbeeldinge sal noch levendiger zyn, dies volgens pynelycker: hy self moest het al onderstaen. *Myne Ziel, segt hy, is droef tot'er dood.* (a)

Ten tweeden is Christi inwendig lyden eene vreesse geweest soo schroomende voor het uytwendig lyden, dat alwaer 't dat hy daer naer soo lang hadde verlanght (*ick hebbe begeirte om gedoopt te worden in myn bloed, ende hoe worde*

(a) Matt. 26. 38.

worde ick geperst tot dat het volbrocht worde) (a) nochtans vreeft hy nu daer voor soo seer, dat hy bidt, ende smeect, op dat den Kelck, is het mogelyck, hem voor by gae.

Ten derden is Christy inwendig lyden geweest een uytterste verdriet: want geen uytkomst siende uyt het lyden: dit lyden was vast gestelt in de t'famen handelinghe van d'Alderh. Dryvuldigheid: *heeft hy beginnen te schudden, ende verdriet te krygen.* (b) Wat wilt dit beduyden? gaet en betrauwyt op uwe kracht, Jesus schut ende beeft, *onder wien geboogt worden die de wereld dragen.* (c)

Ten vierden, Christy inwendig lyden is geweest eenen soo grauwsaemen stryd tusschen het opperste ende nederste deel, tusschen de reden ende de zinnelyckheid, dat hem het bloed ende het sweet t'alle kanten uytberstede: *sijn sweet is geworden als druppelen bloeds af loopende tot'er aerde.* (d)

Goede Genegentheid.

Heere Jesu lyd ghy dit al om my! om my, die tot noch toe hebbe geweest eenen sondaer! Die my alle sot-tigheid ende vuyligheid der sonden soo menighmael hebbe verbeeld, ende daer in my vernoegt (oock naer dat ick daer van door de Biechte was gesuyvert) gelyck hem vernoegt *eenen hond wedergekeert zynde tot het gene hy hadde uytgespogen ende eene soch, naer dat sy gewasschen was, wedergekeert zynde tot de wentelinge in het slyck.* (e)

Heere Jesu ghy schroomde voor al, dat u dien nacht ende dagh te lyden stont, om dat ick ten minsten sou schroomen voor dat my te lyden staet eene lange eeuwigheid.

Ghy wierd bevangen met verdriet, niet soo seer om dat ghy geen uytvlucht van uw aenstaende lyden en saegt, dan om dat ghy saegt geen uytkomst van myn sondig leven, ende dat ick (gae ick soo voort) daer in sal sterven.

Het sweet ende bloed berste u uyt t'alle kanten, ende niet een traenken en berst my uyt myne sondige oogen. Vloeyt traenkens vloeyt, en gaet u mengen met het bloedig
sweet

(a) Luc. 12. 50. (b) Marc. 14. 33. (c) Job 9. 13. [d] Luc. 22. 44.
[e] 2. Pel. 2. 22.

tweet van uwen Heere: beyde sal wesen tot het uytwaschen uwer sonden.

T W E E D E P O I N T .

Boven dit vierderley inwendig lyden, hadde Christus noch een ander inwendig lyden uyt het luttel profyt, dat sijn lyden in sommige soude uytwercken. Hy voorsag, dat alle sijne Discipelen hem souden in sijn lyden verlaten, schoon sy hem contrarie hadden toegeseyt. Dat Petrus hem daerenboven soude verloochnen: Judas sy selven verhangen, de Joden, tot wie hy gefonden was, hem souden verwerpen: dat sijn lief Jerusaleem om haere hartneckigheid soude verwoest worden.

Hy sag wat sijne bedruckte Moeder soude lyden onder het Cruys: wat alle sijne naervolgers, ende belyders t'sijnder opzicht souden lyden tot het eynde des werlds; ende het welck in Christo noch het meeste lyden veroorsaecte, hy sag, dat ontelbaere menschen, schoon hy voor alle menschen leed, geen profyt en souden doen met al sijn lyden, dat sy hun evenwel souden verdoemen: ja hem noch lasteren, gelyck of hy hadde d'oorfaecke geweest hunder verdoemenisse.

Goede Genegentheid.

Heere Jesu, dat immers onder die verdoemde lasteraers ick niet en zy. Ick bidde het oodmoedelyck, en verre van daer, dat ick u oyt soud lasteren als oorfaecke van myn lyden: Ick bekenne, dat ick twee hellen verdiene, ist dat ick naer uw lyden noch verloren gae.

D E R D E P O I N T .

Bemerckt, hoe Christus hem in dit inwendig lyden draegt. Andere soecken te versetten hunne verbeeldinge van lyden; want de verbeeldinge is de meeste oorfaecke van het inwendig lyden. Maer dit doen die niet en willen lyden. Christus wilt lyden, ende daerom scherpt hy sijne verbeeldinge, en voorsienigheid, en weegt op al dat hem pyne aendoet.

Hy

Hy doorfiet alle de sonden der menschen, om de welke hy moest lyden, ende elke sonde in het besonder, oock de uwe ósondaer, die hier op mediteert. Hy weegt op alle de beswaerende omstandigheden, ende stelt daer tegen de eere, die ghy en andere schuldig waert aen synen Hemelschen Vader! wederom weegt hy op de goedertierentheid, ende oneyndelycke Majesteit van synen Vader, ende uwe snoodheid ende boosheid. De liefde ende eere, die hy synen Vader droeg, praemde hem tot vracck over u, maer de liefde, die hy tot u droeg, ende alle andere, als tot syne Broeders, dede hem roepen om genade. Terwyle dese twee liefden stryden in het hert Christi, heeft hy eene uiterste pyne, ende eene aldergevoelyckste smerte gevoelt. Indervoegen dat Jeremias van dese wel seyde: *Uwe droefheid is groot gelyck eens zee.* (a)

Goede Genegenheid.

Komt hier sondaer, komt, ende leert alle uwe sonden wel doorsien, alle d'omstandigheden wel op wegen, die ghy vergramt is eenen Godt, wie ghy zyt, die dit derft bestaen, ende waerom? *Hemelen word verbaest, segt den Heere: want een dobbelquaed heeft myn volck gedaen: sy hebben my verlaten fonteyne der levende wateren, en sy hebben voor hun geborsten putten gegraven, die geen water houden en kunnen.* (b)

Ick en twyffele niet, of ghy en sult door dit sien ende opwegen van uwe sonden beweegt worden tot droefheid ende berauw; maer om dit te vervoorderen, schept vry droefheid uyt het hert van uwen Jesus, het welck van sy selven is eene fonteyne aller soetigheid, maer soo door uwe sonden is bitter geworden, dat het mag in droefheid vergeleken worden by eene vergalde zee van droefheid; ende uyt dit hert droefheid hebbende geschept, zyt uyt'er herten droef gelyck Jesus over uwe sonden droef is.

VIERDE POINT.

Bemerckt hoe Christus, niet tegenstaende al dit lyden, hem langer heeft gehouden in het gebed. Gaet ghy sondaer

(a) Thren. 2. 13. (b) Jerem. 2. 12. & 13.

E E R S T E M E D I T A T I E. 177

daer klagen over uw lyden, foeckt menschelycken troost. Christus houd hem by synen Hemelschen Vader, ontfangende van syne Vaderlycke hand al syn lyden, ende aen hem dit opdragende, om daer door voor alle sonden te voldoen: om het scherpste af te byten van al het lyden, het welck de syne om hem oyt souden onderstaen, om voor syne martelaeren te verdienen eenen overloop van hemelschen troost. Wat is't wonder, dat de steenen naer Christus lyden soet vielen aen eenen Stephanus, en soo veel hondert jaeren daer naer, dat aen eenen Laurentius den gloeyenden rooster was gelyck een sacht bed.

Goede Genegenheid.

O liefde van Jesus tot ons, waerom en laet ghy ons niet in het lyden, ende houd u daer uyt? Peyst wie ghy zyt? den Sone Gods, en dat ghy mede Godt zyt, dat wy allegader t' uwer opzicht zyn t' allen tydt, *als een druppel van eenen eemer, als een aesken van een weegschael*, (a) en dat uw minste lyden meer moet verhoed worden, als al ons lyden.

Het is te vergeefs soo geredent by de liefde: uwen Jesus wilt voor u lyden, ende om niet te beswycken onder het lyden, daerom gebruyckt hy van den eenen kant syne crachten, om meer ende meer te lyden, ende van den anderen kant gebruyckt die om onder het lyden niet te beswycken. Gelyck iemand die pillekens knauwt om de bitterheid meer te smaecten, ende van den anderen kant sy selven geweld aen doet, om die in te houden, ende den walg t'overwinnen.

V Y F D E P O I N T.

Bemerckt, dat in het eynde van Christi gebed durende dry uren niet sonder pynelyckheid in het bidden, *eenen Engel van den Hemel verschenen is aen Jesus, hem versterkende.* (b)

Beeld u in, dat ghy desen Engel siet doen voor Christus d'opperste eere, en hem hoort seggen dese woorden.

M

Christe

(a) Isa. 49. 15. (b) Luc. 22. 43.

Christe mynen Heer, ende den aldersterckste der mannen, uw gebed is uwen Vader ten uystersten aengenaem, om dat ghy, niet tegenstaende den naturelycken schroom voor de dood, u hebt in alles overgegeven aen synen wille. Legt dan af desen schroom, die ghy vrywilliglyck hebt aengenomen; herneemt uwe voorige begeirte tot het lyden, en werckt uyt vroomelyck het werck der mensche-lycke verlossinge, waer door ghy sult ten hoogsten eeren uwen Vader, verlossen die sitten in het voorborg der hellen, ende alle menschen helpen ter saligheid. Verbeeld u te sien, hoe Christus hier door versterckt zynde, opstaet, tot syne Discipelen gaet, die ontwaect, en Judas te gemoed gaet.

Draegt u alsoo mistroostig mensch in uwe droefheid, begeeft u in het gebed, bidt langer, ende vieriglycker, geeft u teenemael over in den wille, en toelaten van uwen Hemelschen Vader, en hy sal u senden een Engel van troost, of ten minsten van versterckinge in uw lyden. VADER ONS.

SCHIE T-GEBED.

Christus heeft in 't vleesch geleden, wapent u lieden met de selve gedachte. 1. Pet. 4. 1.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE

Hoe den boosen geest de goede bevecht met moeyelyckheid, droefheid, slauwigheid, slaperachtigheid, afkeer van die ons tot het goed aendringen: hoe hy ons bevecht met mistrauwen, ende het verswygen der tentatien: hoe den goeden geest ons tegen alle dese bevechtingen bequame remedien geeft.

VAn dage handelen wy van de swaerste bevechtingen des boosen vyands; maer daerom niet gevrees: "Den „mensch, gelyck den H. Ignatius, segt; vermag veel met „Gods gratie, en sal lichtelyck alle syne vyanden verove- „ren, by soo verre hy syne hope stelt in Gods macht, en- „de

EERSTE GEESTELYCKE LESSE. 179

„de moed scheidt. (a) Want gelyck onsen H. Vader wel
 „bemerckt. Onsen vyand is de vrouwen seer gelyck, voor
 „soo veel als 't aengaet de swackheid des lichaems, ende
 „krygelyckheid des gemoeds: gelyck de vrouwe met hae-
 „ren man veel woorden maeckende, siet sy, dat hy haer
 „kloeckelyck ende onversaefdelyck met groote stoutic-
 „heid wederstaet, sy laet terstond den moed sincken,
 „ende vertreckt haer: maer word sy gewaer, dat hy bloo-
 „is, ende vervaert, dan verftout sy haer boven maten,
 „ende vaert hem onbeschaemdelyck in.

„ Desgelycks pleegt den duyvel oock synen moed ende
 „macht te verliezen, soo dickwils als hy bemerckt, dat
 „den geestelycken camp-vechter met kloecken moede,
 „ende gestaedlyck sich tegen de bekoringe stelt. Maer in
 „gevalle hy vreest, ende beeft, om den eersten aenval,
 „ende gelyck den moed verloren geeft, daer en is geene
 „beeste op der aerden vreeder, felder, ende hartneckiger
 „tegen den mensch, als dien vyand, om met onse ver-
 „derffnisse synen boosen, ende obstinaten wille, ende
 „lust te versaeden. (b)

En vreest dan niet, maer stelt u tegen hem kloeckmoe-
 delyck ende onversaefdelyck: hy sal gelyck de vrouwen
 wycken.

Eerste bevechtinge van den boosen vyand is eenen af-
 keer van alle goede wercken, die niet en kunnen geoef-
 sent worden, ten zy met moeyelyckheid.

„ Maer het is eygen zonden goeden geest, gelyck den
 „H. Ignatius segt, moed ende macht te geven aen die
 „godtvruchtelyck leven... op dat sy sonder eenig beletsel
 „mochten wackerder, ende kloeckmoediger door godt-
 „vruchtige wercken gestadelyck voortgaen. (c)

Soo den H. Augustinus in het beginfel synder bekeerin-
 ge bekorent wierd met desen afkeer, soo gevoelde hy
 moed en macht, die hem Godt gaf: en peylende op het
 gene andere, oock teere kinderkens hadden gedaen in d'eer-
 ste eeuwen der H. Kercke, vraegde hy van sy selven:
 „En sal ick niet kunnen, dat die, ende die hebben ge-
 „konnen?

Tweede bevechtinge is eene onaerdige droefheid over

M 2

het

(a) Reg. 11. de disc. (b) Reg. 12. de disc. (c) Reg. 2. de disc.

het gedurig dencken fynder ongebonden lusten, ende breken fynder quade genegentheden, soude men de deugd, ende volmaecktheid bekomen.

Maer den goeden geest toont de blydschap, die daer naer volgen sal. Soo dat iemand, die dese blydschap wel aensiet, bekent met Paulus: *dat het lyden van desen tydt niet weerd genoeg en is der toekomende glorie*; (a) ja dat hy buyten de quellinge, die hy sy selven aendoet, noch wenscht van Godt meer geoeffent te worden, seggende met Job: *dat dit mynen troost zy, dat Godt my quellende met lyden, myniet en spaere.* (b)

Derde bevechtinge, met de welcke den boosen geest ons bestryd, is eene flauwigheid, niet alleen ter oorfaecke van de moeyelyckheid in het wercken, ende in het lyden, maer oock ter oorfaecke van de lanckheid van den tydt, datmen die moeyelycke wercken doet, ende die pynelycke verstervingen ende quellingen onderstaet. Den langen weg maect den moeden knecht.

Onsen H. Vader heeft met dese bevechtinge bekornt geweest in het beginsel van syne bekeeringe, en luttel fynder de welcke dese bevechtinge niet en gevoelen. Het is verdragelyck, blaest hun den duyvel in, dat ghy in uwe exercitien u soo nauw bewaere, ende versterve voor eenen tydt, maer uw leven lang soo te leven: dit en is niet doenelyck.

Maer den goeden geest verdeelt dese moeyelyckheid in dagen en weken, maenden ende jaeren: ghy hebt nu segt hy tegen die hem soo nauw bewaert, ende versterft in d'exercitien, vyf ses dagen dit konnen doen, en sult ghy dit geen twee of vier dagen voorder konne doen? ghy sult sonder twyffel andwoorden, dat ja met Gods gratie. Niet alleen eene weke, maer eene maend, ja maenden: en waerom niet en jaer? en soo van jaer tot jaer, tot dat het eynde van het leven komt. En neemt dan noyt alle de moeyelyckheid van uw geheel leven seffens: want sy en komt niet seffens, maer by deelen, by jaeren, maenden, ende dagen, ende sy fullen u schynen verdragelyck te zyn.

Vierde bevechtinge van den boosen geest eene slaperachtigheid, als men hoort spreken van sy selven geweld aen

[a] Ad Rom. 8. 18. [b] Job. 6. 10.

aen te doen, om te komen tot eene beteringe van syn leven, ende in het ryck der hemelen, ende nochtans lyd het ryck der hemelen geweld.

Men verhaelt in de levens der Oude Vaders, dat eenen vermaent zynde van Godt yveriger te dienen, het altydt uytstelde, tot dat hy viel in eene doodelycke sieckte. Alsdan wederom vermaent zynde, viel hy in slaep. Sprackmen hem van eten, en drincken of eenig lichaemlyck vermaeck, hy wierd terstond wacker. Maer soo haest men hem wederom vermaende, seggende, dat het meer dantyd was, dat de dood naeckte. Wederom viel hy in slaep; ende dit duerde soo lang, tot dat hy gaf synen ongeluckigen geest.

Op dat ons soo eene slaperachtigheid niet en bevange, soo vermaent ons den H. Petrus: *Weest sober ende waeckt; want nwen vyand gaet om als eenen briesschenden Leeuw, soeckende die hy verslinden mocht.* (a)

Vyfde bevechtinge moeyelyck zyn, alsinen vermaent word van den goeden geest tot een yveriger leven, ja eenen vronck krygen tegen die ons daer toe aendringen: in tegendeel veel houden van die ons vleyen, ende itreylen in onse slappigheid ende slaperachtigheid. Dese zyn gelyck aen die, van de welke Godt segt by Jeremias: *Sy genafen myns volcks quetsure met versmaetheid, seggende: vrede, vrede, ende het en was geene vrede.* (b)

Maer den goeden geest daer en tegen praemt geduriglyck de consciencie, ende door syne vroeginge, ende 't licht der reden maect die vervaert. (c) Den goeden geest toont, dat goede ende aendringende vermaenders meer te achten zyn, dan alle vleyers. *Beter zyn de woorden, segt den Wyfeman, van eenen, die lief heeft, dan bedriegelycke kussen des geens, die haet.* (d) Den duyvel haet uw yverig leven, en die hy daer tegen uytstend, en soecken dit niet.

Sefde bevechtinge van den boosen geest is een mistrauwen van syn leven oprechtelyck te beteren, de sonden te overwinnen, ende de deugden te bekomen, waer toe men gedreven word door dese exercitien. Ick en kan van my selven niet, begintmen te peysen: ende wie segt my toe

M 3

genoeg-

(a) 1. Pet. 5. 8. (b) Jerem. 6. 14. (c) Reg 1. de disc. (d) Prov. 27. 6.

genoegsaem gratie om alle bekoringen t'onderstaen, om al myn goed voornemen uyt te wercken, om te bouwen eenen toren van volmaecktheid, vall' ick maer in eene dood sonde, naer alle myne streynigheid worde ick noch verdoemt.

Wie en fiet niet, of dit allegader en is het ingeven van den boosen geest? Als ghy gaect den vollen toom aen uwe lusten, ende sonden op sonden dede, en sprack den boosen geest niet eens van verdoemenisse, hy vervulde u met hope van uwe saligheid, hy seyde u toe buyten-gemeyne gratien: nu doet hy geheel contrarie, als ghy u begint te beteren. Maer daerom niet gelaten voort te gaen in u te bekeeren, ende te trachten naer de volmaecktheid.

Den goeden geest heeft u alreede voorkomen met sijne verlichtende gratie, die u toonde de leelyckheid van uwe sonden, ende schoonheid der deugden: oock heeft hy u voorkomen met sijne bewegende gratie, die u dede uwe sonden verfoeyen, ende beminnen de deugd. Schept alleen moed, hy sal u met diergelycke gratien vergeselschappen in het uytwercken van uw goed voornemen, noch en sal ophouden, tot dat ghy alles sult hebben volbrocht.

Hoort hier op den H. Paulus: *Ick hebbe meer gearbeyd dan sy alle, maer ick niet, maer de gratie Gods met my.* (a) Paulus, segt den H. Bernardus hier op, kon seggen: "Gods „gratie werckt door my, maer om dat dit minder was „(tot het uytleggen sijnder meyninge) heeft hy liever ge- „had te seggen met my, sy selven latende voorstaen, dat „hy door sijne genegentheid niet alleen en was eenen die- „naer van dit werck, maer door syne toestemminge ge- „lyck eenen medegeselle van den werckenden Godt.

Siet ghy wel, hoe dat Godt met u, gelyck met Paulus, sal mede wercken, naer dat hy u alreede voorkomen heeft. Let'er wel op: "Ist dat Godt die dry dingen in u uyt- „werckt, het goed te peysen, dat te willen, dat te vol- „brengen. (b) Dit heeft hy, sult ghy seggen, dese ses da- gen in vele ende verscheyde voorvallen gedaen. Wel aen dan, hy sal het voort aen oock doen. Ist dat ghy doet, dat

[a] 1. Cor. 15. 10. [b] Bern sup.

dat in u is: want het is een gemeyn seggen der Godtsgeleerde: Godt en sal noyt ontbreken aen die doet dat in hem is.

Noch vele andere mindere bevechtingen verfiert den boosen vyand nu ende aldan. Maer met Gods gratie sult ghy die licht overwinnen, segt dan met Job tot Godt: *Stelt my neven u, en laet tegen my stryden wiens hand dat ghy wilt.* (a) Of meynt ghy dat ghy daer tegen moet hebben meerder onderwyfinge, gaet uwen Oversten of Geestelycken Vader te raden, enterstond word ghy den duyvel quyt: want gelyck den H. Ignatius wel bemerckt.

„Onsen vyand doet gelyck eenen alderboosten ende on-
„tuchtigen vryer, die soeckende eene Dochter van tref-
„felycke Ouders, of d'Huysvrouwe van eenen godvrucht-
„tigen Man te verleyden, is seer forgvuldig, dat alle
„syne woorden, ende vonden mogen verborgen blyven;
„ende niet en vreesst hy meer, noch en neemt hy soo qua-
„lyck, dan dat de Dochter aen haeren Vader, of d'Huys-
„vrouwe aen haeren Man die ontdeekt, wel wetende,
„dat aldan in deser voegen alle sijne begeirten, ende voor-
„nemen qualyck souden vergaen. (b)

„Alfoo tracht den duyvel boven maten seer, dat de
„Ziele, die hy soeckt te bedriegen, ende te bederven, al
„syn arglistig inblasen verborgen houde, ende word on-
„genadelyck verstoort en verbittert, ingevalle men aen
„iemand, of aen synen Biechtvader, of aen eenen Gee-
„stelycken persoon sijne bedriegelycke vonden te kennen
„geeft: want hy wel weet, dat hy aldan daer mede niet
„en sal op doen. (c)

Den H. Macarius Discipel vanden grooten Antonius, bemaende eens den Duyvel te seggen, hoe hy het hadde met sijne Moniken: seer qualyck andwoorde hy, want soo haest, als ick hun een quaed gepeys ingeve, sy gaen het seggen aen hunnen Oversten. Maer onder dese is eenen, den welcken ick draeye gelyck eenen top sol over bol, die my in alles gehoorfaem is. Macarius praemde den duyvel, dat hy hem soude noemen: hy noemde hem, Macarius gaet hem vinden, ende vind hem steken in vele duyvelsche bedriegeryen; hy raed hem alles t'openbaeren:

M 4

den

[a] Job. 17. 3. [b] Reg. 13. de disc. [c] Rod. p. 3. tr. 7. c. 3.

den Monick doet het: ende word van alles bevryd. Gebruyckt ghy mede defen middel van alles aen uwen Geestelycken Vader t'ontdecken, of anders draeyt u den Duyvel sol over bol.

I I. M E D I T A T I E

Of Contemplatie op het uytwendig lyden Christi nopende syne uysterste armoede, ende verlatentheid.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Verbeeld u te zyn met Magdale-na aen den voet van het Cruys, ende aldaer te sien, hoe arm, ende verlaten uwen beminden sterft.

2. VOORSPEL. Verfoeckt oodmoedelyck gratie, om te krygen eenen inkeer tot het volgen van uwen beminden, oock in armoede ende verlatentheid.

E E R S T E P O I N T.

Bemerckt, hoe uwen Coning, ende Veldheer soo verre heeft willen komen in armoede, dat hem generalyck alle noodfaeckelyckheden hebben ontbroken: Niet een bedde en heeft hy gehad, om daer op te sterven, noch iet, waer mede hy sijne drooge lippen ende tonge soude laeven in sijnen doodstryd, noch naer sijne dood en heeft hy gehad een doodskleed, noch doodkiste, noch graf: inder voegen dat hy nackt, en op een galge veld hadde in de aerde gesteken geweest, ten zy eenen van Arimatea met naeme Joseph dese oneer verhoedende, hem hadde een begraefdoeck gecocht, ende verleent sijn eygen graf. (a)

Syne arme kleederen heeft hy voor sijne oogen gesien, dat sy eensdeels verspeelt wierden, eensdeels in stucken verdeelt: sonder dat hem toegelaten wierd iet van sijn
toe-

(a) Matt. 27. 55.

T W E E D E M E D I T A T I E. 185
toebehoor te geven tot gedenckenisse aen sijne godvruch-
tige naevolgers Joannes, Magdalena, ja zelfs niet aen
sijne Moeder. Hy en hadde niet, dan waer toe de beulen
recht eyschen. Kan daer grooter armoede gevonden wor-
den? soo dat Jesus scheidende van de wereld, wel mogt
seggen het geen Job seyde: *Ick ben nackt gekomen uyt het
lichaem van myne Moeder, ende nackt sal ick weder keeren
in d'aerde* (a) onse allegemeyne Moeder.

Goede Genegentheid.

Christene Ziele, en kreunende ziele in uwe armoede
over het verwoesten uwer landen door den vyand, het
verliesen van uw goed door processen, het verbranden
uwer huysen door ongeluck; over het verminderen van
uwen staet, smallen van uwe tafel, derven van uwen
nooddrust om den quaden tyd: Zyt ghy soo armlyck ge-
stelt, als uwen stervenden Jesus?

Ende ghy Religieuse Ziel wat klaegt ghy als u iet nood-
saeckelycks ontbreckt, als men u weygert, dat men wel
aen een ander geeft, of het slechtste aen u geeft, dat in
huys is? Heer ick ben over dit myn klagen beschaemt,
ende ghy hebt belofte van Armoede gedaen, en soo dick-
wils in uwe exercitien vast gestelt, dat ghy uwen Coning
ende Veldheer soude volgen oock in Armoede. Ick sie
wel, dat ghy hem alleen woorden gaeft.

T W E E D E P O I N T.

De verlatentheid, waer in Christus hem vond in sijn
lyden, is noch wonderlycker geweest, dan sijne Armoede;
David claegde in synen naem: *Ick bemerckte ter rechter
hand, plaetse waer myne vrienden moesten staen, ende
ick sag, ende daer en was niemand, die my kende.* (b) Waer
zyn Heere uwe Discipelen? *verre van my hebben sy hun
gemaect,* (c) uytgenomen Joannes met myne Moeder.
Waer zyn sy Heere Jesu, die ghy genaest, die ghy spysde
in de Woestyne, ende die u hier om wilden Coning maec-
ken? waer zyn sy, die u over vyf dagen soo triumphan-
telyck

[a] Job. 2. 21. (b) Ps. 141. 5. [c] Ps. 87. 9.

186 SEVENSTEN DAGH
telyck haelden in de stad? *Sy hebben my aen hun gestelt als
eene afgryfelyckheid.* (a)

O ondanckbaerheid! δ ongestadigheid der menschen!

Goede Genegentheid.

Goeden Jesu hoe waert ghy alfdan gestelt? *myn hert is
geworden, als smiltende was.* (b) En klaegt ghy Christe-
ne Ziele, als niemand naer u om en fiet? stelt uwe ver-
latentheid tegen de verlatentheid van Christus uwen Co-
ning, ende uw kreunende gemoed sal gestilt worden: ja
ghy sult Godt bedancken, dat ghy nu eens voor goed
leert kennen wat de menschen zyn, en dat'er voor u niet
beter en is, dan Godt alleen te dienen, ende hem on-
scheydelyck aen te kleven.

DERDE POINT.

Bemerckt, hoe de H. Maget met Joannes zyn blyven
staen by het Krüys. Maer geen van beyde en konde Chri-
stum helpen: ende hun te sien, namelyck sijne Moeder
soo mistroostig, was voor Christus een tweede Kruys.

Synen Hemelschen Vader konde hem helpen, of ten
minsten een teecken geven uyt den Hemel, dat Jesus on-
noosel was, ende sijnen waerachtigen Soon. Maer dit en
heeft sijnen Vader niet gedaen.

Hemelschen Vader de vyanden van uwen Soon sullen
dit ondertusschen op nemen tot preuve, dat hy niet en is
uwen Soon. Hoortse spreken: *hy betrauwet op Godt, dat hy
hem helpe, ist dat hy wilt; want hy heeft geseyt: ick ben den
Some Gods.* (c) Hoort uwen Soon selfs hier over sijn ge-
voelen te kennen geven: *Godt, mynen Godt waerom hebt
ghy my verlaten.*

Goede Genegentheid.

Christene Ziele soo verre en sal het met u niet komen:
ist dat ghy getrouwelyck volgt Christum uwen Veldheer,
noyt en sal den Hemelschen Vader u verlaten. Dit heeft
Chri-

(a) Ps. 27. 9. (b) Ps. 21. 15. [c] Matt. 27. 48.

T W E E D E M E D I T A T I E. 187
Christus voor u verdient met dese sijne verlatentheid. Schorst hy somtyds op sijnen hemelschen troost, zyt verduldig, ende hopt, dat het sal wesen om die (gelyck de opgehoute wateren) te doen hooger loopen, ende om uw hert daer naer teenemael te vervullen met den hemelschen troost in alle eeuwigheid.

Steeckt op dese verspekeringe in uw hert, seggende met Job: *dese hope is opgeleyt in mynen boesem*, (a) en gebruyckt dese sekere hope als eene crachtige remedie tegen alle verlatentheid, ende mistroostigheid. VADER ONS.

Leest uyt Thomas à Kempis 2. Boeck 11. en 12. cap.

B E M E R C K I N G E

Op de eerste maniere van bidden aengaende de geboden Gods, de regelen, de sonden, deugden, Evangelische raden, goede inspraken, ende goet gebruyck uwer Ziel-crachten.

NAer het aenroepen van den H. Geest, ende het stellen van u selven in de tegenwoordigheid Gods, vraegt gratie, om wel te mogen vatten dese maniere van bidden, ende om door dese te komen tot een volkomen verstaen, ende onderhouden van Gods geboden, uwe regelen, Evangelische raden, goddelycke inspraken, ende een goed gebruyck van uwe ziel-crachten ende zinnen.

Bemerckt ten eersten, dat dese eerste maniere van bidden eygentlycker is een ondersoeck, dan een gebed. Soo nochtans dat dit ondersoeck verscheyden is van het gemeyn, ende het besonder ondersoeck. Dese twee laetste ondersoecken loopen op het vinden, het beweenen, ende het beteren der sonden, die wy doen tegen het gebod Gods, of onse regelen.

Maer het ondersoeck, het welck geschied met dese derde maniere van bidden, geschied op dat wy mogen verstaen waer in elck gebod, of regel gelegen is, waer toe, en hoe sy ons verbinden. Hoe redelyck dat sy zyn, hoe pro-

(a) Job 19. 27.

profytig hun onderhouden, hoe gemackelyck, en hoe soet: hoe wy dit gebod of dien regel hebben onderhouden, ende voortaan sullen onderhouden.

„ Bemerckt ten tweeden, dat in het overleggen van „elck gebod of regel het genoeg sal zyn te besteden den „tydt, datmen soude lesen drymael *Vader ons*. Soo noch „tans datmen min tyds moet besteden in het overleggen „van het gebod (of regel) welke wy selden overtreden, „maer meer tyds in het overleggen van het gene, te „gen het welck wy door eene quade gewoonte dickwil „der sondigen. (a) Vinden wy dat wy alles wel hebben onderhouden, dat wy Godt bedancken, vinden wy contrarie, dat wy verwecken een berauw, ende maecken een voornemen van ons te beteren.

Bemerckt ten derden, datmen op de selve maniere kan ondersoecken waer in bestaet het wesen van de sonde, 't zy hooft-sonde, 't zy andere sonden, hoe boos de sonde is, hoe leelyck, alen waere sy van Godt niet verboden, hoe schadelyck, en wat ongemacken, ende onrust sy by brengt van soo haest sy gedaen is.

Al dat tot noch toe geseyt is, is seer dienstig tot het onderhouden van de geboden Gods, ende het uytroeyen der sonden, het welck is het principaelste eynde van d'eerste weke, maer het gene volgt past op het eynde van de tweede weke, te weten het bekomen der deugden, ende het volkomen naervolgen van Christus onsen leydsman tot het eynde onser scheppinge, waer van wy waeren geweken door de sonden.

Bemerckt ten vierden, datmen op de selve maniere van bidden kan ondersoecken, waer in bestaet het wesen van de deugd, hoedanige deugd, die soude mogen zyn: overleggende wel aendachtelyck, hoe eerlyck sy is, hoe wel over een komende met de reden, hoe profytig, ende genoegelyck: hoe, dat alsoo haest sy gedaen is, ende de tegenstrydende bekoringe overwonnen, sy den mensch vervult met eene vlytigheid tot het volbrengen der geboden, soo dat hy wel mag seggen met David: *Uwen weg van uwe geboden hebbe ick geloopt, als ghy myn hert verbreyde.* (b)

Zyt

(a) S. Ign. 1. modo orandi. (b) Ps. 118. 32.

Zyt ghy Religieus, die dese exercitien doet, of hebt ghy u verbonden aen Godt door de belofte van fuyverheid, of van eenige andere deugd, gebruyckt dese maniere van bidden of onderfoecken, om te sien hoe treffelyck ende eerlyck dat de deugd der fuyverheid is, hoe profytig haer onderhouden, ende hoe voldoende aen Godt, uwe Overften, uw eygen gemoed, ende alle, die met u handelen. Onderfoeckt, hoe ghy dese deugd tot noch toe hebt onderhouden. Vind ghy, dat ghy die wel hebt onderhouden, bedanckt Godt: vind ghy contrarie, verweckt een berauw, ende maeckt een voornemen van verbeteringe.

Bemerckt ten vyfden, dat ghy de felve maniere van bidden, of onderfoecken kont onderhouden ten opficht van alle de goede infpraken, die u den goeden geest geeft, ja alle uw goed voornemen, verkieffinge of verbeteringe van uwen ftaet.

Hebt ghy vast gefelt: Chriftum te volgen tot op den derden trap der oodmoedigheid, te weten niet anders voor te hebben in alle uwe wercken, ende in al uw lyden, dan te trachten om gelyck te zyn aen Chriftus, den welcken den Hemelfchen Vader ons tot dien eynde heeft voorgelt, geene betere maniere van bidden en kont ghy gebruycken, dan dese eerfte maniere, het zy ghy tracht felfens Chrifto gelyck te worden, het zy met deelen. Onderfoeckt, hoe eerlyck het is Chrifto gelyck te worden, hoe treffelyck, hoe profytig, en hoe voldoende aen het eynde; het welck ghy in dese tweede weke hebt voorged, ende vast gefloten in de meditatie van de dry trappen der oodmoedigheid.

Bemerckt ten feiden, dat ghy op de felve maniere van bidden kont onderfoecken het gebruyck uwer zielekrachten ende zinnen, het gebruyck uwer middelen, uwer bedieningen ende wercken; en vindende, dat alles wel is, Godt bedancken, vind ghy iet niet wel te zyn, berauw verwecken, ende een voornemen maecken van u te beteren.

Onfen H. Vader voegt daer by: "ingevalle iemand in „het gebruyck van fyne zinnen begeirde Chriftum naer te „volgen, dat hy fy felven in het berey-gebed daer toe „Godt

„Godt bevele, ende naer het onderfoecken van elcken
 „zin lese een *Vader ons*. Maer ist dat hy tracht de H. Ma-
 „get naer te volgen, dat hy sy selven aen haer bevele,
 „als de gene, die van haeren Soon fulcks sal verwerven,
 „ende dat hy insgelycks (naer het overloopen van elcken
 „zin) lese een *Ave Maria*. (a)

Bemerckt ten sevensten, ende ten laetsten de gediens-
 stigheid van dese maniere van bidden: sy sal u dienen zyt
 ghy werelds, om u te brengen tot een volkomen onder-
 houden van Gods geboden. Gebruyckt se dan, naer dat
 ghy uwe sonden hebt gebiecht, aengaende het gebod tegen
 het welck ghy meest hebt gesondicht, noch en houd op;
 tot dat ghy die sonde hebt vermeestert, ende de tegen-
 strydende deugd bekomen.

Zyt ghy geestelyck, dese maniere sal u dienen tot een
 volkomen onderhouden van uwe belofte, of beloften,
 ist dat ghy Religieus zyt. Sy sal u dienen tot het onder-
 houden van uwe regelen, tot een volmaect doen uwer
 wercken, ende volmaect bestieren uwer ziel-crachten
 ende zinnen.

Sluyt dese bemerckinge met dancksegginge, dat Godt
 dese maniere van bidden, of mediteren u geleert heeft door
 den H. Ignatius. Siet, hoe ghy die kont, ende wilt ge-
 bruycken, versoeckt daertoe oodmoedelyck synen God-
 delycken bystand door de voorspraecke van onsen H.
 Vader. VADER ONS.

TWEEDE GHEESTELYCKE LESSE.

*Hoe het dencken op het lyden Christi ons wapent tegen
 alle lyden.*

HEt verwecken van de droefheid over het lyden Chri-
 sti en is de meeste vrucht niet van dese derde weke,
 de meeste vrucht is ons te wapenen tegen alle moeye-
 lyckheden, die wy fullen onderstaen, om in het werck te
 stellen onse verkiesinge, die wy gisteren hebben gedaen,
 't zy in aen te nemen eenen anderen staet van leven, 't zy
 in

[a] 1. Modo orandi.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 191
in beter te beleven onsen aengenomen staet: want meynt
ghy het een, of het ander uyt te wercken sonder iet te ly-
den, ghy zyt verdoolt.

Daer om nochtans niet gelaten uyt te wercken onse
verkiefingen het lyden Christi sal ons tegen alle lyden wa-
penen. *Christus segt Petrus, heeft in 't vleesch geleden, wa-
pent u lieden met de selve gedachte.* (a)

Met dese gedachtenisse leert Christus [rechts voor zijn
lyden sijne Discipelen hun wapenen, seggende: *Den knecht
en is niet grooter dan sijnen Heer.* (b) Dit is eene onbe-
paelde waerheid. Soo dan dat niemand hem en late
voorstaen, dat hy niet en sal lyden: hy is knecht, Christus
is sijnen Heer ende Meester, ende dien heeft moeten lyden.
*Hebben sy my, segt Christus, vervolgt, sy sullen u mede ver-
volgen.*

Iemand mogt my vragen, als ick nu hebbe geleert met
de hulpe Gods, ende leeringe vanden goeden geest, den
duyvel overwinnen, van wie hebbe ick noch lyden te
verwachten in het aennemem van eenen beteren staet, in
het laten der sonden of oeffenen der deugden? Ick and-
woorde, van u selven: "niemand, segt den H. Chryso-
stomus, en word gequollen, dan van sy selven.

Ten eersten van uwe grond humeuren sult ghy lyden,
al en roerde den boosen geest dese niet, van uw swaer-
moedig humeur sult ghy somwylen lyden swaermoedig-
heid, ende verdriet in uwen voorgenomen staet, of het
verbeteren van uwen staet. Job segt. *Ick ben my selven
swaer geworden.* (c)

Wapent u daer tegen met het gepeys: ghy knecht en
zyt niet beter, dan Christus uwen Meester. Wat eene
swaermoedigheid, ende verdriet en heeft hy niet geleden,
als syn lyden begon in het Hofken. Gaet soo voort tot
uw grammoedig humeur, het welck opgerockt word,
als men u eenig lyden aendoet. Wapent u daer tegen met
het gepeys: Ghy knecht en zyt niet beter, dan Christus
uwen Meester. *Christus is geoffert geweest als een schaep ter
doodinge, ende stom als een lam voor die 't scheirt.* (d)

Uw bloed selfs, dat genegen is tot beminnen, sal u
lyden aen doen, als ghy in u afkeer sult gevoelen van
uw

[a] 1. Pet. 4. 1. [b] Jo. 15. 20. [c] Job. 7. 20. [d] If. 53. 7.

uw voornemen, wiens uytwerckinge ghy nu bemint. Christus hadde ten uystersten bemint het lyden voor uwe saligheid, ende als het lyden begon, heeft soo eenen stryd gevoelt, dat hem een bloedig sweet t'allen kanten uytberste: *ghy en hebt noch tot den bloede niet wederstaen strydende tegen uwe sonde*, (a) of uyt werckende de deugd, die ghy segt soo te beminnen.

Ten tweeden sult ghy te lyden hebben van de swackheid ende bederffenisse van uw lichaem. Petrus heeft geproeft, dat Christus voorsegginge waer was: *Den geest is wel vlytig, maer het vleesch is swack*. (b) Vande bederffenisse van uw lichaem hebt ghy te lyden; wat al sieckten en hebben de menschen niet t'onderstaen: noch daer en is hope dies aengaende van buyten vreesse te zyn, tot dat *dit sterffelyck lichaem sal aengedaen hebben d'onsterffelyckheid*. (c)

Wapent u tegen dit lyden met het gepeys: Ghy knecht en zyt niet beter, dan Christus uwen Meester: *hy heeft onse kranckheden ontfangen, ende onse sieckten gedragen*. (d) Ghy hebt immers nu gesien, hoe hy in het Hofken heeft geschudt ende gebeeft; en schoon Christus geene sieckten en heeft gehad in sijn leven, noch sweir of wonden in sijn lichaem, in sijn lyden en heeft hy niet een lit gehad sonder pyne.

Van Job staet geschreven: *dat Satan hem geslagen heeft met een alder quaetste sweiringe van het hol synder voeten tot het sop syns hoofts*. (e) Job is alleen een voorbeeld geweest van het lyden Christi, aen den welcken, als aen het volmaect beeld, Isaias dese woorden toeeygent: *vande plante des voets tot den top des hoofts en is in hem geene gesontheit*, ende cap. 53. 4. *wy hebben hem geacht als eenen melaetschen, en geslagen van Godt*.

Wat al wapenen en vind hier niet eenen siecken mensch, ende eenen geslagen mensch, wat al remedien niet van lydsaemheid, leggende op sijne quale het gene Christus lyd, ende bekennde: dat hy knecht niet beter en is, dan Christus synen Meester.

Ten derden sult ghy in het uytwercken van uwe verkiefsinge van gisteren te lyden hebben van de menschen.

Wat

(a) Ad Heb. 12. 4. [b] Matt. 26 41. (c) 1. Cor. 15. 53. (d) Is. 53. 6.
[e] Job. 2. 7.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 193

Wat sal de wereld van u seggen? wat die met u hebben gefondigt? maer daerom niet gelaten. *Gedenckt Christus, die van de sondaeren sulck weder seggen tegen hem heeft verdragen, van Scriben ende Phariseen, op dat ghy niet vermoeyt en worde met uwe gemoederen verflauwende.* (a)

Van sijne vrienden ende Ouders selfs sal eenen Jongman of Dochter te lyden hebben soo haest, als sy aen die sullen te kennen geven hunnen geestelycken roep: want alsdan sullen sy waer bevinden het welck Christus seyde: *de vanden vanden mensch sullen syns huysgenoten zyn.* (b)

Wapent u tegen dit lyden met al, dat Christus heeft geleden, om in het werck te stellen den roep sijns vaders: van sijne twaelf jaeren begon hy blyvende in den Tempel, ende soo sijne Moeder tegen hem seyde, *Some waerom hebde ons aldus gedaen?* andwoorde hy: *en wiste niet, dat ick moet zyn in die dingen, die myns Vaders zyn?* (c)

Jongman of Dochter, die zyt geroepen tot den dienst Gods, segt dit met eerbiedinge aen uwe Ouders, en zyt in alle andere dingen hun gehoorfaem volgens het exempel van Christus: die zynde gekomen te Nazareth was onderdanig aen sijne Ouders. (d)

Ten vierden sult ghy te lyden hebben van vele ongemacken vanden tydt, van hitte, koude, ende soo voort: van armoede, benauwtheid, ende vyf en twintig quaden sult ghy nu en alsdan te lyden hebben van het streng leven, het welck ghy om Godt vrywilliglyck aenveerd.

Maer tegen alles sal u Christus lyden wapenen, waer in hy onderstaen heeft d'uyterste armoede: niet en bedde hebbende om op te slapen, noch oorkussen om sijn hoofd daer op te laten rusten: niet eenen dronckwaters tot lavenisse in synen doodstryd. Hadde Joseph van Arimathea hem niet gecocht een doodskleed, ende gejont tot begravenisse sijn eygen graf, de Joden hadden Christus, gelyck andere misdadige gedolven in den Calvarie-berg, of geworpen in de by liggende Valleeye van Josaphat, ende hem overdeekt met een hoop gruys ende steenen, gelyck sy pleegden de meeste misdadigen te doen. die sy dood steenigden, ende begroeven onder de selve.

N

Ten

(a) Ad Heb. 12. 3. [b] Matt. 10. 36. (c) Luc. 2. 49. (d) Luc. 2. 51

Ten vyfden, ende ten laetsten om een eynde te maeken van dese uwe geestelycke lesse, selfs van Godt sult ghy somwylen te lyden hebben in het uytwercken van uwe verkiesinge, 't zy aengaende het aennemen van een geestelyck leven, 't zy aengaende het beteren van uw oud quaed leven. Niet dat Godt u dit lyden sal laten overkomen, om dat hy uwe verkiesinge niet goed en vind, hy vind die goed, gelyck ick vertrauwe; hy heeft u de selve ingegeven; maer hy wilt u beproeven, en door het lyden stercker maeken.

Was Tobias niet aengenaem aen Godt, die syne armen lands genoten in hun ballingschap spysde, diese begroef dood gesmeten zynde van hunne vyanden? sonder twyffel sult ghy my andwoorden, ende nochtans heeft Godt hem de blindheid over gesonden: *om dat ghy Godt aengenaem waert*, segt Raphael tegen hem, *daerom heeft het van noode geweest, dat de bekoringe u proeven soude.* (a) Godt sal u somwylen over senden eene geestelycke verblindheid, als ghy sult beginnen uw voornemen in het werck te stellen, schoon dit voornemen hem aengenaem is, alleenlyck om u te beproeven.

Was Abraham niet aengenaem aen Godt, insgelycks Isaac? door desen moest Abraham sijn geslachte vernieuwigvuldigen gelyck de sterren des hemels, het welck Godt hadde voorseyt; nochtans beproeft Godt Abraham, seggende: *necmt uwen eenigen geboren soon, die ghy lief hebt, Isaac, ende gaet in dat land des gesichts: ende offert hem aldaer tot eene brand offerande.* (b) Godt sal u ontnemen het gene ghy aldermeest bemint, ende wel bemint, als is uwen geestelycken lydsman, of noodige middelen tot de volmaecktheid: en is dit geen lyden voor eene ziele, die haeren voortgang beneersigt?

Godt selfs sal u schynen te verlaten, oversendende eene dorricheid des herten, verlatenheid in uwen geest, &c. soo dat ghy biddende, vastende, ende by dese noch penitentien doende, sult vinden voor u den hemel gelyck gemaect van koper en stael, Godt selfs, die alle oogen, ende ooren geschapen heeft, sal zyn voor u gelyck doof, wat aengaet het aenhooren van uwe gebeden, ende blind

voor

(a) Tob. 12. 13. [b] Gen. 22. 2.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 195

voor u, wat aengaet het aensien uwer vasten ende penitentie. Is dit geen lyden voor cene ziele, die nu begint haere verkiefinge in het werck te stellen?

Nochtans daer om dit niet gelaten, wapent u tegen al dit lyden met het lyden Christi, die in het uystersten van sijn leven, in sijnen doodstryd van sijnen hemelschen Vader verlaten is: soo dat hy daer van minnelyck klaegt, ende met luyder stemme roept: *mynen Godt, mynen Godt waerom hebt ghy my verlaten?* (a) Wapent u met dit gepeys in uwe verlatenheid, en segt tegen u selven: den knecht en is niet beter, dan sijnen meester: Christus mynen Heer ende Meester is oock van sijnen hemelschen Vader verlaten geweest in sijnen doodstryd, en sal ick klagen, dat ick een weynig nu verlaten ben?

Gaet soo voort tot al het lyden, het welck ghy u selven kont inbeelden, dat u kan overkomen in het uytvoeren van uwe verkiefinge, ende wapent u daer tegen desen dagh, die ghy geheel besteed in Christus lyden t'overdencken, ghy sult daer tegen genoeg wapenen vinden, ende seggen met den H. Augustinus, "Nergens in en hebbe ick crachtiger remedie gevonden, dan in Christi wonden. (b) Christi lyden geneest alle lyden, ende om buyten het seggen van Petrus niet te gaen, de passie Christi is het meest voorfiende wapen-huys van alle geestelycke wapen-huysen tegen het lyden.

III. M E D I T A T I E

Op het uytwendig lyden Christi nopende syne uysterste misachtinge, schande ende pyuen door syn geheel lichaem.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Gelyck aen het voorgaende met Magdalena onder het Cruys.

2. VOORSPEL. Oodmoedelyck bidden om gratie noodsaeckelyck tot het verdragen van misachtinge, schande, en alle soorten van lichaemelycke pynen.

N 2

EER-

(a) Matt. 27. 46. [b] In Manuali c. 32.

EERSTE POINT.

Job claegt tegen Godt, seggende, *ghy hebt my verheven, my stellende gelyck op den wind, ende hebt my latende vallen, sterck verplettert.* (a) Bemerckt, dat dit eygentlyck past op Christus, die in syn lyden van d'opperste achtbaerheid vervallen is tot in d'uyterste misfachinge.

Hy was van alle de wereld aengehaelt geweest als Meester, Leeraer, Propheet, Messias; en dit overval, op het plat Land, in de Steden, Synagogen, of Leer-scholen, ja tot in den tempel van Jerufalem spyt Scriben, Phariseen, ende alle d'opperste Priesters.

Reden, waerom Christus soo was aengehaelt, was syne Goddelycke leeringe, syne woorden (gelyck Petrus seyde) van het eeuwige leven, ende gelyck uyt den hemel, syne exempelen vol van deugden ende minsaemheid, syne wondere genesingen van alle soorten der siekten, noch wonderlycker wercken van dooden te verweken, ende de duyvelen uyt te jagen, die hem noemden Sone van David, ja Sone Gods. (b) Het eerste maecte hem aensienelyck by de Joden, die hunnen gefaliden seyden te moeten geboren worden uyt het huys van David. Het tweede dat Christus den Sone Gods was, hadde Christus goed gemaect met syne mirakelen, die hy dede seer dickwils om te toonen, dat hy was den Sone Gods.

Alle dese achtbaerheid op den tydt van luttel uren word verkeert in d'uyterste misfachinge.

Goede Genegenheid.

Hebbe ick lieven Jesu recht van klagen, dat ick quyt worde by mynen vriend, gemeynte of oversten myne achtbaerheid? en waer in bestaet doch myne achtbaerheid? is myne minsaemheid, zyn myne woorden, en wercken, is myne geleertheid, ende weldoenigheid te vergelycken by d'uwe? myn afkomste, alwaere ick van's Conings geslachte, ende den gefaliden des Heeren, noch waere ick oneyndelyck minder te achten als ghy, die zyt eenen Godt.

Heb.

(a) Job 30. 22. [b] Matt. 8. 29.

Hebbe ick dan recht van clagen, datmen my myne achtbaerheid beneemt? Heere ick stae over dit myn clagen beschaemt, en wille om u gelycker te zyn in misachtinge noch min geacht worden, en van myne vrienden, en van myne Oversten, en van de geheele wereld. Geeft my alleen gratie, om soo te leven, dat ick van u worde geacht, ende ick ben genoeg geacht.

T W E E D E P O I N T.

Niet alleen en heeft Christus verloren in syn lyden alle syne voorgaende achtbaerheid, maer is geraeckt in d'uyterste schande, het zy men insiet de boose feyten, diemen van hem segt, het zy men de persoonen aensiet, die se seggen, het zy de Rechters, die Christum daer over veroordeelen, het zy men insiet de schandelycke straffe, die daer op volgt. De boose feyten, die hem wierden opgeleyt, al hoe wel t'onrecht, waeren, dat hy was Gods lasteraer, verrader des Conings of des Keyfers, dat hy hunnen tytel aenman, en des Keyfers tollen verbood: dat hy was eenen bedrieger des volcks, eenen oproer maecker, afliep het plat land, over al discipelen opschreef, eene nieuwe leeringe leerde: dat hy verbond hadde self met Beelzebub, door wiens macht hy mirakelen dede: dat hy op hem hadde genomen den Tempel ter aerde te werpen, en op dry dagen wederom op te rechten, het welck niet en konde geschieden sonder duyvelrye.

Alle dese boose feyten, al hoe wel valschelyck, wierden van Christus geseyt, ende gelooft van al het volck? Ô schande! van wat mensch seyde men dit oyt al te samen. En wie waeren sy, die dese dingen van Christus seyden? het is eerlyck van eerlycke lieden geëert te worden, maer schandelyck van dese te worden gelaeckt ende veroordeelt. Sy waeren Phariseen, die voor d'heyligste onder de Joden wierden gehouden: sy waeren opperste Priesters, ende hadden hem's nachts doen vangen, knevelen, en alsoo in stad brengen. Noyt en wierd eenen quaed doender soo op gehaelt.

De Rechters, die hem veroordeelden op dese feyten, waeren twee en seventig Ouderlingen van het volck van

Israël, die maeckten den grooten Jodfchen Raed, dese naer een neerstig ondersoeck van alles, gelyck het schein, tot diep in den nacht, ende een hernemen van hun ondersoeck 'smorgens vroeg, hadden Christum veroordeelt ter dood. Wie soude achterdencken hebben gehadt, of het en hadde waer geweest het welck soo veel mannen van eenen soo aensienelycken, en heyligen raed vonnisten.

Pilatus Rooms President hadde mede alles ondersocht, maer om dat hy van Herodes gebied was, hadde hem gevonden naer Herodes, van den welcken (soo Christus hem niet en andwoorde) hy wierd wederom naer Pilatus gevonden; ende van Pilatus was Christus ten laetsten verwezen tot de schandelycke dood des Cruys, welke schandelycke dood al het volck aenpraemde?

Hier op is gevolgt dat schandelyck ende pynelyck geeselen, ende noch pynelycker croonen met doornen, het slaen ende spauwen in syn aenschyn, en ten laetsten het sleuren naer den Calvarie-Berg, alwaer hy opgehangen wierd tusschen twee moordenaers.

Goede genegentheid.

Goddelycke rechtveerdigheid zyt ghy dan uyt de wereld gebannen! en woonde niet meer in den hemel! of ontbreekt u den blicksem! dat ghy de schande van den Sone Gods mede Schepper ende bestierder van alles niet en vreekt? Het is om u te leeren hooveerdig mensch, dat ghy met d'uyterste oodmoedigheid van den Sone Gods moet herstelt worden op den weg van uwe saligheid, waer van ghy gevallen waert door hooveerdigheid.

D E R D E P O I N T.

De pynen, die Christus onderstaen heeft syn geheel lichaem door, zyn mede d'uyterste geweest. Ick sal die op order stellen, weegt die op met aendachtigheid, ende medelyden. Pyne in syn vangen, dat vreed binden ende kneven, dat ongenadig trecken ende sleuren tot in de stad, ende door de stad, van Annas naer Caiphas, van Caiphas tot Pilatus, van Pilatus tot Herodes, van Herodes wederom tot Pilatus, van daer de geheele stad door tot op den Berg van Calvariën.

Pyne

Pyne van dien grouwelycken kinneback flag met eender gewapende hand voor den oppersten Priester, en in den vollen raed, soo dat Christus, die nergens over eenigen flagen klaegde, daer van reden vraegde: *Ist dat ick quaelyck hebbe gesproken, geeft getuygenisse van 't quaed, maer hebbe ick wel gesproken, wacrom slaet ghy my?* (a)

Pyne, de welcke Christus onderstond dien nacht, dat hy geraeckte onder het gespuys der soldaten, ende apchaerts, en wierd hun spot-spel. En daer over claegde David in den naem van Christus: *ick ben eenen worm, ende geen mensch, versmaetheid der menschen, ende weg-worpel van het gemeyn volck.* (b)

Pyne van het grouwsaem geeselen, waer door hy soo mishandelt wierd, dat op hem paste het seggen van Job: *van het hol synder voeten tot het sop syns hoofts,* (c) en was'er niet geheel. Ja boven op, ende rontsom Christi hoofd hebben sy eene doorne kroone geplant, die staken tot op het beckeneel.

Pyne in te ontfangen alle de flagen, die sy Christus gaven in den neck ende op de wangen, terwyle de moettwillige soldaten hem groeten als Coning der Joden; pyne in over die doorne croonen te trecken synen wollen rock, en dien uyt te trecken recht voor syn cruysen, waer door vernieuwt wierden syne wonden, in de welcke den rock was vast gebacken. Pyne in het dragen van het pack des Kruys op syne verscheurde sehouders, ende met syne uytgemergelde leden. Pyne in het nagelen van syn teer lichaem op het Kruys.

Mediteert hier op met uwe vyf zinnen, gelyck of ghy voor uwe oogen saegt booren de gaten der nagelen, Christi lichaem uyttrecken tot dat syne handen ende voeten daer aen quamen, ende wierden daer ingenagelt. Gelyck of ghy hoorde met uwe ooren het incloppen der nagelen, de lasteringe der Joden, ende het geroep des volcks Christum uytlagchende soo haest hy op geheven verscheen, en hem verwyttende alle de opgeworpen feyten. Gelyck of ghy met uwe tonge smaecte de bitter galle, met de welcke hy in synen doodstryd wierd gelaest. Gelyck of ghy in uw hert gevoelde het breken van dat Goddelyck hert in

200 SEVENSTEN DAGH
de dood, ende naer de dood den steeck der lancie.

Hebde wat liefde tot uwen Coning, ende Veldheer, ick entwyffele niet, of ghy en sult den vollen toom geven aen het medelyden, ende u opofferen tot het lyden, voor het welck ghy misschien vreeft.

T'samenspraek.

Waer hebt ghy verdient, ô onnoselen, weerdigen, enteeren Jongeling, dat ghy soo misachtelyck, schandelyck, ende pynelyck soude omgebracht worden! De reste sal u de liefde ingeven.

Eyndigt alles met het gebed: *ziele Christi maeckt my salig*, fol. 44. op elck deel wat peysende, en vragende sterckte, om van Christus uwen Coning ende Veldheer noyt gescheyden te worden, 'tzy door armoede, verlatenheid, versmaetheid, 'tzy door schande, pyne, of eenig ander lyden. VADER ONŞ.

VVaerschouwinge voor de vierde V'eke.

Morgen beginnen wy de vierde ende laetste weke van onse Exercitien, de welcke bestaet in het aenschauwen van het glorieus Verryfen Christi, van het verblyden der gene, die met Christus hebben geleden, ende van de geestelycke liefde; soo dat wy moeten veranderen van uytwendige, ende inwendige gesteltenisse.

Van uytwendige gesteltenisse: want wy en moeten niet meer soecken de duysternissen, die droefheid veroorsaeken, „maer het licht ende het aenschauwen der cruyden, „bloemen en lieffelyckheid van pleisante plaetsen, waer „op de sonne speelt, of ander eerlyck vermaeck des lichaems, ende in plaetse van penitentie, dat wy te vreden zyn met de matigheid in spysen en dranck. (a)

Van inwendige gesteltenisse moeten wy veranderen. „Wacker wordende, segt den H. Ignatius, sal ick my „voor oogen stellen de aenstaende contemplatie (soo „noemt hy d'eerste ende laetste meditatie) en trachten „vreugd te scheppen uyt de blydshap, die den Heere hadde

[a] S. Ign. in notandis pro 4. sept.

„de met sijne Discipelen naer sijne Verrytenisse.

Insgelychs „dat ick my voorworpe sulcke dingen, die in my kunnen verwecken eenige geestelycke vreugd, gelyck de gedaecten van de hemelsche glorie. (a)

Reden van dese veranderinge is, om dat wy ons van nu af soecken te verblyden door Christus glorie, gelyck wy ons voorlede weke hebben bedroeft over sijn lyden, ende gelyck wy alsdan hebben gesocht alle moeyelyckheid gelegen in het volbrengen van ons voornemen t'overwinnen door Christus lyden, dat wy die nu insgelycks soecken die t'overwinnen door de hope van eene blyde Verrytenisse: want Paulus verskert ons, *ist dat wy met Christus lyden, dat wy oock met hem sullen geglorificeert worden.* (b) Soo dat wy alsdan sullen seggen met David: *naer de menigte mynder droefheden in myn hert, hebben uwe vertroostingen ô Heer, myne ziele verblyd.* (c)

Voor bemerckinge geve ick u de tweede, ende derde maniere van bidden, op dat ghy daer door leere met d'uyterste aendachtigheid bidden, bidden met'er herten, ende met alle soorten van goede genegentheden, met een woord met Godt teenmael vereenigt blyven; want dese vierde weke word genoemt de vereenigende weke: en om dat den uytwendigen handel u daer van niet af en trecke soo geve ick voor laetste Meditatie, de Meditatie, die den H. Ignatius heeft van de geestelycke liefde, om u te leeren eenen middel van in allen uwen handel naer d'exercitien u soo te dragen, dat ghy door desen middel geduriglyck opklimme tot Godt, u daer in met hem vereenige, ende alsoo kome tot het eynde, waer toe ghy geschapen zyt. Soo dat het eynde van d'exercitien wel over een kome met het beginsel: het beginsel was de kennisse van ons eynde, het eynde van onse exercitien is eene maniere vinden, om door allen onsen handel gelyck door sekerere wegen, ende middelen te geraecken tot ons eynde.

Tracht dese maniere wel te leeren, ende in het werck te stellen, ende uwe exercitien sullen wel geluckt zyn.

(a) S. Ign. in notandis pro 4. sept. [b] Ad Rom 8.17. [c] Fl. 93. 19.

O E F F E N I N G E N

Van den achtften Dagh.

I. Meditatie op de glorieuse Verryfenisse Christi.

I. Geestelycke Lesse : sevenderley troost, niet beminnen dan Godt, weenen uyt liefde, vermeerderen van geloof, hope en liefde, niet peysen dan op dat hemels is, wondere wenschen van liefde, niet te zyn van Godt te trecken, eene volle vrede.

II. Meditatie of contemplatie op den loon der rechtveerdige.

Bemerckinge op de tweede, ende de derde maniere van bidden.

II. Geestelycke Lesse : hoe wy ons moeten dragen in troost, ende geraecken tot de geestelycke liefde.

III. Meditatie, of contemplatie op de geestelycke liefde.

I. M E D I T A T I E

Of contemplatie op de glorieuse Verrysenisse Christi.

B E R E Y - G E B E D naer gewoonte.

BERSTE VOORSPEL. Verbeeld u te zyn in de bidkamer van de H. Maget, ende daer te sien verschynen op het onvoorfiens een groot licht, ende daer in Christum verresen, omringelt met het geheel heyr der glorieuse zielen van de Oud-Vaders.

2. VOORSPEL. Hertelyck bidden, om met de H. Maget blydschape scheppen uyt Christi Verrysenisse, na advenant ghy in syn lyden sult hebben droefheid gevoelt.

E E R S T E P O I N T.

Bemerckt, hoe dat naer Christi toefeggen effen ten derden dage naer syne dood, het voorgeborcht der helle, gelyck den H. Augustinus segt, heeft wederom gegeven de victorieuse ziele van uwen Coning, de welcke de aerde triumphantelyck ontfangt met vreugd, voor eerst gaet dese ziele omringelt met alle de zielen van de Oud-Vaders, ende der onnoofele kinderen naer het graf, toont daer; hoe voor hunne verlossinge, ende die van alle de menschen haer lichaem mishandelt was.

Inbeeld u hier vry de bewegingen van eenen Job, David, en eenen Isaias, die meest Christi lyden hadden voorspeyd; want tusschen sien, en verhalen is groot onderschil: inbeeld u de beweginge van Abraham en Isaac, die alleen hadden vertoont desen slag-offer, als in eene figure of voorspel: inbeeld u de beweginge van de onnoofele kinderen,

deren , hoe blyde fy waeren , dat fy hun bloed hadden vergoten in Christi geboorte , wiens bloed fy fagen tot den laetsten druppel voor hunne faligheid uytgeperft.

Goede Genegtheit.

Christene ziele , die in uw leven sult hebben verduldelyck geleden met Job , of met d'onnoosele kinderen uw bloed gestort voor Christus , die hebt geweest eenen gehoorfaemen Isaac , eenen aenschauwenden David van Christus lyden : hoe sult ghy beweegt zyn , als ghy in uwe inkomste in den Hemel sult sien de vyf wonden Christi in syn lichaem noch verschynen.

Oeffent hier nu in het mediteren op Christi verrysenisse alle de goede bewegingen , die ghy alsdan in den hemel in u verhopt te krygen : beweginge van blydschap , ende dancksegginge , dat Godt hem geweerdigt heeft u oock wat lyden over te senden.

T W E E D E P O I N T .

Dit soo zynde geschied , gelyck men godvruchtelyck kan overpeysen , soo is de ziele vereenigt met het lichaem Christi , ende terstond is het lichaem gesuyvert , ende geheelt van alle doodvlecken ende wonden , de vyf uytgesondert : daer mede is Christus uyt het graf opgestaen klaer blinkende , soo dat hy alle de wakers gelyck eenen blicksem verflagen heeft , ende als dood laten liggen.

Subtyl ende snedig is Christus verrefen ; want door het gesloten graf is hy gekomen , gelyck mede by de Apostelen door gesloten deuren : licht daer en boven ende snel ; want terstond (gelyck den H. Ignatius godvruchtelyck mediteert) is hy aen syne lieffte Moeder verschenen met het blyd geselschap der Oude Vaders , met dit Godsalig heyr , dat nu vyf duysend jaeren was vergadert in het voorgeborg der hellen.

Noyt meerder genoegte , dan van gevangen soldaten , naer dat fy uytgebroken zyn uyt eenen langdurigen kerker , ende verflagen hebben alle , die hun gevangen hielden , ende met alle desen buyt komen triumphant in hun land.

E E R S T E M E D I T A T I E. 205
land. Noyt meerder blydschap in uwe naefte, vrienden,
noyt vroylycker t'famenspraecke. Noyt meerder genoeg-
te, ende uytſchietinge der liefde uyt 't hert van Maria, dan
in dit glorieus vertoog. Noyt genoegelycker t'famenspraec-
ke tuffchen Jesus, en Maria.

Goede Genegtheit.

Van verwonderinge. Is Christus dien Coning, die ick
hebbe gestelt te volgen? Dien Veldheer, in wiens stan-
daerd stond: armoede, verſmaetheid, oodmoedigheit,
pynelyckheit? is desen Christus, wiens komſte, ende
leven in de wereld niet en is geweest als armoede, en
oodmoedigheit, wiens dood ſoo ſchandelyck ende pyn-
elyck was? den ſelven. Vernieuwt dan hier wederom uw
voornemen van Christus te volgen verſekert zynde, dat
*naer de menigte uwer droefheden in uw hert, de vertroostin-
gen eens uwe ziele ſullen verblyden.* (a) Christus uwen Co-
ning heeft het u van den beginne van de tweede weke
toegeſeyt loon na advenand den arbeyd, ende verblyden
na advenand het lyden. Onderſteunt uwe ſwackheit met
deſe hope.

D E R D E P O I N T.

Naer dat Christus hem veropenbaert hadde aen ſyne
Moeder, ſoo heeft hy hem veropenbaert aen Magdale-
na, (b) aen haere medegeſellinnen: (c) aen Petrus: (d)
aen de twee Discipelen gaende naer Emaus: (e) aen alle
ſyne Apoſtelen in 't afweſen van Thomas: (f) wederom
in ſyn byweſen: (g) aen ſyne Discipelen viſſchende in
de Galileeuſche zee: (h) rechts voor ſyne Hemelvaert,
etende met ſyne elf Apoſtelen, ende die met volle macht
ſendende om te Preken: (i) ten laetſten aen meer, dan
vyf honderd geloovige op den berg, van waer hy ten
Hemel klom. (k)

In alle deſe veropenbaringen heeft Christus ſyne onlyd-
ſaemheit getoont, ſnelheit of ſubtylheit, en vlytigheit:

maer

[a] Pf. 93. 19. [b] Ioan. 20. 14. (c) Matt. 28. 2. (d) Luc. 24. 34.
(e) Ibid. 31. (f) Luc. 24. 36. (g) Ioan. 20. 26. (h) Ioan. 21. 1.
(i) Marc. 16. 14. (k) 1. Cor. 15. 6.

maer den grooten glans van syn salig lichaem heeft hy meest ingehouden : want 's menschens oogen die niet en hadden kunnen verdragen : maer boven al heeft hy getoont syne minsaemheid , ende gelyck eene vergetenheid van het schandelyck vluchten der Apostelen , ende noch schandelycker verloochenen van Petrus : van geene van beyde en heeft hy een woord gewach gemaect in alle dese veropenbaringen ; in tegendeel is hy altyd by hun gekomen met den wensch van Peys : verbiedende te vreesen : seggende : *ick ben't.* (a)

Goede Genegentheid.

Dat ick naer myne exercitien quame myne voornaemste sonden te beteren , soude ick de selve hope mogen hebben , dat ghy, ô Heer, alle myne sonden sult gelyck vergeten. Ja sondaer.

O goedertiersten Jesu wat een troost sal dit voor my van nu af zyn, ende namelyck in myne dood. Zyt daer van versékert , ick hebbe het voorseyt door mynen Propheet: *Ick ben't, ick ben't selve, die uwe boosheden uytwassche om mynen't wille, hunner sonden en sal ick niet gedachtig wesen.* (b) Dat ick hebbe aldan voorseyt , hebbe ick getoont in het wederkomen tot myne Discipelen. VADER ONS.

SCHIE T-GEBED.

Christus heeft in't vleesch geleden : wapent u lieden met de selve gedachte. 1. Pet. 4. 1.

EERSTE GEESTELYCKE LESSE

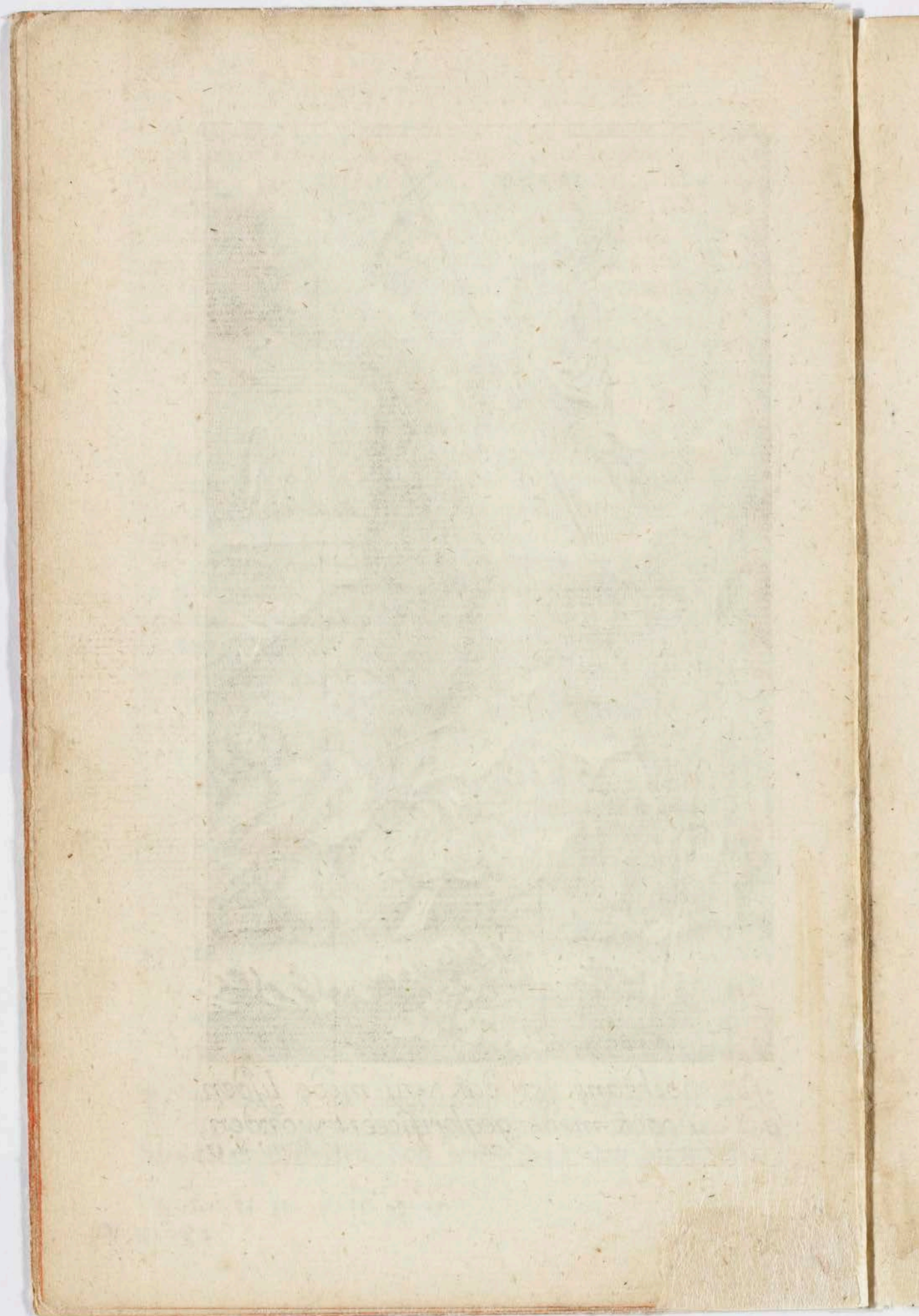
Sevenderley troost, niet beminnen dan Godt, weenen uyt liefde, vermeerderen van geloof, hope en liefde, niet peysen dan op dat hemels is, wondere wenschen van liefde, niet te zyn van Godt te trecken, eene volle vrede.

VAn daeg is het den laetsten dagh van d'exercitien, dagh van troost, ende geestelycke liefde, gelyck de Meditatiën uytwyfen. Soo is het meer dan reden, dat

(a) Luc. 24. 36. (b) Isa. 43. 25.

soo nochtans ist dat wij mede liyden,
dat wij oock mede geglorificeert worden
ad Rom: 8. 17.

wy heden spreken van troost, ende vande geestelycke liefde.

Eerften Troost van den goeden geest, dat de ziele hebbende uyt haer gelyck door eene opfiedinge geworpen al het schuym van d'aerdsche liefde, nu niet en bemint, dan Godt. *Mynen beminden*, seyde de Bruyd, *is den mynen, ende ick ben de syne.* (a) *Ick behoore myn lief toe, ende tot my is syne toekeeringe.* (b)

Ick segge, niet en bemint dan Godt: want gelyck Augustinus wel segt, sprekende tot Godt: "hy bemint u te luttel, die met u iet bemint, het welck hy om u niet en bemint. Godt moet alle onse gepeysen hebben, ende vermids wy op hem niet en kunnen peysen, of wy en sullen in hem geduriglyck wat vinden het welck minnelyck is, ende noyt iet vinden, het welck niet minnelyck en is, soo moet hy mede hebben alle onse liefde.

Tweedden troost een storten van tranen; want gelyck het vier uyt de roosen veroorsaecht door het distileer-vat roose water: soo veroorsaecht het vier der goddelycke liefde uyt de oogen der Godminnende zielen tranen van liefde. En schoon de tranen uyt'er nature sout zyn, en bitter, nochtans vallen dese tranen der liefde soet en wenschbaer aen alle, die Godt beminnen. Dit sullen geerne bekennen van haer selve alle Godminnende zielen, die van liefde quelen, ende storten gelyck roose tranen, of tranen van roosen.

Derden troost eene vermeerderinge van geloof, hope, ende liefde, waer door men lichtelyck, behendelyck, en de standvastelyck de deugd oeffent. Dese troost moeten door dit oeffenen onderhouden, anders vergaet dien. De konste van te spelen op de luyt vergaet, ist dat wy die niet en oeffenen.

Vierden troost, een soet bedencken van hemelsche faecken; want soo komt eene ziele d'aerdsche te vergeten, ende vindende niet, selfs in d'hemelsche faecken, het welck by Godt te vergelycken is, soo word sy geheel in Godt verslonden. ende roept met David: *Heere wat is'er in den Hemel, ende buyten u wat hebbe ick, op der aerden gewilt?* (c)

Dan

(a) Cant. 2. 16. (b) Cant. 7. 10. (c) Ps. 72. 25.

Dan begint die ziele t'aenschauwen de volmaecktheden Gods, syne schoonheid, goedertierenheid, achtbaerheid, ende soo voort. Ludovicus de Ponte wyft aen veertig à vyftig volmacktheden Gods. Siet in het sesde deel fynder Meditatie. Soo dat soo eene aenschauwende ziele met Augustinus roept: "aldersoetsten Jesu, alderbeminsten, „aldergoedertierensten, alderliefften, aldergeachsten, alderbegeirften, alderminnelycksten, ende alderschoonsten Jesu, wanneer sal ick komen ende verschynen voor „uw aensicht. (a)

Ondertusschen tracht soo eene ziele op het nauwste Gods geboden t'onderhouden, ende aen haeren beminden te bewyfen alle eere ende dienst: want dit is eene werckende liefde. *Ist dat ghy my lief hebt, soo onderhoud myne geboden. Wederom soo wie myne geboden heeft, en die onderhoud, desen ist, die my lief heeft, gelyck ick, segt Christus, myns Vaders geboden hebbe onderhouden, ende blyve in sijne liefde.* (b)

Vyften troost, eene menigte van minne-wenschen, ende goede genegentheden. Eerst bemint eene Godtminnende ziele Godt om sijne oneyndelycke volmaecktheden: daer naer wenscht sy Godt, waere het mogelyck, noch meer inwendige volmacktheden, maer om dat dit niet mogelyck en is, soo wenscht sy hem die uytwendelyck, dat hy van alle menschen gekent zy gelooft ende gedient. Geschied dit, soo verblyd sy haer: soo niet, sy bedroeft haer, sy wenscht ende tracht van haeren kant met haere lofsangen, ende dienften Godt soo veel genoegten aen te doen, dan menschen, die sondigen, Godt misnoegen aen en doen.

Sy wenscht te hebben ontelbaere herten, om uyt dese allegader eene liefde te schieten, die vergelden soude de liefde, die ontelbaere menschen t'samen souden oeffenen. Doch om dat dit wederom niet en kan geschieden, soo stelt sy vast, dat niemand in haer herte (het welck sy voor een kleyne wereld neemt) liefde en vinde, dan Godt alleen, en om dese liefde uyt te wercken, wenscht sy, ende wilt sy doen't welck sy niet en kan doen: het is eygen aen de liefde meer te willen doen, dan sy en kan doen. "De liefde dryft tot het doen der groote dingen, en verweckt om „altydt te wenschen het gene volmaeckter is. (c) Sel-

[a] In medit. (b) Jo. 14. 15. & 21. [c] A Kempis l. 3. c. 5. §. 3.

Selden trooft gelyck eene onscheydelyckheid van Godt onsen Schepper ende Verlosser: want opnemende desen laetsten dagh van exercitien, dat wy hebben van Godt onsen Schepper, ende al dat Godt, als Verlosser voor ons gedaen heeft, geleden, ende ons medegedeelt door sijne HH. Sacramenten, sullen wy sien, dat wy niet sulcks en hebben van eenig schepsel, dat niemand en heeft gedaen, ende geleden voor ons; noch en staet te doen of te lyden. Dan gaetmen in sy selven, of'er iet is, dat ons soude konnen van Gods liefde trecken.

Vindende, dat'er niet en is, dan segtmen met Paulus. *Ick ben seker, dat noch dood, noch leven, noch Engelen, noch Heerschappyen, noch tegenwoordige, noch toekomende dingen. noch sterckheid, noch hoogheid, noch diepte, noch eenig ander schepsel ons sal konnen scheyden van de liefde Gods. (a)*

Sevensten trooft, dan komt'er in ons eene volle vrede met ons selve: alle onse passien ende quade genegentheden zyn door d'exercitien in ons als dood, volle vrede met alle schepselen; wy hebben die ons stoorden allegader verslagen, noch en vinden eenig schepsel meer, machtig, dat ons van Godt soude trecken. Volle vrede met Godt: wy zyn in hem door dese liefde soo verandert, dat wy met Paulus seggen: *Ick leve, maer nu niet ick, doch Christus leeft in my. (b)*

II. MEDITATIE

Of Contemplatie op den loon der rechtveerdige.

BEREY-GEBED. Naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Verbeeld u selven te sien de vierige zielen, van de welcke den H. Bernardus spreckt, „Vervult met troost, brandende in liefde, nacht ende „dagh overleggende de wet Gods, seer dickwils met de „oogen naer den hemel geslagen, suyvere handen ophef- „fende in het gebed, sorgvuldelyck lettende op hunne „conscientie, naervolgers van alle goede wercken. (c)

O

2. VOOR-

[a] Ad Rom. 8. 35. [b] Ad Gal. 2. 20. [c] S. 6. de assens.

2. VOORSPEL. Verfoeckt oodmoedelyck van Godt, dat ghy mocht genieten eenen voorfinaeck van den loon, die u te verwachten staet, is 't dat ghy gelyck dese Godt yverig dient.

E E R S T E P O I N T.

Bemerckt, hoe Christus niet en waecht tot in het laetste oordeel, algemeyne Verryfenisse der menschen, om te geven loon aen sijne getrauwe dienaeren, maer hy geeft hun die lang te voren, oock terwyle sy noch ballingen zyn in dit dal der tranen.

Weg nemende de sonden; want dese de Godvruchtige zielen meest bedroeven; desen hebt ghy beginnen te proeven inde eerste Weke, doende uwe generale of jaerlyck sche biechte. De vergeven sonden veroorsaecken in godvruchtige zielen grooter blydschap, dan verweckt wierd in de kinderen van Israel, als sy sagen in de roode zee Pharao verdroncken met al syn volck, die hun vervolgte.

Gaet maer voort Godvruchtige ziele, uwe blydschap sal dagelycks groeyen: namelyck als ghy sult sien, dat ghy hebt vernietigt uwe quade genegentheden, van de welke uwe eygen liefde de aenleyfter is. Schept moed, Christus uwen Veldheer sal u daer tegen op leyden, noch hy en sal laten u te helpen, tot dat ghy u daer van meester sult sien.

Anderen loon, die Christus in dit leven geeft aen sijne ernstige naervolgers, is eene geruste consciencie: sy word genoeent eene gedurige maelyd. Dese maelyd hebt ghy nu genoten in dese uwe exercitien. Soo dat ick niet en twyffele, of ghy en hebt somwylen uytgeroepen: wat een onderschil is 'er tusschen eene consciencie, die selfs niet eene dagelycksche sonde en doet met voordagt, en tusschen eene ziele, die haer dagelycks besmeurt, oock met dood sonde.

Derden loon, die Christus in dit leven geeft aen sijne ernstige naervolgers, is een kinderlyck betrauwen op sijnen hemelschen Vader, die hun van alles besorgt. Zyt ghy geestelyck, soo gevoelt ghy oock in het tydelyck sij-
ne

T W E E D E M E D I T A T I E. 211
ne Vaderlycke forge. Wereldlycke zyn besorgt dagh ende nacht voor hunnen nood-drufft, rycke ende groote voor hunnen staet, Coningen voor hunne Landen en Rycken.

Vierden loon is de deugd van verduldigheid, ende overgevinge in de Vaderlycke schickinge Gods: genomen ons iet ontbrack, wy weten, dat Christus onsen Coning meer heeft ontbroken.

Genomen, dat'er wat te lyden viel, wy weten, dat Christus meer heeft voor ons geleden: dies volgens hebben wy verduldigheid, ja vreugd, om dat wy hier door gelyck worden aen onsen Coning. *Verre zy van my, riep Paulus, anders te glorieren, dan in het Cruys ons Heeren Jesu Christi.* (a)

Goede Genegtheit.

Heere ick bedancke u over desen vier dobbelen loon: ende ick mag seggen door ondervindinge, het welck David heeft: *Het is goed voor my Godt aen te kleven.* (b) Ja beter daer aen te kleven aen eenigen Coning van dese wereld. Heere Jesu ick will' u noch meer aenkleven. Ick stelle vast niet alleen uyt te roeyen myne voornaemste sonden, die ick met uwe gratie nu hebbe ontdeckt, maer oock aentrecken uwe lyvreye, uwe voornaemste deugden van armoede, oodmoedigheid, ende lydsfaemheid.

T W E E D E P O I N T.

Naer ons leven volgt de dood: Ach! wat eenen rooft fullen wy alsdan gevoelen (is dat wy Christum fullen hebben ernstelyck naergevolgt) om den besonderen bystand van onsen Coning, die ons alsdan sal komen halen in synen Hemel volgens syne belofte: *Isaecke dat ick ben doorgegaen, ende voor u lieden sal hebben plaetse bereyd, ick come wederom, ende ick sal u lieden tot my nemen.* (c) En volbrengt Christus dese belofte niet, als hy tot ons komt in het H. Sacrament als teirgeld, teirspyse, ende leydsman naer de eeuwigheid?

O 2

Aan

[a] Ad Gal. 6. 14. [b] Pf. 92. 28. [c] Ioan. 14. 3.

Anderen loon in de dood voor alle, die Christus ernstelyck fullen hebben naergevolgt. Het en sal ons alsdan niet swaer vallen de wereld te laten; want wy vrywilliglyck, als wy leefden, ons hebben onbloot van al, dat de wereld lieffelyck heeft, ende geduriglyck daer tegen gestreden, op dat wy nergens van het vleesch, of de wereld en souden hebben gevat geweest.

Wat soldaer en is niet blyde, als hy voorfiet het eynde vanden stryd, ende dat hy glorieus in syn Vaderland wederkeert, principalyck als hy gevangen is geweest in het beginsel van het gevecht. Hoe wy victorie vechten, of niet, wy worden noch van vele catyvigheden bevangen: ons lichaem is voorwaer eenen ziele kercker: maer dan fullen wy met David roepen: *Leyd myne ziele uyt den kercker, om uwen naem te belyden*, (a) ô mynen Coning, in alle eeuwigheid der eeuwigheden.

Derden loon in de dood voor alle ernstige naervolgers Christi. Sy sien aenkomen den dagh, waer naer sy soo hebben verlangt: dies volgens gelyck eenen knecht, die heeft verlangt naer syns meesters komste, opspringt, als hy hem hoort kloppen, soo doet mede eenen waerachtigen dienaer Gods: op dat hy terstond open doe, soo haest hy komt, ende klopt. (b)

Den H. Gregorius: "maer die versékert is van sijne hope, ende sijn werck, die doet terstond open aen die klopt, "op dat hy (als den tydt des doods naerdert) blymoedlyck onderstaen den Rechter, ende blyde worde over de "glorie der vergeldinge. (c)

Met dese sekere hope valt hy in ruste, en begint te genieten den voorloop van d'hemelsche genoegten, ende te scheppen gelyck eene nieuwe locht vande lange verwachte saligheid.

Goede Genegenheid.

Ach! wat een onderschil tusschen eenen waeren naervolger Christi, en tusschen een wereldsch mensch! Lieven Jesu mynen Heer ende Coning: ick will' u naervolgen, ick will' my om u van alles onblooten, met u stryden,

[a] Ps. 14. 5. [b] Luc. 12. 36. [c] Hom. 13. in Evang.

T W E E D E M E D I T A T I E. 213
den, ende om u alles lyden, komt haelt my, als het u
belieft, op dat ick mocht zyn, alwaer ghy nu zyt.

D E R D E P O I N T.

Maer in den aenvang des oordeels sullen de Godvruch-
tige naervolgers Christi den meesten loon genieten: al
dat d'andere sal doen schudden en beven van schrick, sal
hun het hooft doen opsteken: want het is het beginsel
van hunne verlossinge: het is het gene Christus seyde te-
gen syne Discipelen: *Maer als dese dingen sullen beginnen te
geschieden*, (a) waer over de quade menschens hairen sul-
len overende ryfen, *siet om, ende heft uwe hoofden op:
om dat uwe verlossinge is nakende.*

Alsdan sullen sy gescheyden worden, en verlost van
hunne vervolgers. Alsdan sal blycken hunne onnoosel-
heid, ende over hun worden gestreken het laetste vonnis
der saligheid. Alsdan sullen sy gestelt worden ter rechter
hand Gods, om daer voor eeuwiglyck te sien, *dat noyt
ooge gesien en heeft, noch oore gehoort, noch in des menschens
berte en is opgeklimmen*: (b) om aldaer te regneren in een
Ryck, alwaer hunnen Veldheer Coning is, hunne Moe-
der Maria Coninginne, hunne Engelen Bewaerders Ho-
velingen zyn, ende hunne Godvruchtige vrienden in-
woonders.

Goede Genegentheid.

Roept hier wederom Godvruchtige ziele, ende roept
hondert mael met David: *het is goet voor my u mynen Godt
aen te kleven*, (c) nu met myne ziel-krachten en zinnen,
nu met u naer te volgen, nu met alle myne propoosten
van d'exercitien in het werck te stellen, ende daer naer
in u te genieten Gods saliglyck. VADER ONS.

Leest uyt Thomas à Kempis 3. Boeck 5. en 35.
cap.

O 3

[p] Luc. 21. 29. [b] 1. Cor. 2. 9. [c] Pf. 72. 28.

EER-

124 K F

BEMERCKINGE

Op de tweede ende derde maniere van bidden.

NAer het aenroepen van den H. Geest, stelt u in de tegenwoordigheid Gods, sittende (gelyck Joannes hem beschryft in sijne openbaringe) op eenen thron alwaer hy aenbeden word vande vierentwintig Ouderlingen, ende vier dieren, ende geheel het Hemelsch Hof. Bidt seer oodmoedelyck om gratie op dat ghy moogt leeren sonder verstroytheid bidden, en vol van goede genegtheden. (a)

Bemerckt ten eersten, dat den H. Ignatius niet te vreden en is syne exercitie-doenders te leeren bidden met het verstand, maer hy leert die oock bidden met den mond, op dat sy mogen seggen het gene Paulus seyde: *Ick sal singen met den geest, ick sal singen met het verstand.* (b)

Met den mondbidt men gemeynelyck den Vader ons, Weest-gegroot, ende andere godvruchtige gebeden: de Lofsangen van de H. Kercke, de Psalmen van David: eenige godvruchtige Schiet-gebeden, sententien of spreucken van de H. Schrifture. Den geleerden P. Lessius nam die voor syne Meditatie, ende was droef, dat hy die foo laet hadde genomen voor syne Meditatie: ende voorwaer Gods woorden zyn gelyck fonteyne der levende wateren, om te springen, gelyck Christus tot de Samaritane seyde, tot in het eeuwig leven.

Bemerckt ten tweeden, dat de tweede maniere van bidden ons leert dese gebeden bidden sonder verstroytheid, ist dat'er eenige maniere van bidden ons leert bidden sonder verstroytheid. Vat dan wel dese maniere van bidden.

De tweede maniere van bidden aengaende den Vader ons of eenige andere gebeden, geschied in deser voegen, "dat wy
 „knielende, of sittende naer de gesteltenisse des lichaems,
 „ende devotie des geests, met de oogen, of gesloten, of
 „sterrelyck ergens naesiende, sonder die herwaerts en
 „derrewaerts te roeren, het gebed des Heeren van het
 „beginsel op seggen, en op het eerste woord, te weten

Va-

(a) Apoc. 19. 4. (b) 1. Cor. 14. 15.

„Vader onse, aendachtelyck letten, soolang als ons daer
 „op verscheyde bediedselen, gelyckenissen, geestelycken
 „sinaeck, ende andere godvruchtige bewegingen in den
 „zin fullen komen, en soo voort op elk woord van dit
 „gebed, of andere gebeden. (a)

Soo kunnen wy mede eenen Psalm van David lesen,
 eene sententie, of spreek-woord van de H. Schrifture.

Bemerckt ten derden, dat onsen H. Vader ons dry re-
 gelen geeft nopende het onderhouden van dese tweede
 maniere van bidden. Den eersten regel, „datmen in sul-
 „ke herdenckinge, of her'nauwinge van elk gebed eene
 „ure tyds bestede. In 't eynde salmen lesen naer gewoonte
 „een *Ave Maria*, *Ziele Christi*, *Salve Regina*, of dese
 „alleenlyck overloopen met'er herten of met den monde.

Tweeden regel, „ingevallē dat wy in deser voegen bid-
 „dende, de meditatie op een of twee woorden ons wel
 „geluckt, ende dat wy t'samen gevoelen inwendigen
 „troost: dat wy niet beladen en moeten zyn om het ge-
 „bed te voleyndigen, alhoewel de geheele ure passeerde
 „in dese twee woorden, maer als die ure daer in verloo-
 „pen is, salmen de reste van het gebed licht af lesen.

Derden regel, „dat wy ... 's anderendags hebbende licht
 „overloopen het geen nu wel overdacht is, ende herknauwte,
 „voortgaen in het bedencken vande naervolgende woor-
 „den.

„Naer datmen aldus sal hebben overdacht 't geheel ge-
 „bed des Heeren, insgelycks d'Engelsche groetenisse af-
 „doen, ende hier naer een ander gebed, op dat dese oef-
 „feninge van bidden haeren voortgang hebbe,

„Hierenboven, naer dat elk gebed aldus geeyndigt is,
 „sullen wy dien persoon, tot wien het gebed gestiert is,
 „in 't kort aenroepen, versoekende eenige deugd, of
 „gratie, die ons dunckt d'aldernoodsaeckelyckste te
 „zyn.

Ondersoeckt eens, of ghy gebeden hebt volgens dese
 tweede maniere van bidden. Ick en meyne niet, dat ghy
 sult derven seggen, dat ghy volgens dese gebeden hebt,
 ist dat ghy bevind, dat ghy tot noch toe met verstroyt-
 heid hebt gebeden; want waer in soude ghy kunnen ver-

stroyt hebben geweest, uwe oogen hebben geweest toegesloten of op eenige saecke sterrelyck vast gehecht. Uw verstand is geduriglyck besig geweest met te peysen wat de woorden, die de mond sprack, bedieden; ende soo lang besig, als'er verscheyde bediedselen te voren quamen.

Ghy sult my misschien seggen, soo haest my geen nieuw bediedsel te voren en quam, soo wierd ick verstroyt: myne fantasie vloog weg, gelyck eenen Valck zynde los gelaten, ende geen wild vindende, gaet swieren door de locht. Weet ghy daer toe geen raed? Ick wilde wel, dat my daertoe iemand raed gave.

Luyftert toe: soo haest, als ghy gewaer word, dat u een nieuw bediedsel van het woord, of van de woorden uws gebeds ontbreckt; ende by gebreck van een nieuw bediedsel, het vier uwer devotie uytgaet, giet daer by wat nieuwe olie. Ick will' seggen, neemt het volgende woord, of volgende woorden, en soeckt de bediedselen van dese woorden, ende ghy hebt nieuwe olie in uwe lampe, te weten in uw verstand nieuwe bediedselen, om op een nieuw t'ontsteken uw hert in alle soorten van goede genegentheden.

D'herten van die soo bidden, mogen wel vergeleken worden by gulde schalen vol reuck-offers, welke zyn, segt Joannes de gebeden der Heyligen. Hooren wy syne woorden. *Als het Lam den Boeck hadde open gedaen, soo zyn de vier dieren, ende de vierentwintig Ouderlingen gevallen voor het Lam, hebbende elck herpen, ende gulde schalen vol reuck-offers, welke zyn de gebeden der Heyligen.* (a)

Bemerckt ten vierden, dat het niet genoeg en is te verstaen dese tweede maniere van bidden, ten zy ghy soo bidt: uw verstaen, ende weten en sal u niet wesen tot verdiensten, maer eer tot beswaerenisse voor Godt: wel weten te bidden, ende niet wel bidden maect ons gelyck aen Scriben ende Phariseen, dese wisten wel de geboden Gods, maer en onderhielen die niet, reden waerom sy van Christus soo dickwils wierden berispt.

Ondersoeckt dan u, of ghy biddende uwe oogen gesloten houd, of ergens sterrelyck op een godvruchtig beeld, of het Alderheyligste Sacrament. Of ghy uw verstand

stand ernstelyck gebruyekt om bediedselen te vinden van de woorden, de welcke ghy met den mond uytwerckt. Of ghy uwen wille met dese ontsteekt tot alle soorten van goede genegentheden. Met een woord of uw gebed volgens dese tweede maniere van bidden, is gelyck eene gulde schael vol reuck-offers. Vind ghy, dat het soodanig is, bedanckt Godt met versoeck van gratie der volherdinge. Vind ghy contrarie, leetwesen verweckt, ende maeckt een voornemen van u hier in te beteren.

Derde maniere van bidden.

Bemerckt ten eersten, dat dese seer gelyck is aen de voorgaende, maer in geender maniere soo wyd-loopende. De gesteltenisse des lichaems is de selve in dese derde maniere, de welcke is in de tweede maniere van bidden. Insgelycks datmen met het verstand opsoeckt bediedsel van de woorden, die men segt, maer dat wy in verre naer soo lang hier in niet en zyn, gelyck in de voorgaende maniere van bidden. „Onsen H. Vader segt: datmen op elck besonder woord „blyve den tydt, datmen synen afem herscheppe? (a)

De materie van dese derde maniere van bidden, is de selve materie van de tweede maniere, te weten den VADER ONS, d'Engelsche groetenisse, ende soo voort.

Bemerckt ten tweeden, dat de goede genegentheden in dese derde maniere van bidden soo menigvuldig niet en zyn, noch soo langdurig, gelyck sy zyn in de tweede maniere van bidden. Geven wy een patroonken in het lesen van den Weest gegroet volgens de derde maniere van bidden.

Weest gegroet Maria: peyft dat Maria te seggen is verlicht ende verlichtende. *Vol van gratien*: Peyft, dat sy boven alle schepselen is vol geweest van gratie. *Den Heere is met u*: Peyft, hoe sy den Heere van alles heeft gedragen in haer lichaem, op haere ermen, ende nu sit nevens hem in den hemel. *Gebenedyt zyt ghy boven alle Vrouwen*: Zynde Moeder en Maegd. *Ende gebenedyt is de vrucht uws lichaems*. Van den eersten oogenblick, dat die vrucht ontfangen is, is sy met de Godtheit vereenigt. *Jesus*: dat is Saligmaecker.

Heylige Maria Moeder Gods: vervolgens en kan daer geen groo-

[1] S. Ign. 3. modo prandi,

grooter of weerdiger Moederzyn, dan sy en is. *Bidt voor ons.* Peyst, hoe alle haer lof-tytels zyn beweeg-redenen, op dat sy voor u bidde. Laet hier vry spelen uw betrouwen op haer bidden: in deser voege: ghy zyt vol van gratie, en den Hcere is met u: ghy zyt gebenedyt boven alle vrouwen, ende gebenedyt is de vrucht uws lichaems. Wat ontbreekt u dan om te vercrygen het gene ick vraege t'mynder saligheid? uwen Soon heeft den naem van Saligmaecker.

Op het woordeken *nu* kont ghy overpeysen al het goed, het welck ghy nu meest van doen hebt, of al het quaed, dat u meest praemt. Insgelycks *in d'ure onser dood.* Tot beyde kont ghy de gebeden van de H. Maget verfoecken haer aenpramende in der voege voorseyd.

Bemerckt ten derden, dat ick dese derde maniere van bidden gebruycken kan, opwegende de weerdigheid van den persoon, tot wien het gebed word uytgesproken, of myne verworpenheit, of het verschil van beyde. (a) Soo badt Abraham: *Aengesien dat ick eens hebbe begonst, soo sal ick spreken tot mynen Heere: hoe wel ick stof ben en afschen.* (b)

Dit opwegen van de weerdigheid van den persoon, die men aenspreect, ende van onse onweerdigheid helpt seer tot eerbiedinge, ende port tot aendachtigheid: want men let meer op syne woorden, als men perfoonen aenspreect van weerdigheid, ende men spreekt met meerder eerbiedinge, dan als men spreekt tot syns gelycke.

Bemerckt ten vierden, dat het niet genoeg en is de derde maniere van bidden wel te weten, maer men moet bidden volgens dese maniere. Op de selve, segt den H. Ignatius, moet men voortgaen tot d'andere woorden, ende in het eynde daer by voegen, *Weest gegroet, ick geloove, &c.* En soo sal het geschieden, dat men leere bidden met verstand. Ende dat niemand ons en segge, het gene Philippus den Diaken seyde tegen den Schat bewaerder van de Coninginne Candax: desen las Isaias: ende Philippus hem hoorende lesen: seyde. *Meynt ghy oock, dat ghy verstaet het, gene ghy leeft.* (c) Vele bidden, ende letten soo weynig op dat sy bidden, dat sy niet en weten

[a] S. Ign. 3. modo orandi. [b] Gen. 18. 27. (c) Act. 8. 30.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 219
ten wat sy bidden. Maer die bidden volgens de tweede,
ende derde maniere van bidden weten wat sy bidden.

Eyndigt dese bemerckinge met danckfegginge aen Godt,
dat hy hem geweerdigt heeft u te geven den H. Ignatius
tot Leermeeſter van ſoo veel verſcheyde manieren van
bidden, als ghy dese acht dagen hebt geleert. Gebruyckt
die op ſynen tydt naer devotie ende bequaemheid. VA-
DER ONS.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE:

*Hoe wy ons moeten dragen in trooft, ende komen tot de gee-
ſtelycke liefde.*

SOo haest men gevoelt beweginge des goeden geest,
ſoo magmen volgens dit oordeel:

Ten eerſten Godt bedancken, niet ſoo ſeer voor dese
goede bewegingen, als dat hy hem geweerdigt den menſch
ſoo jonſtelyck te beſoecken: *wat is den menſch*, roept Da-
vid, *dat ghy ſyns indachtig zyt, of den Sone des menſchs, dat*
ghy hem beſoect. (a)

Ten tweeden: die goede genegentheden tot Godt ſtie-
ren, gelyck den H. Auguſtinus leert: "Iſt dat ghy be-
„mint de geſchapen ſaecten, bemintſe als die Godt on-
„der u heeft geworpen: bemintſe, als die u dienen, gelyck
„eenen Gods-penning of beloof-penning, als giften van
„den vriend, als weldaden van den Heer. Soo nochtans
„dat ghy altyd indachtig zyt, wat dat ghy hem ſchuldig
„zyt: noch dat ghy dese en bemint om haer ſelve, maer
„om den gever: dat ghy dese bemint niet met den gever,
„maer door dese den gever bemint, ende boven dese
„giften,

Ten derden: ghy en ſult u geenſins om dese goede be-
wegingen verheffen: voor eerſt om dat het niet ſeker en
is, dat dese komen van den goeden geest, niet alleenlyck,
om dat, als hier hoven geſeyt is, den quaden geest dese
ſomwylen veroorſaect, hem verkleedende in eenen En-
gel des lichts; maer om dat ſy oock kunnen voortko-
men

[a] Pf. 8, 5.

men uyt eene naturelycke gesteltenisse : soo sietmen vrouw-
kens dickwils soete tranen storten uyt eene naturelycke
genegentheid tot tranen, die sy meynen te zyn tranen van
godvruchtigheid.

Daer en boven al waere het seker, dat dese uwe goe-
de bewegingen quamen van den goeden geest, hy en geeft
u dese niet, om u te verheffen. *Wat hebde, segt Paulus,
dat ghy niet en hebt ontfangen, waerom glorieerde, als of ghy
het niet en hadde ontfangen.* (a) Maer den goeden geest
geeft u dese goede bewegingen, om iet goeds uyt te wer-
ken; want de goede bewegingen en zyn geene deugden,
maer instrumenten ende middelen, om tot de deugden te
komen.

Ten laetsten den goeden geest voegt gemeynelyck by
sine goede bewegingen den geest van oodmoedigheit,
ende medelyden met die naer den geest behoefstig zyn: soo
en sulde u dan niet verheffen, veel min andere misachten
om dese uwe goede bewegingen, al quamen sy oock se-
kerlyck van Godt.

Ten vierden; ghy sult dese forgvuldelyck bewaeren:
want gelyck Paulus ons wel vermaent; *Godt, die geseyt heeft,
dat uyt de duysternissen soude schynen het licht, die is versche-
nen in onse herten tot verlichtinge van de wetenschap des klaer-
heids van Godt in het aensien van Christns Jesus: maer wy
hebben desen schat in aerde vaten:* (b) Dat ghy in een chri-
stalyne glas droegt het geconfacreert Bloed Christi, ende
daer mede moest gaen door een gedrang, met wat een
forgvuldigheid soud ghy daer mede gaen?

Daer en boven dese goede bewegingen en houden dick-
wils noch maet, noch stand, oock in de alderheyligste
mannen; maer verdwynen op het onverfien: als sy te-
genwoordig zyn, zyn sy gelyck een gemackelyck peerd,
daer de ziele op ryd: *Suaviter equitat,* segt Thomas à
Kempis, *quem gratia Dei portat;* maer verdwynende la-
ten sy de ziele te voet gaen, ende somtyds gelyck vallen
in het sand, dat is in haere voorige swackheit: David
is'er een exempel van: *Ick hebbe geseyt in myne overvloedig-
heid: Ick en sal niet beroert worden in der eeuwigheid. En-
de terstond: ghy hebt uw aensicht van my gekeert, ende ick
ben ontfelt geworden.* (c) Laet

[a] 1. Cor. 4. 7. [b] 2. Cor. 4. 6. & 7. [c] Pl. 29. 7. & 8.

TWEEDE GEESTELYCKE LESSE. 221

Laetste reden om forgvuldelyck dese goede bewegingen te bewaeren : na advenant dat Gods gratien groeyen, na advenant groeyen mede de verbintenissen, om daer mede wat goeds te doen : hoe meer gelt dat iemand op interest neemt, hoe forgvuldiger hy is, om daer mede profyt te doen ; want hy moet en interest, en capitael daer naer betalen. Daerom ontfangende de goede bewegingen sult ghy

Ten vyfden : met eerbiedinge Godt vragen, wat hy wilt hebben daer mede gedaen : want dese enckelyck te bewaeren is het minste, het meeste is daer mede profyt te doen. Blyckt in de parabel van de uytgedeelde talenten, met de welcke profyt deden die dese ontfongen, eenen uytgefondert, die het gegeven talent in synen neusdoeck bewaerde : hy en wierd dit niet alleen quyt, maer kreeg daer noch slagen voor. Zyt ghy wyser ende ondervonden hebbende, wat dat Godt wilt, dat ghy doet met dese goede bewegingen, steltse tot dien eynde in het werck, ende suyverlyck om Godt, afsnydende alle baetsocckerye.

Ten sefden : "dat den genen, die de vertroostinge geniet, moet voorsien, hoe hy sich sal hebben, als de mistroostigheid daer naer sal overkomen ; op dat hy van dien tydt af sterckheid, ende kloeckmoedigheid des heren mocht met stade vergaderen : Met stade, segt den H. Ignatius, niet met'er haest, gelyck Petrus dede in het laetste avondmael, meynende, dat hy den kloecksten van alle was, noch dat hy Christum en soude verlaten, al verlieten sy allegader Christum : en hy was den eenigsten, die hem verloochende.

Ten sevensten : dat foodanige ziele soo verlicht zynde, haer verstand te werck stelle, om wel te verstaen, dat haer den goeden geest ontdeekt : insgelycks haeren wille tot een soet ende minnelyck behagen in die saecken ; die sy verstaet door dese goede verlichtinge. Hier staet te bemercken, dat hoe volmaeckter de kennisse is in het verstand, hoe volmaeckter dat oock gemeynelyck is de beweginge in den wille : ende wederom hoe dese beweginge volmaeckter is, hoe dat de kennisse klaerder word, meer uyt gevrocht, ende valter ; ende soo voort sonder eynde

eynde ende maet , sonder nochtans hoeft , ende borst te krencken , tot dat foodanige ziele word eenen Cherubin met het verstand , ende eenen Seraphin met den wille.

Ten achtsten: maer soo haest dusdanige ziele gevoelt, dat dese troostelycke gaven overloopen tot in het hert , alwaer wonen de begeirende krachten : *myn hert , ende myn vleesch hebben hun verheugt in den levenden Godt* : (a) dan moet foodanige ziele wel toefien , dat sy geen uytwendig teecken veel en geve : voor eerst ; wat hebben de menschen dit te weten , ja wat heeft dit oock te weten den boosen geest ? nergens van en wachten hun de belegerde soo seer , dan dat den vyand wete , wat dat'er van bin-
nien omgaet ; want hy soude hem daer naer schicken in het bevechten van de stad : het selve soude t'uwen opfichte doen den boosen geest , ende hem verkleedende in eenen Engel des lichts ; soude hy dese goede bewegingen t'synen voordeel verdraeyen.

Daer en boven den goeden geest wilt alleen zyn met syne lief minnende ziele , om alleen met haer te spreken : *Alle de glorie van des Konings dochter , segt David , is van binnen in de gulde boorden der liefde* : (b)

Ten negensten : dat foodanige ziele haer wel wachte van haer uyt te storten in het uytwendig , waer door het geschied , dat sommige komen te verliefen op eenen dagh naer de exercitien , dat sy op acht dagen daer in hadden vergadert. Dit uytwendig uytstorten geschied door 't uytloopen , klappen , lagchen niet alleenlyck , maer oock door het uytmonden van dese bewegingen , door die eenen anderen aen te preken , door al te grooten yver selfs : die uyt eene werme stove komt , die en loopt terstond in den wind niet , anders verliest hy de hitte , ende vat eene catarre.

Ten thiensten : dat eene soo voorkomen ziele " haer
"veroodmoedige , ende soo veel als sy kan , verachte ,
"denckende in haer herte , hoe kranck , ende hoe traeg sy
"sal wesen , als de mistroostinge haer hert bestormt , ten
"zy sy haestelyck door de hulpe der Goddelycke gratie ,
"ende vertroostinge geholpen ende verlicht word.

Dat sy daer en boven dencke , dat de verdiensten van
een

een goed werck niet en hangen van den trooft, waer mede het geschied, maer van de heyligheid der meyninge, waer in den wille hem vernoegt: noch van de vlytigheid ende het opspringen des herten, maer in de vlytigheid des geests, schoon het vleesch in hem gevoelt eenen afkeer ende droefheid.

Wie seyde oyt, dat Christus niet devotelyck en bad in het hofken? nochtans en gevoelde hy daer noch trooft, noch opspringen des herten, noch vlytigheid tot het lyden: in tegendeel hy gevoelde droefheid, benauwtheid, ende als eenen walg van eenen alderbittersten Kelck: maer naer den geest was hy bly, begeirig, ende vlytig tot het lyden: *Ick hebbe met eene begeirte begeirt*, (a) segt hy: en Cyrillus eygent hem aldan toe het seggen des Bruyds: *Gaet zyt, ende besiet ghy dochteren van Sion den Koning Salomon in syne kroone, waer mede hem syne Moeder heeft gekroont op den dagh synder bruyloft, ende in den dagh synder blydschap syns herten*: (b) syns herten ende geest; niet synder zinnen, gevoelen, of vleesch.

Siede wel Godyruchtige ziele, hoe feer ghy zyt verdoolt geweest, u latende voorstaen, dat uw gebed van geender weerden en was, als ghy daer in niet en gevoelde tranen van devotie, trooft, opspringen des herten, vlytigheid des vleeschs.

Christus gebed en heeft niet sulcks gehad in het Hofken, ende nochtans is dit gebed boven al syn ander bidden by de Evangelisten vermaert. Wederom siede wel, dat alle gebeden vol angst, dorrhigheid, tentatien, en twyffelachtigheid van sonden, daerom geene quade gebeden en zyn, ja goede gebeden, vermids daer naer volgt eene vlytigheid des geests, om in het werck te stellen het gene men heeft voorgenomen. Dese vlytigheid volgde naer Christi gebed; want opstaende seyde hy tot sijne Discipelen: *Staet op, laet ons gaen: siet hy is by gekomen die my leveren sal*. (c)

Diergelycke vlytigheid in u komende, is een klaer teecken, dat de goddelycke liefde in u werckt; want de liefde maect licht het geen datmen bemint, maect daer toeden wille veerdig, ende stelt dien vast in den dienst Gods.

Soe

[a] Luc. 22. 15. [b] Cant. 3. 11. (c) Matt. 26. 46.

Soo lang, als men noch raed slaet, ende niet en kiest, wat men voor Godt wilt doen of lyden, soo en kander geene vlytigheid hier toe zyn: ende in dese vlytigheid bestaet het wesen van de waerachtige devotie: getuyge den H. Thomas: "Devotie en schynt niet anders te zyn, als eenen sekeren wille van sy selven vlytiglyck te begeven tot alle dingen, die Gods dienst aengaen. (a)

Ten elften valt met dese vlytigheid aen het bekomen der vaste deugden, vernederinge uws selfs, onderstaen des arbeyds, naervolgen Christi, met een woord omterstond naer uwe exercitien in het werck te stellen uw goed voornemen volgens de maniere van het besonder onderzoek, ende een neerstig onderhouden van de verdeelinge des tyds, hebbende Godt altyd tegenwoordig, werkende sonder stooring, gelyck Godt werckt: noyt op eenig schepsel verblyvende, hoe schoon dat dit is, ende genoegelyck, maer van alle schepselen opklimmende tot de schoonheid ende genoegte, die in den schepper oorspronckelyck te vinden is, waer mede den geest gevoed word.

Ten twaelften, ende ten laetsten, als Godt, of de menschen weg nemen uwe goede bewegingen, en laet daerom den moed niet sincken, maer verhopende, dat dese bewegingen sullen wederkeeren, denckt dat ghy met het wederom komen der goddelycke gratie veel vermoogt. Ja al wierd u weg genomen de macht, om uw goed voornemen in het werck te stellen; alles kan vergolden worden door een vol overeenkomen met den wille Gods: het zy in voorspoed, het zy in tegenspoed. Al wierde verheven tot in den derden Hemel, ende gedruckt tot in de helle, blyft staen in uwe goede oeffeningen, ende zyt te vreden, dat ghy soo veel doet, als Godt, of sijne Stadhouers u toe laten te doen.

Zyde soo over een komende met den wille Gods, soo en sulde niet gevoelen de minste moeyelyckheid, als ghy getrocken sult worden uyt de stilte uws gebeds, ende soo voort: niet dat ick segge, dat dit gevoelen quaed is, contrarie het is goed voor die beginnen: want sonder dit te gevoelen soude ghy u somtyds van het aenschauwende leven

ven te lichtelyck smyten in het werckende leven, ende het deel van Magdalena latende, worden eene geheele Martha, dat is, besig zyn, ende gestoort met al te veel uytwendige saecken.

Maer als ghy sult vromer geworden zyn, namelyck in dese overeenkominge, soo sulde worden slincks en rechts, even vlytig om Martha te spelen ende Magdalena, ende sult door ondervindinge waer sien te zyn, dat den Wyfen Man segt: *'t en sal den rechtveerdigen niet bedroeven al wat hem geschied*: (a) ja gelyck Paulus segt: *Godt sal oock met'er tentatien eenen voortgang geven*. (b)

De lichtigheid om alle deugden te oefenen, de goede gewoonten, of gelyck de Gods-geleerde spreken, *habitus virtutum*, sullen allengskens komen door het gedurig overwinnen der zinnelyckheid, door het wegnemen der beletfelen, ende het dagelycks doen der goede wercken: dan sulde loopen met eene openhertigheid in den weg des Heeren, al en waer daer geen Hemelschen troost: ghy sult alsdan volmaectt worden, ja heylig.

Onthoud dan, Godvruchtige ziele, als u den troost van Godt gegeven word, dese twaelf waerschauwingen, en voegt u daer naer.

III. MEDITATIE

Of Contemplatie op de geestelycke liefde.

BEREY-GEBED naer gewoonte.

EERSTE VOORSPEL. Ick sal my selven verbeelden Godt te sien tegenwoordig met een bly ende jonstig gelaet, omringelt van myne HH. Patroonen, die voor my bidden, ende hoe my den Engel Bewaerder opoffert tot een leerling in de schole der geestelycke liefde.

2. VOORSPEL. Ick sal oodmoediglyck bidden, dat ick mocht leeren voortaan soo te wandelen onder de schepfelen, dat'er niet eene my en trecke van den Schepper.

P

EER-

(a) Proverb. 12, 21. [b] Ad Cor. 10, 13.

EERSTE POINT.

In de memorie brengen de weldaden onser scheppinge ende verlossinge. Onder de scheppinge worden begrepen het wezen van onse ziele, ende ons lichaem met alle de litmaten, krachten, ende zinnen, mitsgaders alle naturelycke gaven, t'samen het gestadig onderhouden der selve: want sonder dit onderhouden vielen wy wederom in onsen niet.

Onder het weldaet der verlossinge word begrepen al, dat Christus voor ons heeft in den vleesche gedaen, ende geleden; gelyck mede de HH. Sacramenten, die hy voor ons heeft ingestelt, mitsgaders alle boven naturelycke gaven.

„De besondere gaven Gods optellen, allegader teeckenen van sijne minsaemheid, ende voorzichtigheid t'onserwaert. (a)

Soo dat Gods liefde niet te vreden en is geweest met enckele woorden te geven. „De liefde en bestaet niet in woorden, maer in wercken.

„Overleggen hoe veel Godt my heeft medegedeelt van syne schatten, ende dat hy volgens sijne Goddelycke schickinge, ende goed behagen, my geven wilt sy selven geheel, soo veel als hy kan. De liefde bestaet in malkanderen mede te deelen syne middelen.

„Welcke saecken wel hebbende doorsien, sal ick my keeren tot my selven, ende ondersoecken wat dat is myne verbintenisse.

Goede Genegentheid.

Laet ons niet beminnen met woorden, noch met de tonge, noch met de genegentheid alleen: maer met het werck, ende in der waerheid, met het onderhouden van Gods geboden, ende volbrengen van ons goed voorneemen, met het mede deelen van dat wy hebben: ons goed geerne gevende, ons gemack, wetenschappen, grootachtinge ten dienste van Godt.

Sien-

(a) S. Ign. de amores spir. p. 1.

Siende, dat dit noch niet genoeg en is, om de liefde Gods te vergelden, dat wy ons aen hem geheel opdragen: seggende met den H. Ignatius: "Ontfangt Heere, myne geheele vryheid, neemt myne memorie, verstand, ende allen mynen wille. Al, dat ick hebbe, of besitte, hebt ghy my gegeven, dat geve ick u weder, ende leve re dat teenemael over aen uwen wille om bestiert te worden: jont my alleen uwe liefde met uwe gratie, ende ick ben ryck genoeg, noch en vrage voorders iet meer.

Houd u dan voortaan gelyck aen u selven niet meer toebehoorende, maer aen Godt. Dit is den eersten trap der Goddelycke liefde.

T W E E D E P O I N T.

"Aenschauwen hoe dat Godt woont in syne scepse-
len, gevende aen de elementen het wesen, aen de
planten de kracht om te groeyen, aen de gedierten het
gevoelen, aen de menschen ten laetsten de reden.
Onder de welcke ick oock alle dese weldaden hebbe
ontfangen, het wesen, leven, gevoelen, ende ver-
stand of reden. Dies volgens Godt tegenwoordig in my
selven aenschauwen op dese vier manieren.

Daer by noch voegen, dat Godt in my is als in syn beeld, want ick'er naer geschapen ben, als in een vat synder goedjonstigheid, schat-kamer synder weldaden, ende (vermits vele my om Godt eeren, ende dienen) Godt in my aenschauwen, als in synen Tempel: *en weet ghy niet, dat ghy zyt eenen Tempel Gods.* (a)

Goede Genegentheid.

Hier uyt trecken niet alleenlyck, dat ghy u houd voortaan als eene saecke, die Godt toebehoort, maer dat ghy Gods tegenwoordigheid u geduriglyck verbeeld, in alle eerbiedinge; *want in hem leven wy en roeren wy, en zyn wy.* (a)

Dat ghy uyt het licht van syn Goddelyck aensicht soeckt te krygen klaerder kennisse van syn wel behagen: *op dat*

P 2

ghy

ghy vervult worde met de kennisse, ende het volbrengen synder wille, (a) waer om Paulus geduriglyck badt.

Soo trachten de edel-lieden, die geduriglyck zyn in de tegenwoordigheid van hunnen Prins, syn gevoelen, oock in de minste faecken te achterhalen, om dit uytwerckende, hem eene aengename faecke te doen. doet dit mede ten opzicht van uwen Coning, ende ghy sult treden op den tweeden trap der Goddelycke liefde.

D E R D E P O I N T.

„ Aenmercken hoe den selven Godt, ende Heer op
 „ eene sekere maniere voor u werckt in syne schefselen;
 „ voor soo veel hy dese geeft, ende onderhoud, dat sy
 „ zyn, hebben, vermogen, ende doen.

Goede Genegentheid.

Hier uyt trecken: dat uwe liefde niet ledig en zy, maer geduriglyck wat uytwerckende voor Godt. Gelyck eenen knecht, die heeft syns meesters bywefen, ende tafel, beyde geerne derft, om voor hem uyt te gacn, of eenen verre gelegen dienst te doen. Laet ghy mede de soetigheid des gebeds, ende de stilte van uwe kamer, gaende tot het werck, dat Godt u door synen Stad-houder oplegt.

Maer dat ghy oock in het werck niet en verliese noch Gods tegenwoordigheid, noch uwe ruste quyt en worde; want al hoe wel Godt let op ons roeren, ende wercken, ende op het wercken van alle de schefselen, ja met u, ende met alle schefselen werckt; nochtans en verstroyt dese forge, of desen arbeyd Godt niet. Soo en moet ghy u oock niet laten vervoeren door uwe wercken, ghy moet u aen dese alleen leenen, meester blyven ondertulichen van u selven, u houden in Gods tegenwoordigheid, in ruste ende liefde Gods. Met een word ghy moet Gods werckende liefde nemen voor Patroon van uwe werckende liefde, het welck geschieden sal, is t dat ghy Godt alleen in alle uwe verscheyde wercken voor oogen hebt, als uw enigste eynde. Ende soo sult

(a) Ad Coloff. 1. 9.

DERDE MEDITATIE. 229
fult ghy treden op den derden trap der Goddelycke
liefde.

VIERDE POINT.

„ Bedencken, hoe dat alle gaven, ende weldaden uyt
„ den hemel dalen, gelyck is de macht, rechtveerdigheid,
„ goedheid, wetenschap, ende alle andere bepaelde, en-
„ de menschelycke volmaecktheid, de welcke van dien
„ oneyndelycken schat aller goed voortkomen, gelyck
„ het licht van de Sonne, ende het water van de fon-
„ teynen.

Goede Genegentheid.

Hier uyt trecken een groot verweckfel der liefde, voor-
waer ick mag sluyten met Joannes: *Soo dan laten wy Godt
lief hebben, want hy heeft ons eerst lief gehad.* (a) Den Wy-
feman segt: *die giften geeft neemt weg de ziele van diese
ontfangen.* (b) Wille ick myne ziele weygeren aen dien
my die heeft gegeven, ende dese met soo vele gaven ver-
ryckt?

Daer en boven hier uyt trecken, dat ick niet en blyve
sitten op de schepselen, my selven in dese soeckende,
maer dat ick opreysse tot Godt, fonteyne van alle goed:
*Sie ick iet schoons, dat ick wete, dat den Schepper noch
schoonder is.* (c)

Ten derden, dat ick uyt ydele alle liefde tot de schepsel-
len; want al dat in dese lieffelyck is, vinde ick vol-
maeckter in Godt. Het water is suyverder in de fonteyne,
dan in de beken of grachten. Ja in Godt vind ick niet al-
leen de volmaecktheid van een schepsel, maer van alle
de schepselen te samen, gelyck in de sonne de volmaeck-
theid van alle stralen is, ende in het middel point verga-
deren haer alle de linien, die van den omloop getrocken
worden tot in het middel point van de ronde.

Ten laetsten dat ick sluyte d'oogen aen alle schepsel-
len, ende vliege geduriglyck van dese tot Godt: ende soo
sal ick treden op den vierden trap der Goddelycke
liefde.

Goede Genegentheid.

Wie sal ons dan scheyden van de liefde Christi? tribulatie? of benauwtheid? honger? of naecktheid? of peryckel? of vervolginge? of sweerd? (a) Beroept hier vry al, dat u pleegde van Godt te trecken: ende antwoord wederom met Paulus.

Ick ben seker, dat noch dood, noch leven, noch Engelen, noch heerschappyen, noch krachten, noch tegenwoordige, noch toekomende dingen, noch sterckheid, noch hoogheid, noch diepte, noch eenig ander scepstel ons sal konnen scheyden van de liefde Gods, de welcke is in Christo Jesu onsen Heere. (b)
VADER ONS.

(a) Ad Rom, 8. 35. [b] Ibid. v. 38. v. 39.

E Y N D E.

LIOTECA

4
JAN.
10

De meeste Druck-Fauten.

- Pag. 7. *linie*, 14. ergers *leest* ergens.
linie 39. trecken *leest* strecken.
- Pag. 10. *linie* 27. gevoegelte *leest* gevogelte.
- Pag. 11. *linie* 3. besluyfelen *leest* besluytselen.
- Pag. 14. *linie* 25. veerbeeldinge *leest* verbeeldinge.
- Pag. 18. *linie* 17. beneginge *leest* beweginge.
- Pag. 20. *linie* 30. Paulus wilde Godt *leest* Godt wilde Paulus.
- Pag. 42. *linie* 24. tot noch al *leest* tot noch toe al.
- Pag. 72. *linie* 25. gebruckt *leest* gebruyckt.
- Pag. 86. *linie* 26. vobringen *leest* voortbrengen.
- Pag. 91. *linie* 24. gulfheid *leest* gulfigheid.
- Pag. 98. *linie* 8. moegelyckheid *leest* moeyelyckheid.
linie 33. veerdig *leest* weerdig.
- Pag. 103. *linie* 28. gestel *leest* gestelt.
- Pag. 105. *linie* 15. waergeschauwt *leest* gewaerschauwt.
- Pag. 111. *linie* 12. ter hellende *leest* ter hellen.
- Pag. 134. *linie* 13. ende ziele *leest* eene ziele.
- Pag. 143. *linie* 5. voor sy selven *leest* voor sy selven stellen.
- Pag. 191. *linie* 10. fynen *leest* synen.
- Pag. 193. *linie* 29. niet en *leest* niet een.
- Pag. 196. *linie* 7. overval *leest* overal.
- Pag. 197. *linie* 18. aenman *leest* aen nam.
- Pag. 205. *linie* 26. fyne Apostelen *leest* fyne Apostelen.
- Pag. 208. *linie* 35. liefde *leest* liefde.
- Pag. 211. *linie* 19. daer aen *leest* dan aen.
linie 23. aentrecken *leest* aente trecken.
- Pag. 217. *linie* 2. uytwerckt *leest* uytspreeckt.
- Pag. 219. *linie* 33. hier hoven *leest* hier boven.

Noteert, dat de b voor een h, de h voor een k, de c voor een e, de f voor een f, de n voor een u, ende r voor een t lichtelyck gestelt worden, en in tegendeel de h voor een b, &c. Doch dit bemerckt aenstonds den Leser.

